BIOGRAPHISCH
WOORDENBOEK
DER
NEDERLANDEN.
AGTSTE DEEL.

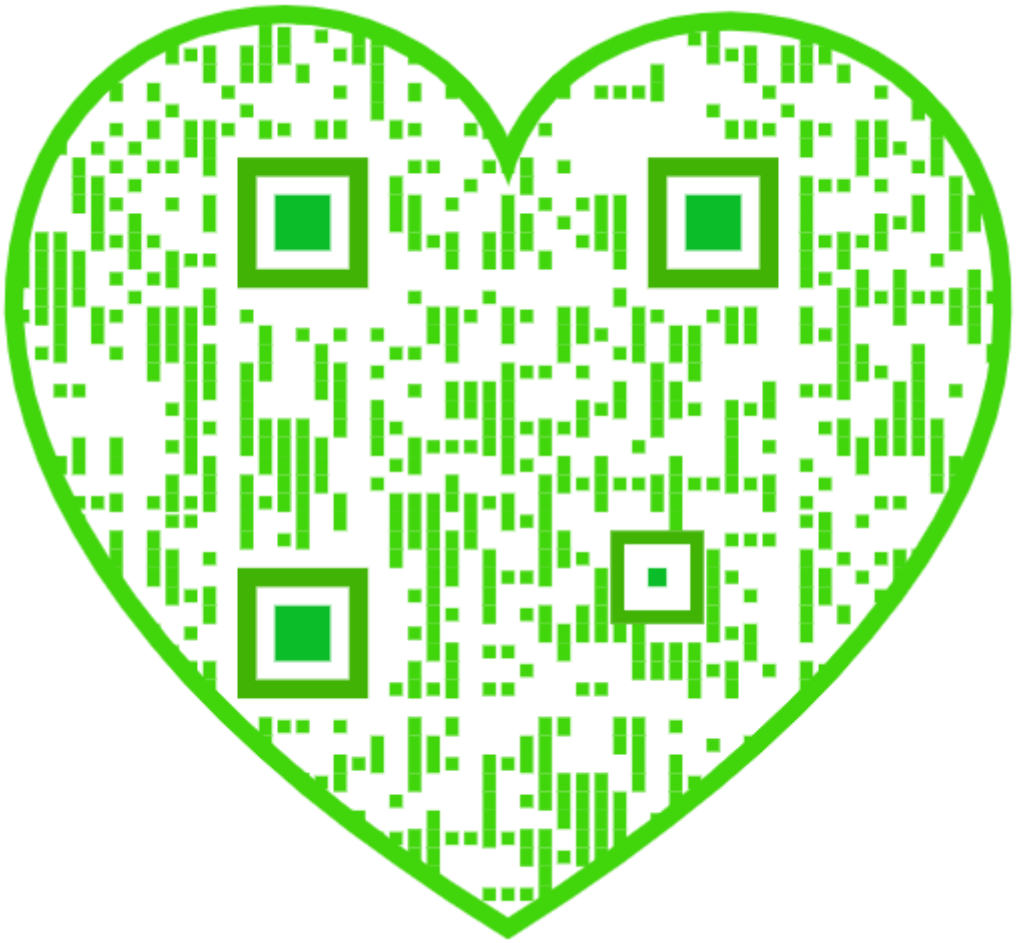

BIOGRAPHISCH
WOORDENBOEK
DER
NEDERLANDEN,

Bevattende de Levensbeſchrijvingen van voorname STAATSMANNEN, KRYGSHELDEN, GELEERDEN in allerleije vakken van Wetenſchappen, DIGTERS, SCHILDERS en andere KONSTENAREN:

EN VERDER,

Zodanige Perſonen, die door de ene of andere daad, zig beroemd, of aan den Vaderlande verdienſtelijk hebben gemaakt; veelal verzeld van hunne Karakterſchetzen, zeldzame Anekdoten die men elders te vergeefs zal naſporen, onpartijdige beoirdeling hunner Daden, optelling hunner Schriften, en aanwijzing der Schrijvers welke van hun gehandeld hebben.

OPGEMAAKT,

Uit Handſchriften, een groot aantal van de beste Schrijvers in verſcheidene Talen over die onderwerpen handelende, en medegedeelde Berigten.

VAN DE OUDSTE TIJDEN AF TOT HEDEN TOE,

DOOR

J. A. DE CHALMOT.

Met Pourtraiten en Plaaten.

AGTSTE DEEL.

TE AMSTERDAM, BIJ
JOHANNES ALLART.
MDCCC.

BIOGRAPHISCH WOORDENBOEK DER NEDERLANDEN.

AGTSTE DEEL.

COSTER (HENDRIK), geboren te *Brusſel* omtrent 't midden van de XVIde eeuw, omhelsde den geestelijken ſtaat, wierdt tot Priester geſchoren, en met de parochie van *Lokeren*, een vlek in het *land van Waes* in 't bisdom van *Gent* gelegen, beſchonken. Ter zelver tijd verkreeg hij mede den rang van *Apoſtolijſen Protonotaris*. De jammervolle ellenden, die het *land van Waes* in 1587 en het volgende jaar moest ondergaan, bewogen hem, een geruster verblijf te zoeken. Hij wierdt Pastoor in een der parochiekerken te *Antwerpen*; en vervolgens wierdt hij Kanunnik van *St. Gudula* te *Brusſel*. Welk misdrijf hij namaals beging, weet ik niet, maar zeker is het, dat hij in 1630 in 't kasteel van *Vilvoorden* wierdt opgeſloten, daar hij na agt jaren te hebben gevangen gezeten, zig zelven door uit te hongeren in 1638 het leven benam. FOPPENS getuigt van hem, dat hij is geweest: *Homo acri & maligno ingenio.*

Daar is van dezen HENDR. COSTER in druk: 1. *Modus orandi Deum. Antv. in 24mo.* 2. Hiſtorie van de ouderdendt des H. Catholijken Gheloofs. Antw. 1591. in 12mo. Dit werkje bevat een beknopt tijdrekenkundig verhaal van de Kerkelij-

ke gebeurtenisſen zedert den dood van den Zaligmaker tot aan 't jaar 1591. De Schrijver bemoeit zig inzonderheid, om de invoering van het Christendom in de *Nederlanden*, de Ketterijen en de zogenaamde wreedheden door de Ketters gepleegd, te ſchetzen enz. Ook ontmoet men 'er een verhaal in, van de rampen die het *land van Waes* in 1587 en 1588 zo deerlijk teisterden, en welke veroirzaakt wierden door wolven, rovers, het oorlog, duurte, daar op gevolgden hongersnood en ſterfte, en eindelijk, zegt COSTER, door toverkollen en weerwolven. 3. Het leven van den Heiligen FREDEGONDUS, Biechtvader. Antw. 1593. in 12mo. 4. Het leven van den Heiligen GEORG, Martelaar. Antw. in 12mo. Zonder COSTER ongelijk aan te doen, kan men met ruimte zeggen, dat zijne boeskens geenzins de toets van gezond oirdeel kunnen doorſtaan; dat hij ook niet *Bekkeriaans* was, maar tot overdrevenheid toe, geloof ſloeg aan ſpookzels, ſchimmen, hekzen en wat al meer onder die klaſſe kan gerangſchikt worden. —— F. SWEERTII, *Ath. Batav.* p. 325. VAL. ANDR., *Bibl. Belg.* p. 348 J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 440, 441. M. DIERCKSENS, *Antverpia Chriſta nascens, &c.* Tom. IV. p. 86, 87, 290, 292. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. XI. p. 222-225.

COSTER (LAURENS), zie KOSTER.

COSTER (PIETER), Konſtſchilder, is geboren te *Antwerpen* in het jaar 1614; hadt tot leermeester zijnen oom ADAM COSTER, door zijne nagtſtukken en kaarslichten beroemd. Vroegtijdig reisde PIETER naar *Italiën*, bezogt *Venetiën*, en wierdt in die ſtad aan kluisters gebonden, doordien hij op een ſchoon meisje verliefde, en zig met haar in den egt begaf. Hij ſchilderde 'er onder anderen het plafond der kerk van *St. Justina*. Dees Konſtenaar ſtierf ten jare 1702, en wierdt in genoemde kerk begraven. Van zijne zonen maakte zig ANGELUS door deszelvs uitmuntend ſchone penſeelkonst, te *Rome* beroemd. L. VORSTERMAN heeft een muzijk-gezelſchap, waar in vijf beelden voorkomen, naar het originele ſchilderij van ADAM COSTER, allerheerlijkst in het koper geſneden. —— ORLANDI, *Cedario pit-*

storico. Bologna 1718. *in* 4*to.* Allg. Kunſtler Lexicon. Zurich 1779. ſ. 179.

COSTER (SAMUEL), Medicijne Doktor, van wiens geboorte en ſterfuur men niet anders weet, dan dat hij te *Amſteldam* het eerſte levenslicht zag, voor het jaar 1580, en na 't midden van de volgende eeuw ſtierf. In zijne vroege jeugd hadt hij zig in de geneeskunde geoeffend, in welke wetenſchap hij ook tot Doktor bevorderd was. Dat hij een hogen ouderdom moet bereikt hebben, blijkt, doordien VONDEL, in zeker vaars op zijne afbeelding, door SANDRART geſchilderd, te kennen geeft, dat hij 't gasthuis te *Amſteldam*, vijftig jaren lang, als Arts, bediend hadt. Hij ſchonk deze afbeelding, ſedert, aan het gasthuis. Voorts was hij, al omtrent den aanvang der XVIIde eeuw, een voornaam lid van de Kamer In Liefde bloeijende. Ook ſtigtte hij, in 't jaar 1617, de *Nederduitſe Akademie*, op de Keizersgraft, ter plaatze daar twintig jaar later de in 1772 afgebrande Schouwburg gebouwd werdt. Hier werden, onder zijn opzigt Treur- en Blijſpelen vertoond; Redevoeringen uitgeſproken, de Muzijk en andere eerlijke konſten geoeffend. COSTER zelv' was zulk een goed Digter, dat VONDEL van hem zingen kon:

——— Als Pegaes hem voert ten hemel op zyn wieken,
Dan hoort men hemelval, een tong geſtipt in zout,
Den Hollantſchen Parnas heeft hy aan 't Y gebouwt.

Hij heeft verſcheiden' Treur- en Blij- of Klugtſpelen gedigt, die op zijn *Akademie* geſpeeld werden. Zijne klugt van *Teeuwes den Boer*, wierdt reeds in 't jaar 1612, op de oude Kamer in Liefde bloeijende/ en naderhand op de Brabantſe Kamer Uit Lievender Jonſt geſpeeld, eer zij op de Akademie of Schouwburg, ten tonele gevoerd werdt. In zijne *Ifigenia*, waren vaarzen, waarin 't gezag der Overheid in 't kerkelijke beweerd, en de heerszugt van ſommige Kerkelijken, in den perſoon van den Griekſen Priester EURYPILUS, met levendige

verwen afgemaald werdt. Men hadt dit treurſpel in 't jaar 1617, voor 't eerst vertoond, en ſpeelde het nog, in 't jaar 1630, toen de geſchillen tusſen de Wethouderſchap en enige leden van den Kerkenraad, op 't hevigst waren uitgeborſten. De Digter haalde zig, derhalven, den haat van ſommige Kerkelijken op den hals. TRIGLAND en OTTO BADIUS voeren, dikwils, van den predikſtoel, uit tegens zijne *Akademie*, waar op VONDEL, in enigen zijner Hekeldigten, met name in den *Otter in 't Bolwerk* en in *Haan Kalkoen*, het oog heeft. Doch de Regering liet het ſpelen zijnen gang gaan, en trok zig de veroordelingen niet aan. Doktor COSTER behieldt, tot zijnen dood toe, de achting van de aanzienlijkſte Burgers, en van vele leden der Regeringe.

Het zal niet ongeſchikt zijn hier ten aanzien van COSTER zijne inrigting bij te brengen, dat de Regenten van het Burger-weeshuis, beſpeurende hoe veel voordeels het Oude-Mannenhuis trok van het ſpelen van de *Oude Kamer*, op den 23 ſeptember 1617 een verdrag met den Doktor ſloten, over 't ſpelen, op zijne *Akademie*, die men ook genoemd vindt *Nederlands Oeffenſchool, tot ſtigtinge en vermakelijkheid van een iegelijk*. Volgens dit verdrag, zou het Weeshuis al de kosten dragen, en, in de eerſte zes jaren, een derde van 't voordeel genieten. De overige twee derden zouden voor COSTER zijn. Doch na verloop der eerſte zes jaren, zou het voordeel tusſen 't Weeshuis en COSTER, gelijkelijk gedeeld worden. Op deze wijze geraakte de *Nederduitſe Akademie* in bloeijenden ſtand, die, van hare oprigtinge af, een *Bijenkorf* met het woord YVER, tot haar blazoen voerde. Doch 't leedt maar tot het jaar 1622, toen het Weeshuis de *Akademie*, met al den toeſtel, tot het ſpelen behorende, van Dr. COSTER overnam. Om 't verdrag, welk, deswege, op den 9den augustus des gemelden jaars, getroffen werdt te ſluiten, hadden, op laſt van Burgemeesteren, gehandeld KORNELIS VAN CAMPEN, HENDRIK JAKOBSZ. en KORNELIS DANKERTSZ. Voor 't erf, den opſtal en toeſtel tot het ſpelen, werden aan COSTER, 6850 guldens goedgedaan, behalven, dat het Weeshuis een kusting

van

van 3200 guldens, ten behoeve van LAMBERT LAMBERTSZ., ten zijnen laste nam. De toestel, die onder den koop begrepen was, wordt, in 't oirspronglijk Koop-kontrakt, in dezer voege beschreven: alle de geschilderde ombzaeijende boecken op het toneel sijnde. 22 Waepenen van de voornaemste Pijnsen op obaelen geschildert. 9 Dierraute waepenen van de Unije en ses pijnsen waepenen op doeck. 2 Groote schilden daar de lampen aen hangen/ aen d'ander zijde geschildert/ met haer bloey ende cooyden. Het daelende hemelwerck met sijn haepstangen/ kooyden ende bloeys. 3 Taeffels die het pleit omreijcken met haer schragen ende bancken. Noch een minder taeffel met 2 schragen. 3 Stucken daer het toneel mede berggoot woyt. Een gebangen deur traljs gewijs gemaeckt. de Blaffetuiren gemaeckt tot hemelwerck. 2 Groote swarte linnen gordijnen daer 't toneel mede wert geslooten. Alle de losse deelen op de hoochste solderinge. 't Graf van Achelues (ACHILLES). De triumphwagen. 't Dierraute outaertgen. Boymen van teenelwerck/ op den solder leggende. Het Weeshuis bleef dus de *Akademie* alleen behouden, tot op het jaar 1615, toen het zelve 'er een derde van aan het Oude-Mannenhuis verkogt.

Behalven de Toneelstukken door Dr. SAM. COSTER vervaardigd, is 'er nog van hem in druk: Verthooninge gedaen bij die der Nederduitsche Academi/ door bebel van de E.E. Heeren deser steede Amsterdam/ tot onthaal van sijne Koninglijke Majesteijt van Bohemen/ in 't jaar 1621 den 6 junij. Amst. 1621. in 4to. Van zijne *Treur-*, *Blij-* en *Klugtspelen* vindt men eene opteling in het *Register der Nederlandsche Toneel-Digteren*, *Delft* 1743. bl. 26, 27. —— TULP, *Obs. Medic.* Lib. II. C. 36. Lib. IV. C. 44. PR. MARCHAND, *Dict. Hist.* Tom. I. p. 106, 107. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. XI. p. 264-266. WAG., *Beschr. van Amst.* VIII. St. bl. 737-739. XI. St. bl. 359-361.

COSTER (WYNOLD DE), geboren te *Deventer* in het jaar 1595, wierdt den 21 augustus 1620 Karthuiser Monnik te *Keulen*, en huisvestte gedurende 54 jaren in het kloosier

van die orden in genoemde ſtad. Hij wierdt in 1666 blind, en ſtierf den 2 april 1674, in den ouderdom van 79 jaren. Daar is van hem in druk: *Tractatus Euchariſticus, hoc eſt, de Euchariſtiæ Sacramento & Sacrificio &c. Colon.* 1646. *in* 12*mo.* —— HERTZHEIM, *Bibl.* p. 363. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. VIII. p. 309, 310.

COSTERUS (BERNARD), geboren te *Woerden* den 17 junij 1645, uit een zeer eerlijk en binnen die ſtad zedert een aaneenſchakeling van jaren in aanzien geſtaan hebbend geſlagt. Zijn vader was ALBERTUS COSTERUS, meermalen Burgemeester en teſſens Secretaris van 't groot Waterſchap van *Woerden*, die door zijn goede dienſten in beide deze ambten bewezen, nog in onze dagen zijn roem onder de inwoonders dier ſtad heeft behouden, en door een goed getal nakomelingen aldaar, en ook elders door ons land verſpreid, zijn geſlagt heeft voortgeplant. Zijn moeder was ELIZABETH 'T WILD, en zijn vaderſtad de kweekſchool, waar in hij de eerſte beginzelen der wetenſchappen heeft bekomen; vervolgens wierdt hij naar *Gouda* gezonden, om onder opzigt van den Rector WOERDANUS, grondig onderrigt te bekomen, in het grieks en latijn, benevens de voorbereidende wetenſchappen, zo nodig om met vrugt van de akademiſe leſen gebruik te kunnen maken. Zijn vlijt en naarſtigheid beantwoordden ook volkomen aan de zorg die zijn Meester aan zijn onderwijs beſteedde, en hij ſtreefde binnen kort alle zijne medeleerlingen voorbij. De ſcholen dus met groten lof doorlopen zijnde, wierdt hij te gelijk met zijn broeder JOHANNES, die namaals Predikant te *Delft* geweest, en aldaar geſtorven is, naar het Hogeſchool van *Leijden* gezonden, alwaar hij onder de beroemdſte Mannen van dien tijd zijne ſtudien voortzette. Over de talen, geſchiedenis en oudheden, hoorde hij den kundigen JOH. FRED. GRONOVIUS, en ADRIAAN BEEKERS VAN THIENEN was zijn leermeester in de regten; met grote naarſtigheid bezield, vorderde hij ongemeen, en wierdt den 28 ſeptember 1668, tot Doktor in beide

de

de de regten bevorderd, onder verdediging van een dispuit: *De vulgari & pupillari Subſtitutione.* De Akademie verlatende, begaf hij zig naar 's *Hage*, om voor de beide hoge Gerigtshoven, uitnemende leerſcholen voor jonge Advokaten, de praktijk te oeffenen; hier niet zeer lang verbeid hebbende, keerde hij naar zijn vaderſtad te rug, en wierdt op den 19 maart 1670, door Dijkgraav en Heemraden van 't groot Waterſchap van *Woerden*, tot hunnen Advokaat aangeſteld, en den 2den meij daar aan volgende, wierdt hem het Secretariaat van de ſtad *Woerden* opgedragen. Hier was hij op zijn regte post, en *Woerden*, toen in een bloeijenden ſtaat wezende, en haar onderhorige geregten meerder bezigheden verſchaffende, dan na het jaar 1674, toen aldaar alles bedorven en vervallen was, heeft hij die egter te midden van alle haré rampen zodanig bedient, dat zijn roem en lof groot was in dié landſtreek. Ten aanzien van zijne Secretarie, archieven en ſchriften, nam hij zodanige nette orde in acht, dat nimmer iemant te vergeefs naar enige ſtukken hoe oud ook, behoefde te vragen. Toen de Franſe wapenen *Neerland* bodem zo deerlijk teisterden, was ABRAHAM ORMEA, Heer van *'s Gravenſloot* en *Bateſtein*, van zijn landgoed naar *Woerden* gevlugt, en door de familie van onzen COSTERUS, met veel gulheid en dienstbetoon onthaald, waar door 'er tuſſen dien Heer en onzen BERNARD een warme vriendſchap en gemeenzame verkering ontſtond. De Heer ORMEA was rijk en welgeſteld, doch met een zwaar huisgezin voorzien, en leed ongemeen, gelijk meest alle de ingezetenen van die landſtreek, in zijne goederen; dit veroirzaakte hem veel beſlommering en werks, tot welker hulp hij dikwerf van COSTERUS zijnen raad en arbeidzame werkzaamheid gebruik maakte. Hier door bevestigde hij zig niet alleen in des vaders gunst, maar drong ook in die van zijn dogter LUCRETIA ORMEA, en won grotelijks hare genegenheid; 't welk van die uitwerking was, dat hij met uitbundig genoegen van den ouden Heer, den 20 ſeptember 1678 met haar huwde, hebbende ſlegts eene dogter bij haar verwekt, ELIZABETH geheeten, die den 1 julij 1679 ter

wereld kwam, en reeds den 4 ſeptember daar na overleed. Op den 31 oktober 1684, wierdt hij verkoren tot Burgemeester van *Woerden*, het welk hij voor den korten tijd dat hij die waardigheid bekleedde, tot groot nut van de burgerije heeft waargenomen; doch toen 'er een geſchil tuſſen de Regering van *Woerden* en deszelvs Bailjuw, zijnde de Heer van *Werkendam*, voorviel, waarbij hij dezer ſtad regten met de daad beſnoeide en zig meer gezag aanmatigde dan hem toekwam, verzette zig COSTERUS daar met alle kragt tegen, maar te vergeefs, doordien de Heer van *Werkendam*, door anderen die insgelijks belang ſtelden om de kleine ſteedjes te onderdrukken en van hare voorregten te beroven, geſteund, zijn zin erlangde, 't welk COSTERUS, zig aan geene overhering kunnende onderwerpen, tot grote ſmert der burgerije het beſluit deedt nemen, om zig eerſt in november 1684 van zijn Secretarisambt te ontdoen, en daar na den 1 meij 1685 ook als Burgemeester te bedanken, en zig voorts met 'er woon te begeven naar de provintie *Utrecht*, alwaar zijne vrouws goederen voor een groot gedeelte gelegen waren; wonende 's winters in de ſtad en des zomers op den huize *Batenſtein*, alwaar hij zijn tijd ongemeen genoeglijk doorbragt, en zijne meeſte uren ſleet met lezen, en het geven van regtkundige advijzen aan verlegene menſen, die van vele oorden naar hem toevloeiden, en zulks deedt hij zo belangeloos, dat hij meeſtal de lieden, met raad, daad en ſchriftelijk berigt ten dienſte ſtondt, zonder iets voor zijnen arbeid te vorderen. Ook leefde hij hier ongemeen afgezonderd, ziende behalven zijne familie en zeer weinige gemeenzame vrienden, geen gezelſchap hoe genaamd. Op groot aanſtaan van ſommige zijner oude kennisſen die te *Gouda* woonden, haalden zij hem met veel moeite over, en onder verzekering van hem een goed ambt te zullen bezorgen, zijn verblijf in die ſtad te nemen; doch dit duurde ſlegts een jaar, want toen keerde hij naar zijn geliefd *Batenſtein* te rug, met voornemen om 'er het overige van zijn levenstijd te ſlijten; dit zoude hij ook volvoerd hebben, ware het niet geweest, dat door den dood van zijnen broeder GE-

BERT COSTERUS, die den 27 julij 1704 overleed, en Secretaris van 't groot Waterſchap van *Woerden* was, hij om dit Secretariaat in de familie te behouden, gewillig den last op zig hadt genomen, om het waar te nemen, tot dat zijn broederszoon WILLEM COSTERUS mondig geworden zoude zijn, ten wiens behoeve hij 'er ook ten jare 1715 afſtand van deed. Ter zelver tijd wierdt hij weder gewoon Advokaat van dat kollegie, 't welk hem noodzaakte zig eenmaal ter week naar *Woerden* te begeven.

Zijne ruste en vermakelijke eenzaamheid wierdt niet weinig vervrolijkt, en verkwikt, door de verkering van zijne lieve en verſtandige huisvrouw LUCRETIA ORMEA, die een ſieraad was van het vrouwelijk geſlagt in haren tijd; zij muntte uit in godsvrugt, en weldadigheid, bezat bij een edele ziël een ongemeen fijn oirdeel, en was daarbij een ſchrandere huishoudſter; doch deze voortreffelijke Vrouwe, die aangenaame gezellinne zijnes levens, ontviel hem den 1 maart 1714; welk bitter verlies hem zodanig trof, dat hij 'er bijna moedeloos van wierdt, en geen wonder, hij hadt zig nimmer met huishoudings zaken onledig gehouden, en die last ſtond nu geheel op zijne ſchouders te drukken; doch zijne vrouws nigt en voedſterlinge JACOMINA CLOTTERBOKE, benevens hare zuster EVA gehuwd aan den Profeſor PIETER BURMAN den ouden, beſloôt, alle de genotene weldaden en hartelijke vriendſchap van deze twee egtgenoten aan haar en de haren bewezen, aan den ouden Heer, met dankbaarheid te vergelden; zij kogt *Bateſtein*, dat openbaar geveild werdt, en verzogt den ouden man bij haar te willen inwonen, in welken voorſlag hij met het grootſte genoegen bewilligde; en na te ſamen het winterſaiſoen in zijn huis te *Utrecht* doorgebragt te hebben, begaven zij zig des zomers weder naar *Bateſtein*, daar zij in ſtilte en de volmaaktſte overëenkomst in wille en genegenheid tot in 't jaar 1733 doorbragten, wanneer zijne nigt CLOTTERBOKE, door ene kortſtondig durende beroerte van hem wierdt afgerukt, en hij zig dus in zijn ouden dag beroofd zag van alle gezelſchap, 't doorgaande lot van menſen

tot zulk een hogen ouderdom geſteigerd; als toen beſloot hij voortaan het gantſe jaar te *Utrecht* te blijven, tot zijne huishoudſter ene oude vrouwe van beproefde trouwe nemende, die te voren wel 25 jaren bij hem hadt gediend. In dezen toeſtand wagtte hij rustig den bij God bepaalden tijd zijner ontbindinge af, doch die hem egter in zijn vaderſtad *Woerden* was voorbeſchikt, want nog maar ene zuster van elf kinderen die zij geweest waren over hebbende, namelijk Maria Costerus, die te *Gouda* getrouwd was geweest met Willem van Noort, en geen kinderen in leven hadt, beſloot deze bij hare vrienden te *Woerden* te gaan inwonen. Op aandrag van deze zuster, beſloot de grijsoude Costerus zijne huishouding te *Utrecht* op te breken, en insgelijks naar *Woerden* te verhuizen; hij deedt zulks, doch was hier nauwelijks een maand geweest, of hij ſtierf, wordende 's morgens van den 5 oktober 1735 dood in zijn bedde gevonden, na dat hij den ouderdom van 90 jaren en bijna 4 maanden hadt bereikt.

Bernard Costerus was een man van een ongemene ligchaamsſterkte, 't welk inzonderheid aan zijne matigheid in het nuttigen van ſpijs en drank moet worden toegeſchreven, want hij at nimmer tot volkomen verzadiging toe, en dronk zeldzaam meer dan vier of vijf kelkjes wijn, zelvs op de Watergraavs maaltijden, daar zijne tegenswoordigheid bij het ſluiten der rekeningen vereist wierdt, en veeltijds tot onmatigheid toe de beker werdt geligt, was niemant in ſtaat om hem van zijn aangenomen levensregel te doen afwijken; ook heeft hij menigmalen op zijne gezondheid geroemd, en aan zijne gemeenzame vrienden betuigd, dat hij nimmer enige ziekte van belang, en ongemak van pijn in 't hoofd, ongeſtelde maag, benauwde borst, graveel, jigt of andere kwalen, die den ouderdom doorgaans verzellen, heeft gevoeld, zo dat hij tot die hoogte van jaren is geklommen met een gezond ligchaam en levendigen geest, en tot zijn einde toe een onbegrijpelijk goed geheugen. Voorts was zijn karakter uitnemend; bij tedere godsvrugt, voegde hij goedaardigheid, mededeelzaamheid, was aangenaam in gezelſchap, en een warm vriend;

geen

geen opwellende hartstogten ontroerden zijne ziel, en hij was zodanig meester van zijne driften, dat, wat hem ook is gebeurd, genoegzaam nimmer een vlaag van toorn of opstuiving hem heeft vervoerd; zijn enige aandoening was, wanneer zijnen vrienden of naastbestaanden, die hij hartelijk beminde, iets noodlottigs ontmoette. Een ijverig voorstander was hij der vrijheid en van des volks voorregten, en bejammerde hartelijk de rampen die zijn vaderland inzonderheid troffen in het tijdvak waar van hij ons in zijn werk het tafereel schetst. Met lede ogen ten jare 1672 de verheffing van WILLEM DE III. aanziende, kost hij niet anders dan met verfoeijing de middelen beschouwen, die sommigen van deszelvs aanhangers en afhangelingen te werk stelden om hem tot die grootheid te verheffen, waar toe hij is geklommen; middelen ook, waar van de meesten zo verfoeijelijk, gewelddadig, ja godtergend zijn geweest, dat die uit de geschiedenissen op te halen, een zwart register van de snoodste boosheden zoude opleveren. Dan hoe nauw COSTERUS ook verbonden was aan de staatkundige beginzels die hij beaamde, en hoe vurig hij die ook in gemeenzame gesprekken verdedigde, heeft hij zig nimmer in enige raadslagen gemengd, of zelvs deel willen hebben aan geschriften, die den als toen heerschenden staat van zaken zouden hebben kunnen gehaat maken.

De tijtel van COSTERUS zijn werk dat zo veel gerugt gemaakt heeft, is deze: Historisch Verhaal / ofte eene Deductie van zaaken / raakende het formeren van de Republique van Holland en Westfriesland, de veranderinge in de Regeringe / met den gevolge van dien / sedert den jare 1572. En het gene dezelve Republique naar het verloopen van een eeuwe in den jaare 1672 is overgekomen; bijzonder / van het voorgevallene in de jaaren 1672 en 1673 / in ende omtrent de Steden Wourden en Oudewater, waarbij de Schrijvers van dien tijd worden wederlegt. Alles vervat in twee Stucken door Mr. BERNARD COSTERUS, in den jaare 1672 geweest zijnde Secretaris der Stede Wourden. De tweede Druck / zeer vermeerdert door den Autheur. Leijden 1736. in 4to. In het *eerste Gedeel-*

te

te van dit werk, 't welk geenzins in enen uitlokkenden ſtijl is geſchreven, en 't welk tot walgens toe opgevuld is met aanhalingen uit allerleije Schrijvers, die geſtadig den vloeijenden loop der lezing ſtorende, de aandagt vermoeijen; zoekt de Schrijver te betogen, het regt van *Woerden* en *Oudewater* om ter dagvaart in *Hollands* Staatsvergadering te verſchijnen. Het *tweede Gedeelte*, behelst zijn *Hiſtorisch Verhaal* van de treffende rampen die inzonderheid *Woerden* in de jaren 1672 en 1673 hebben getroffen, welke hij voornamentlijk toeſchrijft, aan de grove fauten die de Prins VAN ORANJE in den veldtogt van 1672 beging, en met het verlaten door hem van den *Yſel*, tegen een uitgedrukte reſolutie der Staten van *Holland* aan, waar door *Woerden* door den Prins ſchandelijk verlaten, tot wanhoop gebragt, en gedwongen wierdt, het beſluit te nemen om zig aan de *Franſen* over te geven. Voorts wederlegt hij zodanige plaatzen uit VALKENIERS *Verward Europa*, en SYLVIUS of eigentlijk VAN DEN BOSCH zijn *Vervolg op* AITZEMA, *Zaken van Staat en Oorlog*, waarin gebeurtenisſen die door hun op ene verdraijde wijze verhaald, aldaar in een licht voorkomen, dat geenzins de toets der waarheid kan doorſtaan. Inzonderheid heeft hij het geladen op JAC. BASNAGE zijne *Annales des Provinces Unies &c.* die hij „ een *Huurling* noemt, „ van verſcheidene grote Heren in deze Republijk gebruikt „ tot onze Hiſtorien te beſchrijven, daar hij niets van wist als „ dat men hem opgaf enz." Zeker is het dat BASNAGE ſommige omſtandigheden van gebeurtenisſen verhaalt, inzonderheid die betrekking tot het Stadhouderſchap van WILLEM DEN III, en het voorgevallene te *Woerden*, hebben, welke COSTERUS klaarblijkelijk toont, dat om met de waarheid overeen te komen, in een ander daglicht hadden moeten geplaatst worden. —— P. BURMANNUS, *ad Syllogen Epiſt.* Tom. IV. p. 201. C. SAXI, *Onomaſt.* Pars VI. p. 113, 114. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. X. p. 213--218. *Aanmerkingen over* GUNDLING, bl. 253. De *Voorrede en het Werk zelve van* COSTERUS.

COSTERUS (FLORENTIUS), was ten jare 1674 Predikant

kant te *Hoorn*. Voor de zesdemaal wierdt van hem in gemelde ſtad gedrukt: **Nederlandts Bloeck en Zegen en deszelfs Reunie/ vermeerdert met een nieuwen Bloeck en Zegen/ en andere Biddaghſtoffen; mitsgaders ene Beveſtiging en twee Sijnodale Predikatien &c. Hoorn** 1740. **in 8vo.** Dit werkje 't welk uit XII Predikatien beſtaat, behelst een verkorte geſchiedenis der voornaamſte gebeurtenisſen van ons vaderland. Zijn verhaal van de wonderen en weldaden Gods aan de Kerk bewezen, begint met de XIIde eeuw, en eindigt met de *Nationale Sijnode van Dordrecht*, in de jaren 1618 en 1619 gehouden. 't Verhaal der wonderen en weldaden Gods aan ons vaderland gedaan, begint met de *Spaanſe* tijden, aanvankelijk met 't jaar 1566, en eindigt met 1674. Dit werkje kan grotelijks van nut zijn tot onderrigting voor de geen welke ſlegts een oppervlakkig denkbeeld van *Nederlands* gebeurtenisſen in de gemelde tijdvakken verlangen.

COSTERUS (FRANS), Jeſuit, geboren te *Mechelen* ten jare 1530, reisde in 1552 naar *Rome*, van waar IGNATIUS DE LOJOLA hem in 1556 naar *Keulen* zondt, om aldaar het nieuw opgerigt kollegie, *de Drie Kronen* genaamd, tot een kweekſchool voor zijne orden in bezit te nemen, en daar in lesſen te houden. Hij bereikte dit doelwit, en trok door zijne welſprekendheid en ongemene bekwaamheden een menigte toehoorders die zijne lesſen kwamen bijwonen. Vervolgens is hij tweemalen als Provintiaal zijner orden naar de *Nederlanden* gezonden, en eens aan den *Rhijnkant;* ook woonde hij tot driemalen toe de algemene vergadering der Jeſuiten te *Rome* bij. Hij ſtierf den 9 november 1619 te *Bruſſel* in den hogen ouderdom van 88 jaren, grotelijks door de zijnen betreurd, doordien hij een warm ijveraar voor de belangen der Societeit was en een vinnig tegenſtrever van de Protestanten, 't welk ook zijne door den druk gemeen gemaakte ſchriften getuigen, welke zijn:

1. *Enchiridion Controverſiarum præcipuarum in Religione. Colon.* 1600. in 8vo. nadenhand meermalen herdrukt. 2. *Apologeti-*

cum

cum pro Enchiridio, adverſus FRANCISCUM GOMARUM, *Calvinianum. Ib.* 1604. *in* 8*vo.* 3. *Epiſtolam ad* FR. GOMARUM *Anti-Costerum. Ib.* 1600. 8*vo.* 4. *Epiſtolam ad* GASP. GREVINCHOVIUM, *Calviniani verbi apud Rotterodamenſis Prædicantem. Ib.* 1600. *in* 8*vo.* 5. *Demonſtrationem veteris Orthodoxæ fidei. Col.* 1607. 8*vo.* 6. *Reſponſionem ad ſententiam Senatus Leydenſis, contra* PETRUM PAN, *Leydæ intentatam. Antv.* 8*vo.* 7. *Reſponſionem ad Aſſertionem analyticam* ANDREÆ CALLIÆ *Calviniſtæ, contra SS. Euchariſtiam. Colon.* 1586. *in* 12*mo.* 8. *Reſponſionem ad* LUCÆ OSIANDRI *ſtolidam Refutationem VIII Propoſitionum Catholicarum. Colon.* 1608. *in* 8*vo.* 9. *Annotationes in Novum Teſtamentum, ac in ea præcipue loca, quæ rapi in controverſiam ab hæreticis ſolent. Antv.* 1614. *in folio.* En vele anderen van den zelvden ſtempel. —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 189, 190.

COSTERUS (JAN), is geboren te *Leuven*, en geweest reguliere Kanunnik van *St. Maartensdal* in die ſtad, en vervolgens wierdt hij Prior daar van ten jare 1554. Aan het Hogeſchool heeft hij tot Contubernaal gehadt den beroemden JUSTUS LIPSIUS, met wien hij in een nauwe vriendſchapsverkering leefde. Hij ſtierf te *Leuven* den 9 maart 1559, in den ouderdom van ſlegts 44 jaren; en zijn vriend JAKOB LATOMUS, maakte ter zijner gedagtenis het volgende graffchrift:

COSTERUS *jacet hic, ſatis hoc monuiſſe, viator.*
Nempe quis audito nomine plura roget?
Sponte tibi hic ſubeant nivei & ſine crimine mores,
Canaque cum ſumma Religione fides.
Invictum pectus, nulli penetrabile culpæ,
Virtutis cupidum, nequitiæque fugax.
Intentum ſtudiis ſemper, ſanctoque labori:
Denique per cunctos vita probata modos.
Artibus in cœlum ſi quis graſſetur eisdem &c.

Daar is van hem in druk uitgegeven: 1. *Vincentium Lirinenſem contra Hæreſes: cui & Commentariolum adjecit. Lov.* 1568. *in* 12*mo.* 2. *Sermones Guerrici, Abbatis Igniacenſis. Lov.* 1559.

&

& Antv. 1576. *in* 12*mo.* 3. *Commentarius in Cantica Canticorum. Lov.* 1558. Ook heeft hij ene uitgave bezorgd ten jare 1555, der werken van den Kerkvader AMBROSIUS, V Delen in *folio*; ook zijn 'er verſcheidene latijnſe Oratien van hem in druk. —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 620, 621. FR. SWEERTII, *Athen. Belg.* p. 268. C. SAXI, *Onom. liter.* Pars III. p. 227.

COSTERUS (JOHANNES), geboren te *Aalst*, wierdt ten jare 1561 bevorderd tot Meester in de vrije konſten, vervolgens tot Licentiaat in de godgeleerdheid en Pastoor van de ſtad *Oudenaarden* in *Flaanderen*; alwaar hij ook in den bloei van zijn leven is geſtorven den 10 junij 1580, na dat door hem was in 't licht gegeven: *Inſtitutionum de exitu Ægypti & fuga Babylonis, hoc eſt, de exitu Catholicorum è civitatibus Hæreticorum. Duaci* 1580. *in* 8*vo.* —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 621.

COSTERUS (RUMOLD), van *Mechelen* geboortig, begaf zig in het Minoriten klooster te *Antwerpen*, waar van hij meermalen Prior is geweest; hij ſtierf 'er den 1 oktober 1679, na in druk te hebben uitgegeven: 1. *Manna abſconditum, ſeu Chriſtum in SS. Euchariſtiæ Sacramentum. Antv.* 1673. *in* 8*vo.* 2. *Scalam candidam Cæli, ſive Deiparam Virginem &c. Gand.* 1679. *in* 8*vo.* —— SANDERI, *Brabantia illuſtr.* Tom. III. p. 223. J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 1086.

COTEREAU (JAN), waarſchijnlijk uit het zelvde geſlagt geſproten als de volgende, omhelsde den geestelijken ſtaat in zijne jeugd, ſtudeerde te *Parijs*, en wierdt aldaar tot Doktor in de godgeleerdheid bevorderd. Zedert beſchonk men hem met een Kanunniksplaats in de hoofdkerk te *Doornik*. Vervolgens wierdt COTEREAU Aartsdeken van dezelvde kerk in 1580. Hij ſtierf te *Doornik* den 4 november 1592, en is geweest een hevig tegenſtander der Hervormden, want hij ſtond als een koperen muur pal, en verijdelde dikwils de loffelijke pogingen van PIETER DE MELUN, Prins van *Espinoij*, Gouverneur van *Doornik*, die zijn best deed om het lot van die gezind-

zindheid te verzagten, en haar voor de vervolgingen der gruwelijke Inquiſitie en het bloeddorſtende Geregtshof door ALVA ingeſteld, te beſchermen. Dees vervolgzieke Kerklijke heeft een agttal Leerredenen uitgegeven, die eerst afzonderlijk, en naderhand ten jare 1586 bijeen gedrukt zijn. In deze Leerredenen, waar in veel verſtand doch bittere partijzugt tegens andere gezindheden doorſtraalt, en die men verzekert vindt, dat hij met ene bevallige welſprekendheid uitſprak, verraadt hij enen vervolgzieken geest, die zijner gedagtenis oneere aandoet. —— DU VERDIER, *Biblioth.* p. 683, 684. F. SWEERTII, *Ath. Belg.* p. 414. VAL. ANDR. *Bibl. Belg.* p. 487. J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 621. SANDERI, *Flandria illuſtr.* p. 451. J. COUSIN, *Hiſt. de Tournay.* Tom. IV. p. 234, 235. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. VII. p. 417--421.

COTEREAU (MAXIMILIAAN), Heer van *Glabeek*, was een der verbonden Edelen, en behoorde tot een Adelijk geſlagt in *Braband*, zijnde de zoon van THIBAUT, Raadsheer te *Brusſel*, en van ADRIANA TEMPSICH; hadt in huwelijk LOUISE D'ITTRE, en liet verſcheiden kinderen na; waar onder FILIPS, getrouwd met ANNA VAN RYFFLAARD; en ene dogter die ten manne hadt den Ridder BROYART.

Het geſlagt van COTEREAU of COUTEREAU, dat nederdaalde uit dat van DAMMARTINI, werdt in 't jaar 1663, tot den Markgraavlijken ſtand verheven; en was gedurende de XVIde eeuwe, met vele eerſte Huizen in *Nederland* vereenigd. Zie CHRISTIN., *Jurispr. Her.* p. 292, 293. 419. *Le vrai Supplement au Nobiliaire des Pays-bas*, p. 5. COUTEREAU wordt de naam geſchreven in *Nobiliaire des Pays-bas.* Tom. I. p. 187. 229. Tom. II. p. 419--421. Doch, in 't *Supplément* p. 6. ſtaat COTERAU. De verbintenisſen met WASSENAER, BERCHEM, RENESSE enz., blijken uit de Stamlijsten van deze Geſlagten. —— J. W TE WATER, *Hiſt. van 't Verb. der Edelen.* II. D. bl. 326, 327.

COUDEMBERG (PIETER), is Apotheker geweest, die in

in 1568 te *Antwerpen* woonde. Hij heeft in 't licht gegeven: VALERII CORDI, *Dispenſatorium Pharmacorum omnium quæ in uſu potisſimum ſunt, ex optimis Auctoribus, tam recentibus quam Veteribus, collectum, ac ſcholiis utilibus illuſtratum, in quibus imprimis Simplicia diligenter explicantur. Adjecto novo ejusdem Libello. Antv.* 1568. *in* 12*mo*.. Dit werk was voor de eerſte-maal ten jare 1535 te *Neuremberg* gedrukt; zedert die tijd is het dikwerf met veranderingen en verbeteringen in het licht gegeven. COUDEMBERG, heeft het ook in 't fians vertaald uitgegeven, onder den tijtel van: *Le Guidon des Apotiquaires, c'eſt à dire, la forme & maniere de Compoſer les Médicamens, prémierement traictée par* VALERÉ CORDE, *traduicte du latin en françois, & enrichies d'Annotations. Lyon.* 1575. *in* 12*mo*. VALERIUS CORDUS was een *Hes* van geboorte, voor de tijd waar in hij leefde zeer kundig in het vak der Planten. Hij was ſlegts 29 jaren oud, toen hij op den 25 ſeptember 1544 te *Rome* ſtierf. —— VAL. ANDR., *Bibl. Belg.* p. 732. J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 968. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. XIV. p. 248, 249.

COUHOVEN, een der verbonden Edelen, was misſchien uit het geſlagt van COUDEHOVE, 't geen in de XVIde eeuw groot aanzien hadt; zie *Nobiliaire des Pays-bas*, Tom. I. p. 65, 66, & *le vrai Supplément*, pag. 17. 38, 39. LE CARPENTIER, *Hiſt. Genéal.* Part. III. p. 954.; of wel, uit dat van COUWENHOVEN, omtrent dien tijd in *Holland* wel bekend. —— J. W. TE WATER, *Hiſt. van 't Verbond der Edelen.* II. D. bl. 327.

COULSTER (VAN DER), is de naam van een oud en zeer aanzienlijk *Hollands* geſlagt, 't welk een kasteel of adelijk huis van die zelvde naam nabij *Alkmaar* gelegen, heeft bezeten, doch dat ten jare 1517 door de *Geldersen* wierdt verbrand en vernielt. Het oudſte mannelijk oir, 't welk wij van dit geſlagt vermeld vinden, is WILLEM VAN DER COULSTER, die Kancelier is geweest van Hertog ALBREGT VAN BEYEREN, Graav van

Holland, en wierdt gekoren tot Domproost van *Utrecht* in 1392, hij ſtierf in 1399.

YSBRAND VAN DER COULSTER, zeer waarſchijnlijk een broeder van WILLEM, leefde ten jare 1390, is gehuwd geweest aan MARIA VAN WANGEWYNE, en heeft bij haar verwekt, drie zoons en ene dogter, namentlijk WILLEM VAN DER COULSTER, die de hofſtede van den zelvden naam bij *Alkmaar* in eigendom bezat, en ten jare 1422 van Hertog WILLEM VAN BEYEREN, de Ambagts-heerlijkheid van *Oestdom* en *Heilo* verkreeg; hij liet na vier dogters, waar van de oudſte MARIA VAN DER COULSTER, vrouwe van *Heilo* was, dat zij met COULSTER ten huwelijk bragt aan haren man PIETER VAN RUYVEN, zoon van KLAAS VAN RUYVEN, en van JUDITH AALBOUTS. Zij ſtierf in een zeer hogen ouderdom, nalatende ene dogter JOSINA VAN RUYVEN. YSBRAND VAN DER COULSTER, tweede zoon van YSBRAND, hier boven en van MARIA WANGEWYNE, ſtierf in 't jaar 1422, en leit in de grote kerk te *Dordrecht* begraven, nalatende een zoon,

WILLEM VAN DER COULSTER, zoon van YSBRAND, is geweest in 1425 Rentmeester Generaal van *Zuidholland* en Kastelein van *Schoonhoven*, hij ſtierf in 1448. Zijn eerſte vrouw was de zuster van ABEL PIETERSZ., Burgemeester van *Dordrecht*, welke een zoon was van PIETER ABELSZ. en ADRIANA VAN DER TYMPEL, JANS dogter, genaamd SLINGELAND; daar na huwde hij met zijn nigte ADRIANA VAN DER COULSTER, zij leefde nog in het jaar 1484. WILLEM verwekte bij zijn eerſte vrouw: I. YSBRAND VAN DER COULSTER, die volgt. II. FLORIS VAN DER COULSTER, die kinderloos overleden is. III. GERBRAND VAN DER COULSTER, is Schepen geweest te *Dordrecht*. Hij huwde in 1497 met BEATRIX VAN BROUKHOVEN, en ſtierf in 1519, nalatende twee zoons en drie dogters. De zoon YSBRAND VAN DER COULSTER, is ten jare 1520 geweest Kastelein op *Louveſtein*, hij ſneuvelde in den oorlog tegens de *Gelderſen* voor *Tiel*, in het jaar 1531, zonder kinders. De tweede zoon van GERBRAND, was WILLEM VAN DER COULSTER, deze ſtierf in 1592, nalatende twee dogters.

YSBRAND VAN DER COULSTER, zoon van WILLEM en van PIETER ABELS dogter, was ten jare 1477 Thesaurier van *Dordrecht* en stierf in 1483. Hij hadt ten vrouwe MACHTELD VAN ALKEMADE, dogter van FLORIS VAN ALKEMADE, en leefde nog in 1513; hij heeft bij zijn vrouw verwekt drie zoons en drie dogters: I. WILLEM VAN DER COULSTER, die volgt. II. FLORIS VAN DER COULSTER, is geweest Burgemeester te *Dordrecht*, alwaar hij ten jare 1534 stierf, zijnde getrouwd geweest met SUETE VAN SLINGELAND, zij stierf 80 jaren oud zijnde in 1564. FLORIS heeft bij deze vrouwe verwekt 20 kinderen, alle jong gestorven, behalven: 1. FLORIS VAN DER COULSTER, stierf ongetrouwd. 2. ABEL VAN DER COULSTER, Schepen te *Dordrecht*, hadt het ongeluk om ten jare 1557, op een avond nabij het stadshuis te verdrinken; hij was getrouwd met HEDWIG VAN BREGT, des Schouts dogter van *'s Hertogenbosch*, heeft geene kinderen bij haar verwekt, en was het laatste mannelijk oir van dit geslagt. 3. OTTO VAN DER COULSTER, stierf jongman. 4. SARIS VAN DER COULSTER, was Priester. 5. YSBRAND VAN DER COULSTER, was mede Priester. 6. JAN VAN DER COULSTER, is Kanunnik geweest te *Dordrecht*; hij week ten jare 1572 naar *Keulen*, alwaar hij is gestorven. 7. GERBRAND VAN DER COULSTER, wierdt Priester zijnde, zinneloos, en stierf in 1557 te *Duren* in *Gulikerland*. 8. ELIZABETH VAN DER COULSTER, is getrouwd geweest met LAURENS VAN BRONKHORST, zoon van ANDRIES VAN BRONKHORST, en van MARIA SONKE te *Delft*, is kinderloos overleden. 9. AGNES VAN DER COULSTER, was ten jare 1559 Nonne te *Loosduijnen*. III. ABEL VAN DER COULSTER, Ridder en Raad in *'s Hage* ten jare 1582. Hij was een geleerd man, aan wien ERASMUS, verscheidene brieven heeft geschreven, die in zijne werken gedrukt zijn; zo wel als zijn beide gemelde broeders was hij te *Dordrecht* geboren, en stierf 72 jaren oud zijnde in 1540, nalatende drie dogters, bij zijne huisvrouwe MARIA LONGYN verwekt: 1. MARIA VAN DER COULSTER, heeft ten manne gehadt ANTHONY CATS, uit *Zeeland*, die Raad is geweest in den Hove van *Holland*, en ten jare 1573 in *'s Hage* is gestorven,

kinderen nalatende. 2. MAGTELD VAN DER COULSTER, is gehuwd aan ARENT DE JEUDE, Heer van *Hardinxveld*. Hij wierdt in 1570 op *Louveſtein* daar hij Kastelein van was, door de *Geuzen* doodgeſchoten. 3. ADRIANA VAN DER COULSTER, heeft drie mannen gehadt, zonder kinderen gebaard te hebben, de eerſte was JAN VAN DOMSELAAR, na wiens dode zij met JAN FRUYTIER huwde, en laatſtelijk met N. Bastaard van DUIVENVOORDE. ABEL heeft nog een bastaard dogter gehadt, SYBILLA VAN DER COULSTER, die hij voor zijn huwelijk gewonnen hadt; deze is gehuwd geweest met Mr. JAN VAN DAM, eerst Griffier van den Hove van *Holland*, en daarna lid van de Rekenkamer in *'s Hage*; hij ſtierf ten jare 1568 zonder kinderen. IV. ELIZABETH VAN DER COULSTER, trouwde in 't jaar 1512, met AUGUSTYN VAN DEN EYNDE, Schout van *Bergenopzoom* en Woudmeester van *Braband*. Zij ſtierf in 1533 na te ſamen twee zoons en ene dogter verwekt te hebben. V. MARGRIET VAN DER COULSTER, trouwde in 't jaar 1510, met GYSBERT DE BYE, op *Gageldonk* bij *Breda*, en liet na KATRYNA DE BYE, die gehuwd is geweest aan JAN VAN DER STRATEN, en baarde hem een zoon YSBRAND VAN DER STRATEN, getrouwd geweest aan JENNE SUYS, des Preſidents dogter van *Holland*, bij dewelke hij naliet JAN VAN DER STRATEN, die Gouverneur is geweest van *Hoogſtraten*, en geen oir heeft nagelaten. VI. WILLEMINA VAN DER COULSTER, is in 1506 gehuwd aan FREDERIK VAN VOORN, en is zonder kinderen geſtorven.

Mr. WILLEM VAN DER COULSTER, Ridder, zoon van YSBRAND VAN DER COULSTER en MAGTELD VAN ALKEMADE, erfde ten jare 1551 de goederen van *Alkemade*, na dode van zijnen vrouwelijken oom FLORIS VAN ALKEMADE, onder ſpeciale conditie dat hij en zijne nakomelingen de toenaam en wapenen van *Alkemade* moest aannemen. Men vindt hem ten jare 1497 Meester genoemd, en hij was in 1512 Schout van *Leijden*; hij ſtierf in een hogen ouderdom, na getrouwd te zijn geweest met JOSINA VAN SWIETEN, Vrouwe van *Opmeer*, *de Lier*, *Sevenhuizen*, *Segwaart*, en *Rijnſaterwoude*, zijnde ene dogter

der van ADRIAAN VAN SWIETEN, ten jare 1486 te *Dordrecht* tot Ridder geſlagen, en van OTTELYNE VAN EGMOND, WILLEMS dogter, die hem de drie volgende kinderen baarde: I. FLORIS VAN DER COULSTER VAN ALKEMADE, ſtierf ten jare 1530 in de fleur van zijn leven, zonder kinderen na te laten. II. OTTELYNE VAN DER COULSTER VAN ALKEMADE, heeft ten manne gehadt FLORIS VAN WYNGAARDEN, Ridder, zoon van JAKOB VAN WYNGAARDEN, Ridder, Bailjuw van *Zuidholland*, en van MARIA VAN DUIVENVOORDE, Heer ARENTS dogter; zij ſtierf voor haar vader, zonder kinderen na te laten. III. AGATHA VAN DER COULSTER VAN ALKEMADE, Vrouwe van *Opmeer*, *Rijnſaterwoude*, *Soeterwoude*, *Sevenhuiſen*, *Segwaart* en *de Lier*, door haar bij geſterf aangeërft, doordien zij haar vader en moeije overleefde. Ten jare 1563 huwde zij aan JAN VAN CULEMBURG, Ridder, Schout van *Utrecht*, die vier dogters bij haar verwekte: 1. MARGARETA VAN CULEMBURG, welke een gedeelte der goederen van *Rijnſaterwoude*, *de Lier*, *Souteveen* en *Alkemade* verkreeg. Zij was gehuwd met FILIPS, Heer van *Hamale* en *Moncheaux* in 't land van *Luik*, die ſtierf in 1557, zij in 1608, beide te *Utrecht*, na te zamen drie kinderen te hebben geteeld, als a. KAREL VAN HAMALE, Heer van *Rijnſaterwoude*, die ten jare 1582 voor *Lochem* ongehuwd ſneuvelde. b. ANNA VAN HAMALE, hadt ten manne, GERARD VAN BERGEN, Heer van *Stabreek*. Zij ſtierf weduwe in 's *Hage* in 1617, den ouderdom van 63 jaren bereikt hebbende. c. WILLEM VAN HAMALE, Heer van *Moncheaux* en *Alkemade*, overleden in het jaar 1562, zijnde getrouwd geweest aan KORNELIA VAN LALAIN, zuster van den Graaf van HOOGSTRATEN en van RENNENBERG, zij ſtierf in 1610, nalatende twee zoons, WILLEM VAN HAMALE, Heer van *Moncheaux* en *Alkemade*, die gehuwd was aan s'Heren dogter VAN TRASIGNIES in *Henegouwen*, en FILIPS VAN HAMALE, Heer van *Rijnſaterwoude*. 2. JOHANNA VAN CULEMBURG, deelde de goederen van *Sevenhuiſen* en *Segwaart*, en hadt ten manne KAREL VAN BOURGONJE, Heer van *Sommelsdijk*; zij ſtierven beide in 1682, nalatende twee zoons, als HERMAN

VAN BOURGONJE, Graav van *Falaix*, Heer van *St. Annaland* en van *Sommelsdijk*, welk laatſte goed hij ten jare 1613 verkogt aan FRANÇOIS VAN AARSSEN, Gezant der *Verenigde Nederlanden* aan het Hof van *Frankrijk*. HERMAN was getrouwd met JOLANTE VAN LONGUEVAL, des Graven dogter van *Busquoi* in *Artois*; en JAN VAN BOURGONJE, Heer van *Froidmont*, *Sevenhuiſen* en *Segwaart*, die tot zijn eerſte vrouw heeft gehadt, KATRYNA VAN OYENBRUGGE, Vrouwe van *Duras*, weduwe van den Heer VAN BRIGDAM zijnen neve; zij ſtierf in 1605, nalatende kinderen; vervolgens hertrouwde hij op 't huis te *Dorp* bij *Delft*, JOHANNA VAN GENT, weduwe van FREDERIK VAN RENESSE, Heer van *Dorp*, 't welk hij aan zijn weduwe in lijftugt verſproken hadt. 3. MARIA VAN CULEMBURG, deelde de Ambagtsheerlijkheid van *Soeterwoude*, en hadt ten manne YSBRAND VAN MERODE, zoon van JAN VAN MERODE, Heer van *Duffel* en van KATRYNA VAN DER COULSTER, bij wie hij negen kinderen verwekte; als: a. YSBRAND VAN MERODE, die ten wijve hadt GEERTRUID VAN AASWYN, dogter van den Here VAN BRAKEL, zij was Kanonikes van *St. Marie* te *Utrecht*. b. JAN VAN MERODE, Kanunnik te *Utrecht*, ſtierf ongehuwd. c. GASPAR VAN MERODE, insgelijks. d. FLORIS VAN MERODE, Heer van *Duffel*, trouwde MARIA VAN MERODE, Vrouw van *Oirſchot*, zij ſtierf in 1604, zonder kinders na te laten, makende haar man univerſele erfgenaam. e. GERRIT VAN MERODE, Kanunnik ten *Dom* te *Utrecht*. f. AGNES VAN MERODE, trouwde met KAREL VAN BERLO, Heer van *Woesterſel*. g. MARGARETA VAN MERODE, wierdt de egtgenote van JAN VAN WAKE, Heer van *Baijonville* in *Luikerland*. h. KATRYNA VAN MERODE, trouwde EVERARD VAN WAKE, Heer van *Vexmond*, broeder van JAN. i. BEATRIX VAN MERODE, hadde ten manne FREDERIK VAN EYNATTEN, Heer van *Gerdingen*. 4. FLORENTIA VAN CULEMBURG, deelde *Opmeer*, zij is getrouwd met JOHAN VAN MATENESSE, Heer van *Matenesſe* en *Riviere* bij *Schiedam*, zoon van ADRIAAN VAN MATTENESSE, Ridder, en van ADRIANA VAN DUIVENVOORDE, GYSBERTS dogter, bij overleed ten jare 1602, zij in een zeer hoge ouderdom in 1618, kinderen nalatende.

Uit

Uit het bovenſtaande heeft men kunnen zien, dat dit oude Geſlagt aan zeer aanzienlijke familien door huwelijken in vermaagdſchapt geworden. Zeer waarſchijnelijk zijn 'er nog afſtammelingen van in wezen, doch gebrek aan berigt verbiedt ons om 'er iets verder van te kunnen zeggen, dan alleen, dat men bij WAGENAAR, *Vad. Hiſt.* D. XVIII. bl. 209, vindt, dat ten jare 1719, de algemene Staten, terſtond na het teken van het viervoudig verbond, door den *Keizer*, *Frankrijk* en *Groot-Britanje*, een beſluit namen tot het afvaardigen van een Ambasſadeur naar *Spanje*, waar toe enen Heer VAN DER COULSTER benoemd werdt. —— J. LE CARPENTIER, *Hiſt. Geneal. des Païs-Bas.* Tom. II. p. 470. 791. S. VAN LEEUWEN, *Batav. illuſtr.* bl. 922-924.

COULTURE (GILLIS DE LA), geboren te *Rijſſel* in *Flaanderen*, wierdt door het lezen van enige gereformeerde boeken, en de verkering met enige aanhangers der lere van CALVYN, die omtrent 't jaar 1567 zig naar die ſtad begeven hadden, zodanig overtuigd, dat hij insgelijks die leer omhelsde; doch zulks rugtbaar geworden zijnde, en dus niet langer veilig in zijn vaderland kunnende verblijven, verliet hij het den 19 december 1579, ſtak de zee over, en ging te *Cantorberij* wonen, alwaar zig enige *Franſe* en *Walſe* familien van die zelvde geloofsbelijdenis gevestigd hadden. Intusſen kwam hij in 1585 te *Rijſſel* te rug, en wierdt 'er nog het zelvde jaar vast gezet, doch enigen tijd daarna geſlaakt; in 1584 geraakte hij op nieuw in hegtenis, en ten einde de verveling van zijne gevangenis te lenigen, las hij verſcheidene werken der Protestanten, doch de nieuwsgierigheid hem ook bekropen hebbende om 'er enigen van de Roomsgezinden te lezen, en inzonderheid de Verhandeling van SANDERUS, *de viſibili Monarchia Eccleſiæ*, raakte hij aan 't waggelen, wordende zijn zogenaamde bekering voltooid door den jeſuit OLIVIER MANART. Hij zwoer openlijk de Protestantſe leer af den 29 maart 1585 te *Hesdin* in handen van JAKOB DE CROCQUES, Kontraat in de Godgeleerdheid, Pastoor en Deken van die ſtad,

ſtad. Hier op ſchreef hij een menigte van brieven naar *Engeland*, om ware het mooglijk ſommige van zijne oude kennisſen tot zijne nieuw aangenomene gevoelens over te halen; dezen lieten hem een geruimen tijd zonder antwoord, doch eindelijk was 'er een van hun, met name ANTONY L'ESCAILLET, die door een geſchrift zijne brieven te keer ging, het welk door COULTURE, gevoegd is in het werk, 't welk hij onder dezen tijtel heeft in 't licht gegeven: *Reſcriptions faictes entre Mr.* GILLIS DE LA COULTURE, *Lillois, depuis Son retour du Calvinisme au giron de l'Egliſe Romaine, & Mr.* ANTOINE L'ESCAILLET, *encore Meniſte Wallon en la ville de* Cantorberij, *pays* d'Angleterre, *touchant principalement la continuelle perpetuité & viſibilité de l'Egliſe de J. C. jusques á la fin du monde. Anvers* 1588, *in* 8*vo.* —— PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. II. p. 268, 269.

COUPER (JOHAN), Konſtſchilder, was een *Londenaar* van geboorte, en kwam zig te *Amſteldam* nederzetten, alwaar hij enigen tijd verbleef, doch na den dood van DAVID BECK, geraakte hij aan 't Hof van *Zweeden*, en voorts in dienst van Koningin KRISTINA. Hij werdt in zijn tijd gehouden voor den besten. Pourtraitſchilder in waterverf, hebbende de konst geleerd bij een OLIVIER, een *Engelsman*, die voor JAKOB en KAREL STUART, veel grote Hiſtorien in waterverf geſchilderd heeft, welke in een gallerij geplaatst, langen tijd, hun ſtand gehouden hebben. —— A. HOUBRAKEN, *Schouwburg*, II. D. bl. 87. Allgem. Kunſtler Lexicon. Zurich 1779. ſ. 181.

COUPLET (FILIP), Jeſuit, geboren te *Mechelen*, ging ten jare 1659 als Zendeling naar *China*, en kwam in 1680 van daar te rug. Zig reeds ingeſcheept hebbende om een tweede togt naar dat land te doen, ſtierf hij onder weg in 1693. Hij heeft enige werken in de *Chineſe* taal geſchreven, ook verſcheidene in 't *Latijn*; als onder anderen: 1. *Tabula chronologica Monarchiæ Sinii, Paris* 1686. *in folio.* 2. CONFUCIUS, *Sinarum Philoſophus, ſive Scientia Sinenſis latine expoſita. Paris* 1687, *in folio.* Dit werk is belangrijk en vrij zeldzaam. —— *Nouv. Dict. Hiſt.* Tom. II. p. 374.

COURT

COURT (JAKOB DE LA), is een aanzienlijk en rijk bemiddeld man te *Leijden* geweest, der Staatsgezinde partij toegedaan; geen wonder dus, dat hij, wiens gantſe geſlagt eveneens dagt, na de ſchielijk voorgevallen dood van WILLEM DEN II, in het jaar 1650, waar op de grote Staatsvergadering volgde, door welk middel de eendragt bewaard, en de Stadhouderloze Regering, voor dien tijd op enen vasten voet geſteld wierdt, met die gebeurtenisſen ongemeen in zijn ſchik was. Zulks blijkt ook niet alleen uit de ſchriften, namaals door een zijner kleinzonen in 't licht gegeven, maar ook uit enen Gedenkpenning, welke door hem, aan zijnen kleinzoon, ter gedagtenis van het houden dier grote vergadering is verëerd geworden, en waar van wij hier de beſchrijving om derzelver zeldzaamheid laten volgen.

Op de ene zijde is de algemene Staatsvergadering verbeeld, gelijk ze op de grote zaal van 't Hof in *'s Hage* is gehouden, zijnde ter wederzijden na 't opnemen der koopwinkelen, hoogopgaande geſtoelten, naar de wijze ener ſchouwplaatze, opgeſlagen, en in het midden opengelatene pad ene langwerpige vierkantige tafel gezet, aan welker einde de Voorzitter der vergaderinge, en naast hem aan zijne ſlinkerhand de Griffier zit. Voor deze tafel, die, gelijk alle de banken en muren, met groen laken bekleed was, leest men op den voorgrond dezes Pennings: STANT FOEDERE JUNCTI. Zij ſtaan haſt door 't Verbond vereenigd. Dees begiftigde kleinzoon mede JAKOB genaamd, welke namaals, den 11 december 1675, aan het Hogeſchool te *Leijden*, met de kap Meester in de beide regten verklaard wierdt, heeft tot broeder gehadt PIETER DE LA COURT, welke volgt, en die door zijne in 't licht gegevene ſchriften voor de Staatſe Regering, enen onſterfelijken naam verworven heeft. Het randſchrift dezer zijde luid aldus: JACOBUS DE LA COURT, NEPOTI E FILIO, MONUMENTUM HOC FIRMATI FOEDERIS, ANNO NATIVITATIS 1651, DONO DEDIT. JAKOB DE LA COURT, heeft dit Gedenkteken des bevestigden Verbonds / aan zijn zoonszoon / in 't jaar zijner geboorte 1651 tot een Geſchenk gegeven.

Onder Prins WILLEM DE II. *van Oranje*, die op de andere zijde dood ter aarde ligt, leest men dit Franſe bijſchrift: VIVE LA LIBERTÉ! Leeve de Vryheid! Voorts ziet men zeven Vogels, het zinnebeeld der *zeven Verenigde Gewesten*, die, van onder het net, dat hen te voren was over het hoofd getrokken, met eendragt opvliegende zig verlosſen, waar rondom in den rand te lezen ſtaat: ILLECEBRIS IRRETITI ET VI OPPRESSI, DEI CLEMENTIA LIBERATI, CONCORDES RESURGUNT. Door Lokmas verſtrikt/ door 't Geweld onderdrukt en door Gods goedertierenheid verlost zijnde/ verheffen zy zig weder eendragtelijk. —— G. v. LOON, *Nederl. Hiſtoriepen.* II. D. bl. 364, 365.

COURT (PIETER DE LA), kleinzoon van JAKOB voorſchreven, is een man geweest die zig van zijn vroegſte jeugd heeft toegelegd tot het beoeffenen der geſchiedenisſen, en wel inzonderheid dat vak 'er van, het welk het regeringsbeſtier van ons vaderland ten onderwerpe heeft, ook heeft hij bij de Staatſe partij enen verhevenen roem verworven, door het ſchrijven en uitgeven van veelvuldige ſchriften, die tegens het Stadhouderlijk bewind gericht waren, en met duistere kleuren deszelvs ſchadelijkheid ſchilderde. Hij ſchreef ten tijde van het edel broederpaar DE WITTEN, en liep te *Leijden* geen gering gevaar, toen beide deze grote Staatsmannen, zo deerlijk gemarteld en vermoord wierden. Ja de moetwil van het opgeruimde kanailje tegens hem ging zo ver, dat zij een doden en van de ingewanden ontledigden Hond aan zijne deure nagelden, met een bijgevoegd geſchrift, waar in hij bedreigd wierdt, dat men eerlang op dezelve wijze met hem zou handelen: 't welk DE LA COURT deed beſluiten, ten einde dit treurtoneel te ontwijken, zig naar *Braband* te begeven. Van zijne verdere lotgevallen, zo min als van zijn geboorteſtond of ſterfdag, is mij niets met zekerheid gebleken.

Velen hebben zig zo wel in den perſoon als in den naam van DE LA COURT, bij het aanhalen van zijne werkjes vergist, noemende hem ſommigen VAN DEN HOVEN, anderen

KOR-

KORNELIS HOVEN, en BAREUTH in zijne *Hiſtorie van het Stadhouderſchap*, ſlaat nog erger den bal mis, hem voor EMANUEL VAN DER HOEVEN nemende, die een geheel ander man geweest is, ſchoon hij in den zelvden trant, zijn Oude Hollandſche Wijsheid geſchreven heeft, als DE LA COURT zijne ſchriften pleeg te behandelen. Wijlen de eerſte Preſident der *Bataviſe* Nationale vergadering, den wereldberoemden Citoijen PIETER PAULUS, wil, dat onze LA COURT niet verdient, onder de reije der Schrijvers over 't *Nederlandſe Staatsregt* geplaatst te worden; maar veel eer onder de klaſſe der LANGUETTEN, HOTOMANNEN, MILTONS, SIDNEYS, MARIANAAS en anderen, dat is, onder de genen gerangſchikt te worden, die geſtadig het harnas aanſchieten, tegens alles wat naar *Eenhoofdigheid* zweemt. Schoon men wel niet kan ontkennen, dat 'er berispenswaardige en te ver gedrevene denkbeelden in de werkjes van LA COURT gevonden worden, is het nogthans zeker, dat men 'er ook vele ſchone dingen en natuurlijke ſchilderingen in ontmoet.

Met regt zal de Lezer nu nog de optelling der zo veel gerugt gemaakt hebbende werkjes van dezen Schrijver, verlangen. Wij zullen ons van deze taak kwijten, 'er teffens iets over den inhoud bijvoegende. In de eerſte plaats komt dan voor: de Politijke Weegſchaal. 1660. in 8vo.; zijnde dit het zelvde werkje, dat naderhand is uitgegeven onder den tijtel van: Conſideratien van Staat/ omtrent de fondamenten van allerleije Regeeringen / door V. H. Gedrukt te Amſteldam bij JAKOBSZ. DOMMEKRAGT. Dit boekje handelt overeenkomſtig den tijtel, over allerleij regeringsvormen, betogende de noodzaaklijkheid ener Staatswijze Regering, en doemende alles wat ſmaakt naar ene Regering, die van een Eminent Hoofd voorzien is. Van den zelvden ſtempel is zijn boekje, Politijque Reflexien handelende in VI Boeken / van Landen / Steden / Regeringen / Oorlogen / Kerken en Zeden; op den tijtel vindt men de letters D. L., zijnde het gedrukt te *Amſteldam* in 8vo. Agter 't zelve is geplaatst: Oorſprong der Nederlandſe Troubles / tot eer beſchreven door VIGLIUS ZUICHEMUS AB

AYTA, en nu eerst in 't licht gebragt door V. H. Doch dat VIGLIUS de Schrijver van dit ſtukje niet is, leert HOYNCK VAN PAPENDRECHT, *Præf. ad Analect. Belg.* Tom. I. §. 11. Zo anderen willen, door JOACHIM HOPPERUS: ſchrijft GER. BRANDT, in de Aanwijzinge der ongedrukte Schriften / agter zijn Verhaal van de Reformatie. Amſt. 1663. in 8vo. Hier op volgt zijne Hiſtorie der Graaflijke Regering van Holland / zonder naam of jaartal. Dit werksken, beſtaat grotendeels, uit het *Groot Privilegie van Vrouwe* MARIA, als ook uit ene beſchrijving van den ſtaat des Lands in 1587; verders uit het *Plakaat der Afzwering &c.* zijnde doormengd met ene korte *Staatkundige levensbeſchrijving der oude Graven;* doch dit laatſte ſtuk, kan geenzins de toets van nauwkeurigheid doorſtaan, maar is opgevuld met misgrepen, die aanſtotelijk zijn. Kort hier op volgde 't Intreyt van Holland / of Gronden van Hollandsch welvaren. Amſt. in 8vo. Sommigen vooral buitenlanders, bij voorbeeld GUNDLING uber den jetzigen zuſtand der Europ. ſtaat. I. Theil / §. XL. / ſ. 848. GOEBELIUS, *in Not. ad* Tom. IV. *Oper.* CONRINGII, p. 244. OTTO, *Notit. Rerumpublic*, p. 406. en anderen, hebben den Raadpenſionaris JOH. DE WITT voor Schrijver gehouden; doch ook te onregt: zie de *Voorreden van den druk van 't jaar* 1669. in 4to. en 1671 in 8vo, bij P. HAKKENS, te *Leijden* en *Rotterdam*, en FAVORITUS NORICUS, *in Obſervat. ad diſcurſus Gundlingianos*, p. 107, 108. & *in Appendice Obſerv.* p. 10, 11. Met dit al heeft genoemde Staatsman 'er enigzins deel aan gehadt, en de Vde en VIde Hoofdſtukken van het IIde Boek zijn van hem, als mede bl. 29 en 30, zo van de eerſte als volgende drukken. Doch het was enkel bij toeval dat hij 'er de hand toe leende, en zie hier wat 'er gelegenheid toe gaf. De Raadpenſionaris bij DE LA COURT te *Leijden* een bezoek afleggende, vondt hem niet te huis, doch een gemeenzaam vriend van hem zijnde, wierdt hij binnen gelaten, en LA COURT die bij zijn zwager ELLEMAN was, van dat bezoek door een dienstbode verwittigd, kwam daar op terſtond te huis; de Penſionaris vondt in dien tusſentijd een boekje op tafel liggen, door DE LA COURT

ge-

geſchreven, waar aan hij den titel: Intreſt van Leijden hadt gegeven; 't welk DE WITT in het doorbladeren zo belangrijk vondt en uitnemend behaagde, dat hij den Schrijver bewoog om het te vermeerderen, en het tot het Intreſt van Holland uittebreiden, 't welk LA COURT deedt, en vervolgens aan den Raadpenſionaris zondt, met verzoek om het te veranderen en te vermeerderen, naar hem zulks goeddagt; DE WITT maakte hier gebruik van, voegde 'er de twee gemelde hoofdſtukken bij, en liet het buiten weten van DE LA COURT drukken. Het liep over zaken, nodig ter verbeteringe van de innerlijke geſteldheid van dat Landſchap, en over middelen tot dat einde ſtrekkende. Hier en daar ook tragte de Schrijver de noodzaaklijkheid der toenmalige regeringswijze aan te tonen. P. PAULUS wil, dat de verbindtenisſen met nitheemſe Vorſten, daar in, op zulke losſe ſchroeven geſteld worden, dat de Staten van *Holland* genoodzaakt waren, wilden ze niet doen vermoeden, datze ſoortgelijke ſtellingen ſtilzwijgend goedkeurden, dit boek ſcherpelijk te verbieden; ſchoon 't met dat al niet te ontkennen is, dat 'er ſtukken in voorkomen, die ene bedaarde overweging wel verdienen. Hier op volgde van den zelvden Schrijver: de Stadhouderlijke Regering in Holland en Westfrieſland; voorts ene Verantwoordinge van den ondienſt der Stadhouderlijke Regering/ als mede de Gulde Legende der Stadhouders. Ook kwamen nog in 't jaar 1663 van hem, de II eerſte delen uit van het Public Gebedt ofte Conſideration tegens het nominatim bidden in de publ. Kerken voor particuliere perſonen / en ſpecialijken voor den tegenwoordigen Prince VAN ORANGIEN door D. H. Munſt. bij CYPR. VAN DER GRACHT. Herdrukt in 't jaar 1707, in 8vo. bij ENGELBR. BOUCQUET. Het I. Hoofdſt. betoogd het regt der hoge Overheid om 't bidden in de openbaare kerken te regelen. Het II. toont in 't bijzonder aan, wie, bij ons, de hoge Overheid, wie mindere Magiſtraten zijn. Het II. deel bevat zeer vele voorname gronden van dezen ſtaat, met name in de beide *eerſte* Hoofdſtukken; de *twee volgenden* gaan over het bewaren van het regt van voorrang, met opzigt

tot

tot de Overheden in en buiten haar gebied: daar na over het regt, dat de Staten van de bijzondere landſchappen zig kunnen toeëigenen, tegen de vergadering der algemene Staten. Het overige dient alleen ter verdediging van het gedrag der Staten van *Holland*, in het maken van een voorſchrift, naar welk men in de Kerken bidden zoude. Het *derde Deel*, dat, in 't volgende jaar, 't licht zag, wederlegt, *eerst*, 't geen tegen de andere delen is aangevoerd, en handelt, vervolgens, van de *Unie van Utrecht*, tot welkers verſtand het ook met nut kan gebruikt worden. Eindelijk volgde het begin en voortgang der Erfgraaflyke Bedieninge enz. mede van DE LA COURT; wiens ſchriften allen daar op uitlopen, om de Stadhouders en derzelver Regering, zo ſchadelijk voor de Natie af te ſchilderen, als enigzins doenlijk is. Het zal voor onze Lezers niet onaangenaam kunnen zijn, hier de lijst te ontmoeten van de voornaamſte Tegenſchriften, welke LA COURT zijne opgenoemde werkjes hebben zoeken te ontzenuwen en te wederleggen; deze zijn: 1. Hollands opkomſt/ of bedenkingen op de ſchadelijke ſchriften/ genaamt Graavl. Regering en Intreſt van Holland/ door J. C. Leijden 1662. in 8vo. 2. Toetze op het Laſterſchrift/ 't onregt genaamt Stadhouderlijke Regering van Holland en Weſtfriesland/ door D. P. E. in 8vo. 3. De herſtelde Prins tot Stadhouder ende Kapitein Generaal van de Vereenigde Nederlanden enz. *Apologie pour la maiſon de Naſſau, ou refutation des Calomnies, contenues au Livre intitulé* de Stadhouderlijke Regering, *par* P. L. J. *imprimé a Madril.* 1664. Regt herſtelde politijke en kerkelijke Maximes/ geſtelt tegens de ſchadelijke Maximes van LA COURT, en anderen/ in 12mo./ te Utrecht 1674.

Indien dit de zelfde PIETER DE LA COURT is geweest, 't welk wij voor meer dan waarſchijnelijk houden, die uitgegeven heeft: Aanmerkingen over het aanleggen van Landhuijzen/ Luſthoven en Plantagien/ met Platen/ eerst te *Leijden* gedrukt in gr. 4to., en naderhand met vermeerderingen door den zo bekenden Hortulanus JOHAN HERMAN KNOOP, ſchoon zijn naam niet op een tijtel wordt vermeld, te *Amſteldam* in

1763

1763 in groot 4to. herdrukt, moet hij verre in dat vak gevorderd zijn geweest, en grote kunde bezeten hebben omtrent de cultuur van uitheemſe Plantgewaſſen. —— VINCENT. PLACCIUS, *Theatrum Anonymum & Pſeudonymorum*, Cap. XII. *de Scriptoribus Belgicis* n. 1063. α. β. γ. δ. pag. 504, 505. C. SAXI, *Onom. liter.* Part. VII. p. 359. *Holl. Merkurius*, 1669. bl. 59. *Groot Placaatb.* III. Deel, bl. 522. G. v. LOON, *Nederlandſe Hiſtoriep.*, II. D. bl. 364, 365. PIETER PAULUS, *Verklaring van de Unie van Utrecht*, 2de *druk*, I. D. bl. 233--248. LEIBNITS, *Theodice*, §. 375. bl. 649.

COURTEVILLE (JOOST DE), een aanzienlijk Edelman uit *Vlaanderen*, wiens geſlagt door huwelijken verbonden was aan de eerſte Familien van *Braband* en *Vlaanderen*, wierdt benevens PAULUS PHINTZING ten jare 1559 aangeſteld tot Geheimſchrijver van 's Konings Raad in *Spanje*, wegens de zaken der *Nederlanden*, en deed met FILIPS, benevens KAREL DE TISNACQ, Preſident van genoemden Raad, in het zelvde jaar de reize uit de *Nederlandſe* provintien naar *Spanje*. De Koning te *Vliſſingen* aan boord gegaan zijnde, verzeld van een pragtigen hoffloet, werdt begeleid, door omtrent 50 ſchepen, en landde binnen veertien dagen te *Laredo* in *Biskaaije*, na 't doorſtaan van een zware ſtorm voor de haven, die de vloot deerlijk teisterde en de meeste ſchepen welke hem verzelden, benevens zijn koſtelijkſte huisraad door de woedend bruisſende golven deedt verzwelgen en te gronde gaan. Men wil, dat dezen bloeddorstigen Tijran, aan land gekomen zijnde, de godslasterlijke betuiging zou hebben gedaan, dat hij geloofde, door de Voorzienigheid, geſpaard te zijn, om zijne magt, voortaan, te beſteden, tot het uitroeijen der ketterije. Ook gaf hij blijken van zijne ontmenſte wreedheid, terſtond naar zijne aankomst, want hij deedt, een groot aantal menſen, te *Seville* en *Valladolid*, om 't geloof, ten vure doemen. Wij ontmoeten COURTEVILLE wederom tegenswoordig ten jare 1566 bij alle raadplegingen, die door FILIPS zo te *Madrid* als in 't bosch van *Segovia* wierden gehouden, om middelen

te

te beramen tot demping van de beroerten in de *Nederlanden.* COURTEVILLE moet reeds in 't jaar 1569 in de *Nederlanden* zijn te rug gekeerd, want men vindt aangetekend, dat ALVA in gemelden jaar geen kans ziende, om den tienden penning met vrugt te doen heffen, eindelijk, in oktober, op raad van onzen Geheimſchrijver, beſloot, in de plaats van denzelven, zig te vreden te ſtellen met twee millioenen 's jaars van alle de *Nederlanden*, voor den tijd van zeven jaren; waarbij hij nog een 100ſte penning wilde gevoegd hebben, om tegen een' onverwagten nood te worden opgelegd.

Rampſpoedig was het einde van JOOST DE COURTEVILLE, want ten jare 1572 Hoog-Bailjuw van *Oudenaarde* zijnde, in den tijd dat die ſtad door 's Prinſen volk wierdt verrast en ingenomen, vlugtte hij ijlings op 't kasteel, maar dit ook overrompeld zijnde, werdt hij, door vele wonden afgemaakt, en ten venſter uit in den ſtroom geſmakt. —— J. LE CARPENTIER, *Hiſt. Geneal. des Païs-Bas.* Tom. II. pag. 149. 239. 381. 474. 620. 709. 740. 845. 1000. P. C. HOOFT, *Nederl. Hiſtor.* I. D. bl. 273. WAG., *Vad. Hiſt.* VI. D. bl. 56. 169. 303.

COURTONNE (JACQUES ANDRE), Predikant in de walſe gemeente te *Leeuwarden*, is geboren in *'s Hage* den 16 december 1711, zijnde geſproten uit ene deftige familie. Zijn vader PIETER COURTONNE, die weinig tijds na de herroeping van het *Edikt van Nantes*, ten einde de godsdienstvervolging te ontwijken, zijn vaderland verliet, zette zig op genoemde plaats neder, alwaar hij voorname koophandel heeft gedreven; zijne moeder was ene adelijke franſe Juffer, BROSSARD DE ST. CLAIR genaamd. JACQUES hun zoon, reeds vroegtijdig buitengewoon verſtand en vernuft van geest hebbende doen blijken, beſloten zijne ouders hem aan de ſtudien toe te wijden, en hij wierdt ten dien einde door bijzondere Meesters in de griekſe en latijnſe talen en andere voorbereidende wetenſchappen onderwezen, en vervolgens naar het Hogeſchool te *Leijden* gezonden, alwaar hij zig op de kennis der *Oosterſe* talen, de geſchiedenisſen, de wijsgeerte, het natuur-regt,

en

en inzonderheid op de godgeleerdheid toeleide; in alle welke wetenſchappen hij ook zodanige ſnelle voortgangen maakte, dat hij pas 20 jaren oud zijnde, na een loffelijk examen te hebben ondergaan, in het jaar 1732 onder het getal der Franſe Proponenten wierdt opgenomen, en 't jaar daar aan volgende tot tweden Predikant in de walſe gemeente te *Voorburg*, een zeer vermaaklijk dorp nabij *'s Hage* gelegen, beroepen, weinige jaren na het opbouwen van de tegenswoordige walſe kerk aldaar, waar toe zijn vader welke in die buurt een buitenplaats bezat, veel hadt bijgedragen. In 1735 wierdt COURTONNE naar *Heusden* beroepen, en na alhier tien jaren met nut en ſtigting, het Leraarambt te hebben uitgeoeffend, verwisſelde hij deze ſtandplaats met die van de walſe gemeente te *Leeuwarden*, opengevallen door het overlijden van JEAN LEONARD RENAUD, vader van den tegenswoordigen *Leeuwarder* walſen Predikant SAMUEL RENAUD, die na 't overlijden van onzen COURTONNE, aldaar zijn plaats is komen vervullen. In deze laatstgenoemde gemeente heeft hij zijnen loop voleindigd, na aldaar gedurende het tijdvak van 28 jaren het Herder- en Leraarambt met enen onvermoeiden ijver te hebben bediend, niettegenſtaande een groot verval van kragten en den zwakken toeſtand, waar mede hij in de laatſte jaren van zijnen leeftijd hadt te worſtelen. Een borstwaterzugt, het gevolg van zijnen ſukkelenden toeſtand, greep hem aan, die in weinig dagen zodanig verergerde, dat hij 'er op den 2 augustus 1773, in den ouderdom van 62 jaren en ruim 7 maanden door in 't graf wierdt gerukt, wordende algemeen om zijne goede hoedanigheden betreurd. Hij is gehuwd geweest aan S. M. DE DESCLAUX, een ongemeen ſchone en bevallige vrouwe, die inzonderheid wel wist te ſpreken, en de konst bezat, om door haar lieffelijk kouten een gezelſchap te vervrolijken, daarbij door haare geestigheid de zamenſpreking levendig te houden. Bij dit juweel is COURTONNE vader geworden van vijf kinderen, waar van de enigſte zoon PAULUS PIETER COURTONNE, ongehuwd den 26 februarij 1800, in den ouderdom van 49 jaren te *Amſteldam* is overleden, laten-

de zijne oude moeder in de bitterſte rouwe gedompeld.

COURTONNE was ſchraal van postuur, doch rijzig van geſtalte; zijne ogen waren vol vuur en tekenden vernuft en levendigheid; voorts bezat hij een ongemeen werkzamen geest, en hadt zig, door het lezen van de beste werken, in vele wetenſchappen zodanig grondig geoeffend, datze hem alle als eigen geworden waren. Een groot aantal Leerredenen en andere geſchriften over allerleij onderwerpen, die hij heeft nagelaten, ſtrekken tot getuigen van 's Mans kunde en geleerdheid; ook was hij ongemeen ervaren in de letterkundige geſchiedenis der beide laatſte eeuwen, zijnde 'er ook geene *Bibliotheques* en andere tijdſchriften, of hij hadt die gelezen, en daar van veelvuldig gebruik gemaakt tot zijne *Adverſaria*. Zijne gedagten mededelen, en die in orde op het papier te ſtellen, was een van zijne geliefdſte bezigheden; ook was zijne vaardigheid in die konst zo groot, dat hij zijne Leerredenen met een vlugtige pen opſtelde en ſchreef, en niettegenſtaande dit, was hij 'er ver af van den gemenen trant te volgen, maar zijn vindingrijke geest ſtraalde door in ene predikwijze die aan hem bijzonder eigen was, en die de aandagt van zijne hoorders opwekte en gaande hieldt. Ook verhandelde hij dikwils nieuwe ſtoffen, en wist de zodanigen die meer gemeen zijn, uit gezigtpunten te beſchouwen, welke het gros der Predikers ontglippen. Voorts was hij een zeer nuttig lid van het walſe Sijnode, want doordien hij nimmer verzuimde als het iets doenlijk was, om die Kerkelijke vergaderinge tweemaal 's jaars bij te wonen, was hij beter in ſtaat dan iemand der overige leden, om aan voorgevallene zaken licht bij te zetten; ook is hij verſcheidene malen Voorzitter van het Sijnode geweest, en bekleedde 'er doorgaans ene kommisſie. Voorts was hij van een zagte, gemakkelijke en aangename verkering; wist over alles met verſtand en gezond oirdeel te ſpreken, en vermaakte niet weinig een gezelſchap door zijne grappige en geestige invallen; verders hadt hij door de goede hoedanigheden van zijn karakter, de algemene toegenegenheid tot zig getrokken.

Slegts

Slegts twee of drie losse Lerredenen in de Franse taal zijn van COURTONNE met zijn naam door den druk gemeen gemaakt; maar zeer vele geestige brochures zien van hem naamloos het licht. Onder anderen heeft hij uit het Engels vertaald, het uitmuntend werkje van WILLIAM WOTTON, **Bedenkingen over de beste wijs van in de H. Godgeleerdheid te studeeren. Leeuw. 1765. in gr. 8vo.** De aantekeningen die hij 'er in menigte heeft bijgevoegd, zijn alleroïrdeelkundigst, en zo wel als het werkje zelv' ingerigt, om den Student in de godgeleerdheid, vele bijwegen te doen vermijden, en hem langs het lijnregte spoor tot zijn doelwit te geleiden; teffens met aanwijzing van de beste boeken die hij met nut kan gebruiken. —— *Boekz.*, 1773. *b.* bl. 643--646. *Medeged. Berigten.*

COURVOISIER (JAN JAKOB), van *Burgundie* geboortig, heeft behoord tot de geestelijke orden der Minderbroeders; was eerst Lezer in de godgeleerdheid van het klooster *S. Franciscus de Paula*, vervolgens Provintiaal in de *Nederlanden*, en namaals Hofprediker bij den Prins Kardinaal FERDINAND en LEOPOLD, Aartshertogen. Hij stierf in het klooster van zijne orden te *Anderlech* nabij *Brussel*, in april 1652. Onder veel andere werken van den zelvden stempel, heeft hij uitgegeven: 1. *La Sainte Autriche, ou l'Idée d'un vrai Prelat &c. Brux.* 1638. *in* 4*to.* 2. *Le Pedagogue angelique, ou introduction à la dévotion de l'Ange Gardien. Brux.* 1636. *in* 12*mo.* 3. *l'Obelisque sépulcral, dressé a Renay, sur l'heureux trepas de* JEAN *Comte* DE NASSAU. *Brux.* 1639. *in* 4*to.* 4. *La vie & le trépas de* FERDINAND, *Prince Cardinal, ou le Prince immortel. Brux.* 1642. *in* 4*to. &c.* —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 666, 667.

COUSIN (JOANNES), te *Doornik* geboren, is geweest Licentiaat in de godgeleerdheid en Kanunnik van de Hoofdkerk zijner vaderstad. Hij heeft geschreven: 1. *De Fundamentis Religionis, hoc est, de Naturali Dei cognitione, de immortalitate Animæ, & de Justitia Dei. Duaci* 1597. *in* 8*vo.* 2. *De prosperitate & exitio Salomonis. Duaci* 1599. *in* 8*vo.* 3. *De rebus*

Tornacenſium, Libr. IV. Ib. 1619. *in* 4*to.* —— J. F. Foppens, *Bibl. Belg.* p. 619.

COUTEREELS (JOHANNES), een *Antwerpenaar* van geboorte, is geweest School- en Rekenmeester te *Middelburg* in *Zeeland*, en heeft in 't licht gegeven: Verhandeling over de Cijfferkonſt. Middelb. 1660. in 12mo. Zijnde mede in 't fraus gedrukt. —— J. F. Foppens, *Bibl. Belg.* p. 621.

COUVILLON (JAN), geſproten uit een zeer oud en adelijk geſlagt te *Rijsſel*, in welke ſtad hij ten jare 1520 het eerſte levenslicht zag; volvoerde merendeels zijne ſtudien te *Leuven*, en begaf zig aldaar in 't jaar 1544 in het genootſchap der Jeſuiten. Couvillon bezat toen reeds vele kundigheden, en was inzonderheid bedreven in de griekſe taal. Enige tijd daar na reisde hij naar *Portugal*, alwaar hij de wijsbegeerte in het kollegie van *Conimbre* leraarde; zedert deedt hij zulks te *Rome*, alwaar hij vervolgens ook onderwijs in de godgeleerdheid gaf, zo wel als te *Lijons* en te *Ingolſtad*. Het was inzonderheid in deze laatſte ſtad dat hij blijken van zijne kundigheid gaf, en wel voornamentlijk door de kortheid en nauwkeurigheid die hij ten aanzien van de ſchooltwisten invoerde. Zijne verdienſten en de aanbeveling van den Legaat Zacharias Delfini, werkten uit, dat hij door Albert, Hertog van *Beijeren*, ten jare 1552, naar de Kerkvergadering van *Trente* wierdt gezonden, bekleed met de waardigheid van zijnen Redenaar en Godgeleerde. Uit *Duitsland* te rug gekeerd, voorzag hem de Kardinaal Otto Truhses met de bediening van Onderrektor aan het nieuw geſtigte Hogeſchool van *Dilingen*, nemende aldaar teſſens de post van latijns Prediker waar. Zedert keerde hij naar *Rome*, en wierdt Biegtvader in de kerk van het *Vatikaan*. Hij ſtierf in deze ſtad den 17 augustus 1581, in den ouderdom van ruim 60 jaren. Men vindt van dezen Jeſuit getuigd, dat hij geleerd was, en onvermoeid in het betragten der pligten, die zijne verſchillende bezigheden van hem vorderden. Daar is van hem in druk: *Aſſertationes, ſeu Concluſiones, deductæ ex Epiſtola Divi* Pauli *ad Corinthios.*

Ro-

Romæ 1554. —— RADERI, *Vita* CANISII, *edit. Monach.* 1623. p. 119-122. SOTUELLI, *Bibl.* p. 434. J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 621. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. XII. p. 275.

COUVREUR (ANDRIES), van *Oudenaarde* geboortig, is geweest Monnik van de Franciskaner orden, daarbij Hoogleraar en beroemd Prediker. Hij ſtierf ten jare 1625, en heeft in 't licht gegeven: 1. *Divini Amoris, ſive SS. Euchariſtiæ Faculam. Duaci* 1619. *in* 8vo. 2. *Philoſophia Sacra, ſive Meditationes mortis. Ib.* 1619. *in* 8vo. —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 50.

COUVREUR (MARTINUS), insgelijks te *Oudenaarde* geboren, begaf zig vroegtijdig onder het genootſchap der Jeſuiten. Hij is Rektor geweest van het kollegie te *Douai*, ſtierf in november 1648, en heeft in 't licht gegeven: 1. *De ſeptem ſignis Prædeſtinationis. Leodii* 1656. *in* 8vo. 2. *Inſtructionem pro Cathechizandis rudibus. Audem.* 1639. *in* 8vo. *&c.* —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 852.

COUWERDEN (DIRK VAN), van *Goch* in *Kleefsland* geboortig, wierdt ten jare 1649 in plaats van GEORG COLVENERIUS, gewoon Hoogleraar in de godgeleerdheid aan het Hogeſchool te *Douai*. Hij ſtierf in genoemde ſtad ten jare 1658, was een vinnig tegenſchrijver van JANSENIUS, en benevens VALENTYN RANDOUR de ſteller van: *Proteſtatio Doctorum S. Theol. Academiæ Duacenſis ad* LEOPOLDUM *Archiducem, adverſus* CORNELII JANSENII *doctrinam: pro ſua erga ſedem Apoſtolicam & Bullam Urbani VIII, obſervantia. Duaci* 1648. —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 1129.

COUWERVEN (NORBERT), is te *Antwerpen* geboren omtrent 't laatſte der XVIde eeuw, zijnde een zoon van EVERHARD COUWERVEN, die als Advokaat de praktijk aldaar oeffende, en den 5 december 1624 in den ouderdom van 77 jaren ſtierf. Toen de jonge COUWERVEN zo verre gevorderd was om naar het kollegie te kunnen gaan, genoot hij het vereiste onderwijs in dat der Jeſuiten van zijne vaderſtad, en begaf

zig nog zeer jong zijnde in hunne orden. Enigen tijd hier na zondt men hem naar *Leuven*, om zig grondig in de wijsbegeerte en godgeleerdheid te oeffenen; na hier het tijdvak van ruim drie jaren mede doorgebragt te hebben, wierdt hij in zijn klooster te *Antwerpen* te rug geroepen, ten einde die wetenſchap aldaar te onderwijzen. En, doordien hij tot het Prieſterdom was opgeleid, lei hij zig bijzonder toe om een goed Prediker te worden; 't welk hem ook tot gewoon Leraar van *St. Michiel* deedt aanſtellen, en hij predikte gedurende 25 jaren in verſcheidene kerken te *Antwerpen* met zeer veel opgang, hebbende altoos een grote toevloed van menſen onder zijn gehoor. In 1652 wierdt hij door FILIPS DEN IV. tot Abt benoemd, welke waardigheid hem egter niet belette om even als voorheen de predikdienst waar te nemen. Hij ſtierf in zijne Abtdije van *St. Michiel* den 9 ſeptember 1661, ongemeen betreurd om zijne deugden en voortreffelijke predikgaven. SWEERTIUS verzekert, dat 'er verſcheidene werken in 't latijn geſchreven, door hem zijn nagelaten; alleen heeft men van hem in druk: Sermoon ter eeren van den H. IGNATIUS, Fondateur van de Societeijt Jeſu: gepredickt in de kerke van het profeſſie-huijs tot Antwerpen op den 31 julij 1656 / feeſtdagh van den zelven H. IGNATIUS, ende ook den verhaldagh van het honderſte jaar van ſijne ſalighe doodt. Antw. 1656. in gr. 4to. —— F. SWEERTII, *Ann. Belg.* p. 586. SANDERI, *Chorogr. Sacr. Brabantiæ.* Tom. I. p. 109. 131--134. *Acta Sanctorum, Tom. I. Junii, p.* 958. *&c.* LE ROI, *Marchion S. Imperii*, p. 53. HUGO, *Annal. Præmonſtr.* Tom. II. p. 269, 270. *Grand Théatre ſacré du Brabant.* Tom. II. p. 99. 102. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. XII. p. 198--204.

COVYN (ISRAEL), Konſtſchilder, die geleefd heeft in de XVIIde eeuw, was een *Brabander* van geboorte, en in zijn beſte tijd een goed Pourtraitſchilder, doch naderhand begaf hij zig tot 't ſchilderen van Hiſtorieſtukken, waar van de onderwerpen meeſtendeels beſtonden uit het geſchiedverhaal van het *Spaans Heidinnetje*, zo verwonderlijk naïf door vader CATS in

in rijm gebragt. ARN. HOUBRAKEN, die hem gemeenzaam kende, zegt, dat hij reeds ten jare 1647 lid was van *St. Lukas* broederſchap te *Dordrecht*, en dat hij hem verſcheidene jaren agter een als oudſten broeder van dat genootſchap op den feestdag van dien Heilig aan tafel heeft zien zitten, het hoofd bekranst met wijngaardsranken en bladeren, welke gewoonte nog hedendaags wordt onderhouden bij de *Dordrechtſe* Konſtſchilders. —— A. HOUBRAKEN, *Schouwb. der Ned. Schilders*, III. D. bl. 216. J. C. WEYERMAN, *Leven der Schilders*, III. D. bl. 54. Allgem. Kunſtler Lexicon. 1779. ſ. 181.

COVYN (REINIER), Konſtſchilder, een broeder van ISRAËL, ſchilderde gemeenlijk een tafel met allerhande ſoorten van aardvrugten, als kool, peen, knollen, artisjokken enz., en daar hij op de voorgrond een dienſtmeisje met een eijerkorfje, of een koperen emmer met geplukte vogels aan den arm, of ook wel een juffer die zat te naijen of te ſpeldewerken bij voegde. —— A. HOUBRAKEN, *Schouwb.*, III. D. bl. 216. J. C. WEYERMAN, *Leven der Schilders*, III. D. bl. 54. Allgem. Kunſtler Lex. 1779. ſ. 181.

COXIE (ANTHONY), een Landſchapſchilder, welke te *Antwerpen* in het jaar 1680 bloeide, ſchilderde ongemeen fraaij, en zijne ordonnantien waren bekoorlijk. Veel heeft hij te *Oſtende* gewerkt, en aldaar een gedeelte zijnes levens in de gevangenis om ſchulden doorgebragt: want op vrije voeten zijnde, wilde hij niet werken, en maakte zo lang ſchulden, tot dat hij geplakt wierdt; en dan arbeidde hij met zeer veel ijver. —— HAGEDORN, Betrachtungen über die Mahleren. I. Th. ſ. 126. Allgem. Kunſtler Lexicon. 1779 ſ. 181.

COXIE (HIERONIMUS), Konſtſchilder en Plaatſnijder, te *Antwerpen* geboren, heeft ten jare 1558 een heerlijk Plaatwerk in 't koper geſneden, dat thans zeer zeldzaam is, voerende tot tijtel: *Thermæ* DIOCLETIANI, *Imp. quales hodie etiamnum extant Sumptibus & ardenti erga Venerandam antiquitatem Studio*

ANTONII SERFENOTI, *Episcopi Atrebatenſis in lucem eductæ, induſtria autem & incredibili labore* SEBASTIANI AB OYA, CAROLI V, *Imp. Architecti, tanti Herois impulſu, quam exactiſſime ad vivum a fundo usque descriptæ, ab ulteriori prorſus interitu vindicatæ, & ab* HIERONYMO COCCIO, *Antverpiano, &c. in æs inciſæ. Antv.* 1558. *in folio.* —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 481.

COXIE, zie ook COIXIE.

COYE (PAULUS), Dominikaner Monnik, geboren te *Oudenaarde* omtrent 't jaar 1515. Hij deedt zijne geloften te *Gent* in 1534, volvoerde zijne ſtudien te *Leuven*, en gaf leſſen in de wijsbegeerte en godgeleerdheid aan de jonge geeſtelijken van zijne orden. In 1554 kwam hij in het klooſter te *Brugge*, alwaar hij voortvoer met onderwijs te geven; en hij was 'er den 20 junij 1564 Prior van, toen hem de muts als Doktor wierdt opgezet aan het Hogeſchool te *Leuven*. Zedert wierdt hij Prior te *Bruſſel*, en den 7 meij 1571, in een gehouden kapittel te *Haarlem* tot Provintiaal van de *Nederlandſe* provintien verkoren; welke bediening hij gedurende het tijdvak van 13 jaren heeft uitgeoeffend, doch als toen door de verandering die 'er in de *Nederlandſe* zaken voorvielen, genooddrongen wierdt, zijn heil door de vlugt te zoeken. Hij begaf zig naar *St. Omer*; ſtierf in die ſtad den 7 december 1583, en wierdt aldaar in de klooſter-kerk van zijne orden begraven, met het volgende graffchrift op de zark die hem bedekt gebeiteld: *Adm. R. P. F.* PAULO COYANO, *S. Theol. Profeſſori, conventus Sui Brugenſis bis, Bruxellenſis vero ſemel Priori vigilantiſſimo, ac tandem poſt Provincialatus munus familiæ Dominicanæ per inferioris Germaniæ Provinciam per* 13 *annos laudabiliter perfuncto, in hoc conventu morte abſumpto, Fr.* ANDREAS HEYNSIUS, *ejusdem Ordinis & provinciæ Prior Provincialis, gratitudinis ergo mœſtus poſuit. Obiit* 7 *Calendas decembris* 1583.

VAN COYE, heeft onder anderen geſchreven: *Compendium Decretorum Capitulorum provincialium ab anno* 1515, *quo erecta Provincia inferioris Germaniæ ad ſua usque tempora. &c.* —— VAL. ANDR., *Faſti Acad.* p. 117. DE JONGHE, *Belgium Dominic.*,

nie., p. 179, 180. QUETIF & ECHARD, *Bibl.* Tom. II. p. 267, 268. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. XVIII. p. 439--441.

CRABBE (FRANS), Konstſchilder, geboren te *Mechelen* in de XVde eeuw, ſchilderde uitnemend wel. Door hem is het ſtuk vervaardigd, 't welk men pleeg te zien in de Minderbroeders-kerk, boven het hoge autaar in zijn geboorteſtad, en dat in waterverf allerkeurigst was gepenceelt. Het binnenſtuk verbeeldde de Zaligmaker aan het kruis, en op de deuren, in verſcheiden' vakken verdeeld, zag men vele fraije tronien in de manier van QUINTEN MATHYS. Hij was een rijk man, en is omtrent het jaar 1548 overleden. Zijne werken waren meest in den ſtijl van LUKAS VAN LEYDEN. —— K. v. MANDER, *Leven der Schilders*, I. D. bl. 158.

CRABBE (PIETER), geboren te *Mechelen* omtrent 't jaar 1471, begaf zig in de orden der *Franciskaner Obſervanten* van die ſtad, en deedt 'er zijne klooſter geloften. Vervolgens was hij Gardiaan van verſcheidene kloosters, en in 't bijzonder van dat van *Mechelen*, alwaar hij den 30 augustus 1554 ſtierf, in den ouderdom van 83 jaren. SURIUS die hem in perſoon kan gekend hebben, noemt hem een geleerd en godvrugtig man. CRABBE heeft in 't licht gegeven:

Concilia omnia, tam gener., quam partic., ab Apoſtolorum temporibus in hunc usque diem, à ſanctiſſimis Patribus celebrata, & quorum acta literis mandata, ex vetuſt. diverſarum regionum Bibliothecis haberi potuere, his duobus Tomis. Tomus I. ea recenſet Conſilia, quæ a beato PETRO *Apoſtolo usque ad* JOHANNEM *hujus nominis Papam ſecundum ſervata invenimus. Colon.* 1538, *menſe ſeptembri*, PETRUS QUENTEL *excudebat. In folio. Conciliorum omnium, tam generalium quam particularium, à temporibus* AGAPETI *Papæ usque ad* EUGENIUM *Papam IV, ex vetuſtiſſimis Bibliothecis collectorum. Tom. II. Ibid Idem*, 1538, *menſe ſeptembri. In folio.* Men ontmoet aan 't hoofd van het I. deel twee opdragten van CRABBE, de ene aan Keizer KAREL DEN V, de andere aan LAMBERTUS DE BRIALDE, Preſident van den Raad te *Mechelen*, zijnde alle beide gedagtekend uit die ſtad den 2 januarij 1538. Hij is de

tweede uitgever van de Concilien; de eerſte was JAKOB MERLIN, Doktor in de Godgeleerdheid en groot *Penitencier* te *Parijs*. Men vindt gemeld, dat CRABBE meer als 500 Boekverzamelingen heeft doorſnuffeld, om zijn uitgave te bevorderen. Dit werk is egter zeer onvolkomen; dat van SURIUS welke in 1567 in 't licht kwam, bevat bijna de helft meer; dat van BINIUS, is nog veel uitgebreider, en maakt egter nog geen derde gedeelte uit van dat van LABBÆUS, daar ook nog veel valt bijtevoegen. Behalven dat beſtaat het voornaamſte gebrek van deze eerſte uitgaven niet, dat 'er ſtukken aan mangelen, die 'er hadden moeten bijgevoegd worden, noch om dat die onnauwkeurig zijn, maar om dat zij veele vervalste ſtukken bevatten, die de ſchranderheid der Critici van de XVIIde eeuwe van de egten heeft weten te onderſcheiden. Daar wordt tijd, geld, en noeste vlijt gevorderd, om werken van dezen aart, tot een zekeren trap van volkomenheid te brengen. —— SURIUS, Tom. I. *Concilior. ſuorum, in Dedic. ad* PHILIP. II. SWEERTIUS, *Athen. Belg.* p. 610. VAL. ANDR., *Bibl. Belg.* p. 732, 733. J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 968. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. IV. p. 258--260. *N. Dict. Hiſt.* Tom. II. p. 385.

CRABBEELS (CLEMENS), wierdt op 't einde van 't jaar 1584, door FILIPS, Koning van *Spanje*, tot Biſchop van *'s Hertogenbosch* aangeſteld, en nam daar van bezit op den 5 april 1586; op den 12 meij en den volgenden dag, werdt hij door de Regering deftig ter maaltijd onthaald. —— *Hiſt. Episcop. Sylvæ Duc.* p. 96, 97. J. H. VAN HEURN, *Hiſt. van 's Hertogenb.* II. D. bl. 261.

CRABETH (ADRIAAN PIETERSZ.), Konſtſchilder, zeer waarſchijnlijk de oudſte broeder van DIRK en WOUTER CRABETH, hadt tot vader PIETER CRABETH, doorgaans KREUPELE PIER genaamd; hij leerde de konſt bij den *Groninger* Schilder JAN SWART, en was zo ijverig en vlug, dat ſchoon nog zeer jong toen hij zijnen Meester verliet, hij hem egter reeds vrij

ver

ver in de konst voorbij ſtreefde. Zijn fortuin in *Frankrijk* willende beproeven, reisde hij derwaarts, met voornemen om daar na *Italiën* te bezoeken, doch overleed 'er na een kortſtondig verblijf binnen de ſtad *Autun*. Deez' Konſtenaar zou het waarſchijnlijk zeer verre gebragt hebben, was zijne ontijdige dood niet tusſen beiden gekomen, doordien hij reeds in het prilſte van zijnen levensloop, zulke treffende blijken van zijn konstvermogen hadt aan den dag gelegd. Hij heeft in het laatſte tijdvak der XVIde eeuw geleefd. —— DESCAMPS, *Vies des Peintres*, Tom. I. p. 208. K. v. MANDER, *Leven der Schilders*, I. D. bl. 154. A. HOUBRAKEN, *Schouwb.* I. D. bl. 182. Allgemein. Kunſtler Lexicon. 1779. ſ. 182.

CRABETH (DIRK en WOUTER), twee broeders, de beroemdſte en konſtigſte Glasſchilders die 'er immer zijn geweest, hebben te *Gouda* te huis behoord, en die overheerlijke Glazen in de *Groote* of *St. Jans-kerk* geſchilderd, welke met regt nog ten huidigen dage met zulk een opgetogene bewondering door de Konstminnaars beſchouwd worden, en zo veel vreemdelingen naar die ſtad lokken, om hunne ogen met het gezigt van die pronkjuwelen te mogen verlustigen, en te kunnen zeggen: *Wij hebben de Kerkglazen van Gouda gezien!*

Van WOUTER vindt men verhaald, dat hij *Italiën*, *Frankrijk* en meer andere gewesten heeft bezogt, en tot een volſtandige gewoonte hadt, dat op elke plaats van enig belang die hij doorreisde, hij een door hem geſchilderd glas ten ſtaal van zijne konst agter liet. Deze is bij alle Konstkenneren boven zijn broeder geoirdeeld uittemunten, inzonderheid in nette ſierlijkheid van tekening, ook ſtak het voortbrengzel van zijn penſeel uit in helderheid; dan de arbeid van DIRK ten aanzien van den gloed der kleuren, ſtak verre weg in kragt boven dien van WOUTER uit; zo dat men pleeg te zeggen: *'t geen* DIRK *doet door zijn diepzels, werkt* WOUTER *uit door zijn hoogzels.* Met dit al waren zij beide uitmuntende Meesters, die niet of ten minſten ſpaarzaam huns gelijken in het Glasſchil-

de-

deren gehadt hebben, en zij werkten beide met zulk ene vaardigheid, dat het ſchier niet te geloven is, en 't welk egter uit de jaarmerken waar mede hunne werken getekend zijn, ten vollen blijkt; want in den tijd van zes jaren, vervaardigde WOUTER vier groote glasramen, en DIRK die nog vaardiger was in 't werken, maakte in drie jaren zes glazen af, die immers zo uitgeſtrekt waren, want zij waren alle van de grootſte maat.

In 't geheel zijn 'er een getal van 31 zulke pragtige glasramen in de genoemde Kerk te *Gouda*, welke Kerk tweemalen door het vuur is verteerd, namelijk op den 21 augustus 1438, waarna zij veel pragtiger wierdt herbouwd; want eerlang telde men 'er een groot getal van Kapellen in, en wel 72, of volgens anderen, 52 altaren. Doch op den 18 januarij des jaars 1552, ſloeg de blixem in den toren, denzelven, nevens de kerk, binnen korten tijd, grotendeels aan kolen leggende. Terſtond beſloot men tot het herbouwen, waar toe de penningen, voor een groot gedeelte, onder de ingezetenen verzameld werden. De kerk werdt toen omtrent in dien ſtaat geſteld, waar in men die nog tegenwoordig ziet. Men ontmoet 'er, bezuiden 't koor, de Kapel, van ouds de *Tzeren Kapel* genoemd, en door JAN, bastaard van BLOIS, Heer van *Treslong* en den lande van *Stein*, ten jare 1417 geſtigt, doch verſtrekt thans tot een grafſtede, van den beroemden Ambasſadeur HIER. VAN BEVERING en diens familie.

De gebroeders CRABETH, hebben met hun beiden 11 Ramen van deze glazen in de kerk van *Gouda* geſchilderd, de overigen zijn door anderen ook brave Meesters vervaardigd, als onder anderen, door ADRIAAN DE VRYE, WILLEM THIBAUT, LAMBERTUS VAN NOORD, DIRK VAN ZYL enz. Onze taak vordert alleen, dat wij die welke door de konſtrijke handen van de CRABETHS zijn vervaardigd, kortelijk beſchrijven. 1. Het eerſte door DIRK CRABETH geſchilderd, is aan de kerk vereerd door GEORG VAN EGMOND, Biſſchop van *Utrecht*, en vertoont JOHANNES *den Zaligmaker doopende*. Op den voorgrond

ziet

ziet men den Bisſchop, met een *St. Maarten* agter hem, die aan een bedelaar een aalmoes geeft, zijnde de bedelaar en hond uitnemend konſtig getekend, en onvergelijkelijk fraaij gekleurd. Men vindt zelvs verhaalt, dat zeker *Venetiaans* Edelman het hoofd van den bedelaar voor zo veel gouds, als 'er nodig was om het te dekken, aanbood te kopen. 2. Naast dit Glas, ten zuiden, ſtaat 'er een van den zelvden Meester, verbeeldende JESUS *onder zijne Discipelen, omtrent den Jordaan*; het werdt geſchonken door KORNELIS VAN MIEROP, Proost en Aartsdiaken van *Utrecht*, voor wiens afbeeldzel een MARIA beeld zit, welker purpere rok en rode mantel, om de kleur en konst, boven al wat in de kerk is, geprezen wordt. 3. Het derde Glas door DIRK vervaardigd, verbeeld JOHANNES *in de gevangenis*, en vervolgens die *Boetgezant aan den Jordaan predikende*; het is geſchonken door de toenmalige Bisſchop van *Luik*, Abt van *Bergen*. 4. Het vierde Glas waar mede deze kerk van genoemden Meester pronkt, is geſchonken door FILIPS, Koning van *Spanje*, en vertoond van boven *de inwijing van Salomons Tempel*, en beneden *het Avondmaal des Heren*. 5. Hier naast ſtaat van hem een Glas beſchilderd, verbeeldende *den Diaken* FILIPPUS *binnen Samaria*. De gever daar van, FILIPS, Prins van *Ligne* en Heer van *Wasſenaar*, ſtaat onder de Kreupelen afgebeeld, waar over hij, 't ſtuk voor 't eerst ziende, zeer misnoegd op den Schilder was. 6. Van hem is ook nog het Glas door WILLEM DEN I. Prins van *Oranje* geſchonken ten jare 1567, waar in *de uitdrijving der Kopers en Verkopers uit den tempel* allerſchoonst is geſchilderd. 7. Eindelijk verbeeld het laatſte Glas door dezen Meester ten jare 1571 vervaardigd, *Bethulie ontzet door de onthalzing van* HOLOPHERNES; geſchonken door JOHAN VAN BADEN, Hertog van *Aarſchot*, en zijne gemalin KATRYNA, Gravinne *van der Mark*. De Glasramen die men van WOUTER CRABETH in deze kerk ontmoet, zijn: 1. *De Koninginne van Sceba, een bezoek afleggende bij* SALOMON *om zijne wijsheid te aanhoren, en kostbare geſchenken te brengen*; geſchonken door GABRIËLE VAN BOETZELAAR, Abtdisſe van *Rhijnsburg*; wier beeld onder de geſchie-

ſchiedenis ſtaat, en agter haar den Engel GABRIËL, haren beſchermer. 2. *Den Kerkrover* HELIODORUS *van de Engelen geſtraft*; gegeven door ERIK, Hertog van *Brunswijk*, wiens beeld op de voorgrond ſtaat, agter hem ST. LAURENS, houdende in zijn regterhand een rooster en een veder. 3. Het bovenperk van dit Glasraam beeld af, *de geboorte van den Zaligmaker te Bethlehem*; het beeld van den Ezel, zijnen kop rekkende om voeder te nemen, wordt in dit ſtuk werks, boven al geprezen; het onderperk bevat CHRISTUS *zittende in 't midden der Kanunniken*; geſchonken ten jare 1564 door het kollegie der Kanunniken van *St. Salvator* te *Utrecht*. 4 *De offerhande van* ELIAS, *die door vuur van den hemel verteerd wordt, tegens de valſe Profeten*; daar onder, *de voetwasſinge der Apostelen*; geſchonken door MARGAREET, Hertoginne van *Parma* en Landvoogdesſe der *Nederlanden*; op den voorgrond haar beeld knielende, en agter haar ST. MARGAREET met een Draak onder hare voeten, tot Patronesſe.

De Kerk was, in den tijd van ene halve eeuw, van alle hare uitmuntend beſchilderde Glazen voorzien, die egter ſedert, door de lucht, hagel en onweer merkelijk beſchadigd zijn, en vrij wat van den eerſten luister verloren hebben. Men heeft nog een groot deel der Tekeningen van deze Kerkglazen; die op een afgeſloten zoldering in Kerkmeesters-kamer, bewaard worden. Ook zijn de patronen der Glazen, in en na 't jaar 1673, door KRISTOFFEL PIERSON, AREND LEPELAAR en JULIUS CÆSAR BOETIUS ieder op een blad pergament, in 't klein getekend.

Doch keren wij tot de gebroeders CRABETH te rug. WILLEM THOMBERG zegt, dat oude lieden van hun getuigen, dat zij kosten noch moeite ontzagen, om, wanneer zij enige panden gemaakt en ingezet hadden, en enig gebrek 'er aan bevonden, die daar uit te nemen, en te hermaken tot hun volkomen genoegen.

Schoon zij broeders waren, waren zij egter zo konstnaijverende, en hielden zig daaromtrent zo bedekt voor elkander, dat wanneer de een dienaangaande iets vraagde, de ander

der hem tot antwoord gaf: *Ik heb het door vlijt gezogt, doe ook zo.* Dit ging zelvs zo ver, dat wanneer zij bij geval op elkanders winkel kwamen, dat niet dikwils gebeurde, het werk dat zij onder handen hadden, voor dien tijd overdekt wierdt, overzulks wanneer zij elkanderen iets te zeggen hadden, lieten zij het over en weer fchriftelijk weten. Ook wordt getuigd, dat zij voor het Kerkwerk geen groten loon bedongen hadden, waarom zij ook daar benevens het glazemaken aan de hand hielden, zo lang zij leefden.

DIRK bleef ongetrouwd en woonde op de westzijde van de *Gouwe*, over de turfbrugge, daar nu het *Amfteldamfe* veer is, en leefde nog in 't jaar 1600. WOUTER woonde agter de vismarkt, op de noordzijde, en trouwde een vrouw uit het oud geflagt van PROYEN, en liet een zoon na PIETER genaamd, die naderhand Burgemeester is geweest. Hij wierdt in zijn ouderdom beroerd, maar het jaar waar in hij geftorven is, wordt niet gemeld. De Plaatfnijder REINIER VAN PARZYN, met WOUTER zoons dogter getrouwd, liet hunne afbeeldzels in print uitgaan, daar de vermaarde Digter JOOST VAN DEN VONDEL, dit volgende gedigt onder fchreef:

Offert WOUTER met ELIAS,
Doove verf fchijnt hemels vier,
Eet hij 't Paaslam met Mesfias,
Zijn penceel, vol aart en zwier,
Draaft te moediger en ftouter,
Stel het beeld op 't Schilders outer.

DIEDRIKS uurglas is verloopen:
Noch volhard hij met ST. JAN
'T volk te leeren en te doopen,
Daar het grimmelt op dien man,
Zo vol ijver als boetvaardich,
Is die helt geen konstkroon waardich?

W. THOMBERG wil, dat met deze twee grote Meesters teffens de konst begraven zij, daar egter de geleerde ALMELO-

VEEN

VEEN beweert, dat in de boekzaal van JOACHIM FELLER, een of twee boeken gevonden wierden, daar deze konst in onderwezen wierdt; hoe het hier ook mede gelegen mag zijn, zeker is het, dat men van de uitwerkzelen van dat geſchrift niet meer gehoord heeft. THOMBERG geeft wel enige onderrigting betrekkelijk de ſtoffen, die zij daar toe te werk geſteld hebben, maar belijdt teffens zijne onkunde ten aanzien van de wijze, op welk zij die ſtoffe, tot zulk een gebruik gebragt hebben, en beknort de zulken die beweren, dat men ten huidigen dage, zulke ſchone verwen niet heeft, als oulings in het ſchilderen van glazen gebruikt zijn; met dit alles, erkent hij egter, dat de hedendaagſe grondkleuren bij het oud gekleurd glas niet te vergelijken zijn, en dat nog nimmer de ſtoffe wedergevonden is, waar van het zwart van de tabbaard der Abtdiſſe van *Rhijnsburg*, in het glas van den Koning SALOMON, gemaakt is, als ook van den Geestelijken agter den Biſchop van *Luik* ſtaande. —— TH. ALMELOVEEN, *Amœn. Theol. Philol.* p. 100, 101. C. SAXI, *Onomaſt. liter.* Part. III. p. 400. 650. DESCAMPS, *Vie des Peintres*, Tom. I. p. 124. 178. J. WALVIS, *Beſchrijv. van Gouda*, I. D. bl. 326--329. II. D. bl. 65--90. K. v. MANDER, *Leven der Schilders*, II. D. bl. 53. A. HOUBRAKEN, *Schouwburg*, I. D. bl. 26--30. *Uitlegging van de Kerkglazen te Gouda*, 1742. *in* 8vo. *Levens van Nederl. Mannen, &c.* I. D. 2. druk, bl. 321--327. *Tegenswoord. ſtaat der Vereenigde Nederlanden*, V. D. bl. 198--202. Allg. Kunſtler Lexicon. 1779. ſ. 182.

CRABETH (WOUTER), Konſtſchilder, kleinzoon van den beroemden WOUTER PIETERSZ. CRABETH, heeft tot zijnen voornamen leermeester KORNELIS KETEL gehadt. Hij bezogt *Frankrijk*, *Italiën*, en de vermaarde Schilderſchool te *Rome*, van waar hij na een dertienjarige reize te rug keerde naar zijne geboorteſtad *Gouda*, en daar in 't jaar 1628 trouwde met ADRIANA VRIESEN. Onder zijn beste werken wordt geteld een MARIAS *Hemelvaart*; en zijn laatſte groot ſtuk, dat hij geſchilderd heeft, was de toenmaals regerende Krijgsraad tot *Gouda*, 't geen

't geen op de zaal van *St. Joris* doele hangt. —— A. Houbraken, *Schouwburg*, I. D. bl. 178, 179.

CRACHT (FRANS VAN LIMBORCH VAN DER), was ten jare 1773 Kapitein ter zee onder het Admiraliteits-kollegie van *Amſteldam*. Hij heeft geſchreven: Verhandeling aangaande de Dieſnijding eener regtlijnſche Boek. —— *Verhandeling van de Hollandſe Maatſchappij*, XVI. D. 2de St. bl. 71--84.

CRAESBEECK (JOHANNES VAN), van *Aarſchot* in *Brabant* geboortig, is geweest Monnik in de Abtdije van *St. Bernard* in zijn vaderſtad, en ſtierf 'er als Prior van, ten jare 1610. Hij heeft geſchreven, en is na zijn dood door de Bernardiner Monniken in 't licht gegeven: *Commentarium in Regulam* S. Benedicti., *Duaci* 1624. *in 8vo.* —— J. F. Foppens, *Bibl. Belg.* p. 622.

CRAESBEKE (JOSEF VAN), te *Bruſſel* geboren, was aanvangelijk een Hoedemakersgezel, doch met Adriaan Brouwer kennis gemaakt hebbende, en zo als men zegt vogelen van enerlei veren zijnde, die gaarne met de neus in den beker zaten, en daarbij in alle opzigten een ſlordig leven leiden, wierden zij wel dra onſcheidbare vrienden. Craesbeke kreeg zin in de konst van Brouwer, en wierdt wel dra zijnen leerling in het ſchilderen; ook beijverde hij zig met zodanigen vlijt, dat hij zijn leermeester binnen kort in bekwaamheid zeer nabij kwam. Hij koos doorgaans tot voorwerpen zijner ſchilderſtukken, de veragtelijkſte bedrijven van den menſelijken levensſtand. Zuipende en vegtende boeren, dobbelaars, en plunderende ſoldaten, waren meestal de modellen die hij tot zijne onderwerpen nam; en ten einde daar wel in te ſlagen, doorliep hij alle de kitten en bierkroegen, zo wel buiten als binnen de ſtad, veeltijds de helft van zijn gezigt met een zwarte pleister bedekkende, en in een ſobere plunje uitgedost. Basan en Beauverlet hebben vele van zijne ſchilderſtukjes in het koper geſneden. Hij ſtierf in het jaar 1641. —— Des-

CAMPS, *Vies des Peintres*, Tom. II. p. 138. Allgem. Kunſtler Lexicon. 1779. ſ. 183.

CRAEYER (GASPAR DE), Konſtſchilder, is geboren te *Antwerpen* ten jare 1582, en hadt tot leermeester MICHIEL COIXIE, bij wie hij zulke ſnelle voortgangen maakte, dat hij hem verlatende in vele opzigten in het ſchilderen overtrof. Hij beſtudeerde vervolgens de beſte ſtukken welke op de publijke plaatzen te *Bruſſel* gevonden worden, vervolgens beoefſende hij de natuur, en van deze beide nuttige hulpmiddelen voorzien, heeft hij de ſchone ſtukken geſchildert, welke van zijn penceel voortgevloeit zijn. CRAEYER heeft meer als 100 Autaarſtukken vervaardigd, waar van 'er alleen te *Gent* 21 van voor handen geweest zijn. Men plaatst hem onder de reije der beste *Flaamſe* Schilders, en ſchoon hij minder vuur bezat dan den voortreffelijken RUBBENS, wil men dat zijne tekening veel regelmatiger was. Zijne ſamenſtellingen zijn vernuftig, en beſtaan uit weinige beelden, doch die allerkeurigst afgewerkt zijn. Hij wist zijne figuren in een bekoorlijk licht te brengen, en plaatſte hen in de bevalligſte ſtanden. Inzonderheid muntte zijne kleding uit, en de ploijen daar van evenaarden de natuur. Het koloriet wist hij meesterlijk te treffen, en de ſmelting der kleuren zodanig zagt in een te doen vloeijen, dat het een verrukkend gezigt opleverde; ook was zijn bruin en licht voortreffelijk, en men kan hem te regt met den konſtenaar BANDYK gelijk ſtellen. Hij ſtierf te *Gent* ten jare 1669, in het 87ſte jaar zijnes ouderdoms, en wierdt aldaar in de kapelle van *St. Roſa* in de Dominikaner-kerk begraven. ——— DESCAMPS, *Vies des Peintres*, Tom. I. pag. 350. Allgem. Kunſtler Lexicon. 1779. ſ. 183.

CRAEYESTEIN (GERRIT GERRITSZ. VAN), wierdt door de Luiden van Rekeningen in *Holland* voor de eerſtemaal ten jare 1574 aangeſteld tot Bailjuw van *Oudewater* en Dijkgraav der drie gehugten, *Lange Linſchoten*, *Snelrewaarde* en *Heeckendorp*, palende aan genoemde ſtad; en voor de twee-

de-

demaal in dat ambt bevestigd, in het jaar 1583. Toen op den 6 augustus des jaars 1575 *Oudewater*, door het *Spaanſe* Legerhoofd HIERGES ſtormenderhand wierdt veroverd, vermoorden de woedende krijgsknegten bijna al wat leven hadt, zonder kunne of jaren te ontzien; ook geraakte de ſtad in brand, waar door genoegzaam alle de huizen vernield wierden; de Kerk en 't Klooster egter bleven ſtaan. In dezen benarden toeſtand, gelukte het den Bailjuw CRAEYESTEIN, om, met enige dekens omwonden, en dus in ſchijn of hij een der plunderaren was, eerst zeer behendig uit die ſtad, doch eerlang weer in groot doodsgevaar te geraken; want zijnde bij de *Goverweller-Sluis* gekomen, die met *Hoogduitſe* krijgsknegten door den *Spanjaart* bezet was, wierdt hij door enen dier bezettelingen aangerand; welke hem zeide: „ dat „ hij uit *Oudewater* kwam;" doch de Bailjuw betuigde: „ van neen, als te *Utrecht* woonagtig;" de Soldaat egter wilde, dat de gevlugte zoude in de ſchans komen. Dan CRAEYESTEIN hier toe onwillig, wierp aanſtonds zijne dus ver mede gevoerde dekens van het lijf, greep het gevest van des krijgsknegts onder den arm gedragen houwer, en rukkende dien uit de ſchede, drong vervolgens den hem te lastig vallende *Duitſer* zelv naar de ſchans te wijken; alwaar deze door 't maken van een onbezuisd getier alle de overigen t'zijnen onderſtand in 't geweer bragt. Dus ſtelde het de ontſnapte Bailjuw op een rekken, nagezet door wel 30 bezettelingen; doch alle welken hij nogthans, mits de doodangst hem thans tot een prikkel diende, en als der bijwegen kundig, ontliep, en zig het overige van dien dag in ene griend hebbende verſcholen gehouden, in den volgenden nagt het naar *Gouda* wendde, alwaar hij eindelijk behouden, hoewel half naakt aankwam, als hebbende zijn broek door 't ingetrokken water t'overzwaar, in den modder moeten laten ſteken.

Ongehoord waren de wreedheden die de ontmenste *Spanjaarden* in het ongelukkig *Oudewater* aanrigtten; want 20 burgers ter berging des roofs bij de algemene moordkreet in 't leven geſpaard zijnde, en zedert op hoger randſoen geſteld, dan zij

magtig waren bijeen te brengen, wierden voor een gedeelte in koelen bloede doorſtoken, en de overigen bij drieën of vieren aan den anderen gebonden in 't water geſmakt en van 't leven beroofd. De Nederduitſe Predikant JAN JANSZOON GERLACIUS, ſchoon voor 500 guldens gerantzoend, wierdt buiten de ſtad opgeknoopt, na dat men den zoon voor zijn vaders eigen ogen op een wrede wijze hadt vermoord. Aanmerkelijk is het, dat des Leraars lighaam, na 16 maanden gehangen te hebben, nog zo vol en blank gevonden werdt, zelvs de ogen zo ongekwetst en het aangezigt zo weinig ingevallen, als of hij ſlegts vier dagen dood geweest was; 't welk door GERARD KEGELAAR, Burgemeester te *Gouda*, die 'er nevens verſcheiden anderen, ooggetuigen van was geweest, naderhand ter dagvaart van *Holland*, verhaald, en in 't Register der Staten beſluiten aangetekend werdt. —— *Reſol. der St. van Holland van 16 julij* 1582. bl. 344. P. BOR, *Nederl. Hiſt. druk van* 1679. I. D. bl. 644. HOOFT, *Nederl. Hiſt.* bl. 424. BEAUFORT, *Leven van* WILLEM DEN I., II. D. bl. 584 G. R. VAN KINSCHOT, *Beſchrijving van Oudewater*, bl. 78. 257--261. WAGEN., *Vad. Hiſt.* VII. D. bl. 62--64.

CRAEYWINKEL (JAN LUDOLF VAN), geboren te *Lire*, behorende tot het Marquiſaat van *Antwerpen*, den 28 augustus 1609, begaf zig na zijne eerſte letteroeffeningen volvoerd te hebben, onder de reguliere Kanunniken van *Tongerloo*, behorende tot de orden der *Prémonſtratenſen*, en deedt 'er op den 8 ſeptember 1631 zijne geloften; vervolgens wierdt hij in 1641 Vikaris van de pastorije te *Duffel* nabij *Lire*, en verhuisde nog het zelvde jaar naar *Lilien-daal*, een Nonnenklooster van zijne orden te *Mechelen*, waar van hij tot onder-Provoost wierdt aangeſteld. Deze bediening het ruime tijdvak van 16 jaren uitgeoeffend hebbende, wierdt hij den 10 julij 1667, tot Pastoor van *Oelighen*, twee uren van *Lire* gelegen, benoemd; hier ſleet hij zijne overige dagen tot op zijn dood, welke voorviel den 11 december 1679 in het 71ſte jaar zijnes ouderdoms. Hij heeft de volgende werken in druk nagelaten.

1. De triumpheerende Zuijverheijdt: het Leven/ martelie

en:

ende Mirakelen van de H. Maaght ende Martelaresse DYMPNA, dochter van den Coninck van Irlandt / Patronesse van de wijtvermaarde bzijheijdt van Gheel. Mechelen 1652. in 4to. It. Tweden dzuk / verbetert / ende vermeerdert met veele curieuse historien / ende levens van de Nederlandtsche Maeghdekens / gemengelt met veel geestelijke onderwijsingen; seer profijtelijck voor alle Dochters ende liefhebbers van de Suijverheijdt. Ib. 1658. in 8vo. 2. Lusthof der godzuchtighe Meditatien op alle de Sondaghen en Heijlighdaghen der jaeren. II Delen / Antw. 1661. in 8vo. It. Tweden dzuck / verbetert / ende vermeerdert. II Delen / Antw. 1714. in 8vo. 3. Legende der levens ende gedenckwoerdige daden van de voornaamste Heijlige / Salige / ende loffwoerdige personen / soo Mans als Vzouwen / die in de witte ozde van den H. NORBERTUS / in heijligheijdt / godvzuchtigheijdt / denghden / ende mirakelen / uijtgeschenen hebben. II Delen / Mechelen 1664. in 4to. 4. Lusthoff der godvzuchtige Meditatien op de H. Communie / lijden ende doodt JESU CHRISTI, gemengelt met de vzoechden van de H. Moeder Godts MARIA. Antw. 1679. in 8vo. —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 679. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. VII. p. 47--50.

CRAMER (A. F.), is geweest Lt. Kollonel in dienst van den Staat der *Verenigde Nederlanden*. Hij was een doorkundig man in het beroep 't welk hij hadt omhelst; waar van onder anderen tot blijk verstrekken de beide volgende werkjes door hem in 't licht gegeven: 1. Aanmerkingen over de te doene diensten in een belegerde Vesting. Leijd. 1757. in 8vo. 2. Algemene maatregelen en directien om alle soorten van Verrassingen in den Oorlog voorkomende / uit te voeren en af te keren. 's Hage 1767. in 8vo. —— *Medeged. Berigten.*

CRAMER (JAN FREDERIK), een *Duitser* van geboorte, hadt zig in zijn jeugd inzonderheid op de regtsgeleerdheid en geschiedenissen toegelegd. Hij is eerst geweest Professor te *Duisburg*, vervolgens Raad van den Keurvorst van *Brandenburg*, benevens lid van den Raad tot bestiering van het her-

togdom van *Maagdenburg*, en Leermeester van den Kroonprins van *Pruiſen*. Naderhand heeft hij langen tijd te *Amſteldam* gewoond, in de hoedanigheid als Reſident van Koning FREDERIK DEN I.; dan de dood van die Vorst, voorgevallen den 25 februarij 1713, was een treffende ſlag voor den Reſident, die zig daar op eensklaps van zijne jaarwedde verſtoken zag, 't welk hem tot de noodzaak bragt, om ſchulden te moeten maken, die hij niet in ſtaat was te betalen; dit veroirzaakte hem zulk een hartgrievend leed, dat hij 'er krank van wierdt, welke ongeſteldheid een geweldige bloedbraking ten gevolge hadt, die hem den 17 maart 1715, in *'s Hage* zijnde, van het leven beroofde. CRAMER was kundig in het vak der Gedenkpenningen, en hij hadt zig op zijne reizen verſcheidene Geleerden in *Duitsland* en *Frankrijk* tot vrienden gemaakt. Hij heeft in 't licht gegeven:

1. SAM. PUFENDORFII, *Introductio ad Hiſtoriam præcipuorum regnorum & ſtatuum modernorum in Europa. Francof.* 1688. *in* 12*mo.* & 1704. *in* 12*mo.* It. *Traj. ad Rhen.* 1692. *in* 12*mo.* 2. *Vindiciæ nominis Germanici contra quosdam obtrectatores Gallos. Berol.* 1694. *in folio.* It. *Amſt.* 1694. Dit werkje briefswijze gerigt aan BENED. CARPZOV, behelst ene bondige wederlegging van den vader BOUHOURS, die in zijne *Entretiens d'Ariſte & d'Eugéne*, tot een vraag hadt gefteld: *Of een Duitſer een fraije Geest konde zijn?* CRAMER verdedigd hier in mannelijk ter zelver tijd de *Duitſers* en *Nederlanders*, tegens deze honende twijffeling. —— *Miscellanea Lipſienſia.* Tom. I. p. 381, 382. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. IV. p. 230, 231. *Vita* JAC. BURCKHARD, p. 53. DISPONTIN. *Præf. ad* PHÆDR. p. 182. 216. SAXI, *Onom.* Pars V. p. 368.

CRAMER (NIKLAAS), Konſtſchilder, geboren te *Leijden* in 't jaar 1670, heeft tot leermeester gehadt WILLEM VAN MIERIS, en na hem KAREL DE MOOR; wiens manier in 't ſchilderen van pourtraitten en moderne gezelſchapſtukjes, hij gevolgt heeft, en met wien hij tot zijnen ſterfdag, altijd in goede verſtandhouding en vriendſchap geleefd heeft. Hij is in het jaar 1710, aan ene teringziekte geſtorven, na dat hij pas

40 jaren bereikt hadt. —— J. v. GOOL, *Nieuwe Schouwburg*, I. D. bl. 341, 342. Allgem. Kunſtler Lexicon. 1779. ſ. 183.

CRANE (JOHAN DE), is geboren den 23 februarij 1676, en van der jeugd af aan tot het H. dienstwerk voorbeſchikt zijnde, wierdt hij na behoorlijk ſchool- en akademie-onderwijs, den 13 maart 1696 onder het getal der Proponenten opgenomen: voorts den 7 april 1697 als Predikant te *Niſſe* op het eiland *Tergoes* bevestigd, en vervolgens den 22 december 1703 te *Oostkappelle* op 't eiland *Walcheren*, alwaar hij de pligten waar toe hij door zijn ambt verbonden was, met alle klockheid, warme ijver en getrouwheid heeft waargenomen, tot den 3 april 1727, toen hem na dat reeds een geruimen tijd allerdeerlijkst door het voet- en handeuvel was gefolterd geworden, door de Klasſis van *Walcheren* wierdt gegund, het overige van zijn leeſtijd, *ſalvo honore* in rust door te brengen. Naderhand heeft hij egter nog veelmalen den kanſel zo te *Middelburg* als te *Oostkappelle* beklommen; kunnende men als iets zonderlings aanmerken, dat hij zes opvolgers van hem in deze gemeente, zijn laatſte ſtandplaats, heeft bevestigd: als 1. Den 12 oktober 1727, MATTHEUS DE CRANE. 2. Den 30 november 1732, DANIEL SECURIUS. 3. Den 18 januarij 1739, GODEWARDUS VROLYKHERT. 4. Den 5 maart 1741, LAMBERTUS KOLF. 5. Den 25 oktober 1744, EWALDUS HOLLEBEEK. 6. Den 1 meij 1746, JOHAN SATING. Alle welke Bevestiging Leerredenen, door hem bij deze gelegenheid uitgeſproken, afzonderlijk door den druk zijnde gemeen gemaakt, tot bewijs van 's mans geleerdheid en bekwaamheid in 't opſtellen van preken, kunnen verſtrekken. CRANE ſtierf te *Middelburg*, de woonplaats die hij zedert zijne rusttijd uitgekoren hadt, den laatſten dag van 't jaar 1746, in den ouderdom van 70 jaren en ruim 3 maanden. —— *Medegod. Berigten.*

CRANEVELDT (FRANS), geboren te *Nijmegen* uit een oud en treffelijk geſlagt; wierdt in zijne jeugd naar het Gymnaſium te *Rijnſel* gezonden, alwaar hij door het onderwijs van JOH. DESPAUTERIUS, zo ongemeen vorderde, dat hij in 1505

tot Primarius van het ſchool in de wetenſchappen wierdt verklaart, en ten jare 1510 te *Leuven* tot Doktor in beide de regten wierdt bevordert. Kort hier op wierdt hij tot Penſionaris van *Brugge* aangeſteld, en ten jare 1552 tot Raadsheer in den Hogen Raad van *Mechelen* verheven.

Den ouderdom van 60 jaren bereikt hebbende, leide hij zig met ongemenen ijver toe tot de beoeffening der griekſe tale, en ſlaagde daar in zo gunſtig, dat hij de volgende werken uit die ſpraak in het latijn heeft vertaald: 1. PROCOPII *Libr. VI. de Ædificiis* JUSTINIANI *Imp.*, *cum* THEODORICI ADAMÆI *Annotationibus. Paris* 1577. *in* 4*to.* 2. BASILII *Magni*, *Homilias tres.* I. *De utilitate capienda ex gentilium auctorum libris.* II. *De Invidia.* III. *Attende tibi ipſi. Lovan.* 1534. *in* 8*vo.* 3. Is 'er van hem ene voorrede geplaatst aan het hoofd des werks van CHRIST. JOH. VIVES, *de Veritate Fidei Chriſtianæ.* Met dezen Geleerden zo wel als met DES. ERASMUS, THOMAS MORUS, PETRUS NANNIUS, ADRIAAN BAARLAND en meer anderen, heeft hij in vriendſchap verkeerd en briefwisſeling gehouden.

Hij is ten jare 1564 te *Mechelen* in een hogen ouderdom geſtorven, een zoon nalatende, JODOCUS genaamd, die Raadsheer in het Hof van *Gelderland* is geweest. —— ALB. MIRÆUS, *in Elog. Belg.* MELCH. ADAMI, *Vit. Jurisconſ. Germ.* J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* pag. 290, 291. VIGLIUS *Epiſt. ad* HOPPER. 29. p. 413. in HOYNCK v. PAPENDRECHT *Anal. Belg.* Vol. I. C. SAXI, *Onom. liter.* P. III. p. 174.

CRANIUS (FAUSTIN), Kapucijner Monnik, is geboren te *Diest*; en heeft in 't licht gegeven: 1. *Alter* ALEXIUS, *natione Scotus, Capucinus, ſub nomine Fr. Archangeli &c. Colon.* 1620. *in* 12*mo.* 2. *Converſio & converſatio* P. ARCHANGELI, *Regio ſanguine clari, in ordine Capucinorum beata morte demortui. Leodii* 1632. *in* 12*mo.* Zijnde meermalen herdrukt; ook in 't nederduits vertaald, ten jare 1704, en te *Brugge* in 8vo. uitgegeven. Deze Monnik is Guardiaan van het Kapucijner klooster te *Dendermonde* geweest, en is aldaar 36 jaren oud zijnde, in 1606 geſtorven. —— J. F. FOPPENS, *Libl. Belg.* p. 275.

CRA-

CRANIUS (GUMMARUS), geboren te *Waveren* nabij *Mechelen*, is geweest Pastoor te *Zulſicke*, insgelijks in het bisdom van die ſtad gelegen; hij was een verheven, zoetvloeijend en teffens grappig Dichter. Het volgende werkje van dien aart, heeft hij in 't licht gegeven, dat wel verdient gelezen te worden: *Æconomia moralis Clericorum, duobus Tractatibus Carmine leonino breviter ac lepide deſcripta: qualiter domi cum domeſticis, præſertim ancilla; in conſortio cum laïcis, præſertim feminis; in officio cum ſubditis, præſertim ruſticis vivendum. Lovan.* 1653. *in* 8*vo.* It. *Antverp.* 1720. *in* 8*vo.* —— J. F. Foppens, *Bibl. Belg.* p. 426.

CRATEPOLIUS (PIETER), van *Gulik* geboortig, Monnik van de orden der *Minoriten*, een godgeleerde en geſchiedkundige, heeft te *Keulen* gewoond, en is aldaar ten jare 1603 geſtorven, den roem nalatende, van een ongemeen arbeidzaam en belezen man te zijn geweest. Hij heeft in druk uitgegeven: 1. *Catalogum Archiepiscoporum Colonienſium ac Trevirenſium. Item, Episcoporum Leodienſium, Ultrajectinorum, Monaſterienſium, Osnabrugenſium, & Mindenſium. Colon.* 1578. *in* 8*vo.* 2. *De SS. Germania Epiſcopis, & orthodoxis Doctoribus &c. Ib.* 1592. *in* 8*vo.* 3. *Catalogum Academiarum Orbis Chriſtiani. Ib.* 1593. *in* 8*vo.* 4. *Compendium Catechismi Catholici. Ib.* 1592. *in* 12*mo. &c.* —— J. F. Foppens, *Bibl. Belg.* p. 968, 969.

CRATHORNE (WILLEM), een *Engelsman* van geboorte, wierdt van zijn tedere jeugd af aan in het kweekſchool van zijne natie te *Douai* opgevoed. Zijnen letterkundigen loop voleindigd hebbende, beſtierde hij de wijsgerige leſen in dat huis, gedurende enigen tijd, en wierdt vervolgens geroepen omtrent 't begin van de XVIIIde eeuw, tot de zending naar *Engeland*. Hij is in een gevorderden ouderdom te *Hamerſmith* nabij *Londen* gelegen, geſtorven, den 11 maart 1740, na in 't *Engels* vertaald, te hebben uitgegeven: *La vie de St.* François de Sales, *Evêque X & Prince de Genève, par* Jacques Marsollier. 3 *Tom. in* 8*vo.* —— Paquot, *Mem. liter.* Tom. X. p. 308.

CREMER (BERNARD SEBASTIAAN), geboren te *Zutfen*, in het jaar 1683, zoon van BEREND CREMER, Secretaris te *Zutfen*, en van GERHARDA CATHARINA CRUSIUS; heeft geſtudeerd te *Franeker*, onder LAMBERTUS BOS, ANDALA, VITRINGA den vader, ROËLL, en RHENFERD; te *Utrecht*, onder denzelvden ROËLL; en te *Dort*, onder JOH. D'OUTREYN: is te *Dort* Proponent gewórden den 4 november 1705; twee jaar daar na, Predikant te *Stavenisſe* in *Zeeland*: daar hij vier jaren geſtaan heeft: toen, te *Asperen*, zes jaren: zijnde tot Profeſſor in de godgeleerdheid beroepen te *Harderwijk*, den 11 oktober 1717, alwaar hij zijne Inwijings-rede gehouden heeft, den 13 april 1718, *de* JESU *Nazaræo, ex* MATTH. II. *vs.* 23. Hij is getrouwd geweest met HELENA COOLS, dogter van FRANS COOLS, Drost van *Asperen*, den 12 augustus 1712, welke vrouw hem is afgeſtorven den 18 augustus 1728, na hem agt kinderen, drie zonen, en vijf dogteren, gebaard te hebben: van welke laatſten flegts twee haren vader hebben overleefd. De zoons zijn geweest:

1. FRANS LODEWYK, eerst Predikant te *Rosſem*; toen, te *Hattem*, daar na, te *Maastricht*: vervolgens Hoogleraar in de godgeleerdheid; eerst te *Harderwijk*, en, naderhand, te *Groningen*, alwaar hij geſtorven is, nalatende enen zoon, die thans Predikant is te *Vianen*. 2. BEREND HENDRIK, tweede Momboir des Hofs van *Gelderland*: en 3. JOOST BEREND, Advokaat te *Zutfen*.

De Hoogleraar B. S. CREMER heeft vele boeken, verhandelingen, en redevoeringen in druk nagelaten, betreklijk de Natuurlijke en Geopenbaarde godgeleerdheid, Joodſche oudheden, Prophetiën, Voorbeelden en Zinnebeelden der Heilige Schrift: ook Twistſchriften, tegen NIKLAAS HARTMAN, Predikant te *Zwol*: tegen de Profeſſoren WESSELIUS en DRIESSEN; en tegen den Predikant WILHELMIUS: ook, tegen PONTIAAN VAN HATTEM, DEURHOF, CAREL BOUMAN, en THOMAS BURNET. Hij werdt Hoogleraar in de Prophetiſche godgeleerdheid, den 20 junij 1724; en in de Heilige oudheden, den 19 junij 1733. Hij was ſterk en kloek van lighaam; vrien-

de-

delijk en gul; bedaard en voorzigtig. Hij ſtierf zeer ſchielijk, aan ene benauwdheid, des morgens opſtaande, den 14 ſeptember 1750, na dat hij kort te voren van ene reis naar *Maastricht* wedergekeerd was, alwaar hij ene zware ziekte had doorgeſtaan. Den 30 ſeptember daaraanvolgende heeft de Hoogleraar in de regten, GERHARD SCHRODER, ene lijkrede over hem gehouden, welke gedrukt is, en uit welke bovenſtaande bijzonderheden zijn ontleend. Onder zijne voornaamſte werken zijn de *Prodromus Typicus*, en de *Naziræus*, beide gedrukt te *Amſteldam*, 1727. in 4to. —— GERH. SCHRODER, *Oratio fun. in obitum* D. B. S. CREMERI. Deutſche Acta Eruditorum. CXXXV. Theil/ ſ. 175--197. en CXXXIX. Theil/ ſ. 492--512.

CREMERS (MATTHYS), geboren te *Aken*, omtrent het jaar 1480, volbragt het hoofdzaaklijke zijner ſtudien te *Keulen*, en wierdt aldaar Meester der vrije konſten. Men verkoos hem tot Rektor van het Hogeſchool den 28 junij 1533, en in 1542 wierdt hij met een Kanunnikaat in *St. Andrieskerk* begiftigd, vervolgens beſtierde hij als Regent het kollegie te *Montanum*, en ſtierf den 12 maart 1557 in den ouderdom van 72 jaren.

CREMERS heeft in druk uitgegeven: 1. Chriſtlich Bericht/ waauff zu grundfeſtigen der ſtandhefftig will bleiben in dem uffrechtigen Chriſten-Glauben; mit wederlegung der principalſter articulen der Ferfertigten lehr Martini Bucers/ im buch zu Bohn ausgegangen etc. Koln 1542. in 4to. 2. *Chriſtiana ac pia, de Catholicæ fidei Regula, Aſſertio, cum dilucida pernicioſorum, præcipùe hujus calamitoſiſſimi ſæculi, dogmatum confutatione &c. Colon.* 1556. *in* 12mo. —— VAL. ANDR., *Bibl. Belg.* p. 657. HARTZHEIM, *Bibl.* p. 241. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. XII. p. 270, 271.

CRENIUS (THOMAS), wiens ware naam, volgens den Hoogleraar SAXE is THOMAS THEODORUS CRUSIUS, uit de *Brandenburgſe* markt geboortig, is eerst geweest Rektor hier of daar in *Hongarijen;* vervolgens kwam hij in *Holland*, zette zig te *Rotterdam* neder, alwaar hij zig geneerde met proeven voor

de

de Boekverkopers te corrigeren. Zijne woonplaats naar *Leijden* verplaatzende, heeft hij zig met de uitoeffening van dien zelvden arbeid bezig gehouden, teffens ook geſchriften van zijn eigen maakzel opſtellende en in 't licht gevende. Lang heeft hij in laatstgenoemde ſtad gewoond, en is ook aldaar geſtorven ten jare 1728, in den ouderdom van 80 jaren.

De door hem in druk uitgegevene werken, zijn: 1. *Fasciculus Diſſertationum Hiſtorico-Critico-Philologicorum, X Tom. Roterod.* 1691--1700. *in* 8*vo.* 2. *Conſilia & Methodos aureas ſtudiarum optime inſtituendorum. Rott.* 1692. *in* 4*to.* 3. *Tractat. de Philologia, ſtudiis liberalis doctrinæ informatione & educatione literaria. Lugdbat.* 1696. *in* 4*to.* 4. *Animadverſiones philologicas & hiſtoricas. XIX partibus. Ib.* 1697--1720. *in* 8*vo.* 5. *Faſcem Exercitationum Philologico-Hiſtoricarum, V partibus. Lugdbat.* 1697--1700. *in* 8*vo.* 6. Q. Asconii *Pediani, Commentationes in* Ciceronis *Orationes, cum notis integris virorum doctorum. Ib.* 1698. *in* 12*mo.* 7. Joh. Sauberti, *de Sacrificiis veterum collectanea. Lugdbat.* 1699. *in* 8*vo.* 8. *Tractatum de Eruditione comparanda in humanioribus. Ib.* 1699. *in* 4*to.* 9. *Analecta Philologico-Critico-Hiſtorica. Amſt.* 1699. *in* 8*vo.* 10. *Muſeum Philologicum & Hiſtoricum. Ib.* 1699. *in* 8*vo.* 11. *Syntagma primum & ſecundum Diſſertationum Philologicarum. Roterod.* 1699, 1700. *in* 8*vo.* 12. *Theſaurum Librorum Philologicorum & Hiſtoricorum. Lugdbat.* 1700. *in* 8*vo.* 13. *De libris Scriptorum optimis & utiliſſimis Exercitationes III. Ib.* 1704. *in* 8*vo.* 14. *De ſingularibus Scriptorum Diſſertationem Epiſtolicam. Ibid.* 1705. *in* 8*vo.* 15. *De furibus librariis Diſſertationem Epiſtolicam. Lugdb.* 1716. *in* 8*vo.* —— *Act. Erud.* 1691. p. 335. 1692. p. 343. 1700. p. 396. Jo. Fabricii, *Hiſt. Bibl.* Part. IV. p. 286, 287. Part. V. p. 430--438. Heumanni, *Via ad Hiſt. Liter.* p. 389. §. 38. *Catal. Bibl.* Bunav. Tom. I. Vol. II. p. 1183. Vol. III. p. 1157. C. Saxi, *Onom. liter.* Pars V. p. 404, 405. *Nouv. Dict. Hiſt.* Tom. II. p. 396. *Levensbeſchrijving van beroemde Mannen, (Amſt.* 1730. 8*vo.)* II. Stuk, N°. X. bl. 647--657.

CREPU (N.), Konſtſchilder, een *Waal* van geboorte, heeft van

van zijne jeugd af aan den oorlog gevolgd; diende onder de *Spanjaarden* als Luitenant, en heeft in 't veld al menig aardig ſtukje geſchildert. Na den oorlog afgedankt zijnde, ging hij te *Antwerpen* wonen, en zette zig aan 't Bloemſchilderen, daar hij zonder enig onderwijs een groot Meester in is geworden; want zijn Bloemen zijn zo dun geſchilderd als water, en overheerlijk getekend, wel gekleurt, meesterlijk getoetst, en daar heerst een bevallige zwier en ſchikking in zijne ſchilderſtukken. Doorgaans ſchilderde hij een vaas of porceleinen pot met bloemen, konstrijk en geestig geordonneert, en waar op inzonderheid de rode en witte rozen zo lieftallig waren behandelt, dat 'er van rijpheid de bladen ſchenen af te vallen, zo wel als de heulbloemen, anemonen, renonkels en tulpen, die verwonderlijk ſchoon waren. Op den voorgrond ſchilderde hij veelal een beekje of ander ſtromend watertje, geſtoffeerd met verſcheidene ſchelpen, hoornen, zeegewasſen, kikvorſen, rivierkreeftjes enz.; doordien nu CREPU altoos kaal en berooid was, gaf hij zodanig ſchilderſtukje dat hij overeenkomſtig hadt bewerkt, aan een Bakker in betaling, voor 36 guldens vereeten brood, die 'er naderhand 100 dukatons voor koste kopen.

Groot 40 jaren oud zijnde, trouwde hij met de dogter van den Miniatuurſchilder PAULI, een knappe deern, pas 16 jaren oud, doch die niets in de melk te brokken hebbende, dus de verdubbeling der armoede, tot een bruidſchat bragt onder het dak des Bloemſchilders. Hij bewoonde een tamelijk groot huis met een ruime tuin daar agter, die hij met allerleije ſoort van Bloemen en Kruiden bezaaide, maar in ſtede van naarſtelijk daar na te ſchilderen, verlanterfante hij zijn tijd in het toeſtellen van vogeltjes-knippen of in het vangen van witjes of veelkleurige vlindertjes, zo dat de armoede hoe langer hoe meer hare wortels ſchoot in deze bedroefde huishouding.

Hij was een geſlagen vijand van de *Antwerpſe* Konstkopers, en niet zonder reden, want hij altijd om geld verlegen, hielden dezen hem den voet op den nek, en gaven hem niet meer voor zijne uitmuntende Bloemſtukken dan zij kwijt wilden

den wezen, en 'er vereist wierdt om hem en de zijnen effen aan 't brood te helpen.

Hij kreeg het ten laatſten zo benauwd binnen *Antwerpen*, dat hij beſloot met de ſtille trom te vertrekken, ten dien einde nam hij den nagt te bate, om met zijn wijfje naar *Bruſſel* te vertrekken, zonder zijne ſchuldeisſers te waarſchouwen, die omtrent zo een inventaris vonden in het huis van CRE-PU, als 'er opgetekend wordt in het blijſpel van BREDEROOS *Spaanſchen Brabander*. In deze hoofdſtad daar hij in den beginne vlijtig werkte, maakte hij goeden opgang, doch in ſlegt gezelſchap geraakt zijnde, verviel hij op nieuw tot een allerſlordigst gedrag, gaf zig inzonderheid aan den drank over, en zoop zig genoegzaam dood. Dees Konſtenaar bloeide in den aanvang van de XVIIIde eeuw. —— J. C. WEYERMAN, *Leven der Schilders*, III. D. bl. 239-245. Allgem. Kunſtler Lex. 1779. ſ. 184.

CRETEN (KAREL), Konſtſchilder, was een tijdgenoot van den vermaarden WILLEM BOUWER, die zo fraij en geeſtig in waterverf ſchilderde; zij hebben te zamen lang in *Italiën* gewoont. CRETEN ſchilderde Pourtraitten, en was in de *Roomſe Bent* bekend, met den naam *Slagzwaard*. —— A. HOUBRAKEN, *Schouwburg der Schilders*, II. D. bl. 144.

CREUTZNACH (L. S. DE), is Generaal van de Artillerije, in dienſt van de *Bataafſe* Republijk geweest, en bijzonder ervaren in het beroep waar toe hij zig van zijne vroegſte jeugd hadt toegewijdt. Ten jare 1753 wierdt hij aangeteld tot lid van de *Hollandſe Maatſchappije der Wetenſchappen te Haarlem*, en was daar van een ijverig en werkzaam lid, getuige hier van de ſtukken die in derzelver uitgegevene werken van hem zijn geplaatst. Dezen zijn: 1. Verhandeling over de Kalk/ waar in hij na de bereiding van de verſchillende ſoorten van *Kalk* en de onderſcheidene ſtoffen waar uit die worden gebrand, te hebben aangewezen; inzonderheid zoekt te betogen: „ dat ten aanzien van zware en importante gemene „ landswerken en gebouwen, als Kompagnies- en Admirali-

„ teits-

„ teits-huizen, bruggen en watergebouwen, ſluizen en fortifi-
„ catie-werken, arſenalen en kruit-magazijnen enz.; die men
„ gemeenlijk wel een jaar vooraf weet en beſluit te maken;
„ daar toe zoude aanraden, datze nimmer met *Schulpkalk*,
„ maar altoos met *Steenkalk* mogten gebouwd worden, en dat
„ de Aannemers vooraf wel wierden onderzogt, ofze kennis
„ hadden, van 't bereiden en bewerken van *Steenkalk*, om
„ goed en zeer duurzaam werk te maken; zo maar de metzel-
„ werken niet te haastig worden opgebouwd, noch ten eer-
„ ſten met te zwaren last gedrukt worden, ten einde de fon-
„ damenten niet te doen berſten." 2. Voorſchrift om allerleije Gaten in Yzere Platen / Pypen / Buizen / of zelvs gebroken Yzerwerk weder haſt aan een te voegen / zo dat heel eer het Yzer op eene andere plaatze in zullen kunnen gebroken of geſlagen worden / dan ter plaatze daar het gelapt is. Weerſtaande dit Mengzel de werking van vuur / water / koude en warmte. 3. Een *Compoſitie* om de Steenvoegen / en de Steenen zelve / 't zij in kelders / fonteinen of gebouwen onder water / of boven grondt / zodanig digt en haſt aan malkanderen te lijmen en te ſtoppen / dat het tegens water / lugt / en warmte altoos digt blijft en nooit zal barſten. 4. Voorſchrift van een *Steenlijm* om de Voegen tuſſchen Hardſteenen / 't zij onder of boven grondt / waterdigt te maaken / als mede Yzere bouten en ſtaaven in den ſteen / in ſtede van met lood / haſt te zetten / beſtand tegen water / lugt en warmte / en niet barſtende. 5. Het *Geheim* om alle Snaphaanen en Piſtoolen zo te bereiden / dat men 'er zeer verre mede ſchieten kan.

Ook was de Generaal CREUTZNACH grotelijks ervaren in het vervaardigen en beſtieren van Konst-vuurwerken: hier van gaf hij een treffend blijk bij het afſteken van het pragtig Konst-vuurwerk op den 13 junij 1749 ter gelegenheid van den geſlotenen vrede te *Aken*, onder zijn directie vervaardigd en afgeſtoken. Ook liep alles naar wens en genoegen af. De voornoemde Generaal, voor 't afſteken van het Vuurwerk, door Hare Koningl. Hoogheid de Prinſes VAN ORANJE gevraagd zijnde, „ hoe lang het zelve wel duren zoude," hadt geantwoord:

woord: „ dat, zo alles naar zijn genoegen uitgevoerd wierdt, „ het niet veel langer dan een uur moest aanlopen;" de uitkomst beantwoordde ook volkomen die belofte, want die Vorſtin op het horologie gezien hebbende toen de eerſte en laatſte koker met pijlen opging, zeide: „ de Generaal heeft „ zijn woord wel gehouden, want het Vuurwerk heeft niet „ langer dan een uur en vier minuten geduurd." Wanneer men nu in aanmerking neemt, dat 'er in dien kortſtondigen tijd, behalven de 18 kokers ieder met bijna 600 vuurpijlen gevuld, nog 18000 enkelde vuurpijlen naar de lucht ſnorden, behalven een menigte luchtkogelen, luchtballen, ſtinkpotten, moordſlagen, raderen, vuurfonteinen, cascaden, in een woord al wat de konst in dat vak kan opleveren, afgeſtoken wierden, kan men zig niet genoeg verwonderen over de goede orde en vaardigheid in het opvolgen der bevelen van den Generaal waargenomen. Ook hadt CREUTZNACH het genoegen dat hij door een eigenhandig biljet van den Stadhouder, aan den disch genodigd wierdt, daar behalven hunne Hoog Mog. de Stadhouder en zijne gemalinne, verſcheidene andere aanzienlijke perzonaadjen aan een tafel van 24 couverts vergast wierden, wordende hij bij zijne komst, door hunne Hoogheden en alle de aanwezenden, over de gelukkige uitvoering van zijn Konstontwerp, op het minnelijkſte gefeliciteerd. Dees bekwame Artillerist ſtierf na een hogen ouderdom bereikt te hebben in *'s Hage*, op den 19 februarij 1773. —— *Nederl. Jaarboeken*, 1749. bl. 591--593. *Verhand. van de Holl. Maatſchappij te Haarlem*, V. D. bl. 1--35. VI. D. I. St. bl. 358--366. XIV. D. bl. VI. Voorb.

CRIEP (WILLEM), te *Delft* geboren in het jaar 1536, was Raad in den Hove van *Holland* te *Utrecht* ten jare 1573, en 's jaars daar aan werdt hij Raad in den groten Raad te *Mechelen*; van daar beriep men hem tot Kanceliер van den Hove van *Gelderland* te *Roermonde*, alwaar hij den 25 januarij in 1610, in den ouderdom van ruim 74 jaren is geſtorven. Hij was geleerd, zeer welſprekend, en een

een zoetvloeijend doch ſchalkig Digter, zo als blijkt door zijne uitgegevene *Epigrammata*, en zijne voorreden geplaatst aan 't hoofd van MICH. MARULLI & JOH. SECUNDI *Poëmata*, in 1561, in 't licht gegeven; ook is 'er nog een uitmuntend werkje van hem in wezen, getijtelt: *De Conſolatione Cœcorum.* —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 397. D. v. BLEYSWYCK, *Beſchrijv. van Delft*, bl. 791.

CRIEP (WILLEM), een zoon van den vorigen, een *Gelderſman* van geboorte, heeft uitgegeven: *Vita* S. GERLACI *ab Anonymo circa annum* 1230 *conſcripta, in epitomen redacta. Colon.* 1607. Ook hadt hij onder handen: *Libellus de Præeminentia Regis Catholici Hiſpaniarum*, toen de dood hem overrompelde. —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 397.

CROCKAERT (PIETER), geboren te *Bruſſel* omtrent het jaar 1465, wierdt na de gronden der latijnſe taal geleerd te hebben, naar *Parijs* gezonden, om in de wijsgeerte onderwezen te worden, en hij ſtudeerde onder den beroemden *Schot* JAN MAIRE of MAJOR, welke als toen die wetenſchap in het kollegie van *Montaigue* leraarde; na den trap van Meester beklommen te zijn, onderwees CROCKAERT zelv die wetenſchap met zeer veel roem, te *Parijs*; vervolgens wierdt hij ten jare 1504 Monnik in het *Flaamſe* Dominikaner klooster binnen die ſtad. In 1514 begaf hij zig naar *Rijſſel*, alwaar hij gedurende de vasten met zeer veel toejuiching predikte; en hij ſtierf nog in het zelvde jaar. Daar is van hem in druk:

1. *Summularum Artis Dialecticæ utilis admodum interpretatio, ſuper textum Magiſtri* PETRI HISPANI, *Ord Prædic., una cum fructuoſis quibusdam Quodlibetis. Paris.* 1508. *in folio.* 2. *Acutiſſimæ Quæſtiones, & quidem perutiles in ſingulos* ARISTOTELIS *Logicales libros &c. Ib.* 1514. *in folio.* 3. *Argutiſſimæ, ſubtiles, ac foecundæ Quæſtiones Phyſicorum, et in III libros, de Anima*, ARISTOTELIS. *Paris.* 1510. *Ib.* 1521. *in folio.* 4. *Secunda ſecundæ ſummæ* S. THOMÆ, *a* F. PETRO DE BRUXELLIS *recognita et accurata. Paris.* 1512. *in* 4*to.* —— DE JONGHE, *Belg. Domin.*

p. 344. QUETIF & ECHARD, *Bibl.* Tom. II. p. 29, 30. 67, 128-130. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. IX. p. 353-357.

CROCQUET (ANDRIES), van *Douai* geboortig, is geweest Prior van het Monniken klooster van *St. Winoxbergen* in *Henegouwen*; hij ſtierf te *Valenciennes*, aan ene beſmettelijke ziekte. Zijne erfgenamen hebben van hem in 't licht gegeven: 1. *Catecheſes Chriſtianas, potiſſimum ex Homiliis Catecheticis* MATTHÆI GAVERI, *S. T. D., præceptoris ſui. Duaci* 1575. *in* 4to. 2. *Comment. in Epiſtolam* PAULI *ad Romanos. Ib.* 1577. *in* 8vo. 3. *Comment. in Epiſt.* PAULI *ad Hebræos. Ib.* 1578. *in* 8vo. 4. *Paraphraſin, ſive Conciones* 39 *in VII Pſalmos pœnitentiales. Ib.* 1579. *in* 8vo. —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg* p. 51.

CROCUS (KORNELIS), een *Amſteldammer* van geboorte, leefde in de XVIde eeuw, was Prieſter en Rector in de latijnſe ſcholen van genoemde ſtad, en een gemeenzaam vriend beide van ALARDUS en CANNIUS, waar van hier voor geſproken is; doch was bitter en vol ijvervuur tegens de Lutherſen ingenomen. Hij bediende zig in 't begin des jaars 1531, aan den *Officiaal* des Biſchops van *Utrecht* ſchrijvende, van deze woorden: „ Ik ſmeek u op 't ernſtigſte, dat het mij geoirloofd „ zij, de gebeden, die ik verpligt ben te lezen, om dat ik „ tot de mindere orden ben ingewijd, ſlegts voor éne maand, „ na te laten. Ik ben begerig, om mij, in dien tijd, met „ heilig werk bezig te houden, en iet te ſchrijven, waar door „ de gemoeden van enigen van de *Lutherſe* en *Oecolompadiſe* „ *ketterij* afgetrokken, of tegen dezelve gewapend konnen „ worden, op dat de opregten nog voor 't bederf mogen be„ waard blijven. En daar is haast bij 't werk; want ik meen, „ dat ik het heil van enigen, die ten dele mijne magen, „ ten dele mijne goede bekenden zijn, ten dele, voorheen, „ mijne leerlingen waren, in dit opzigt, zal konnen bevorde„ ren: en 't is nodig dat ik zulks ten ſpoedigſte onderneme, „ om dat enigen hunner, in de aanſtaande maand, te ſchepe „ naar *Oostland* ſtaan te vertrekken, gelijk hier te *Amſteldam* „ de gewoonte is."

JAN

JAN DE III, Koning van *Portugal*, verzogt hem, doch te vergeefs, om het Hoogleraarsambt in de Akademie van *Coimbra* te komen bekleden. Hij meende meer nuts te kunnen doen, met de *Amſteldamſe* jeugd te wapenen tegen 't geene hij voor ketterij hieldt. Op 't laatst van zijn leven, en na dode zijner moeder, die hij, tot in zijnen hogen ouderdom onderhouden hadt, deedt hij ene reis te voet naar *Rome*, daar hij, door IGNATIUS LOYOLA zelve, in de orden der Jeſuiten, aangenomen werdt. Hij heeft enige vaarzen geſteld onder 't afbeeldzel van ERASMUS door HANS HOLBEIN geſchilderd, welk, uit *Duitsland*, herwaarts gebragt was, door QUIRYN TALESIUS, Burgemeester van *Haarlem*, in wiens huis in de damſtraat, de *Amſteldammer* PIETER OPMEER, het dikwils met verwondering beſchouwd hadt. Onder de leerlingen van CROCUS, is ook MATTHIAS BOSSENIUS, *Amſteldammer*, geweest, die, naderhand, Hoogleraar in de Akademie te *Douai* geworden, en, in 't jaar 1599 overleden is. CROCUS heeft ſchriftelijk getwist met JOHANNES SARTORIUS of SNYDERS, insgelijks, een *Amſteldammer*, Leermeester in de latijnſe ſchole. De twist liep over 't geloof en de werken. SARTORIUS beweerde, even als LUTHER, dat de mensch alleenlijk door 't geloof geregtvaardigd wordt; 't welk CROCUS tegenſprak. Zo ver ging de hevigheid, dat CROCUS, voor altoos, SARTORIUS de vriendſchap opzeide. Ik vindt aangetekend, dat hij ten jare 1550 is overleden.

CROCUS heeft de volgende werkjes geſchreven, en door den druk gemeen gemaakt: 1. *Colloquiorum puerilium formulas. Antv.* 1536. *in* 8*vo. & alibi.* 2. *Limam Barbariei, ſive Farraginem ſordidorum verborum. Colon.* 1520. *in* 8*vo. et alibi.* 3. *Silvulam Vocabulorum, puerilis lectionis exercitationi accomodatam. Saling.* 1539. *in* 8*vo.* 4. JOSEPHUM, *Comoediam Sacram. Antv.* 1548. *in* 8*vo.* 5. *Paracleſis ad capeſſendam ſententiam Joſephi caſti exemplo. Ib.* 8*vo.* 6. *Hypomnenation in X præcepta Decalogi. Ib.* 8*vo.* 7. *De Vera Eccleſia. Colon.* 1548. *in* 8*vo.* 8. *Disputationem contra Anabaptistas. Antv.* 1535. *in.* 8*vo.* 9. *Epiſtolam de Fide et Operibus, adverſus* JOANNEM SARTORIUM. *Ib.* 1531. *in* 8*vo.*

10. *Meditationes in Paſſionem Dominicam. Colon.* 1532. *in* 8vo. 11. *Orationem in* JESU CHRISTI *laudem. Antv.* 1548. *in* 8vo. Naderhand zijn de meesten dezer werkjes, in enen bondel ten jare 1612 te *Antwerpen* herdrukt. ——— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 197, 198. OPMEER, *Cathol. Martelaarsb.* II. D. bl. 177. WAGEN., *Beſchrijv. van Amſt.* II. St. bl. 8, 9. XI. St. bl. 197, 198.

CROESE (GERARD), geboren te *Amſteldam* den 26 april 1642, was een zoon van HENDRIK HERMANSZ. CROESE, en ANNA REINIERS, beide onder de klaſſe van fatzoenlijke en welgegoede burgers forterende. Zijne ouders vroom van leven en deugdzaam van wandel, beſchikten hunnen zoon tot de ſtudie der godgeleerdheid, daar de jongeling gretig in toeſtemde; en zig eerst drie jaren in zijne geboorteſtad aan het doorluchtige ſchool, onder den Profeſſor ARNOLD SUENGERD, in de voorbereidende wetenſchappen met allen ijver oeffende, en zig vervolgens naar het Hogeſchool van *Leijden* begaf, alwaar hij het onderwijs genoot van de beroemde Mannen, JOH. FRED. GRONOVIUS, en GEORG HORNIUS, in de fraije letteren; benevens JOH. COCCEJUS en JOH. HOORNBEEK, in de godgeleerdheid; na hier vier jaren mede verbeid, en dezen tijdkring met de zorgvuldigſte naarſtigheid doorgelopen te hebben, wierdt hij tot Proponent aangeſteld; en kort hier na, deedt hij een reis als Predikant naar *Smirna*, onder het beleid en met het oorlogſchip daar ENGEL DE RUITER, zoon van den zig aan den vaderlande zo verdienſtig gemaakt hebbende Admiraal MICHIEL DE RUITER, het bevel over voerde.

CROESE uit de *Levant* te rug kerende, hieldt een kortſtondig verblijf in *Engeland*, en predikte te *Norwich*, daar hij zo veel genoegen gaf, dat men hem aldaar het Leraarsambt aanbood; doch hij weigerde zulks, verkiezende liever zijn vaderland te dienen. Kort hier op heeft hij de Staatſe bezetting te *Ypren* enen tijd lang als Predikant bediend; doch toevallig door *Alblas*, een dorp nabij *Dordrecht* gelegen, reizende, met inzigt om een togtje naar de provintie van *Overijſſel* te doen,

doen, wierdt hij verzogt aldaar zijne gaven te doen horen, en hij gaf 'er zulk een groot genoegen, dat men beſloot hem aldaar te beroepen als Predikant: hij nam het aan en wierdt 'er bevestigd den 10 julij 1678. Oud en zwak geworden zijnde, gunde men hem in 1707 om Emeritus te worden, en hij wierdt in 1710 te *Dordrecht*, alwaar hij zijne woonplaats hadt gevestigd, door ene beroerte aangetast, die hem, na ene worſteling van negen dagen, op den 10 meij van genoemde jaar, in het graf rukte. Hij was in 't jaar 1681 in den egt getreden met ELIZABETH DE CERFF, geſproten uit een oud adelijk *Vlaams* geſlagt, bij welke vrouwe hij zeven kinderen heeft verwekt, zijnde vier daar van jong geſtorven, en enkel hebben ene dogter en twee zoons hem overleefd.

CROESE was geleerd, verſtond het *latijn*, *grieks* en *hebreeuws*, ſchreef ook tamelijk wel in eerstgenoemde taal, doch wist zijne denkbeelden op geen bevallige wijze aan een te ſchakelen, ook mangelde het hem dikwils aan gezond oirdeel, om naar behoren het ware van het verdigte te onderſcheiden: Daar is van hem in druk:

1. *Hiſtoria Quakeriana, ſive de vulgò dictis Quakeris, ab ortu illorum usque ad recens natum Schisma, libr. III.; in quibus præſertim agitur, de ipſorum præcipuis anteceſſoribus & dogmatis, factisque & caſibus memorabilibus.* 1695. *in* 12*mo*. Deze geſchiedenis is vrij nauwkeurig, en wegens hare onpartijdigheid altoos zeer geroemd geweest; ook, in verſcheiden talen overgezet. De Schrijver heeft geene moeite geſpaard om onderrigtingen van de *Quakers* zelven te bekomen, uit vreze van hun gevoelens toe te eigenen die zij wraken; met dit al heeft een ongenoemde van dien aanhang, getragt 'er verſcheidene misſtellingen in aan te wijzen; men zie het werkje, getijteld: *Dilucidationes quædam valde neceſſariæ in* GERARDI CROESI *Hiſtoriam Quakerianam, editæ a Philalethe. Amſt.* 1696. *in* 12*mo*. SEWEL ſchrijft, dat hij CROESE de beste ſtukken tot deze hiſtorie verſchaft heeft; doch berispt 'er niet wezenlijks in. BASNAGE DE BEAUVAL en NICERON, in navolging van hem, zeggen, dat voor CROESE, niemant ene beſchrijving van de leer-

leerſtellingen der *Quakers* heeft in 't licht gegeven; doch zij dolen daaromtrent beide; doordien ROBBERT BARCLAI, welke tot dien aanhang behoorde, dezelve volledig heeft beſchreven, in het zonderling werk, dat tot tijtel voert: *Theologiæ veræ Chriſtianæ apologia. Amſt.* 1676. *in* 4*to.*, dat ook in verſcheidene talen vertolkt, is gedrukt.

2. ΟΜΗΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΣ, *ſive Hiſtoria Hebræorum ab* HOMERO *hebraicis nominibus ac ſententiis conſcripta in Odyſſea & Iliade, expoſita illuſtrataque, ſtudio et opera* G. CROESII. *Tom. I. Dordr.* 1704. *in* 8*vo.* Tot op de uitgave van dit werk, is men in de vaste verbeelding geweest, dat de *Ilias*, welk bewonderd digtſtuk, volgens de aanmerking van LONGINUS en anderen, voor de *Odyſſea* geſchreven is, de ziedende gramſchap van ACHILLES, zo noodlottig voor de Grieken, verhandelde, en in de gevallen van dien held een treffend bewijs verleende van die waarheid in het IX. boek daar van uitgedrukt: dat namelijk een ieder, die door ene bijzondere begunſtiging des Hemels werkzaam is, alleen van meerder waarde moet worden, dan een gants leger, en altoos de overwinning op zijne zijde heeft. Men dagt geen minder gegronde reden te hebben, om de *Odyſſea* te beſchouwen, als een verhaal der lotgevallen van ULYSSES na het beleg van *Troijen*, welke in den perſoon van dien beroemden Griek, aantoonde, dat ſchranderheid en buigzaamheid van geest, gemakkelijker grote ondernemingen tot een gelukkig eindperk geleiden, en op een veiliger wijze voor gevaren behoeden, dan opentlijk geweld in ſtaat zoude zijn te doen. Maar hoe deerlijk floeg men hier, in gevolge het denkbeeld van CROESE, den bal mis; want hij is in de waan, de belangrijke ontdekking gedaan te hebben, dat beide deze digtſtukken enkel een verhaal bevatten van de gewijde Geſchiedenis. De *Odyſſea*, die hij wil dat de *Iliade* vooraf gegaan is, behelst het geen 't tijdvak waar in MOSES leefde, is voorafgegaan. De *Ilias* is de inneming van *Jericho* en de verovering van het beloofde Land. In de inleiding, welke bijna het derde gedeelte van 't boek uitmaakt, wenst de Schrijver zig zelven geluk van de nevelen te hebben

ben doen verdwijnen, die HOMERUS aan ons gezigt berooft den, en dien Digter uit de duisternis te hebben getrokken waar in hij zulk een geruimen tijd hadt bedolven gelegen. In het werk zelve, leert hij ons, bl. 243, dat *Ithaka* niets anders is dan *Mesopotamiën*. De medgezellen van ULYSSES in de zilte wateren der zee verzwolgen, na dat JUPITER hun schip door zijne blixemschigten verbrijzeld hadt, terwijl ULYSSES aan het gevaar ontsnapt, is de geschiedenis der inwoners van *Sodom* en die van LOTH; ULYSSES in de grot bij de Nimf CALYPSO, en door haar tovergezang bedwelmd, is die zelvde LOTH met zijne beide dogters. De verschijning van het Opperwezen aan ABRAHAM, en de Godinne MINERVA, die onder de gedaante van MENTOR uit den hemel daalt om de opvoeding van TELEMACHUS te bestieren, is een en dezelvde gebeurtenis. TELEMACHUS bij NESTOR landende, en dien Vorst door zijne kinderen en onderdanen omringd aan den oever der zee ontmoetende, bezig zijnde om eene offerande aan NEPTUIN te doen; wie ontwaart hier niet ten duidelijkſten in, de geschiedenis van MELCHISEDEK, die ABRAHAM te gemoet treedt met verversingen en offeranden? De *Tongen* der bij die gelegenheid geslagte dieren, in den avondstond aan stukken gesneden, en met besprocijingen van wijn geplengd, ten einde tot een soort van vernieuwde offerande te verstrekken, zijn niet anders dan de offerande van ABRAHAM. En wie kan hier aan twijffelen? het *Griekse* woord *Glossa*, dat *eene Tong* betekent, en *Gelós* dat *Lachgen* aanduidt; schoon verschillende van geslagt en uitgang, hebben egter enige overëenkomst in het geluid der uitspraak; daar nu IZAK in het hebreeuwsch betekent, *hij zal lachgen*; drukken dus eigenaartig de woorden, die HOMERUS aan MINERVA doet zeggen: *Offert tongen*, het bevel uit, dat ABRAHAM van het Opperwezen ontving, om zijn zoon op den berg *Morija* te offeren. Deze stalen zullen voldoen, om een denkbeeld van het werk te geven: *ex ungue leonem*. Jammer is het intusſen voor de liefhebbers van vergezogte leenspreukige zinspelingen, dat

het II. deel dezes werks, door de ontijdige dood van CROESE niet is in 't licht gekomen.

3. Verhaal van 't wonderlijcke en 't seldzame leven ende miraekelen van de allergelukkigste Hoose van Santa Maria/ van de ordre der Predikheeren/ gedraeht uit Spagnien/ getrouwelijck uyt die tale overgeset/ ende uijtgegeven door GERARDUS CROESE, met een Door- en Naar-reden aen alle vroome Ingezetenen van Yperen. Amst. 1677. in 4to. Dit werk heb ik nimmer gezien, en ben dus niet in staat, om den Lezer iets van deszelvs inhoud of bedoeling mede te deelen; zeer waarschijnlijk is het ingerigt, om de verregaande buitensporigheden van het bijgeloof te gispen en ten toon te stellen. ——— G. STOLLII, *Adnotationes ad* HEUMANNI *Conspectum*, p. 594. PERIZONIUS, *Orig. Babylonic.* C. IX. p. 207. *Catal. Bibl.* BUNAV. T. I. V. II. p. 1184. C. SAXI, *Onom. liter.* Pars V. p. 459. *Bibl. Bremens.* Cl. II. fasc. II. p. 285. &c. *Journ. des Savans*, 1706. *Edit. d'Amst.* p. 101--110. NICERON, *Mem. des Hommes illustr.* Tom. VI. p. 247--251. Tom. X. p. 200. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. V. p. 283--288. SEWEL, *Hist. der Quakers.* Voorred. SOERMANS, *Kerk. Register*, bl. 22. WAG., *Beschrijv. van Amst.* XI. St. bl. 328, 329.

CROESELS (CYPRIANUS), te *Antwerpen* in het jaar 1569 geboren, begaf zig na het waarnemen van zijne eerste letteroefeningen, in de orden der Kapucijnen, en zijne bekwaamheid deed hem tot de aanzienlijkste ambten van dat genootschap opklimmen. Hij was Provintiaal van de *Vlaamse* en *Walse* gewesten en Kommissaris Generaal van dat des rijnstrooms. In 1637 van *Rome* te rug kerende, alwaar hij een algemeen kapittel zijner orden hadt bijgewoond, stierf hij te *Genua* in het klooster van de *Onbevlekte Ontvangenis*. GELENIUS noemt hem: *Omni Scientiarum genere insignis.* CROESELS heeft uitgegeven: *Lectiones paraeneticæ ad Regulam* ST. FRANCISCI, *in quibus non vulgaria ad formandos mores Religiosorum, aliarumve Spritualium personarum documenta suggeruntur. Colon.* 1625. *in* 4to. ——— GELENIUS, *de admir. magnit. Coloniæ*,

p.

p. 526. ALB. MIRÆI, *Scriptores Sæc. XVII. ult. ed.* p. 325. 333. VAL. ANDR., *Bibl. Belg.* p. 168. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. VIII. p. 93.

CROESER (HENDRIK JAKOB), Hoogleraar in de Genees-, Ontleed- en Kruidkunde te *Groningen*, benevens *Archiater* van de provintie *Stad en Lande*, is geboren den 21 ſeptember 1691 in de *Graav*. Zijn vader was JAKOB CROESER, beroemd Heelmeester aldaar, en zijn moeder ALLEGONDA OOMELING. Na dat HENDRIK JAKOB het eerſte jeugdig onderwijs doorgeworſteld, en vrij wel in de gronden der latijnſe taal was onderwezen, wierdt hij door zijne ouders te *Amſteldam* bij een Chirurgijn beſteld, om in de Heelkunde onderwezen te worden. Na enigen tijd hier verbeid te hebben, keerde hij te rug naar zijne vaderſtad, en bragt aldaar een half jaar in ene apotheek door; na verloop van welken tijd hij zig naar het Hogeſchool van *Leijden* begaf, en aldaar het onderwijs genoot in de Genees-, Heel-, Ontleed- en Kruidkunde, van de zig daar als toen bevindende beroemde Profesſoren, J. DEKKER, B. S. ALBINUS, RAVIUS en voornaamelijk van den vermaarden HERM. BOERHAVE, die ene bijzondere genegenheid voor den jongeling hadt opgevat, uit hoofde van deszelvs ijver en betoonde vlijt in het horen van zijne leſſen. Vier jaren bleef hij te *Leijden*, alwaar hij op den 10 december 1716 tot Doktor wierdt bevorderd, en als toen naar huis keerde, alwaar hij een tijd lang de praktijk uitoeffende, vervolgens zig te *Amſteldam* nederzette, daar hij zig verder in de Chirurgie oeffende, en tot een der ſtads Doktoren wierdt aangeſteld, levende aldaar in ene gemeenzame vriendſchapsverkering, met de beroemde Hr. RUISCH, BRONCKHORST, SEULLYN en VERPOORT. Kort hier na huwde hij met MARIA LA FONTAINE, weduwe van PIETER HEYBLOM, Predikant te *Loosdrecht*. Het ging hem te *Amſteldam* ongemeen wel, hij genoot 'er ruime achting en vriendſchap, hadt veel praktijk en men ſtond in bedenking om hem den afgeleefden FR. RUISCH in zijne profeſſie van de ontleed- en kruidkunde, toe te voegen, toen hij

op 't onverwagtst door Curateuren van 's lands Hogeſchool te *Groningen*, aldaar tot Profeſſor in de Genees-, Heel-, Ontleed- en Kruidkunde wierdt beroepen; dit viel voor ten jare 1724 en in de plaats van den overledenen MUYKENS; hij maakte den 19den oktober van dat zelvde jaar een aanvang met zijne leſſen, na het doen van ene plegtige redevoering: *De Hominis primo ortu.* In het volgende jaar wierdt hij door de Staten der provintie, tot *Archiater* of 's Landſchaps Medicus aangeſteld. Viermalen heeft hij het Rektoraat der Hogeſchool bekleed, namelijk in de jaren 1727, 1734, 1741 en 1748; en iedermaal het zelve ingevolge gewoonte, met ene plegtige redevoering over belangrijke onderwerpen neder gelegd; namentlijk: *De mutuo Mentis cum Corpore commercio; de vario Senſuum pro objectorum diverſitate affectu paſſivo; de Morte inevitabili ex Humorum motu profluente; de organo Viſus;* voorts heeft hij nog bij zekere andere gelegenheid ene redevoering gedaan: *de mira Sanguinis in Corpore humano materia.* Hij ſtierf den 13 januarij 1753 in den ouderdom van 62 jaren, en wierdt den 18 daar aan volgende in de Akademie-kerk begraven; ingevolge het getuigenis van den Hoogleraar DAN. GERDES, wierdt hij om zijne deugden, trouwhartigheid, konst, en vriendelijke verkering, door een ieder die hem gekend hadt, betreurd.

Schoon zijn ruim uitgeſtrekte praktijk hem niet toeliet veel boeken te ſchrijven, is 'er egter van hem in 't licht ene latijnſe Verhandeling: *De Thoracis vulneribus.* 1716. *in 4to.*, als mede zijne Intree-redevoering: *de Hominis primo ortu;* ook een Twiſtſchrift dat hij met den met iedereen twistenden Hoogleraar ANT. DRIESSEN, ten jare 1748 genoodzaakt wierdt in druk uit te geven; voorts heeft hij ene Verhandeling in het Nederduits geſchreven over het dijden en ſinken der Long / in eerſtgeborene Kinderen / ingerigt tegens een geſchrift over dat onderwerp van J. ROUKEMA, Chirurgijn te *Leeuwarden.* Ook heeft hij de Verhandeling van het Oog / door den geleerden *Leeuwarder* Medicus PETRUS IDEMA in 1741 uitgegeven, in enen gedrukten brief *de Tunica adnata Oculi*, wederlegd. —— DAN. GERDES, *Oratio funebris &c.* J. C. STRODTMAN, des neuen Geleerten Europa / V. Th. ſ. 131, 132.

CROE-

CROESER (HERMAN) of KROESER, die men ook met den latijnſen naam CRUSERIUS geboekſtaafd vindt, geboren te *Kampen* in het laatſte gedeelte van de XVde of het begin der XVIde eeuw, is niet onwaarſchijnlijk een zoon geweest van HENDRIK CROESER, welke Kerkmeester was van de *St. Niklaas* of *Boven-Kerk* te *Kampen*, in het jaar 1499, en als zodanig gemeld wordt bij LINDEBORN, *Hiſt. Epiſc. Daventr.* p. 267; en, in de *Kerkelijke Oudheden van Deventer*, II. D. bl. 4. Ook is hij ten jare 1522 lid der Regering van genoemde ſtad geweest.

Zeer denkelijk ook was HERMAN, de vader of wel de oom van den volgenden. Hij was lid der Regering in het jaar 1552 en is geſtorven den 23 februarij 1560; ingevolge het *Regerings-Boek* der ſtad *Kampen*, op de Secretarije van het Raadhuis als nog in wezen; waar in agter zijn naam geſchreven ſtaat: *Expiravit hoc Ao. poſtera die Petri ad Cathedram. Conſul pro tempore.*

CROESER was een goed Regtsgeleerde, en ijverig werkzaam in het naſporen der oude wetten van zijne vaderſtad; ook heeft hij zig daar aan ongemeen verdienſtig gemaakt, door ene *Verzameling* daar van uit de oude geſchrevene boeken ter Secretarije berustende, zamen te ſtellen en in een lighaam te brengen, waar van het oirſpronkelijke nog ten gemelden Raadhuize voor handen is. Dit ſtuk wierdt ook door de Regering zo belangrijk geſchat, dat zij ingevolge Reſolutie van den 20 ſeptember 1567, beſloten: „ Dat men eerstdaags dat „ *Nieuwe Stadboek der Stadrechten* bij den Raads-Here Doktor „ HERMAN KRUSER ontworpen, voor de hand ſal neemen, „ om 't ſelve te viſiteeren, op dage en ſtonden, ſo well des „ namiddags als voormiddags, wanneer de Burgemeester in „ de tijd den Raad daar toe verboden ſal hebben; en die „ Raadsperſoonen ſoo daar over tegenwoordig ſitten werden, „ en die Secretarius, zullen telken reijſe dat ſij bij een komen, een mengelen wijns genieten, die bij de Secretarius „ aangetekend ſal worden; dan die abſenten zullen niet hebben."

Het

Het is nu dit Wetboek, 't welk EVERT VALK Med. Doktor te *Kampen*, in onaangename omſtandigheden bragt; want hij daar van een afſchrift op een publijke auctie gekogt hebbende, en dus in eigendom bezittende, vondt geraden het zelve ten jare 1739 in 't licht te geven, en bezorgde ten dien einde daar van een *Voorloper* in druk, onder den tijtel van *Corpus Juris Campenſis contractum*; doch zulks wierdt toen door de Magiſtraat van *Kampen* op ene onvriendelijke wijze belet niet alleen, maar VALK zelvs geraakte hier over in hegtenis, en wierdt ingevolge Decreet van den 26 januarij 1740, „ in ene boete verwezen van 300 zilveren dukatons, en het „ Manuſcript over te geven: wegens (ingevolge luid van het „ Decreet), op eigene authoriteit, tot *Leijden* te hebben „ doen drukken, en alomme verſpreiden, een Boekje, voe„ rende tot tijtel: *Corpus Juris Campenſis contractum*; in zig „ bevattende veele inpertinentien, zeer ſtoute en indecente „ expresſien, daar bij de Regeering zeer hatelijk afmalende „ &c." Dit vonnis wierdt toen ter tijd door velen gewraakt, en met rede aangemerkt: dat het voor de Maatſchappije en derzelver ingezetenen noodlottig is, wanneer ene Regering teffens de wetgevende en uitvoerende magt in handen heeft, en vooral daar, gelijk in deze zaak, Regter en Partij de zelvde perſonen uitmaken. —— SCHRASSERT, *Conſultatien.* III. D. 120ſte Advijs. *Medegedeelde Berigten.* Zie ook over deze zo veel gerugt gemaakt hebbende zaak van Dr. EVERT VALK, *Hiſtories Verhaal van het geen te Kampen in den jare* 1740 *en* 1741 *is voorgevallen tuſſen Raad en Meente &c.* bl. 36--44. 86--90. Een werkje dat wij willen geloven vele geſchiedkundige waarheden te bevatten, maar met een pen in gal gedoopt ſchijnt geſchreven te zijn, daar bij vele injurieuſe uitdrukkingen en kwaadaartige asſertien tegens verſcheidene Regeringsleden der ſtad *Kampen* bevat.

CROESER (HERMAN) of CRUSERIUS, geboren te *Kampen* in het jaar 1510; heeft men grond te denken, dat een zoon of broeders-zoon van den vorigen HERMAN is geweest.

Hij

Hij was ervaren in de regtsgeleerdheid, geneeskunde, griekſe taal enz. Hij is eerst Raad geweest van KAREL VAN EGMOND, Hertog van *Gelder*; daar na van WILLEM, Hertog van *Kleve* en *Gulik*, ook Hertog van *Gelder*. Hij heeft der geleerde wereld groten dienst gedaan, door verſcheidene voortreflijke overzettingen van vele werken van GALENUS en van PLUTARCHUS, door bevoegde Konstregters ver den voorrang gegeven boven die van XYLANDER, zo ten opzigt der nauwkeurigheid en getrouwheid, als der ſierlijkheid.

Meermalen is CROESER, door den Hertog van *Kleef*, als Afgezant aan den Koning van *Frankrijk* gezonden. Hij is geſtorven en begraven te *Koningsberg* in *Pruiſſen*, in het laatst des jaars 1573, zijnde derwaart gereisd in gezelſchap der Princes MARIA ELEONORA van *Kleef*, welke trouwde met ALBERT FREDERIK van *Brandenburg*, Hertog van *Pruiſſen*. CROESER heeft ene dogter gehadt, welke, ongelukkig, door een razenden is omgebragt. Zijn dood wierdt door verſcheidene Digters van zijne vrienden in hunne zangen betreurd; een derzelver drukte dus zijne ſmerte in dit volgende puntdigt uit, hem teffens den welverdienden lof toezwaijende.

Ergo Boruſſiacis CRUSERIUS *hospes in arvis*
Extremo clauſit triſtia fata die?
Qui, ſi quisquam alius, mortali lege creatus,
Vivere dignus erat; vivere dignus erat.
Attica mutaret melius qui verba Latinis,
Hauld ſcio num tulerint ſecula noſtra virum.
Donavit latio non paucula ſcripti Galeni,
Hippocrati veram tradidit atque facem.
Et quæ Chæroneus monumenta reliquerat auctor,
Parte ſui numeris reddidit Auſoniis.
O utinam vitæ durasſent ſtamina, donec
Lima foret ſcriptis adita ſumma bonis!
Multa etenim paſſim, media vix parte parata,
Nullius ingenio perficienda jacent.
Effigies Veneris ſic imperfecta remanſit,
Quam mira Cous pinxerat arte ſenex.

Dat

Dat CROESER een geleerd man is geweest, die een algemene kundigheid bezat, blijkt door het hier boven aangevoerde, als mede door de werken die hij heeft in 't licht gegeven, waar van wij hier de lijst laten volgen.

1. CLAUDII GALENI, *de Pulſibus libellus ad Tyrones*, HERMANNO CRUSERIO, *Campenſi, interprete. De Pulſuum differentiis, libri IV. De dignoſcendis Pulſibus, libri IV. De cauſis Pulſuum, libri IV. De Præſagitione ex Pulſibus, libri IV. Paris.* 1532. *in folio.* It. in de uitgave van GALENUS te *Bazel* bij FROBEN in 1562. *in folio*; en in de volgenden te *Venetiën* bij de gebroeders GUINTÉS gedrukt, in 1563–1625 in VIII delen *in folio.* It. in den fraijen druk der werken van HIPPOCRATES en GALENUS, uitgegeven door RENATUS CHARTIER enz. in XIII delen *in folio.* Ook dient men te weten, dat de uitgaven van CROESER, uitgezonderd den eerſten druk, verbeterd zijn door A. GADALDINI, Geneesheer te *Modena.*

2. PLUTARCHI, *Vitæ ac Moralia. Baſ.* 1584. *in folio.* It. *Ibid.* 1573. *in folio.* It. *Lugdun.* 1563. *III. Vol. in* 12*mo.*, alle dezen bevatten ſlegts de latijnſe overzetting van CROESER, zonder den griekſen text. In 't grieks en latijn. *Francof.* 1599. *II. Vol. in folio*; waar van het Iſte Deel, de *Levens* van PLUTARCHUS bevat, door CROESER vertaald; benevens zijne eigen aantekeningen, die van XYLANDER, en die van HENDRIK STEPHANUS; in het II*de* Deel wordt niets van CROESER gevonden. Sommigen verkiezen zijne overzettingen boven die van XYLANDER; anderen willen, dat CROESER niet nauwkeurig zijne Schrijvers gevolgd heeft, en dat hij geene voldoende kunde in de griekſe taal bezat. Men vindt 'er ook, die hem laken, van zonder noodzaak ene verſchikking in de plaatzingorde der levens van PLUTARCHUS gemaakt te hebben.

3. *Commentarius in* HIPPOCRATIS, *lib. I. & III. de Morbis vulgaribus: item in lib. de ſalubri Diæta. Baſil.* 1570. *in* 12*mo.*

4. *Orationes politicæ Dinarchi, Lesbonactis, Lycurgi, Herodis, Demadis, Græcè & Latine: interpretibus* GUILIELMO CANTERO, M. B. ISCHANO, JOANNE LONICERO, & HERM. CRUSERIO; *editæ cura* Jo. GRUTERI, *Hanoviæ, typis* WECHELIANIS, 1619. *in*

in 8vo. —— THUANI, *Hiſt.* Lib. LIX. p. 109. A. MIRÆI, *Elog. Belg.* p. 119, 120. M. ADAMI, *Vit. Med.* p. 87. VAL. ANDR., *Bibl. Belg.* p. 379, 380. J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 472, 473. FREHERI, *Theatr.* p. 1286. MERKLINI, *Leiden.* p. 408. HUET, *Clar. Interpr.* p. 231. PONTAN. *ad* SENEC. *Her. Fur.* vs. 248. BROS., *Annal. Cliv.* Tom. III. p. 53. C. SAXI, *Onom. liter.* Pars III. pag. 306. BAILLET, *Jug. des Scavans*, Tom. II. P. III. p. 402. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. VII. p. 352, 353. SLIGTENHORST, *Gelderſ. Geſchied.* bl. 530. *Oudh. van Deventer.* II. D. bl. 35. 50. Bibliothek der ſchönen Wiſſenſch. LX. Band. II St. ſ. 239. Leipzig 1797. in 8vo.

CROESINK, is de naam die eertijds een aanzienlijk *Hollands* geſlagt voerde, 't welk egter zedert ruim 200 jaren is uitgeſtorven.

De eerſte die men in 's Lands geſchiedenisſen van dezen naam vermeld vindt, was HENDRIK CROESINK, die in 't jaar 1400 leefde en N. UYTTENHAGE ten wijve hadt, bij wie hij heeft verwekt FLORIS CROESINK, gehuwd geweest aan GEERBURG VAN TEILINGEN, die hem twee zonen baarde, namelijk Mr. JAKOB CROESINK, die volgt, en FLORIS CROESINK, eerst Rentmeester generaal van *Zuidholland* en daarna van *Noordholland*.

Mr. JAKOB CROESINK, zoon van FLORIS CROESINK en van GEERBURG VAN TEILINGEN, wierdt geboren ten jare 1424; was eerst Rekenmeester in *'s Hage*, vervolgens te *Mechelen*, na dat in 't jaar 1474 de algemene Rekenkamer naar die ſtad was vervoert. Hij ſtierf in 1493, den ouderdom van 69 jaren bereikt hebbende. Bij zijne huisvrouwe MARIA VAN DER DOES verwekte hij vijf kinderen: 1. KORNELIS CROESINK, die volgt: ARENT CROESINK, Kanunnik ten Dom te *Utrecht*: 3. JAKOB CROESINK, die ten vrouwe heeft gehadt MARIA VAN AMERONGEN te *Utrecht*, alwaar hij in de *St. Katrijnen-kerk* ligt begraven. Hij liet een zoon na, FILIPS CROESINK, die ten jare 1485 Klerk was van de Rekenkamer in *'s Hage*. 4. BARBARA CROESINK, is getrouwd geweest,

aan

aan LODEWYK QUARRE, Ridder te *Mechelen*, die bij haar verwekte MAXIMILIAAN QUARRÉ, welke huwde aan MARIA 't SERRAARTS, uit welk huwelijk ene dogter voortkwam, MARGARETA genaamd, die eerst trouwde met FRANS VAN OYENBRUGGE te *Mechelen*, na diens dode met JOHAN MUSAART, en voor de derdemaal met JAN PIPENPOY, Ridder te *Brusfel*, en eindelijk na deze zijne afstijvigheid, met KAREL SIGOIGNE; bij den eerſten man hadt zij onder anderen gewonnen ENGELBERT VAN OYENBRUGGE, eertijds Kommis van de finantien te *Brusfel*, doch die om de troubles naar *Holland* week, en ten jare 1611 in den ouderdom van 77 jaren ſtierf, na getrouwd te zijn geweest met ANNA VAN DER DORPE, en vervolgens met MARIA VAN CATS, uit *Zeeland*. 5. URSULA CROESINK trouwde aan HENDRIK SCHAAF, Ridder te *Brusfel*, doch is niet lang daar na nog voor haar vader, ten jare 1491 overleden.

KORNELIS CROESINK, zoon van JAKOB CROESINK en van MARIA VAN DER DOES, wierdt ten jare 1486 te *Dordrecht* door Koning MAXIMILIAAN, tot Ridder geſlagen. Hij was Heer van *Benthuijſen*, Ambagtsheer van *Zoetemeer* en Lt. Houtvester van *Holland*, ingevolge kommisſie daar van voor handen zijnde van den 21 ſeptember 1477. Zijn eerſte vrouwe was MARIA VAN MONTFOORT, dogter van PAULUS VAN MONTFOORT te *Leijden*, weduwe van PIETER VAN SWIETEN; voor de tweedemaal trad hij in den egt met HILLEGONDA VAN ALKEMADE, gezeit VAN DEN WOUDE, dogter van JAN VAN DEN WOUDE en van ELIZABETH UYTTENHAGE; hij wierdt begraven bij de Predikheren in *'s Hage*, in ene kapelle door hem zelven geſtigt. Bij de eerſte vrouwe hadt hij verwekt JAKOB CROESINK die volgt; en bij de tweede, 1. FRANS CROESINK, die ten jare 1527 Bailjuw van *Poortvliet* was en ongehuwd is geſtorven; 2. ELIZABETH CROESINK, gehuwd geweest aan ROELOF VAN DAALEM, of anders VAN DONGEN, Ridder; is zonder kinderen geſtorven.

JAKOB CROESINK, Heer van *Benthuijſen* en *Zoetermeer*, een zoon van KORNELIS CROESINK en MARIA VAN MONTFOORT, heeft ten vrouwe gehadt SANDRINA VAN CRUININGEN, Bastaard

taard dogter van JOHAN Heer van *Cruiningen* en van *Heenvliet*, bij wie hij twee kinderen heeft geteeld. 1. HENDRIK CROESINK die volgt. 2. AGNES CROESINK, die ten jare 1548 huwde met OTTO VAN EGMOND, Heer van *Kehenburg*, zoon van ADRIAAN VAN EGMOND van *Mereſtein*, en van HENRICA HEERMAN *van Oestgeest*. Hij was door Koning FILIPS ten jare 1555 tot Ridder geſlagen, vervolgens wierdt hij Registermeester van *Holland*, en ſtierf in het jaar 1585, verſcheidene kinderen nalatende.

HENDRIK CROESINK, Heer van *Benthuiſen* en *Zoetermeer*, zoon van JAKOB CROESINK en van SANDRINA VAN CRUININGEN, was ten jare 1570 lid der Statenvergadering van *Holland*, en is getrouwd geweest met ANNA BOURBONNOIS, dogter van FILIP BOURBONNOIS, van *Mechelen* en van JAKOBA VAN TEILINGEN, bij wie hij twee kinderen heeft verwekt; namentlijk: 1. JAKOB CROESINK die volgt. 2. SANDRINA CROESINK, vrouw van *Benthuiſen* en *Zoetermeer*, na dode van haar broeder; zij was getrouwd aan GERRIT VAN WYNGAARDEN, Preſident van den Hove van *Holland*, zoon van HENDRIK OEM VAN WYNGAARDEN, en van ERMGARD SPRUYT VAN KRIEKENBEEK; zij hebben te zamen een zoon en drie dogters geteeld; zij ſtierf ten jare 1594, en hij in 1598.

JAKOB CROESINK, Heer van *Benthuiſen* en *Zoetermeer*, zoon van HENDRIK CROESINK en van ANNA BOURBONNOIS, ſtierf ongehuwd, en was het laatſte mannelijk oir van dit geſlagt. Omtrent dezen tijd, namelijk in 1572, leefde nog ene N. CROESINK, Nonne in het klooster *ter Lee*, die vervolgens haren geeſtelijken ſtand verliet, en gehuwd is geweest aan JAN B. VAN DUIVENVOORDE. ——— S. v. LEEUWEN, *Batavia illuſtr.* bl. 925--928.

CROISSANT (JAN), geboren te *Brusſel*, wierdt Dominikaner Monnik in het klooster van genoemde ſtad. Zedert was hij Lezer in de godgeleerdheid in dat zelvde huis, en hij ſtierf 'er den 23 november 1651. Men heeft van hem in druk: *Abregé de la Vie & des Miracles des BB.* AMBROISE

DE SIENNE, & JACQUES DE VENISE, *de l'ordre des FF. Precheurs. Brux.* 1623. *in* 12*mo.* —— DE JONGHE, *Belgium Dominican.* p. 340. ECHARD, *Scriptores Ord. Prædic.* Tom. II. p. 566. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. VII. p. 72.

CROIX (ADRIAAN DE LA), geboren te *Saint-Pol* in *Artois*, heeft te *Leuven* in de wijsgeerte en godgeleerdheid geſtudeerd, wierdt Monnik in het Jakobijnen klooster te *Arras*, en wijdde zig ten enemalen toe tot den predikdienst, dien met veel ijver hebbende waargenomen tot aan zijn dood toe, welke voorviel den 21 januarij 1634. Daar is niets anders van hem in 't licht; dan: *Oratiò panegyrica in laudem* S. THOMÆ DE AQUINO. *Arras* 1614. *in* 4*to.* —— ECHARD, *Scriptor. Ord. Prædic.* Tom. II. p. 478. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. XVI. p. 287.

CROIX (FRANS DE LA), geboren te *Valenciennes* in het jaar 1582, begaf zig tot het genootſchap der Jeſuiten, en wierdt in die orden gewijdt in 1600. Gedurende zes jaren gaf hij onderwijs in de beneden klaſſen van het kollegie; vervolgens bragt hij drie jaren door met leſſen te geven te *Douai* in de wijsgeerte; gaf zig vervolgens aan den predikdienst over, en klom op tot verſcheidene bedieningen, die hij gedurende het tijdvak van 28 jaren met allen ijver waarnam. Langen tijd was hij Opperſte van de Proevelingen te *Doornik*, vervolgens Rektor te *Valenciennes*, toen te *Douai* en eindelijk Provintiaal van zijne orden. Ene beroerte rukte hem den 11 augustus 1644 te *Doornik* uit het leven, in den ouderdom van 62 jaren. Hij heeft in druk uitgegeven: *Hortulus Marianus, ſive Praxes variæ colendi beatiſſimam Virginem* MARIAM. *Douai* 1622. *in* 12*mo.* naderhand veelmalen herdrukt, en mede in 't Spaans, Italiaans, Fransch en andere talen meer, overgezet. 2. *Relation de la Cochinchine, traduite de l'Italien du P.* CHRISTOPHE BORRI *de la Compagnie de* JESUS. *Lille* 1631. *in* 12*mo.* —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 291. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. IX. p. 315--317.

CROM-

CROMBACH (HERMAN), is geboren te *Keulen* ten jare 1598; en begaf zig 17 jaren oud zijnde onder het genootſchap der Jeſuiten; oeffende zig voorts in verſcheidene wetenſchappen, en wierdt met allen roem tot Doktor in de theologie bevorderd. Niet alleen wierdt hij voor ervaren gehouden in de kennis der godgeleerdheid, maar was daar te boven ook een kundig Geſchiedſchrijver, en grondig onderlegd in de oudheden van zijn vaderland. Hij ſtierf omſtreeks het jaar 1676, en heeft in 't licht gegeven: 1. *Primitiæ Gentium, ſive Hiſtoria SS. trium Regum Magorum Euangelicorum. II. Vol. Col.* 1654. *in folio.* 2. S. URSULA *Vindicata, ſeu vita & Martyrium SS. Urſulæ & ſociarum XI. mille Virginum. II. Vol. Colon.* 1647. *in folio. cui accesſit additio* 1669. 3. *Idea veri & pii Sacerdotis, ſive vita* JACOBI MERLOHORSTII, *Pastoris B. M. V. in pasculo, in opinione ſanctitatis defuncti. Colon.* 1661. *in* 12*mo.* 4. *Vita* S. GERARDI, *Ib.* 1652. *in* 12*mo.* —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 473.

CROMBEEK (JAN VAN), is ten jare 1563 te *Douai* geboren, en volbragt in die ſtad zijne letteroeffeningen; waar na hij in 1582 zig in het genootſchap der Jeſuiten begaf, en zig in 1599 ten nauwſten door het doen der vier geloften aan die orden verbondt. Hij heeft verſcheidene posten bekleed, ook gedurende enigen tijd het predikambt waargenomen. Hij ſtierf te *St. Omer* den 2 oktober 1626, na 'er gedurende elf jaren het kollegie der Jeſuiten als Rektor te hebben beſtierd. Men heeft van CROMBEEK in druk: *De ſtudio Perfectionis, lib. II. Amſt.* 1613. *in* 4*to.* 2. *Aſcenſus* MOYSIS *in montem, hoc eſt, tractatus de Oratione, tribus viis diſtinctus, purgativa, illuminativá & unitiva. Audom.* 1618. *in* 12*mo.* —— FR. SWEERTII, *Athen. Belg.* p. 415, 416, VAL. ANDR., *Bibl. Belg.* p. 488. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. XIV. p. 349--351.

CROMHOUT, zie KROMHOUT.

CROMME (EILARD), die men ook CROENE en KROENER vindt genoemt, Burgemeester te *Kampen*, ſtigtte ten jare

1538, uit zijne eigene beurs, binnen genoemde ſtad op den *Belt*, een nieuw Pesthuis ter ére van den berg *Kalvariën*, waar van het de naam van den *Belt* ontleende, en begiftigde het zelve tevens met zo vele inkomſten, als tot onderhouding daar van werden vereist. WEYME VAN DER STRAATEN weduwe van JAKOB VAN DER STRAATEN, ene zuster van EILARD CROMME, benevens hare dogter GEERTRUID VAN DER STRAATEN beſpraken op den den 3 februarij 1550 nog aan dit huis 20 halve Goudguldens jaarlijkſe renten, gaande uit zekere oude Panden in het kerſpel van *Blankenham* gelegen, waar van de originele giftbrief nog wordt gevonden in het Recognitieboek W. ter Secretarije van de ſtad *Kampen* berustende. Dit huis is zedert korte jaren geheel vertimmerd, en tot een Ziekenhuis aangelegd; ook worden in een der vertrekken daar van door den *Lector Chir. & Anat.* leſſen in de ontleed-, heel- en vroedkunde gegeven ten dienſte van de Chirurgijns-gezellen en Vroedvrouwen. De tuin daar aan palende, ſtrekt ten gebruike van den *Lector Botanices* tot een Artzenij-kruidhof. ——— *Teg. Staat van Overijſſel.* III. D. bl. 333, 334. enz. *Medeg. Berigten.*

CROMMIUS (ADRIAAN), omtrent het jaar 1590 te *Oirſchot* een aanzienlijk dorp, drie uren van *'s Hertogenbosch* gelegen, geboren. Hij volvoerde zijne eerſte letteroeffeningen in het kollegie der Jeſuiten te *Antwerpen*, en zijnen wijsgerigen loop bij de broeders van het zelvde genootſchap in het kollegie van *Anchin* te *Douai*; waar na hij ten jare 1609 een lid van hunne orden wierdt. Drie jaren onderwijs in de wijsgeerte gegeven hebbende, wierdt hij ten jare 1619 tot Profeſſor in de godgeleerdheid te *Leuven* aangeſteld, in de plaats van KORN. á LAPIDE, die zig door zijne ſchriften een naam heeft verworven; teffens gaf hij leſſen in de hebreeuwſe taal, die hij meesterlijk verſtond. Ene onverwagte beroerte, rukte hem den 11 meij 1651 uit dit leven in den ouderdom van ruim 60 jaren, den roem nalatende, van een deugdzaam en ſtigtelijk leven te hebben geleid, en ervaren geweest te zijn

in

in het uitleggen der Bijbelboeken; 't welk ook zijne uitgegeven ſchriften getuigen, welke zijn: 1. CL. *Pſalmi Davidici, compendioſa Paraphraſi ad litteræ ſeriem expoſiti, & ſenſu myſtico illuſtrati &c. Lovan.* 1628. *in* 4to. 2. *Theſes ſacræ in Geneſ. Ib.* 1629. *in* 4to. 3. *Theſes ſacræ in Exodum, Leviticum, Numeros, Deuteronomium, ſive de Republica Judaica. Lovan.* 1630. *in* 4to. 4. *Theſes ſacræ in Joſue, Judices, Ruth, libros quatuor Regum, & duos Paralipomenon. Lovan.* 1631. *in* 4to. 5. *Theſes ſacræ in Jobi hiſtoriam, & libros Tobiæ, Judith, Eſter, Esdræ, & Nehemiæ. Lovan.* 1632. *in* 4to. 6. *Sanctiſſima IV Euangelia, hiſtorico ordine, Concordiæ in modum digeſta. Lovan.* 1633. *in* 4to. 7. *Traité politique de la Primauté de St.* PIERRE *ou des prerogatives du St. ſiege. Anvers.* 1634. Dit werkje tegens JAKOB TRIGLAND, Profeſſor te *Leijden* ingerigt, kwam uit onder den verdigten naam van CASIMIR DOURMAN, en is ten zelven jare ook in 't nederduits gedrukt. —— PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. X. p. 241-244.

CRONENBURG, is de naam dien oudtijds een zeer aanzienlijk geſlagt in *Heliand* en het ſtigt van *Utrecht* voerde, en 't welk een begin nam ten tijde van WILLEM DEN IV. Grave van *Holland*, welke ten jare 1345 in den ſlag bij *Stavoren* door de *Frieſen* wierdt doodgeſlagen; zijnde de eerſte Heer VAN CRONENBURG, mede WILLEM genaamd, geweest een natuurlijke zoon van genoemden Grave, die hem met de heerlijkheid *Cronenburg* beſchonk, alzo dezelve wegens den begaanen moord van Graav FLORIS DEN V. verbeurd verklaard was. Het ſlot om dien moord ten gronde toe door de *Utrechtenaars* verwoest zijnde, uit haat tegen GERARD VAN VELZEN, deedt WILLEM VAN CRONENBURG aldaar een nieuw huis bouwen, rondsom met dikke muren en ſterke torens voorzien; doch niet op de zelvde plaats, maar enige velden wegs daar van daan, dus dit zijn huis als een nieuw *Cronenburg* moet worden aangemerkt, waar van zijne nakomelingſchap den naam gevoerd hebben; hij is getrouwd geweest aan ene dogter van Heer JAN VAN POLANEN *van der Lekke*, die nog ten jare 1374

leefde. De vermaarde Geſchiedſchrijver FROISSARD getuigt in zijn laatſte Boek Kap. 76 en 77 van dezen WILLEM, dat hij, benevens DANIEL VAN DER MERWEDE, de voornaamſte aanrader was, die Hertog ALBREGT VAN BEYEREN deedt beſluiten, de *Frieſen* te beoorlogen, 't welk ook ten jare 1396 geſchiedde; en dat om die reden de *Hollandſe* jufferſchap op dien Heer WILLEM zeer geſtoord wierdt, doordien zij vreesden, dat hare mannen en zonen in den ſtrijd tegen de *Frieſen* zouden ſneuvelen, gelijk 50 jaren te voren te *Stavoren* was geſchied, toen de *Hollandſe* Adel daar een grote nederlaag onderging. Het is nu van dezen WILLEM, dat alle de volgende CRONENBURGEN zijn voortgeſproten, waar van wij hier enige der voornaamſten laten volgen. ——— S. v. LEEUWEN, *Batav. illuſtr.* bl. 928. FERWERDA, *Geſlagt-, Stam- en Wapenboek, druk van* 1785. II. Deel.

CRONENBURG (ADRIAAN VAN), zoon van KLAAS VAN CRONENBURG, wierdt in 't begin der XVIIde eeuw geboren te *Schagen;* zijne ouders de fortuin zijnde tegengelopen, vondt hij zig genoodzaakt het een of ander tot zijn beſtaan bij der hand te nemen. Met dit inzigt leide hij zig toe op de teken- en ſchilderkonst, en ſlaagde daar in zo wel, dat hij een vermaard Schilder wierdt. Doch niet zeer lang oeffende hij deze konst, want zig naar *Friesland* begevende, wierdt hij uit hoofde van zijn uitnemenden inborst en goed gedrag, op voorſpraak van goede vrienden tot Secretaris van de Grietenije *Tietjerkſteradeel* aangeſteld, en begaf zig met 'er woon naar *Bergum* een vermakelijk dorp drie uren van *Leeuwarden* gelegen, alwaar hij ook is geſtorven, nalatende twee zoons, die vroegtijdig ongehuwd zijn overleden, en ene dogter MARIA VAN CRONENBURG, die gehuwd is geweest aan FREDERIK VAN FINIA, Majoor-Geweldige van 't regiment des Overſten GEORG VAN LIAUCKEMA, in dienst van den Koning van *Spanje.* Hij heeft vier kinderen bij haar verwekt. ——— FERWERDA, *Stam-, Geſlagt- en Wapenb.* II. D.

CRONENBURG (ANNA VAN), éne dogter van JAKOB VAN CRONENBURG die volgt, en BAUK VAN ADELEN, werdt geboren op het huis *Nieuw Cronenburg* in *Friesland* ten jare 1552. Haar eerſte man was JAN CRAAN, van *Keulen* herkomſtig, die zonder kinderen bij haar verwekt te hebben is overleden; voor de tweedemaal tradt zij in den egt, met JELLE SYBES VAN WYTHAMA, een deugdzaam, verſtandig man en opregt vaderlander, die in de gevaarlijke beroerten, voor godsdienst en vrijheid, zijn goed en bloed veil hadde. In 1579 was hij Burgemeester van *Leeuwarden*, en Gedeputeerde Staat; en wierdt benevens Dr. BAERTE IDZAERDA, en mede Gedeputeerde Staat, naar *Utrecht* gecommitteerd, om de ratificatie der geſlotene *nadere Unie* wegens *Friesland* te bevestigen. In 1582 werdt hij, met zijn neef DOUWE SIXMA, gecommitteerd van wegens het kwartier der Steden, om met die der Landen maatregelen te beramen tot onderlinge beſcherming, en het innemen der Kastelen en Blokhuizen in *Friesland*, 't welk ook gelukkig volvoerd wierdt. —— FERWERDA, *ut ſupra*.

CRONENBURG (BERNARD DESSENIUS VAN), is geboren te *Amſteldam* in het jaar 1510. Na de fraije letteren met ongemene vlijt beoeffend te hebben, bezogt hij verſcheidene Hogeſcholen, en hoorde 'er de lesſen genoegzaam over alle de wetenſchappen. Zig vervolgens tot de geneeskonst bepaald hebbende, trok hij naar *Leuven* om in de beginzelen daar van door KAREL GOOSSENS en JAN HEEMS D'ARMENTIERES onderwezen te worden. In 1538 reisde hij naar *Italiën*, alwaar hij zijne ſtudien te *Bologne* voortzette, onder opzigt van MATTHEUS CURTIUS, en inzonderheid van HALIDÆUS VAN PADUA, wiens gezag zodanigen indruk op hem maakte, dat hij zedert altoos de leerwijze van dezen Hoogleraar volgde. Ook ging hij *Rome* bezoeken, en maakte 'er kennis met den geleerden GYSBERT HORSTIUS. In de *Nederlanden* te rug gekeerd met de waardigheid van Doktor, oeffende hij op deze en gene plaats in *Holland* de praktijk,

doch werdt kort hier na te *Groningen* beroepen, om 'er openlijk de geneeskunde te leraren, 't welk hij met lof gedurende agt of negen jaren volvoerde; toen JAN ECHTIUS Profesſor te *Keulen* hem naar die ſtad wist te lokken, daar CRONENBURG zo gelukkig in zijne eerſte genezingen ſlaagde, dat hij wel dra in het *Collegium Medicum* als lid werdt aangenomen, en de Regering hem een ordentelijke jaarwedde toeleide. Hij hadt het geluk dat zijne praktijk voorſpoedig bleef voortduren, en dat zijn roem en achting door de ſchriften die hij in 't licht gaf aangroeide. Hij ſtierf in deze ſtad in 1574, grotelijks betreurd, in den ouderdom van 63 jaren en wierdt in de *Laurentius-kerk* begraven. CRONENBURG was een rondelijk, opregt man, een vijand van de Hoven daar hij gelegenheid heeft gehadt om voordelig geplaatst te worden; ook was hij gehard tegens de nukken van het fortuin. Voorts was hij ongemeen werkzaam, en ſtudeerde naarſtig zelvs tot in zijn klimmende jaren, betuigende met SOCRATES: „ dat het beter „ is laat te leren, dan in 't geheel niet." MATTHIOLUS in zijne *Epiſtolæ Medicinales* roemt grotelijks zijne geleerdheid. Hij maakte ene bijzondere ſtudie van de Kruid- en Artzenijkunde. Men heeft van hem in 't licht:

1. *De compoſitione Medicamentorum, hodierno ævo, apud Pharmacopolas pasſim exſtantium: & quo artificio eadem rectè parari queant; cum Simplicium atque Aromatum, quibus conſiſtunt, Expoſitionibus, ac plerorumque omnium delectu, Libri X. Non Medicis & Pharmacopœis tantum, ſed omnibus inſuper rerum cognoſcendarum ſtudioſis utiliſſimi, pariter ac neceſſarii, ubi ſingula ad ipſiſſimam veritatem expenduntur, plurimi errores aperiuntur, & controverſiæ frequentes conciliantur. Francof.* 1555. *in folio.* It. *Lugd.* 1556. Opgedragen aan ADOLF VAN SCHOUWENBURG, Keurvorst van *Keulen*. CRONENBURG, getrouw aan de leerſtellingen van GALENUS, maakte altoos gebruik in zijne praktijk van de eenvoudigſte geneesmiddelen, en wilde die onbeſchadigd en versch hebben, overtuigd dat de middelen die verouderd zijn, veel van hare kragt hebben verloren. Hij begeerde dat de Geneesheer ſomtijds tegenswoordig moest zijn bij

bij derzelver bereiding, en zig door zijn eigen ogen onderrigten. De Drogist moest bij hem geen enkel aanſchouwer zijn, maar een handelaar die kundig was, en in ſtaat om over de deugd van de waren te oordeleh, die hij verkogt. „ Daar zijn," zeide hij, „ een menigte *ingredienten*, die „ men niet alleen moet beſchouwen, maar daar te boven „ ruiken en proeven; die welke de geneesmiddelen niet an„ ders dan door de boeken kent, loopt gevaar om veelvul„ dige flaters te maken."

2. *De Peſte, Commentarius veré aureus; in quo cauſæ, ſigna, præſagia, cum univerſalia, tum particularia, Peſtilentis contagii dilucidé explicantur; deindè ejusdem præſervatio ac curatio ſumma fide ita docentur, ut a nemine hactenus ſimili ratione & methodo tradita habeantur. Colon.* 1564. *in* 4*to.*

3. *Epiſtola ad* PETRUM ANDREAM MATTHIOLUM, in de *Epiſtolæ Medicinales* van dezen Hoogleraar. *Lugd.* 1564. *in* 12*mo. pag.* 236.

4. *Defenſio Medicinæ veteris & rationalis adverſus* GEORGIUM PHÆDRONEM, *& univerſas ſectas Paracelſicas. Item Purgantium medicamentorum & Pilularum in minori pondere particularis diviſio. Colon.* 1573. *in* 4*to.*

5. Ook is hij deelgenoot geweest, in het ſamenſtellen der *Pharmacopœia, ſeu Dispenſatorium Colonienſe. Colon.* 1627. *in folio.*

—— MELCH. ADAM, *Vitæ German Medicor., edit.* 1706, p. 97, 98. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. XIII. p. 122--126.

CRONENBURG (JAKOB VAN), zoon van GERRIT VAN CRONENBURG en AAF VAN TEYLINGEN, hadt in zijn jeugd de medicijnen beoeffend en was daar zeer ervaren in geworden. Om zijn fortuin te verbeteren hadt hij zig van *Schagen* alwaar zijn vader woonde naar *Friesland* begeven, alwaar hij op den 6 april 1544 voor de eerſtemaal huwde met ANNA VAN WYTHEMA, die zonder kinderen ſtierf; den 13 november 1546 hertrouwde hij met BAUK VAN ADELEN, nigt van de overledene. Te *Pietersbierum*, een dorp niet verre van *Harlingen*, liet hij een ſchoon en ſterk huis timmeren, dat hij *Nieuw Cro-*

nenburg in *Friesland* noemde, en dat heden nog dien naam draagt. Men vindt van hem getuigd, dat hij een man was van een zeer vroomen en deugdzamen levenswandel, van een ieder bemind die met hem verkeerde, en zelvs bij de voornaamſten van den Lande in groot aanzien. Onder anderen ſtondt hij in hoge achting bij GASPAR DE ROBLES Heer van *Billij*, Stadhouder van *Friesland*, als mede bij den Abt van *Lidlum*. Alderrampſpoedigst was zijn einde, want hem trof het ongeluk op den 15 junij 1572, dat hij op een wagen zittende tuſſen *Arum* en *Harlingen*, door losbandige *Walſe* Soldaten wierdt doodgeſchoten. ROBLES met wien hij nog den zelvden dag geſpijsd hadt, wierdt woedende van gramſchap op het horen van deze treurige tijding; hij ſteeg terſtond met de zijnen te paard om den moordenaar te agterhalen en te vangen, het welk hem ook gelukte, brengende den booswigt wel gekneveld te *Harlingen*, die kort daarop voor den kop werdt geſchoten, en CRONENBURG met ongemenen ſtoet te *Harlingen* in de grote kerk begraven. Zijne weduwe bij wie hij 12 kinderen hadt verwekt, ſtierf den 26 april 1603, na 74 jaren bereikt te hebben. —— FERWERDA, *Stam-, Geſlagt- en Wapenb.* II. Deel.

CRONENBURG (JAKOB VAN ADELEN VAN), een kleinzoon van den vorigen JAKOB, en zoon van KLAAS VAN CRONENBURG en MARIA VAN WYTHAMA, werdt geboren den 20 maart 1592 op het huis te *Adelen*, waarop hij zijn leven lang gedurende gewoond heeft. Ten jare 1634 was hij tegenwoordig, wegens de Grietenije van *Barradeel*, op de gewone Landdagsvergadering. Toen ten tijde was 'er grote onenigheid in *Friesland* tuſſen de Regeringsleden ontſtaan, en de partijſchappen liepen zo hoog, dat ſommige Grietslieden en andere Regeringsperſonen, met geweld zogten zig in de grootſte ambten te dringen. Om in hun voornemen des te beter te ſlagen, maakten zij gebruik van het heilloze middel, 't welk doorgaans in tijden van beroerte en geweld te werk geſteld wordt, van namelijk hunne partijen die het grootſte gezag voerden, als ſchurken af te ſchilderen, en door verzonnene lasteringen

bij

bij het gemene volk in haat te brengen, voorgevende, dat zij de ſchamele gemeente ondragelijke lasten opleiden: dit ſnood bedrijf hadt de gewone uitwerking; het aangeſtookte kanailje ſchoolde bijëen en beging door drank verhit de grootſte buitenſporigheden, plunderende en rovende de huizen en goederen van brave Regenten, die men hun hadt ingeblazen, dat de voornaamſte uitvoerders van het opleggen dier lasten waren. JAKOB VAN ADELEN VAN CRONENBURG, werdt door zijn bitterſten vijand DOUWE VAN HOTTINGA, door dusdanige godloze beſchuldigingen op ene gelijke wijze verdagt gemaakt, waar van het gevolg was, dat hoe onſchuldig ook, op zondag den 8 junij, 's morgens om 8 uren, door een ſamengeſchoolde bende uit enige honderden mannen en vrouwlieden beſtaande, zijn huis met de grootſte woede werdt aangevallen, de poort met geweld opengelopen, en voorts geplunderd al wat men vondt, ja het huis gedeeltelijk vernield; waarſchijnlijk zou dit treurſpel met het vermoorden van den eigenaar een einde hebben genomen, waren niet enigen der gequalificeerdſte Huislieden ter zijner hulp toegeſchoten, en ſommigen daar van naar den Grietman HOTTINGA geſneld en hem met gevouwen handen hadden gebeden, dat hij toch door zijn gezag, de razende menigte wilde tot bedaren brengen. HOTTINGA ſchaamteshalven zulks niet durvende weigeren, ging derwaarts, en ſuste tegens zijn wille en dank den woesten hoop, met dat gevolg, dat den bedreigden CRONENBURG het nakend gevaar ontkwam, en 'er heel huids afraakte. Dan deze zig zelven onſchuldig kennende, ſprak den Grietman, als bewerker van het onheil dat hem wedervaren was, in regten aan; met dat gevolg, dat deze door het Hof wierdt veroirdeeld tot de betaling en boete van de injurie, kosten, ſchaden enz. Op den 3 januarij 1643, op een donkeren avond, hadt CRONENBURG het ongeluk, te *Leeuwarden* in 't water te vallen en te verdrinken. —— FERWERDA, *ut ſupra.*

CRONENBURG (MATTHIAS VAN), een *Geldersman* van geboorte, is geweest Monnik van der Rekolletten orden.

Hij

Hij ſtierf ten jare 1684 te *Ruurmonde*, na dat hij door den druk hadt uitgegeven: 1. *Vita vera ſororis* AGNETIS HUYN, *quæ Venlonæ in Monaſterio Annunciatarum ſanctè obiit anno* 1641. 2. Troost in den noot en in den doot. Amſt. 1682. 3. De twee geeſtelijcke Colommen van de H. Kercke/ te weten de HH. Sacramenten des Autaars en van de Biechte. Amſt. 1682. 4. Chriſtelijk onderwijs/ om enen zaligen ſtaat te verkiezen. Bruſſel 1673. 5. Troostelijck onderwijs/ tegens den doornachtigen weg der bekoringen. Ib. 1684. —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 872, 873.

CRONENDAAL (PAULUS VAN), Heer van *Vlieringhe* in *Henegouwen*, te *Antwerpen* geboren, was de zoon van JAN VAN CRONENDAAL, Schildknaap en Kapitein van 300 man te voet, onder het regiment van den Graav VAN BUREN, en van KATRYNA DE NYS, te ſamen ten jare 1540 in den egt verbonden. PAULUS begaf zig in zijn jeugd in den krijgsdienst, en was tegenswoordig bij den veldſlag van *Heiligerlee* in *Groningerland*, alwaar de Graav VAN ARENBERG ſneuvelde, en zijn gantſe leger door ADOLF VAN NASSAU wierdt geſlagen; de ſlegte uitkomst van dien dag deedt hem zodanigen tegenzin in den dienst krijgen, dat hij beſloot den degen voor den tabbaard te verwisſelen, en enigen tijd daar na, Griffier wierdt; vervolgens in 1604, den rang bekwam van Raad der domeinen en finantien te *Bruſſel*. Hij ſtierf in 1621, na bij zijne huisvrouwe KATRYNA GIELIS, die ten jare 1597 was overleden, een' zoon nagelaten te hebben, HENDRIK genaamd, die Griffier der domeinen en finantien van de *Nederlanden* is geweest. MARIA ERNESTINA AUSTREBERTA, Markgravinne van *Vlieringhe* en van *Breethout*, weduwe van een Groot-Bailjuw te *Doornik*, was de laatſte van dit geſlagt, en is geſtorven den 17 meij 1749.

CRONENDAAL heeft in ſchrift nagelaten: *l'Hiſtoire des Comtes de Namur*, waar van GRAMMAYE het oirſpronkelijke bij hem heeft gezien. PAULUS zijn kleinzoon bewaarde het nog in 1642. ALBERT MIRÆUS hadt in 1640. *Exemplar Hiſtoriæ Comi-*

tum

num Namurcenſium per PHILIPPUM CRONENDALIUM, *Scribam Finantiarum*, dat waarſchijnlijk het zelvde werk was. ——— GRAMMAYE, *Namurcum, ult. edit. p.* 28. FR. SWEERTII, *Athen. Belg. p.* 593. VAL. ANDR., *Bibl. Belg.* p. 714. J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* 941. CHRISTYN, *Jurisprud. heroica*, p. 196. *Nobiliaire des Pays-Bas*, p. 181. 278. 286. 315.

CRONSTROM (IZAAK *Baron* VAN), wierdt door den Prinſe Stadhouder WILLEM DEN IV, ten jare 1747, ſchoon een man van zeer hoge jaren het Opperbevel toevertrouwd over het krijgsvolk en de plaatzen tusſen de *Maas* en de *Schelde* gelegen, ſchoon die Grijsaart zig met aandrang op zijne hoge jaren, zwakheid en doofheid beriep om van deze zwaarwigtige post verſchoond te blijven, dan het mogt niet helpen, de Stadhouder wilde het. Hij kwam dan den 14 julij, op welken dag hij juist in zijn 87ſte jaar tradt, binnen *Bergenopzoom*, daar hij zig zedert onthieldt. Het bijzonder bewind over de Veſting bleef in handen van den PRINS VAN HESSEN-PHILIPSTAL, en dat over de Linie, bij den Prinſe VAN SAXEN-HILBURGHAUSEN; welke Generaals nogthans door den Baron VAN CRONSTROM, met raad en hulp onderſteund werden.

Toen *Bergenopzoom* in den vroegen morgenſtond van den 16 ſeptember 1747, om zo te ſpreken, bij verraſſing wierdt ingenomen, vernam de Baron VAN CRONSTROM de overrompeling der ſtad niet voor dat het dag werdt; toen kleedde hij zig terſtond, tradt ter deure uit, en deedt door zijne Adjudanten, die 't volk wakkerlijk aanmoedigden, de Franſen van voor zijne woning terug drijven; waar na hij ziende dat het verlies der ſtad onvermijdelijk was, zig op een paard deedt tillen, en ter ſtad uit reedt, naar de Linie, om orde te ſtellen op de verzekering van *Zeeland*. Voor zijn vertrek, hadt hij den Prinſe VAN HESSEN-PHILIPSTAL belast, de trom te doen roeren, om daar door het verder doodſlaan te voorkomen, 't welk egter niet ſchijnt geſchied te zijn.

De Generaal CRONSTROM is naderhand bij velen in verden-

king

king geraakt, dat hij zig in 't verdedigen der ſtad, niet wel van zijnen pligt gekweten hadt. Zelvs is hij, in de lente des jaars 1748, op last van zijne Hoogheid die den Grijsaart gelijk wij gezien hebben, tegens wil en dank tot die belangrijke post hadt aangeſteld, door den Fiskaal der Generaliteit, op enige punten, ſchriftelijk, ondervraagd, en omtrent een jaar later, voor den Hogen Krijgsraad beſchreven, en op meer dan honderd punten gehoord; alle welke hij, mondeling en ſchriftelijk, beantwoord heeft. In een aangehaald affchrift van zijne ondervraging, betuigt de Geſchiedſchrijver WAGENAAR gezien te hebben: „ dat men meest vreemd ſcheen te vinden, „ dat hij de verraſſing der ſtad niet voorzien, en door 't zenden van meer volks op de gevaarlijkſte posten, en vooral „ ook door het brengen van water in de droge graften, voorkomen hadt." Doch hij wees aan: „ dat hem berigt was, „ dat de bres noch niet groot genoeg was, om den vijand „ door te laten; dat, op deze onderſtelling, het brengen van „ water in de graften nog moest worden uitgeſteld, alzo, na „ dit geſchied was, de belegerden alle gemeenſchap met de „ buitenwerken zou afgeſneden geweest zijn; dat het ſterker „ bezetten der gevaarlijke posten behoorde tot het bijzonder „ bewind van den Bevelhebber der vestingen, wien hij dit, „ met kennis van zijne Hoogheid, hadt laten behouden, en „ dat hij vertrouwde, dat de posten ſterk genoeg zouden bezet geweest zijn, om in geval van overrompeling bij tijds „ gerugt te maken, zo de wagt anders wakker en op zijn „ hoede geweest was; waaraan hij meende, dat het enigen „ zou gehaperd hebben. Dat hij, eindelijk, niet uit de ſtad getreden was, dan toen 'er geheel geene hoop meer was om „ dezelve te behouden; en toen zijne tegenwoordigheid noodzaaklijk vereist werdt in de Linie, alwaar ook de Prins „ van HESSEN-PHILIPSTHAL, kort na hem, aangekomen was, „ met het overſchot der bezettinge." De Hoge Krijgsraad heeft geene uitſpraak gedaan over deze verdenking van den Baron VAN CRONSTROM, ſchoon hij 'er ſterk op aangehouden heeft; en de zaak is met zijnen dood, die kort daarna voor-

viel,

viel, blijven ſteken. —— *Nederl. Jaarboeken*, 1747. bl. 526. 593. 719. WAGEN., *Vad. Hiſt.* XX. D. bl. 109. 113--115.

CROOCK (JAN DE), wierdt te *Gent* geboren in 't jaar 1479, en ging na zijn eerſte letteroeffeningen verrigt te hebben, naar *Parijs* ſtuderen, alwaar ingevolge gebruik eerst vijf jaren doorbragt om de miſerabele wijsbegeerte van dien tijd te beoeffenen, waarna hij tot Meester in die wetenſchap werdt bevorderd, en vervolgens naar *Gent* terug keerde, alwaar hij den geeſtelijken ſtaat aanvaardde en men hem met de bediening van Kapellaan van 't *Tempel-Hof* begiftigde; deze bediening tot op zijn 32ſte jaar waargenomen hebbende, wierdt hij in 1513 Monnik in het Dominikaner klooster van die ſtad; vervolgens ſtudeerde hij nog verſcheidene jaren te *Parijs*, en daarna naar *Gent* tot zijn klooster te rug gekeerd zijnde, ſtelde men hem in 1536 in zijn klooster tot Voorlezer in de godgeleerdheid aan. 'Twee jaren later wierdt hij tot Inquiſiteur van het bisdom *Terouanne* verkoren, doch geen ſmaak in deze bediening vindende, verliet hij die na verloop van vier jaren; wierdt vervolgens Prior van het klooster te *St. Wijnoxbergen*, en keerde ten laatſten naar *Gent* te rug om zijne overige dagen aldaar in rust door te brengen; hij ſtierf den 13 oktober 1569 in den hooggevorderden ouderdom van 91 jaren. Daar is van hem in druk: *Summa* S. THOMÆ AQUINATIS, *multo tempore correcta*, *& ab Amanuenſium aut Typographorum vitiis vindicata. Paris* 1520. *in* 8*vo.* —— SANDERUS, *de Gandavenſibus*, p. 68. DE JONGHE, *Belgium Dominic.* p. 74, 75. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. XV. p. 319, 320.

CROON (PIETER), van *Mechelen* geboortig, is reguliere Kanunnik van ST. MARTYN te *Leuven* geweest; in 1677 was hij Prior, en ſtierf ten jare 1683, na in 't licht te hebben gegeven: 1. *De officio & culina boni Coci. Brugis* 1663. *in* 12*mo.* 2. *De apparatu menſæ boni Coci. Antv.* 1660. *in* 12*mo.* 3. *Hiſtor. B. M. V. Hanswycanæ Mechliniæ. Mechl.* 1670. *in* 12*mo.* —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 969.

CROU-

CROUSERS (CYPRIANUS), een *Antwerper* van geboorte, is geweest Monnik van de Kapucijner orden, en heeft geſchreven: *Lectiones parœniticas ad Regulam* S. FRANCISCI, *in quibus plurima non vulgaria ad formandos mores Religioſorum, aliarumve ſpiritualium perſonarum documenta ſuggeruntur. Colon.* 1625. *in* 4*to.* —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 223.

CROY, is de naam van een voornaam geſlagt in de *Nederlanden*, waar uit vele voorname Mannen zijn voortgeſproten, doch dat reeds voor lange is uitgeſtorven, was afkomſtig uit den koninglijken ſtam van *Hongarijen*; zijnde de Stamvader van de Heren en Hertogen van CROY, STEPHANUS zoon van Koning BELA *den Blinden*, die, in den jare 1173, door zijns broeders zoon overwonnen, en uit *Hongarijen* gedreven werdt; begevende de vlugtende Vorst zig toen naar *Frankrijk*. De zoon van STEPHANUS, MARCUS genaamd, zig mede naar *Frankrijk* begeven hebbende, trouwde aldaar door bewerking van den Koning, met KATRYNA, erfdogter van HUES, Heer van *Araines* en *Croy*.

KAREL, Heer van *Croy*, Hertog van *Aarſchot*, zoon van FILIPS, en van JOHANNA HALEWYN en COMMINES, die in 1612, zonder erfgenamen bij zijne twee vrouwen verwekt te hebben, is overleden. Hij liet een natuurlijken zoon na, FRANÇOIS VAN CROY genaamd. Met zijnen dood, gingen de goederen van CROY over in het geſlagt van AREMBERG. Zeer omſtandig wordt van dit geſlagt gehandeld bij JEAN LE CARPENTIER, *Hiſt. Genealogique des Païs-Bas*, pag. 193. 298--300. 328--330 &c.

CROY (ROBBERT VAN), zoon van HENDRIK, Heer van *Croy*, *Aarſchot*, *Renty* enz., en van CHARLOTTE DE CHATEAUBRIANT, Vrouwe van *Loignij-au-Perche*, oudſte dogter van RENÉ, Heer van *Loignij*, en van HELENA D'ESTOUTEVILLE, werdt geboren omtrent 't jaar 1500. In 't jaar 1517 wierdt hij door afſtand van zijn broeder WILLEM, die tot Kardinaal werdt verheven, en het rijke Aartsbisdom van *Toledo* verkreeg, tot Biſchop van *Kamerik* benoemd, en hij deedt zijne intrede bin-

binnen die ſtad met zeer veel pragt en ongemenen luister. Tien jaren later zig in ſtaat bevindende om zijn Bisdom te beſtieren, wierdt hij geordend, en bediende de eerſte Mis den 5 augustus 1529, de zelvde dag op welke de vrede nabij die ſtad wierdt geſloten. Deze vrede wierdt in 't jaar 1543 geſtoord, toen een *Frans* leger in het *Kameriks* gebied doordrong; KAREL DE V. vrezende dat dit leger zig meester van *Kamerik* zoude maken, noodzaakte de Burgers van die ſtad, om krijgsbezetting in te nemen: „ niet om „ hunne vrijheid te onderdrukken, maar tot hunne beſcher„ ming en zekerheid, en ten einde hun onder 't beſtier „ van hunnen Vorst en Bisſchop te bewaren onder beſcher„ ming van het H. Rijk." Dusdanig was het dat KAREL DE V. zig uitdrukte, en tot meerder verzekering liet hij aan de wallen te *Kamerik* een kasteel ſtigten, 't welk vele lieden beſchouwden als ene voorſpelling van den aanſtaanden val der tijdelijke magt die de Bisſchoppen van deze ſtad uitoeffenden. In 1546 begaf zig ROBBERT naar het Concilie van *Trente*, maar geen Schrijver berigt ons wat hij 'er uitvoerde. In oktober van het jaar 1550 hieldt die Prelaat een Sijnode, alwaar hij het *Interim*, waar van JULIUS PFLUG, Bisſchop van *Naumburg*, MICHIEL HILDING, Suffragant van *Mentz*, en JAN AGRICOLA VAN EISLEBEN, de inſtellers waren, en twee jaren te voren op den rijksdag te *Augsburg* ingevolge bevel van den Keizer vervaardigt was, liet afkondigen. ROBBERT VAN CROY ſtierf den 31 augustus 1556, en wierdt begraven in de Hoofdkerk, alwaar een pragtige graftombe van wit marmer voor hem wierdt opgerigt. Dees Bisſchop bezat ingevolge het getuigenis van GAZET, ene aangeborene goedaartigheid, waar van niet zeldzaam misbruik wierdt gemaakt. Door zijne bezorging is in 't licht gegeven: *Acta & Decreta Synodi Diœceſanæ Cameracenſis, præſidente Reverendiſſimo in* CHRISTO, *ac Illuſtriſſimo Principe Domino, D.* ROBERTO DE CROY, *Epiſcopo & Duce Cameracenſi, ſacri Imperii Principe, Comite Cameraceſii, &c. celebratæ anno Redemptoris noſtri* JESU CHRISTI *MDL. menſe octobri. Item antiqua Statuta Synodalia Cameracenſis Diœceſis,*

ab eadem Synodo recognita, adjectisque moderationibus, correctionibus, & additionibus reformata. His adjuncta eſt Formula Reformationis, per Cæſaream Majeſtatem, ſtatibus Eccleſiaſticis in Comitiis Auguſtanis ad deliberandum propoſita, & ab eisdem recepta & probata. Paris 1551. en naderhand meermaalen herdrukt. —— VAL. ANDR., *Bibl. Belg.* p. 795. *Gallia Chriſt.* Tom. III. p. 52. GAZET, *Hiſt. Eccleſ. des Pays-Bas*, p. 44, 45. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. IX. p. 237--243.

CRUCIUS (ADRIAAN), geboren te *Gent* ten jare 1578; begaf zig in 1596 te *Doornik* in het genootſchap der Jeſuiten. Hij onderwees gedurende verſcheidene jaren de fraije letteren zo in het grieks als latijn, en was een geruimen tijd *Repetitor* van de jonge Jeſuiten tot de uitoeffening van die wetenſchappen voorbeſchikt. Hij ſtierf te *Antwerpen* den 23 oktober 1629 aan ene beſmettelijke ziekte, die hij hadt gekregen door het bezoeken van lieden die 'er door aangetast waren. Hij heeft in 't latijn de volgende beſchrijvingen vertaald, en in druk uitgegeven: 1. *Rerum memorabilium in Regno Sinæ geſtarum Litteræ annuæ Societatis Jeſu; ad Reverendum admodum in Chriſto Patrem* P. MUTIUM VITELLESCHI, *Præpoſitum generalem ejusdem Societatis. Antv.* 1625. *in* 12*mo.* 2. *Rerum memorabilium in Regno Japoniæ geſtarum an.* M.DC. IX. XX. XXI. XXII. *Societatis Jeſu ad Rev. &c. Patrem* P. MUTIUM VITELLESCHI, *Præpoſitum generalem ejusdem Societatis. Antv.* 1625. *in* 12*mo.* —— PAQUOT, *Mem. litter.* p. 342--344.

CRUCIUS (JAKOB), een *Delvenaar* van geboorte, heeft geſchreven: 1. *Mercurium Batavum, ſeu Epiſtolarum libros. Delphis* 1635. *in* 8*vo. Amſt.* 1664. *in* 8*vo.* 2. *Suadam Delphicam, ſive Orationes LXIX. varii argumenti, ad uſum ſtudioſæ juventutis. in* 12*mo.* Verſcheidene malen te *Amſteldam*, en elders gedrukt. —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 511.

CRUCIUS (JAN), geboren te *Aalst*, was Priester en Rooms Pastoor te *Stabroek*. Hij heeft in 't licht gegeven: *Carmen in horum temporum calamitates. Antv.* 1604. *in* 8*vo.* —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 623.

CRUCIUS (JOHANNES), is geboren te *Rijsſel* ten jare 1560, en geweest Predikant te *Haarlem*, ook lid van het nationaal Sijnode te *Dordrecht* in 1618 en 1619. Hij ſtierf te *Haarlem* den 7 februarij 1625. Onder zijn Afbeeldzel 't welk in 't koper uitgaat, leest men dit vierregelig vers:

En CRUCIUM, *cum jam Chriſti ſex luſtra Satelles*
Dulciloquo ſacrum paſceret ore gregem.
Exhibet ora quidem ſculptor tibi, cætera verò
Artificis poterit reddere nulla manus.

CRUCIUS heeft in 't licht gegeven: 1. Uit het Frans in 't Nederduits vertaald: JAN TAFFIN, Doctbaardigheid des Gebeds. 2. Van 't Nederduits in 't Frans: ANT. WALÆUS, Het ambt der Kerkendienaars enz. 3. Van 't Latijn in 't Frans: Koninglijke weg enz. 4. Onpartijdige Rechter/ beide in het Nederduits en Frans. 5. Uit het Nederduits in 't Frans: FRED. DE VRY, Begin en boortgang der Kerkelijke beroerten in Holland. —— SAM. AMPZING, *Beſchr. van Haarlem*, bl. 138, 139.

CRUCIUS (LEVINUS), geboren te *Oudenaarden*, is geweest Rooms Pastoor te *Boschveld* in *Weſter Flaanderen*. Hij was in zijn vak gants niet onkundig, en heeft gedurende 34 jaren, de jeugd met een onbedenkelijken ijver onderwezen. Hij is te *Gent* geſtorven ten jare 1590, na in 't licht te hebben gegeven: 1. *Viridarium Florum. Antv.* 1548. *in* 8vo. 2. *Scholia in Diſticha Catonis. Gandavi* 1541. *in* 8vo. 3. *Threnodiam in temeraria quorundam judicia, ad* FRANC CRANEVELDIUM. *Ib.* 8vo. 4. *Paræneſin ad Potentatus Chriſtianos, ut percuſſo inter ſe fœdere arma in Turcam ac Lutherum convertant, verſu Elegiaco. Gandav.* 1543. *in* 8vo. —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 791.

CRUCIUS (PIETER), geboren te *Arras* in *Artois* in het jaar 1542, begaf zig 20 jaren oud zijnde onder de orden der Dominikanen in het klooster te *St. Omer*; voorts oeffende hij zig met ijver in de godgeleerdheid en het prediken, zo dat

hij ongemeen bekwaam wierdt en tot luister van zijne orden verſtrekte. Omtrent het jaar 1584, wierdt hij tot Inquiſiteur van de *Nederlanden* aangeſteld, ten einde inzonderheid tegens de ketterijen der zogenaamde *Geuſen* te waken; ook voerde hij deze last met de onverbiddelijkſte geſtrengheid uit, en heeft een menigte van die ongelukkigen ten vure en galg doen doemen. Verder is hij 18 jaren Prior van zijn klooster geweest en ſtierf den 27 april 1614, in den ouderdom van 72 jaren; na in 't licht te hebben gegeven: *Discours de l'uſage, vertu & miracles du ſigne de la Croix. Arras* 1604 & 1617. *in* 8vo. —— J. F. Foppens, *Bibl. Belg.* p. 969. enz.

CRUESEN (NIKLAAS), is omtrent het jaar 1570 te *Maſtricht* geboren, zijnde geſproten uit fatzoendelijke ouders. Zijn jeugdige letteroeffeningen volvoerd hebbende; wierdt hij Monnik in het klooster der Augustijnen van die ſtad; voorts werdt hij door zijne Opperſten naar *Italiën* gezonden, alwaar hij te *Pavia* de doktorale muts verkreeg. In 1602 wierdt hij tot Apostoliſen Onderzoeker in *Vlaanderen* aangeſteld. Tien jaren later was hij op bevel van den Paus, Voorzitter van het kapittel der reguliere Kanunniken van de Premonſtratenſer orden te *Tongeren*; en in het zelvde jaar 1612, reisde hij hoger op in *Duitsland*, en volvoerde verſcheidene commisſien bij de Roomsgezinde Keurvórſten; ook was hij tegenswoordig bij het houden van den Rijksdag te *Frankfort*. In 1616 werdt hij aangeſteld tot Prior van het klooster zijner orden te *Bruſſel*, vervolgens te *Antwerpen* en nog later te *Maſtricht*. Ten jare 1620 woonde hij het algemene kapittel bij, dat van zijne orden te *Rome* werdt gehouden. In *Duitsland* te rug gekeerd, wierdt hij in 1626 benoemd tot Kommisſaris der kloosters, tot wier orden hij behoorde, in *Bohemen*, *Oostenrijk*, *Karintiën* en *Stijrien*, hij volbragt deze werkzame taak tot volkomen genoegen van zijnen Generaal, en verwierf daar te boven de gunst van den devoten Keizer Ferdinand den II, die hem met de tijtels van zijnen Geſchiedſchrijver en Kerkelijken Raad vereerde. Ten laatſten werdt hij in 1624 tot Provintiaal van *Bohemen* ver-

verkoren, en hij ſtierf afgemat door zijne vermoeijende bezigheden, den 9 november 1629.

CRUESEN was welgemaakt van lijf en leden, daarbij van een rijzige geſtalte, bezat ene aangeborene welſprekendheid, was ſtatelijk in zijn voorkomen, en voorzien van grote begaaftheden in het behandelen van zaken. Daar is van hem in druk: 1. *Monaſticon Auguſtinianum, in quo omnium Ordinum ſub Regula* S. AUGUSTINI *militantium, præcipue tamen Eremitarum, Canonicorum regularium Præmonſtratenſium, Dominicanorum, Servorum B. Mariæ, Hieronymianorum, Ambroſianorum, Crucigerorum, Guillelmitarum, Trinitariorum, Brigittinorum, aliorumque ferè L., origines atque incrementa tribus partibus explicantur. Monachii* 1623. *in folio. cum figur.* 2. *Conſtitutiones Ordinis Eremitarum S. P. Auguſtini, cum notis. Ib.* 1620. —— SANDERI, *Chorogr. Brab. ult. ed.* Tom. II. p. 194. FR. SWEERTII, *Athen. Belg.* p. 575. VAL. ANDR., *Bibl. Belg.* p. 683. J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 905. ELSSII, *Encom. Auguſtinian.* p. 504. TOMBEUR, *Chronol. Auguſtin.* p. 30. 70. 73. 137. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. IV. p. 182--185.

CRUININGEN (JOOST VAN), uit een der aanzienlijkſte adelijke Geſlagten van *Zeeland* geſproten, door BOXHORN verkeerdelijk JAKOB genoemd, was de zoon van JOOST VAN CRUININGEN, Heer tot *Cruiningen*, *Heenvliet*, *Steenkerken* enz. en KATRYNA VAN WASSENAAR. Hij is geweest een der moedigſte, voorzigtigſte en gelukkigſte Krijgsoverſten van Keizer KAREL DEN V, in den *Duitſen* oorlog, die dees Vorst omtrent 't midden van de XVIde eeuw tot in ſtandhouding van zijn gezag verpligt wierdt te voeren. De Keizer zondt VAN CRUININGEN met 800 Soldaten en 500 Ruiters naar de *Saxiſe* zeeſteden, die tegens hem waren opgeſtaan. Hij kwam hier mede tot *Eſen* een ſtadje in *Weſtfalen*, alwaar hij zijn volk gemonſterd hebbende, tegens CONRAAD Graav van *Teklenburg* optrok, en het ſlot van dien naam zeven mijlen van *Lieninkhuizen* gelegen, veroverde; den Graav verder noodzakende, de ſtad, het ſlot en 't land van *Lingen* aan hem over te ge-

ven, en genade bij den Keizer te verzoeken. Die van *Osnabrugge* hier door geleerd en voor de verwoesting van hunne bezittingen vrezende, ſloten een verdrag met dien gedugten Krijgsoverſte. Van hier trok hij naar 't graavſchap *Rietberg*, alwaar hij de Gravin weduwe overhaalde, om zig aan 's Keizers wil te onderwerpen, en 300 man tot bezetting in te nemen; vervolgens ging hij met zijn leger naar het graavſchap *van der Lippe*, veroverde de ſtad *Uffelen*, en noodzaakte den Graav om zig aan den Keizer te onderwerpen. Dit verrigt zijnde, toog hij voort naar de ſterke ſtad *Minden*, waar van de inwoonders al zodanig door ſchrik waren bevangen, dat zij hem de poorten openden, en hij die veſting zonder ſlag of ſtoot innam; ja zijn naam was zodanig gevreesd, dat de Graven van SCHAUWENBURG en HAY, neffens de jonge Hertogen van LUNENBURG, en meer andere Vorſten zig bij hem voegden, ten einde met den Keizer te verzoenen, en den eed van trouwe en hulde aan denzelven in zijne handen af te leggen. Eindelijk belegerde hij de ſtad *Bremen*, welke togt noodlottig voor hem was, want de belegerden een uitval doende, en hij zig in het heetſte van 't vuur bevindende, werdt door een kogel zodanig getroffen, dat hij naar het ſlot van *Verden*, aan den Biſchop van *Bremen* behorende, gebragt zijnde, binnen vijf dagen aan zijne bekomene wonde overleedt, en in het koor der kerke wierdt begraven.

Men vindt nog gewaagd van enen MAXIMILIAAN VAN CRUININGEN, die een der Bevelhebberen was van de ſcheepsvloot, welke ten jare 1573 onder het oppergezag des Graven VAN BOSSU, als Admiraal wegens ALVA, tegens de *Noordhollanders* ſtreedt, doch door dezelven geſlagen werdt, wanneer hij, benevens BOSSU, gevangen geraakte, blijvende niettemin de *Spaanſe* partije aankleven tot in het jaar 1577. Hij is geſtorven zonder enig mannelijk oir uit een voltrokken huwelijk te hebben nagelaten. —— P. BOR, *Ned. Hiſt. druk van* 1679, I. D. bl. 457. 783. M. Z. VAN BOXHORN, *Kronijk van Zeeland*, II. D. bl. 352. 486. SMALLEGANGE, *Kronijk van Zeeland*, I. D. bl. 715. P. DE LA RUE, *Heldhaftig Zeeland*, bl.

144, 145. J. W. TE WATER, *Hiſt. van 't Verbond der Edelen*, I. D. bl. 193. 207.

CRUISKERKEN, zie KRUISKERKEN.

CRUL (N.), Schout-bij-Nagt, in dienst van de Republijk der *Verenigde Nederlanden*, kwam deerlijk ten jare 1781 nabij *St. Euſtatius* te pas; want den *Engelſen* Admiraal RODNEY dit eijland veroverd en deszelvs inwoonders op een ongehoorde wijze mishandeld hebbende, vaardigde twee Linieſchepen en een Fregat af, met last om ware 't mooglijk den *Hollandſen* Zeevoogd, die met zijn ſchip *Mars* van 60 ſtukken 23 rijkgeladene Koopvaarders naar *Europa* geleidde, en van genoemde eijland een etmaal geleden vertrokken was, tot op de hoogte van de *Bermudes*-eijlanden te vervolgen, indien hij 't zelve niet eerder aantrof. 's Anderendaags haalde deze het Convoi in op de hoogte van *Antigua*. De vlaggen werden van wederzijds opgeheesſen, de *Engelſen* naderden en omringden den Schout-bij-Nagt, en riepen hem toe: *Strijkje vlag en draai bij!* CRUL, die van geen ooglogsverklaring wist, antwoordde: „ zulks niet te kunnen doen, en de reden daar toe niet te „ weten;" waarop het grootſte oorlogſchip onmiddelijk de laag gaf, 't geen terſtond beantwoord en van een gevegt gevolgd werdt, waarin de wakkere Schout bij-Nagt, bij den aanvang dodelijk gewond, de eerſte was, die in dezen oorlog zijn bloed voor 't vaderland ſtortte. Hij hadt, zo men wil, het vaderland verlatende, dezen togt, hoe onverſchrokken anders, niet zonder ſchroom aangevangen, en bij het afſcheid van zijn gezin, een kommerlijk voorgevoel betuigd. —— *Vad. Hiſt.* XXVII. D. bl. 243, 244.

CRUQUIUS (JAKOB), een Letterminnaar van de XVIde eeuw, is geboren te *Meſſine*, een klein ſtadje in *Vlaanderen*, niet verre ten zuiden van *Yperen* gelegen. Na dat hij de lage klaſſen was doorgelopen, begaf hij zig naar *Leuven*, alwaar hij in de wijsbegeerte en redeneerkunde, doch inzonderheid in de regtsgeleerdheid ſtudeerde, onder opzigt van MICHIEL

DRIEUX of DRIUTIUS, Stigter van het kollegie dat zijn naam draagt. CRUQUIUS bepaalde zig niet tot het beoeffenen van deze wetenſchappen alleen, hij leide zig inzonderheid ook toe op de fraije letteren en de Romeinſe oudheden: en met dit inzigt volgde hij de lesſen van CONRAAD GOCLENIUS, Hoogleraar in de latijnſe taal, en vervolgens die van PIETER NANNIUS, die in 1539 de opvolger van GOCLENIUS was. Hij verliet de *Nederlanden* omtrent 't jaar 1542, zeer waarſchijnlijk om zijne kundigheden aan een buitenlandſe Hogeſchool te vermeerderen. Van die reis te rug gekeerd, hield hij zig nog enigen tijd te *Leuven* op: en hij tekent zelve aan, dat DRIUTIUS hem op zekeren tijd op een gezelſchap van geleerde lieden ter maaltijd genodigd hebbende, alwaar zig VULMAR BERNARTIUS en NANNIUS mede bevonden, men aan een jongeling, die gemeenzaam met DRIUTIUS verkeerde, de vraag voorſtelde: „ Wie het nuttigſte voor den Staat is, een man die wel „ in 't openbaar ſpreekt, een ſchrander Schrijver, of wel een „ man die een voorbeeldige levenswijze leidt?" DRIUTIUS vervaardigde over dat onderwerp een welbeſpraakte redevoering, waar van onze Schrijver den hoofdzaaklijken inhoud, in zijne verhandeling over de *Hekeldigten* van HORATIUS geplaatst heeft. In 1544 wierdt CRUQUIUS naar *Brugge* als Hoogleraar beroepen, in de griekſe en latijnſe talen, in plaats van den beroemden GEORG CASSANDER, en hij bekleedde die waardigheid nog in 1573, en waarſchijnlijk nog in 1582. Hij is ten jare 1621 overleden. Daar is van hem in druk:

1. Ene *Waarſchouwing* aan het hoofd van den *Tribonianus*, of eerder den *Anti-Tribonianus* van JAKOB RÆVARDUS geplaatst, en deze Regtsgeleerde heeft aan hem zijnen *Commentarius ad Legem Scriboniam* in het jaar 1560 opgedragen.

2. Q. HORATII FLACCI, *Carminum liber quartus, ex antiquiſſimis manuſcriptis codicibus; cum Commentariis falſò adhuc* PORPHYRIONI *&* ACRONI *adſcriptis; opera* JACOBI CRUQUII, *Meſſenii editus. Ejusdem in eundem Annotationes. Brugis* 1565. *in* 8*vo.* It. met *no.* 3 en 4, onder dezen tijtel: HORATIUS, *cum Commentariis & Enarrationibus Commentatoris veteris &* JACOBI CRUQUII.

QUII. *Accedit* JANI DOUSÆ *Commentariolus*, *&c. Lugd. Bat.*, *Raphelingius*, 1611 & 1620. *in* 4*to.* De meeste der Aantekeningen van CRUQUIUS over HORATIUS, zijn in de uitgave van dien Digter door SCHREVELIUS bezorgd, ingelijfd. De Verbeteringen en Aanmerkingen van CRUQUIUS worden in achting gehouden. En ſchoon het wel waar is, dat er nodige dingen aan ontbreken, en dat men 'er in ontmoet die onnut zijn; kan men hem egter het regt niet weigeren, van te erkennen, dat hij dienſtige hulpmiddelen heeft verſchaft aan die genen welke na hem komen.

3. Q. HORATII FLACCI, *Epodon liber, ex antiquiſſimis Codicibus manuſcriptis cum Commentariis antiquis, emendatus & editus, opera* JACOBI CRUQUII, *Meſſinii, apud Brugenſeis politioris Litteraturæ Profeſſoris publici. Ejusdem in eosdem Commentarii. Antv.* CHRISTOPH. PLANTINUS, 1567. *in* 8*vo.*

4. Q. HORATII FLACCI, *Satyrarum, ſeu potius Eclogarum, libri II.; ex antiquiſſimis undecim Codicibus manuſcriptis cum antiquis Commentariis, poſt omneis, qui hactenus editi ſunt, infinitis locis purgati, & clarius explicati; opera* JACOBI CRUQUII, *Meſſinii, apud Brugenſeis politioris Litteraturæ Profeſſoris publici. Ejusdem in eosdem Commentarii.* CHRISTOPH. PLANTINUS, 1573. *in* 8*vo.*

5. M. TULLII CICERONIS, *Oratio pro Milone, cum Enarratione* JACOBI CRUQUII. *Accedit brevis Orationis Paræneſis ejusdem* CRUQUII. *Antv.* CHRIST. PLANTINUS, 1582. *in* 4*to.*

Bij WALVIS vindt ik nog van enen JAKOB CRUQUIUS gewaagd, van *Gouda* geboortig, die Onderprior van het eertijds aanzienlijk klooster van Regulieren, *St. Michielsberg*, *Oude Hem* genaamd, westwaards onder *Schoonhoven* gelegen, geweest is, en op bevel van den wreden LUMEY, benevens den Prior van het zelvde klooster KORNELIS SYMONSZ., aan een notenboom bij de ſtenen brugge voor 't raadhuis te *Schoonhoven* ten jare 1573, werdt opgehangen. —— SANDERUS, *de Brugenſib.* p. 40, 41. FR. SWEERTII, *Athen. Belg.* p. 360. VAL. ANDR., *Bibl. Belg.* p. 407. J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 511. F. G. FREYTAG, *Adparatus Litterarius*, Tom. III. p. 628--632. CRE-

NII, *Animadv. Philolog.* Part. VII. p. 233, 234. C. SAXII, *Onom. liter.* Pars III. p. 388, 389. BAILLET, *Jugem. des Scavans*, Tom. II. p. 217. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. XVIII. p. 373--379. J. WALVIS, *Beſchr. der ſtad Gouda*, II. D. bl. 192, 193.

CRUQUIUS (NIKLAAS SAMUEL), geboren den 2 december 1678, is geweest Kandidaat in de medicijnen, Toeziender van *Rhijnland*, Schout van *Sparendam*, Examinateur der *Oostindiſe* Kompagnies Stuurlieden te *Delft*, Lid van de Koninglijke Societeit der wetenſchappen te *Londen* en van die der *Hollandſe* Maatſchappije te *Haarlem*. Hij ſtierf te *Sparendam* den 5 februarij 1754, in den ouderdom van ruim 75 jaren.

CRUQUIUS heeft zig beroemd gemaakt, door zijne kundigheid in de geſteltenis des Lands, en deszelvs Rivieren, en inzonderheid ook door de uitgave zijner konſtige *grote Kaart van Delfland* enz. —— *Nederl. Jaarboeken*, 1754. I. St. bl. 118, 119.

CRUSERIUS, zie CROESER (HERMAN).

CRUSIUS (GEORG KOENRAAD), geboren te *Zutfen*, zoon van BAREND CRUSIUS, Predikant aldaar, werdt Hoogleraar in de regten te *Leijden*, en is aldaar, nog jong zijnde, geſtorven, den 28 april 1676. Hij hadt geſchreven: *Diatriben ad l.* 40. *D. de Hered. inſtit.*; en, *Diſſert. ex* ULPIANI *Libr. IV. ad Edictum*, beide herdrukt in OTTONIS *Theſaur. Jur. Civ.* Tom. I. col. 661--672. Hij was een groot vijand van de zogenaamde *Compendia.* —— JOH. FRID. BOCKELMANNI, *Orat. funebris.* ULR. HUBERI, *Dialogus de ratione docendi & diſcendi Juris*, agter zijne *Digreſſiones Juſtinianeæ.* LOMEYER, *Dies Genial.* Vol. II. p. 42. OTTO, *Præf. ad* MUYDENI *Comp. Inſt.* p. 14. G. SCHRODER, *Orat. fun. in* B. S. CREMER, p. 15.

CRUSIUS, zie CRENIUS.

CRYTERS (JAN), geboren te *Diest* in het begin van de XVIIde

XVIIde eeuw, begaf zig in het jaar 1614 in het klooster der Augustijnen van die ſtad, en verenigde zig met hunne orden door de gewone plegtige geloften. Naderhand werdt hij Prior van dat huis, en zedert opvolgelijk van de kloosters te *Keulen*, te *Aken* en dat van *Bedburg*. CRYTERS verkreeg den tijtel van Doktor in de godgeleerdheid, en nam vervolgens nog verſcheidene kerkelijke bedieningen waar, tot dat zijne jaren vrij hoog geklommen zijnde, hij zig ter ruste naar zijne geboorteplaats begaf, alwaar hij den 30 junij 1675 is geſtorven. Hij predikte met veel ijver doch luttel oirdeel, weinig ſmaak en nog minder welſprekendheid, maakte gebruik van triviale uitdrukkingen en vergelijkingen die gants niet op den predikſtoel te pas kwamen. Daar is van hem in druk: S. AUGUSTINUS *prædicans; ſive Conciones, præter ſacras Litteras, ex ſolo ferè* S. AUGUSTINO *concinnatæ, ſtudio Rev. &c.* JOANNIS CRYTERII, *S. Th. Doctoris, Traj. ad Moſam*, 1713. *in* 12*mo.* —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 623. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. XII. p. 368--370.

CUCHLINUS (JOHANNES), geboren te *Wetterau* in *Heſſen*, ten jare 1546, was eerſt in ſchooldienst te *Nieuwenhuizen*, en vervolgens in kerkendienst te *Tacheim* in den *Paltz*; doch hij werdt genoodzaakt benevens een aantal anderen, dezen dienst te verlaten, ter oirzake, dat LODEWYK, Keurvorst van den *Paltz*, minder verdraagzaam dan zijn godvrugtige vader FREDERIK DE III, den Gereformeerden godsdienst in zijne landen affchafte, en den Lutherſen in deszelvs plaatze invoerde, zonder te dulden dat de eerstgemelde gezindheid in 't openbaar haren dienst verrigtte. Hierop week CUCHLINUS naar *Embden*, de algemene ſchuilplaats der vervolgde Gereformeerden; alwaar hij ook gedurende enigen tijd den ſchool- en kerkendienst beide waarnam. Te *Amſteldam* het gerugt van zijne bekwaamheid en gaven doorgedrongen zijnde, werdt hij ten jare 1578 in die ſtad tot Predikant beroepen, en door PIETER DATHEEN aldaar in den dienst bevestigd. Op den 7den november van het volgende jaar, bood men hem een

Hoog-

Hoogleraarsſtoel in de godgeleerdheid aan het Hogeſchool te *Leijden* aan; doch in aanmerking nemende, dat het getal der Predikanten te *Amſteldam* zeer gering was, liet hij zig ligtelijk bewegen om daar te blijven, en hij bedankte voor het Profesſoraat. Door de Staten van *Holland*, in het jaar 1591, het Theologisch kollegie of kweekſchool, naderhand en tot heden toe nog bekend onder de benaming van *Staten-Kollegie*, opgerigt zijnde, werdt CUCHLINUS tot Regent daar van verkoren; veel moeite hadt men, om hem tot de aanvaarding van dezen post te bewegen, hij liet zig egter door den ſterken aandrang dien men hem deedt daar toe overhalen, en wierdt door ene plegtige inwijding, op den 16 oktober 1592, in die waardigheid bevestigd, doende hij bij die gelegenheid, ene latijnſe Redevoering, welke, het tijdvak in aanmerking genomen, waarin die werdt uitgeſproken, voor geleerd en ſchoon moet worden gehouden; deze is in het Nederduits vertaald in deszelvs geheel bij BOR geboekt, benevens de Ordonnantie van de Staten van *Holland* op de directie van dat Kollegie, en de lijst der namen van de eerſte Studenten, die als Burſalen daar in zijn aangenomen. 't Jaar hier aan volgende, vertrok hij op nieuw met verlof van Beſtierders der Hogeſchool, naar *Amſteldam*, om 'er den predikdienst waar te nemen, daar hij dien bleef uitoeffenen tot in 1596, wanneer hij weder naar *Leijden* vertrok, en als Regent van voornoemde Kollegie bleef dienen, tot op den 3 junij 1606, wanneer hij in het 60ſte jaar zijnes ouderdoms als een wel bemoedigd Christen overleedt. Zijn Afbeeldzel gaat meer dan eens in 't koper geſneden in prent uit, zijnde het laatſte vervaardigd door HOUBRAKEN. Twee zoons, JAKOB en HENDRIK, waren de vrugten van zijn huwelijk, die ook beide Predikanten zijn geweest. —— CROESE, *Naamregister*. P. BOR, *Nederl. Hiſt. druk van* 1679. III. D. bl. 647--657.

CUDSEMIUS (PIETER), van *Toutenburg* in *Kleefsland* geboortig, was de zoon van WILLEM CUDSEMIUS, Muſikant en Componist, eerst van Keizer KAREL DEN V, en naderhand van

van zijn zoon FILIPS DEN II. PIETER te *Wezel* in den Lutherſen godsdienst opgevoed, verzaakte zijn geloof, wierdt Roomsgezind, en deedt openlijke afzwering van zijn vorige gevoelens in de *St. Pieterskerk* te *Avignon* in handen van den Aartsbisſchop, en was, gelijk het doorgaans de Renegaten zijn, bitterer vervolger van de Lutheranen en Gereformeerden dan de *Turken* zelve tegens de Christenen woeden.

Naar *Rome* gereisd zijnde, wierdt hij door den Kardinaal BELLARMIN, die grote genegenheid voor hem opvatte, met den naam van Geloofsheld getijteld; vervolgens werdt hij hier tot Priester geordend, en vertrok naar *Keulen*, alwaar hij zijne woonplaats vestigde, en veelal zig bezig hieldt om de Protestantſe gevoelens op een vuilaartige wijze te wederleggen. De ſchriften hier toe ingerigt, zijn de volgenden: 1. *Tractatum brevem, de deſperata Calvini cauſa, in quo Sectæ Calviniſticæ non tam picta effigies, quam vivum corpus cuivis ad oculum exhibetur. Col.* 1610. *Ib.* 1612. *in* 8vo. 2. *Hyperaspiſten, pro Tractatu de deſperata* CALVINI *cauſa Apologeticum, ſive quadripartiti Calviniſtici examinis &c. Col.* 1612. *in* 8vo. 3. *Vivum ſpeculum, in quo vera et Apoſtolica Chriſti Eccleſia claré apparet, Pontificiorum, Lutheranorum et Calviniſtarum trino calculo approbatum. Ib.* 1610. *in* 8vo. 4. *Synodum Provincialem Diœceſis Ultrajectinæ celebratam a DD. Statibus ejusdem Provinciæ* 24 *Auguſti* 1612. *Ultrajecti, è belgico idiomate in latinum verſam, Notis curioſis illuſtravit. Hagiopoli (Coloniæ)*, 1614. *in* 8vo. 5. *Apologiam pro Saxonia Catholica. Colon.* 1622. *in* 8vo. —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 969, 970. enz.

CUILE (Dr. LAMBERT TEN), is geweest Burgemeester van *Zwolle*, en werdt ten jare 1592 in de maand augustus, door de Staten van *Overijſſel* aan de Staten Generaal afgevaardigd, met brieven van credentie en inſtructie, om het recht, geregtigheden en privilegien te vertonen, die gemelde Staten pretendeerden te hebben op het vlek en kasteel van *Koeverden*; verzoekende dat, indien het zelve door de Staatſe Troepes mogte veroverd worden, men in dien gevalle, hare pro-

provintie zoude handhaven in derzelver privilegien en gerechtigheden, en dat de bezettinge en bewaringe van dien zoude gedaan worden door zijn Excellentie MAURITS VAN ORANJE, als zijnde hunlieder Stadhouder, met het krijgsvolk op hun repartitie ſtaande; doch ſchoon kort hier op die Forteres bij verdrag aan der Staten zijde overging, ſlaagde egter CUILE niet naar genoegen in de aan hem opgedragene kommisſie; doordien Graav WILLEM LODEWYK VAN NASSAU, Stadhouder van *Friesland*, daar niet in wilde bewilligen, maar eiste, dat 'er Friesch guarniſoen in zoude geplaatst worden, met aanbod om akte te paſſeren, dat hij het voor de Generaliteit bewaren, en derzelver bevelen gehoorzamen zoude, zonder præjudicie van het regt dat *Overijſſel* mogte competeren enz. —— P. BOR, *Ned. Hiſtor. druk van* 1679, III. D. bl. 641, 642.

CUILENBURG, is de naam van een zeer oud en alleraanzienlijkst geſlagt, oirſprongelijk in het Stigt van *Utrecht* te huis horende; waar van SMALLEGANGE in zijne *Wapenkaart* ſchrijft, dat het uit Graavlijk bloed afdaalde. Hij bedoelt de Graven van *Teisterbant*, uit welke die van CUILENBURG, of CULEMBURG, herkomſtig zijn. Zie JUNIUS, *Batav.* pag. 558. HEUTERUS, *Rerum Burgund.* lib. VI. p. 203, 204; en vooral SUEDERI DE CULENBURCH, *Origines Culenburgicæ*, *in* MATTHÆI *Analectis*, Tom. III. p. 589--656. Een tak van dit Huis, heeft den Stamnaam verlaten, en dien van RYSENBURG aangenomen; volgens *Connoiſſance de la Nobleſſe d'Utrecht*, p. 18. 56. —— J. W. TE WATER, *Hiſt. van 't Verb. der Ed.* II. D. bl. 329. (*).

CUILENBURG (FRANS VAN), een der verbonden Edelen, Ridder, Heer van *Manderik*, zoon van ZWEDER en ORTELINE VAN HEEMSKERKEN, behoorde tot het hier voorgenoemd geſlagt. Hij is geweest Ambtman van *Maas en Waal*, benevens lid der Ridderſchap van *Nijmegen*, ſedert 1592 tot zijn ſterfjaar 1597. Hij verwekte, bij HENDRIKA VAN KEPPEL, zijne huisvrouwe, één' zoon, ZWEDER, die, mede in 't jaar 1597,

1597, ſtorf, en een einde van dezen tak maakte. —— J. W. TE WATER, *Hiſt. van 't Verb. der Edelen*, II. D. bl. 329. IV. D. bl. 434.

CUILENBURG (MELCHIOR VAN), zoon van HUBERT, was, ten jare 1555, Stadhouder der Lenen van 't Graavſchap *Culemburg*. Uit ELIZABETH BRONKHORST, dogter van LAURENS en van MARGARETHA MOL, liet hij vier dogters na, welke aan voorname Heren in egt gegeven zijn. Bij VOET VAN OUDHEUSDEN vindt men gemeld, dat hij niet alleen Stadhouder der Lenen, maar ook Drost van *Culemburg* geweest zij; en verder, dat hij getrouwd was met HELENA VAN LALAING, baſtaard-dogter van ANTHONY LALAING, Grave van *Hoogſtraten*; of nu deze dan wel ELIZABETH BRONKHORST, zijne tweede huisvrouwe geweest zij, kan ik bij mangel van voldoende berigten niet bepalen. Zijne verbintenis met de Edelen was oirzaak, dat ALVA hem bande, en zijne goederen verbeurd verklaarde. Wijders wordt hij beſchuldigd, dat hij, als Kapitein, onder BREDERODE gedient hadde; vijandelijkheden geoeffend; bij trommelſlag doen verkopen verſcheiden roerende goederen, door de Soldaten geſtolen, zo elders, als uit het klooſter te *Hoorn*, en zig bevonden voor *Amſteldam*, om die ſtad, bij verraſſinge, en door 't maken van een loos alarm, intenemen. De Heer TE WATER betuigt niet te durven bevestigen 't geen hij verder ten zijnen aanziene aangetekend vindt, dat hij namentlijk Raad en Geheimſchrijver van den Graav VAN EGMOND zou zijn geweest, en op den zelvden tijd met dien rampſpoedigen Graav, gevangen zoude geraakt en onthoofd zijn. In de naamlijst der genen, die, in 't midden des jaars 1568 naar *Antwerpen* gedagvaard zijn, wordt MELCHIOR genoemd de bastaard van CULENBORCH en de zoon van Mr. GERRIT VAN CULENBORCH, wezende ook een bastaard van CULENBORCH. —— J. W. TE WATER, *Hiſt. van 't Verb. der Edelen*, II. D. bl. 329, 330. IV. D. bl. 434. G. v. HASSELT, *Stukken voor de Vaderl. Hiſt.* I. D. bl. 268. A. W. K. VOET VAN OUDHEUSDEN, *Hiſt. beſchr. van Culenburg*, I. D. bl. 102.

CUILENBURG (ZWEDER VAN), die in 't laatſte gedeelte van de XIVde eeuw ter wereld kwam, is volgens HEDA en anderen de LIIſte Biſchop van *Utrecht* geweest, ſchoon hij nimmer met rust dien zetel beheerst heeft. Toen na den dood van den Kerkvoogd FREDERIK VAN BLANKENHEIM, het Kapittel in november 1423 bijeengeroepen was om enen nieuwen Biſchop te verkiezen, was ZWEDER VAN CUILENBURG, Domproost te *Utrecht*, een der mededingers tot die waardigheid; doch de meeste ſtemmen ten voordele van RUDOLF VAN DIEPHOLT gevallen zijnde, wierdt de goedkeuring van Paus MARTYN DEN V. hier op verzogt, die dezelve weigerde, en op eigen gezag, zonder het Kapittel te kennen, zekeren RABANUS, Biſchop van *Spiers*, tot Opperkerkvoogd van *Utrecht* aanſtelde; doch dezes Gezanten het gantſe Stigt, door beroerten en partijſchappen deerlijk geteisterd vindende, beſloot hij zonder veel moeite, om zijn verkregen regt op het Bisdom aan ZWEDER VAN CUILENBURG af te ſtaan, die hem tot ene vergelding zijne Domproostdije opdroeg. ZWEDER, die, ingevolge het getuigenis van BARLANDUS, een geleerd man was, verwierf in 't vervolg, door geſchenken, ene Bulle van Paus MARTYN, bij welke hij in 't Bisdom bevestigd wierdt. Hier op volgde een ruimſchootſe ſcheuring in het Stigt; want ſchoon die van de Geestelijke orders der ſtad *Utrecht* zig aan 's Pauſen welbehagen onderwierpen, en ZWEDER door de burgerij aldaar, met de gewone toejuichinge tot Biſchop werdt gehuldigd, bleef 't overig gedeelte van 't Stigt RUDOLF VAN DIEPHOLT aanhangen. Inzonderheid betoonden *Deventer*, *Kampen* en *Zwolle*, de drie hoofdſteden van *Overijſſel* hem bovenal genegen te zijn, ook toefden zij niet langer dan het volgende jaar om hem voor Landsheer te erkennen; en het voorbeeld van de Steden werdt eerlang door de Ridderſchap gevolgd, doordien, in augustus des jaars 1425, op enen Landdag te *Deventer* bepaald wierdt, dat men zoude voortvaren RUDOLF VAN DIEPHOLT voor 's Lands Ruwaart te houden, en ZWEDER VAN CUILENBURG nimmer in de waardigheid van *Utrechtſen* Biſchop te erkennen. Hij ſtierf te *Baſel* in het jaar 1433. ——

BEKA & HEDA, *Hiſt. Ultraj. cum notis* BUCHELII, *in* HEDAM. p. 284--286. A. MATTHÆI, *Analect. Vet. ævi*, Tom. V. p. 421. *edit. in 4to.* B. J. v. HATTEM, *Beſchr. van Zwolle*, I. D. bl. 342 enz. MELCH. WINHOF, *Landr. van Auerijſ. druk van* CHALMOT, 1783. bl. 114--120. (97.) Zie ook DIEPHOLT.

CUILENBURG (ZWEDER VAN), van het zelvde geſlagt als de voorgaanden, waarſchijnlijk te *Culemburg* geboren, leefde omtrent 't einde van de XVde eeuw. Hij was een zoon van HUBERT VAN CUILENBURG, en der enigſte dogter van JAN VAN ROSSEM. Hij huwde met OTTONIA VAN HEEMSKERK, waar bij hij twee zoons verwekte: 1. FRANS, die met HENRIETTE VAN KEPPEL trouwde, welke hem een zoon baarde, ook ZWEDER VAN CUILENBURG genaamd, benevens meer andere kinderen die in derzelver jeugd zijn overleden. 2. HUBERT VAN CUILENBURG, die zonder nakroost ſtierf. IDA VAN HONSELAAR, nigt van OTTONIA, overleed in 1574. MARIA DE LA TORRE, kleindogter van ZWEDER den tweeden, ſtierf den 25 ſeptember 1667. Ik tekene dit alleen aan, op dat men zig niet vergiſſe, met dezen laatſten voor Schrijver te houden van het volgende werk: SWEDERI DE CULENBURCH, *ex Dynaſtis de Culemburch, Origines Culemburgicæ, ab exordio Domi ii usque ad ann.* CIↃ.CCCC.XCIV. in 't Nederduits, geplaatst in de *Analecta* van den Hoogleraar ANT. MATTHÆUS, druk in 4to. Tom. III. p. 589--656. Deze Kronijk begint met het jaar 1015. —— PAQUOT, *Memoir. litter.* Tom. V. p. 218, 219.

CULENS (HENDRIK), geboren omtrent 't jaar 1567 te *Cortenberg*, een dorp halver wegen tuſſen *Bruſſel* en *Leuven* gelegen, ſtudeerde in laatstgenoemde ſtad, eerst in de wijsbegeerte en vervolgens in de godgeleerdheid; waarna men hem met de pastorije van *Grammont* in *Flaanderen* begiftigde; hij maakte zig ongemeen verdienſtelijk door de zorge die hij droeg om die talrijke gemeente in goede orde te houden en 'er deugd en goede zeden in voort te planten; dan zijn inkomen zeer ſchraal zijnde, wierdt de Regering van de ſtad

gemoedzaakt hem bij te ſpringen, en hij ontving ook ene jaarwedde van de ſtad *Aalst*. CULENS werdt vervolgens bevorderd tot Aardspriester des dekenſchaps van *Grammont*, 't welk hij gedurende het ruime tijdvak van 45 jaren met enen onvoorbeeldigen ijver waarnam, en hij ſtierf tot hoog gevorderde jaren geklommen zijnde, omtrent het midden der XVIIde eeuw.

Hij heeft in druk uitgegeven: 1. *Judiciorum, ſtrenarum, & ſacrarum concionum manipulus &c. Antv.* 1613. *in* 8vo. 2. *Jubilæi veteris Hebræorum, & novi Chriſtianorum Collectio: utriusque privilegia; hujus præ illo excellentia & præſtantia. Antv.* 1617. *in* 8vo. 3. *Documenta Catholica et Catechiſtica XV. de Lege Dei, ſeu Decalogo generatim, prout ea è ſuggeſtu populo Gerardimontano etc. Antv.* 1618. *in* 8vo. 4. *Theſaurus locorum communium, in quo nova et vetera proferuntur in gratiam Paſtorum et concionatorum. Antv.* 1622. *in* 8vo. —— FR. SWEERTII, *Athen. Belg.* p. 326. VAL. ANDR., *Bibl. Belg.* p. 348. J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 441. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. IX. p. 171, 172.

CULTRIFICIS (ENGELBERT), Monnik van de orden der Dominikanen in het klooster te *Nijmegen*, bloeide omtrent 't midden der XVde eeuw. Hij was een leerling van ANDRIES COMES, en verkreeg de doktorale waardigheid waarſchijnelijk aan het Hogeſchool te *Keulen*. In 1465 wierdt hij gebruikt om de godgeleerdheid te *Zutphen* te onderwijzen, en in dat zelvde jaar ondernam hij de oprigting van een klooster te *Zwolle*, waar van hij de eerſte Prior was. Hij ſtierf op het langst in 1492, na in 't licht te hebben gegeven: 1. *Epiſtola declaratoria Privilegiorum Fratrum Mendicatorum contra curatos Parochiales; et Epiſtola de Simoniâ vitandâ in receptione Novicionum. Apud* ANDR. BOULE, 1479. *in* 4to. Naderhand verſcheidene malen herdrukt. 2. *Carmen de moribus Menſæ.* 3. *Carmen de Pace, in modum Dialogi, interlocutoribus Piſtore et uxore.* Met het vorige gedrukt agter het werkje van PETRUS DE RIVO, *S. T. D. Lovanienſis, Elegia, quomodo omnia in meliorem partem ſint interpretanda. Lugd. Bat. in* 4to. 4. *Manuale Confeſſorum*

me-

metricum, una cum Defenſorio Privilegii quatuor Ordinum Mendicantium ſuper audientia confeſſionum. Colon. 1497. *in* 4*to.* —— —— VAL. ANDR., *Bibl. Belg.* p. 294. J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 262. DE JONGHE, *Deſolata Batavia Dominicana*, p. 96, 97. *Scriptores Ord. Prædic.* Tom. I. p. 875. HARTZHEIM, *Prodr. Hiſt. Univerſit. Colon.* p. 11. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. V. p. 92-95.

CUINRETORF of RUIMETURF (JAKOB), was in 1578 Kanunnik, en wierdt in december van genoemden jare benevens HENDRIK VAN MEDENBLIK, enen Regtsgeleerden, wegens het opſtellen en verſpreiden van zeker ſchimpſchrift, tegen de *Unie*, op last van den Raad der ſtad *Utrecht* in hegtenis geſteld. —— N. BONDT, *Hiſt. van de Unie van Utrecht*, I. D. bl. 19.

CUNÆUS (PIETER), Hoogleraar in de Staatkunde en Regtsgeleerdheid te *Leiden*, was de zoon van een koopman te *Vliſſingen*, in welke ſtad hij ten jare 1586 geboren is. Zijn vader vertrok met hem toen hij nog geen drie maanden oud was naar *Middelburg*, daar hij nog 16 jaren den koophandel geoeffend hebbende, in 't jaar 1602 ſtierf.

PIETER wierdt met de grootſte zorgvuldigheid opgevoed, en 12 jaren oud zijnde, aan het beſtuur van den Predikant HUGO FLAVOLIUS toevertrouwd, die hem de grondbeginzelen van de latijnſe taal leerde. Na verloop van enige maanden, werdt de jonge CUNÆUS naar *Haarlem* gezonden, en bij JAN MATTHYSZ., Predikant ter dier ſtede, geplaatst, alwaar hij zig verder in het latijn en andere beginzelen der letterkunde oeffende, en zulks met zodanig warmen ijver, dat hij 14 jaren oud zijnde rijp voor het Hogeſchool wierdt geoirdeeld, en naar *Leiden* vertrok, alwaar hij onder geleide van een jongeling zijner bloedverwanten, AMBROSIUS REGEMORTER genaamd, die in zijn vroege jeugd reeds ſnelle vooitgangen in het vak der talen en fraije letteren hadt gemaakt, de grieksſe en hebreeuwſe talen grondig leerde. In 1603 deedt hij met dezen ene reize naar *Engeland*, en hij beſteedde al den tijd

welke hij in dit rijk doorbragt met vlijtig te ſtuderen; hij volvoerde 'er in enen zomer de lezing van HOMERUS en der meeste andere griekſe Digters; door welk middel hij wel dra ene grondige kennis van die taal verkreeg, in zo verre dat hij zelvs goede griekſe vaerſen maakte, het welk hem met IZAK CASAUBONUS in kennis bragt, wiens vriendſchap hij verder verkreeg, door het aan hem zenden van zijne aantekeningen over de *Dionyſiaca* van NONNUS. Na een tamelijk lang verblijf in *Engeland*, alwaar hij zijn neef REGEMORTER agter liet, die intusſen tot Predikant in de nederduitſe gemeente te *Londen* was beroepen, kwam hij tot *Leiden* te rug, alwaar hij zig beurtelings, in de theologie en in de regtsgeleerdheid oeffende, zonder zig ſtellig tot een dezer beide wetenſchappen te bepalen; maar aanhoudend zig vlijtig toeleide op het grondig leren van de griekſe en hebreeuwſe talen, waar toe hij ook onophoudelijk, door zijn oom PIETER REGEMORTER, Ridder, en een ſchrander Staatsman, wierdt aangemaand, en daar hem, behalven dat, nog ten ſterken prikkel toe dienden de voorbeelden van verſcheiden' geleerde Mannen, daar hij gemeenzaam mede verkeerde, als JOSEF SCALIGER, HUIG DE GROOT, DOMINIKUS BAUDIUS, Is. CASAUBONUS, DANIEL HEINSIUS en BONAVENTURA VULCANIUS. Bij den laatstgenoemden heeft hij drie jaren gehuisvest, na alvorens gedurende een gelijk tijdvak bij twee andere Geleerden gewoond te hebben; namelijk, het eerst bij KAREL CLUSIUS en vervolgens bij SYLVESTER VAN CAMPEN, voormaals Penſionaris van *Goes* in *Zeeland*, en namaals lid van den Hogen Raad in *'s Hage*, die zig met 'er woon naar *Leiden* hadt begeven, om de verkering met geleerde Mannen te genieten, waarvan hij het orakel uitmaakte. Intusſen toog CUNÆUS, die de hebreeuwſe taal nog niet naar zijn genoegen grondig genoeg verſtond, naar *Franeker*, alwaar hij enige maanden het onderwijs daarin van JAN DRUSIUS genoot. Dees ſchrandere Hoogleraar onderwees hem teffens in de leerſtellingen der Rabbijnen, benevens de chaldeeuwſe en ſijriſe ſpraken; hij gaf hem ook afzonderlijke leſſen met zijn eigen zoon, met wien CUNÆUS zig door een naauwe vriendſchap ver-

verbond, en wiens vroegtijdige dood hem ongemeen smertelijk viel; zedert dien tijd heeft hij altoos briefwisseling met den vader gehouden. Zig in de beoeffening der geleerde talen volledig geoeffend hebbende, waar toe SCALIGER hem onophoudelijk aanmoedigde, wilde hij, alvorens *Franeker* te verlaten, nog grondiger onderwijs in de regtsgeleerdheid genieten, en ten dien einde hoorde hij enigen tijd de lesſen van MARKUS LYKLAMA en die van TIMÆUS FABER. Toen hij in 1611 den ouderdom van 25 jaren bereikt hadt, ging 'er reeds zulk een loffelijke roem van hem uit, dat de Bezorgers van *Leidens* Hogeſchool hem tot hun lokten, met aan hem een Profesſoraat in de latijnſe taal op te dragen, en weinig tijd daar na ſchonken zij hem een leerſtoel om de Staatkunde te onderwijzen; hij vervulde deze beide posten met lof, en verklaarde TACITUS, JUVENAAL, SENEKA den Wijsgeer, SUETONIUS, HORATIUS en enige andere Schrijvers. Zijne zugt tot de beoeffening der regtsgeleerdheid intusſen al langs hoe meer aanwakkerende, beſteedde hij zijne ledige uren aan die ſtudie, en hij verkreeg de waardigheid als Doktor in dat vak uit handen van den Rektor KORNELIS SWANENBURGH. Vervolgens verzogt hij verlof om enigen tijd de pleitzaal te bezoeken, en de beroemdſte Advokaten in *'s Hage* te gaan horen, op welke plaats hij zijn intrek nam bij den Raadsheer APOLLONIUS SCHOTTE. Na verloop van omtrent agt maanden keerde hij naar *Leiden* te rug, alwaar men bij zijne profesſie in de ſtaatkunde die der regten voegde, 't welk hem in de verpligting bragt om de *Pandekten* te verklaren. Hij kweet 'er zig gedurende 15 jaren met roem van, als wanneer hij SWANENBURGH in de verklaring van het *Codex* opvolgde, 't welk hij tot aan zijn dood toe heeft vervuld. En, ſchoon hij zig beklaagde van door goſtadige raadvragingen afgetrokken te worden, wist hij egter nog tijd af te zonderen tot het waarnemen van andere letteroeffeningen, inzonderheid die welke de Gewijde en Joodſe oudheden ten onderwerpe hebben. In den avondſtond zijnes levens, leiden hem de Staten van *Holland* een aanzienlijke jaarwedde toe, onder voorwaarde dat zijn

pen en raad voor hun moest dienstbaar zijn, in zaken die den koophandel en zeevaart betroffen. Toen ook ten jare 1636 het wijdlopig geſchrift van JOHANNES SELDENUS, getijteld *Mare clauſum*, in 't licht kwam, ingerigt tegens het werk van HUIG DE GROOT, *Mare liberum*, waarin SELDENUS ſtaande houdt, dat den Koningen van *Groot-Brittanje* de eigendom der omliggende zeeën ondeelbaar met alle naburige en aangrenzende landen alleen toekomt, ſtelden de Staten van *Holland* zulks in handen van CUNÆUS, die daar tegens zijne bedenkingen inleverde. Ook ſtelden de Staten van *Zeeland* hem na dode van JAKOB EYNDIUS, tot hunnen Geſchiedſchrijver aan; dan toen hij gereed ſtond om bezit van die waardigheid te nemen, wierdt hij op reis zijnde door een hardnekkige koorts aangetast, die met enige tuſſenpozing verzeld ging, en aan hem de vrijheid gunde om naar *Leiden* terug te keren; doch korten tijd daarna wierdt hij 'er op een feller wijze door aangetast, en na gedurende een vrij langen tijd 'er deerlijk door gekweld te zijn geworden, rukte die hem ten laatſten in 't graf op het uiteinde des jaars 1638, na 52 jaren geleefd te hebben. ADOLF VORSTIUS heeft den 6 december daar aan volgende, ene lijkrede over hem gedaan, die benevens enen bundel latijnſe lijkdigten op hem door de beroemdſte Poëten van dien tijd, te zamen ten jare 1693 te *Leipzig* in 8vo. gedrukt zijn, en de beroemde GROTIUS maakte dit vierregelig vaars op zijn overlijden:

Ille tribus linguis toto celeberrimus orbe
Occidit heu! Legum regula, Juris honos,
Succesſor quærendus erit. Jam mitte, Batave,
Mitte per & terras, mitte per & maria.

CUNÆUS heeft het eerſte Jubelfeest der *Leidſe* Akademie met ene oratie op den 8 februarij 1624 gevierd, toen hij voor de tweedemaal *Rektor magnificus* wierdt, naderhand heeft hij nog tweemalen die erepost bekleed. Hij was in 1616 getrouwd met MARIA, ene dogter van NIKLAAS VAN ZEIST, Penſionaris der ſtad *Leijden*, en kleindogter van JAN VAN BANCHEM,

CHEM, Preſident van den Hogen Raad in *'s Hage* en Curator van het Hogeſchool te *Leijden*, bij wie hij verſcheidene kinderen heeft verwekt, waar van de afſtammelingen, zelvs nog in onze dagen, de geſtoelten der ere te *Leijden* met veel lof hebben bekleed.

CUNÆUS bezat een droog geſtel, en was van een zwartgallig temperament; oplopend, en veeltijds droefgeestig en neerſlagtig; hij zag weinig gezelſchap, was altoos ernſtig, ſprak weinig, en kost geen boerten verdragen. Men vindt opgetekend, dat terwijl hij aan zijn jongſte ziekte met de koorts lag te worſtelen, die hem korte dagen daarna ten grave ſleepte, hij wist uit te werken, dat zijne zuster die hem in 't krankbed oppaste, nevens de verdere huisgenoten, naar de kerk gingen, zo dat hij alleen met een oude dienstmeid te huis bleef; aan deze beval een goed vuur aan te leggen, onder voorwendzel dat hij koud was. Dit volvoerd zijnde, gaf hij haar de ſleutel van zijn ſtudeerkamer, en beduidde haar waar zij een mande met papieren zoude vinden, die hij haar belaste af te halen en in zijn kamer te brengen. Zij doet dit, en na haar onder enig voorwendzel uit de kamer te hebben doen gaan, kroop hij uit zijn bed, nam de ſchriften uit de mand, en verbrandde die alle, naderhand voor reden van dit bedrijf gevende, dat hij die te onvolkomen oirdeelde, om na zijnen dood in 't licht gegeven te worden, zo als hij vreesde dat men zoude doen. 't Jammerſte was dat zig onder deze ſchriften zijne wel uitgewerkte aantekeningen over FLAVIUS JOSEPHUS bevonden, tot het vervaardigen waar van, hij een groot gedeelte van zijnen leeftijd geſpild hadt.

Dat dees geleerde Man in het ſtuk van godsdienst aan de zijde der Remonſtranten overhelde, blijkt ten volle uit zijne ſchriften; ook bleef hij niet ongemoeid in de kerkelijke twisten, die in zijn tijd gants *Nederland* zo deerlijk bevoerden; inzonderheid haalde hij zig den haat van de heethoofdige contra-Remonſtranten op den halze, door zijn oirdeel dat hij gaf over het boek van SIBR. LUBBERTUS, tegens dat van HUIG DE GROOT, waarin deze de *Godsdienſtigheid der Staten van Holland*

verdedigt. Men nam zijn boeksken *Sardi venales*, 't welk inderdaad een ſcherp hekelſchrift was, te baat, om hem bij het Sijnode nationaal te *Dordrecht* aan te klagen; het liep evenwel zagter met hem af, dan men wel in den beginne verwagt hadt. Want toen het Sijnode was aangediend dat hij op de aanſpraak van den Aſſeſſor FESTUS HOMMIUS, vergezeld van den Predikant IZAAK JUNIUS en een Ouderling van *Leiden*, ten verzoeke van de Gedeputeerden der Sijnode aan hem gedaan, hadt geantwoord: „ Dat hij over de fauten in „ zijn gedrukte boeken, bij hem geſchreven toen hij nog jong „ was, en geene profeſſie der religie dede, met een publijk „ ſchrift, eerſtdaags uittegeven, de Sijnode en de kerken „ zoude voldoen," namen de *Dordſe* Vaderen hier genoegen in, en vonden verder goed, dat de Predikanten van *Leiden* CUNÆUS zouden vermanen, om zodanig een goed voornemen en belofte in 't werk te ſtellen; doch het blijkt mij niet dat iets van dien aart immer door onzen Hoogleraar is in 't licht gegeven, ook liet men hem zedert dien tijd ongemoeid.

Veelvuldig zijn de loftuitingen door een aantal Geleerden aan CUNÆUS gegeven, wij zullen ons enkel vergenoegen dat bij te brengen, 't welk men geplaatst vindt in de opdragt van den geleerden P. BURMAN voor de latijnſe Brieven van hem, en door genoemden Hoogleraar ten jare 1725 in 't licht gegeven; zie hier zijne woorden: „ Ik prijze hem als een der „ welſprekendſte Mannen en ervarenſte Regtsgeleerden, die „ zo grotelijks als iemant met de luisterrijkſte voordelen en „ eertijtelen van de Akademie is begiftigd geworden; die bo„ ven velen uitmuntte in groot aantal van leerlingen, die „ uit alle gewesten van *Europa* naar hem toevloeiden; die, „ in zijne honigzoete ſchriften, de bevalligheden van CICERO „ met het zout van ATTICA vermengende, bij ieder in ſtaat „ gerekend wierdt, om, bij uitſtek boven anderen, ſchrale „ wetenſchappen met puik van welſprekendheid en rijkdom „ van vernuft te verſieren; die in allen opzigte naar 't ge„ meen gevoelen der Geleerden, met de vermaardſte Rede„ naren gelijk te ſtellen was, en die eindelijk den lof, door

„ de

„ de kragten van zijnen edelen Geest vergaderd, welke zo
„ lang de geleerdheid haren verdienden prijs behoudt, onfter-
„ felijk duren zal, aan zijn nakomelingſchap, als wettig erf-
„ goed, tot enen vorſtelijken luister en grootachtbaarheid
„ heeft nagelaten."

Het Afbeeldzel van hem in 't koper gefneden en in prent gebragt, treft men bij onderſcheidene Schrijvers aan, als onder anderen in FREHERI *Theatrum*, en in de *Alma Academ. Leidenſ.*, onder het welke deze beide regels geplaatst zijn:

Mutos CUNÆI *vultus hæc monſtrat imago:*
Reddit eam comitans ora diſerta liber.

Zijne in druk uitgegevene ſchriften, bepalen zig tot de volgenden:

1. *Animadverſionum liber in* NONNI *Dionyſiaca. Acceſsere* DANIELIS HEINSII *diſsertatio de* NONNI *Dionyſiacis*, *& ejusdem Paraphraſi*; Jos. SCALIGERI *conjectanea ad editionem* PLANTINI *&* WECHELI. *Lugd. Bat. ap.* ELZEVIR. 1610. *in* 8vo. CUNÆUS toont in zijne aantekeningen de gemaakte fauten van den Schrijver aan.

2. *Sardi venales, Satyra Menippea in hujus ſæculi homines plerosque ineptè eruditos*, PETRUS CUNÆUS *ſcripſit. In fine ſeorſum addita eſt, ex ejusdem interpretatione*, *D.* JULIANI *Imp. Satyra in Principes Romanos. Lugd. Bat. ap.* RAPHELENG. 1612. *in* 16mo. It. vijfde druk, in de Verzameling, getijteld: *Quatuor clariſ. Virorum Satiræ.* NIC. RIGALTII *Funus paraſiticum.* JUSTI LIPSII *Satyra menippæa. Somnium* P. CUNÆI, *Sardi venales*, JULIANI *Imp. Cæſares a* P. CUNÆO *tranſlati. Lugd. Bat.* 1620. 24mo. It. in de *Tres Satyræ menippeæ: nempe* L. ANNÆI SENECÆ *Ἀποκολοκυντωσις*, JUSTI LIPSII, *Somnium*, *&* P. CUNÆI, *Sardi venales, recenſitæ & notis perpetuis illuſtratæ. Lipſiæ* 1720. *in* 12mo. De uitgever en de ſcholiast, is GOTTL. KORTE, geboren te *Beesko* in de *Neder-Lauſitz*, die naderhand Profesſor in de regten te *Leipzig* is geweest. *It.* vertaald in 't nederduits onder den tijtel: Gehken te hoop. Amſt. in 12mo. meermalen herdrukt. Dit Hekelſchrift van CUNÆUS is ongemeen

geestig en in een lugtigen aangenamen ſtijl geſchreven. Hij britst 'er vrij gevoelig de valſe Geleerden, en de onwetende Profeſoren, die zig een ſpel maken van de ligtgelovigheid hunner verwonderaars en leerlingen; inzonderheid gispt hij ook de *Nederlandſe* Godgeleerden, en beweert, dat die in twist zijn geraakt over zaken, daar de beide partijen even weinig doorzigt in hebben, en hij lagt hartelijk over de handelwijze van zodanige Predikanten, die, terwijl zij hunne hoorders tot het betragten van liefde en eensgezindheid aanmanen, zig onderling door de allervuilſte lasteringen als razende wolven verſcheuren. Men zegt, dat CUNÆUS die dit ſtuk in zijn jeugd heeft vervaardigd, in rijpere jaren 'er enige al te bijtende zetten van afkeurde.

3. *De Republica Hebræorum, libri tres. Hebræa & Græca omnia verbo tenus reddita latiné ſunt. Lugd. Bat. ap.* L. ELZEVIER 1617. Zedert dien tijd zijn 'er van dit werkje een menigte drukken in 't licht gekomen, waar van voor den besten wordt gehouden: *variis adnotationibus illuſtrati a* JOHANNE NICOLAI. *Lugd. Bat.* 1703. *in 4to.* Ook is het in 't engels, frans en hoogduits vertaald, gedrukt; mede in het nederduits vertaald door HUIG WILLEM GOEREE, onder dezen tijtel: De Republijk der Hebreen/ of Gemeenebeſt der Jooden/ in drie Boeken door PETRUS CUNÆUS in 't latijn beſchreven/ en nu uit 't latijn vertaalt/ en met Printverbeeldingen/ en nodige inlaſſingen verrijkt/ door een Liefhebber der Joodſche Oudheden. IV Delen/ 1682--1702. in 12mo. Namaals herdrukt in IV Delen in 8vo. Dit werkje is in zuiver latijn en met veel bevalligheid geſchreven, even zo als alle de andere werken van CUNÆUS, dan misſchien is de ſtijl 'er wat al te verheven van en met te veel bloemen opgeſmukt, voor een onderwerp van dien aart. Ook hebben verſcheidene Schrijvers het gevoelen van CUNÆUS wederlegd, waarin hij met een weinig te veel vertrouwen voor zijn gevoelen, MELCHISEDEK voor den zoon van GOD, wil gehouden hebben.

4. *Orationes varii argumenti. Accedit, præter alias ejusdem diſſertationes, Conſilium in cauſa poſtliminii. Lugd. Bat.* 1640. *in 12mo.*

12mo. *It.*, met een Voorrede van AUGUSTYN BUCHNER. *Witteb.* 1643. *in* 12mo. Deze BUCHNER is Hoogleraar in de digtkonst en welſprekendheid geweest te *Wittenberg*, en is de Schrijver ener *inleiding tot de Hoogduitſe Digtkunde*, en geboren te *Dresden* in 1591, en geſtorven te *Wittenberg* in 1661. Daar zijn nog vele andere drukken van dit geachte werkje, waar van wij flegts nog zullen opnoemen dien, welke dezen tijtel voert: *Orationes &c. ejusdem alia opuscula: Satyra menippea*, JULIANI *Cæſares*, *& Reſponſum in cauſa poſtliminii*, *cum quibusdam ejusdem Epiſtolis nuncupatoriis.* CHRISTOPH. CELLARIUS *notas & obſervationes addidit. Lipſ.* 1693. *in* 12mo. *Ib.* 1723. *in* 12mo. Enige van deze Redevoeringen waren afzonderlijk gedrukt, toen JAN CUNÆUS, zoon van den Schrijver, 'er de verzameling in zijn geheel van heeft uitgegeven. Zij zijn wel geſchreven, en kunnen tot modellen dienen voor Akademiſe Redevoeringen; de duidelijkheid en netheid gaat 'er in gepaard met de ſchoonheid en zuiverheid van ſtijl. Zie 'er hier de lijst van: 1. *In natalem Academiæ Leydenſis.* 2. *De neceſſitate & præſtantia Litterarum.* 3. *Ad Authent. habita. C. nè filius pro patre.* 4. *De armis Climactericis, & eorum vi in rerumpublic. & civitatum converſione.* Hierin gispt hij op enen geestigen trant de zogenaamde voorzeggingen van de Astrologisten of Sterrekijkers. 5. *Exercitationum Oratoriarum, quæ auctoritate publica in Academia Leydenſi inſtitutæ ſunt, inauguratio; habita* 10 *novemb.* 1620. 6. *Cum Jurisprudentiam eſſet prælecturus.* 9. *In* SUETONII *Galbam.* 10. *Cum ordiretur explicationem libri XIII. Annalium* TACITI. 11. *Cum* HORATIUM *publicè prælecturus eſſet.* 12. *Cum* JUVENALIS *explicationem ordiretur.* 13. *In exequiis Clar.* EVERARDI VORSTII, *Med. Prof.* 14. *In Exequiis Clar.* EVERH. BRONCHORSTII, *Jurisp. Profeſſoris.* 15. *In Exeq. Clar.* CORN. SWANENBURGII, *Jurispr. Prof.* 16. *In funere* FRANCONIS BURGERSDICII, *Philoſ. Prof.* 18. *Super cauſâ judiciaria Senatus Academici* 2 *febr.* 1632. Hier na volgt het *Reſponſum in cauſa poſtliminii*, 't welk reeds in 1631 was in 't licht gegeven, en dat tot onderwerp hadt: „ Drie *Genueſe* ſchepen, hadden een „ rijkgeladen *Turks* vaartuig bemagtigd, en dit vaartuig was

„ goe-

„ goede prijs, doordien de *Genueſen* in duurzamen oorlog met „ de *Turken* waren; maar het onſtuimig weder hadt hun ge„ noodzaakt, een haven van *Kandia* welke aan de *Venetianen* „ behoorde in te lopen. De *Venetianen* nu in vrede met de „ *Turken* zijnde, is de vraag, hadden dezen het regt om hun „ vaartuig te rug te eisſen? CUNÆUS beweert van neen, en „ verdedigt de zaak der *Genueſen.*" De verzameling waar van wij ſpreken wordt bepaald door de *Lijkrede op* CUNÆUS.

5. PETRI CUNÆI *Epiſtolæ, & Oratio in obitum Clariſſ.* BONAVENTURÆ VULCANII, *edente* PETRO BURMANNO. *Lugd. Bat.* 1725. *in* 8*vo.*

CUNÆUS hadt nog voor het jaar 1632 geſchreven: *De cauſis Juris & Facti, earumque differentiis*, doch deze Verhandeling heeft nimmer het licht gezien, zo min als de Aantekeningen over FLAVIUS JOSEPHUS, waar mede hij ver gevorderd was, doch die wij gezien hebben, dat hij benevens andere belangrijke ſchriften in zijn jongſte levensſtond, aan het vuur heeft opgeofferd. —— ADOLP. VORSTII, *Orat. fun. in obit. Clar.* CUNÆI. FR. SWEERTII, *Athen. Batav.* p. 286--289. SCALIGER, *in Scaligeranis ſecundis.* Voc. THEOD. EBERTI, *Eulogia JCtorum & Politicorum &c.* p. 100, 101. TOB. MAGIRI, *Eponymolog. in* voc. TH. POPE BLOUNT, *Cenſura celebr. Authorum*, p. 938--940. MORH., *Polyh. Litter.* Tom. I. p. 977. *Polyh. Practic.* Tom. II. p. 562. CRENII, *Animadv. Philolog.* Part. V. p. 155--161. Part. XIII. p. 167. Jo. FABRICII, *Hiſt. Bibl.* Part. I. p. 331, 332. J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 970. P. FREHERI, *Theatrum*, Part. II. p. 600. *Catal. Bibl.* BUNAV. Tom. I. Vol. II. p. 1187. C. SAXI, *Onom. liter.* Pars IV. p. 184, 185. 582. BAILLET, *Jug. des Scavans.* Tom. II. p. 414. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. IV. p. 240--250. G. BRANDT, *Hiſt. der Reform.* II. D. bl. 203. 243. IV. D. bl. 523. P. DE LA RUE, *Gelett. Zeeland*, bl. 116--120. G. v. LOON, *Nederl. Hiſtoriep.* II. D. bl. 233.

CUNERUS PETRI, Biſchop te *Leeuwarden*, wierdt geboren van ſchamele en behoeftige ouders te *Duivendijk*, een dorp

dorp op het eiland *Schouwen* in *Zeeland*, omtrent het jaar 1550. Hij bragt zijne kindsheid te *Brouwershaven* door, en wierdt aldaar in de eerſte beginzelen der letteroeffeningen onderwezen, waarna hij *Leuven* bezogt, om was het mooglijk middelen te vinden tot zijn beſtaan ten einde aldaar zijne ſtudien voort te zetten. ELIAS VAN SCHORE, een edelman van die ſtad, neiging en bekwaamheden voor de wetenſchappen in hem beſpeurende, plaatſte hem onder 't getal zijner dienstboden, en gunde hem den tijd de ſcholen te bezoeken. Na zijnen wijsgerigen loop in 1550 te hebben afgedaan, ſtudeerde hij in de theologie, en volgde de lesſen der Hoogleraren RUARD TAPPER en JOCHEM RAVESTEIN. Ten jare 1559 wierdt hij tot Plebaan van *St. Pieter* te *Leuven* aangeſteld, en in 1560 tot Doktor in de theologie. Met de aanſtelling der nieuwe Biſſchoppen, weirdt hij met het Bisdom van *Leeuwarden* begiftigd, en deedt aldaar zijne plegtige intrede den 1 februarij 1570. Zijn eerſte verblijf was op het Blokhuis, bij ZEGER VAN GROESBEEK, die 't opperbevel voerde bij afwezigheid van den Graav VAN MEGEN; van hier wierdt hij door een gantſen ſtoet verzeld naar de kerk van *St. Vitus* tot *Oldenhove* gebragt, alwaar hij met den mijter op 't hoofd en den zilveren ſtaf in de hand, der aanwezende gemeente den zegen gaf, vertrekkende na het voleindigen van den avondzang, naar het klooster van de grauwe Bagijnen, daar hij bleef tot den 6den maart, wanneer hij ging wonen in 't Monnikenhuis van *Bergum*, 't welk naderhand tot de vergaderplaats der Staten is gebezigd. Des anderen daags gaf de Biſſchop een heerlijk gastmaal aan de voornaamſten van den Adel en Geeſtelijkheid, daar alles wat lekker is en de tong kan ſtrelen, wierdt voorgediend, pogende door een vrolijken maaltijd, zegt GABBEMA, den haat van zijn nieuw en lang afgeweerd ambt te vernietigen en aan den *Fries* te betonen, dat hij zo vreemd niet was van een gullen dronk, en ruim aangediste tafel.

Den 9den der zelvde maand, wierdt een regtsgeding, betrekkelijk ene trouwbelofte, in 't klooster van *St. Anna*, voor hem bepleit, en den 10den voldongen. ALEF VAN AYLVA

in

in liefde ontſtoken voor ANNA VAN DEKAMA, ſprak haar aan, om hare geloften van trouw, zo hij zeide aan hem gedaan, geſtand te doen; doch zij ontkende de belofte; 's Lands Advokaat daagde hen beiden voor 's Bisſchops ſtoel, die de zaak beſliste met hun een eeuwig ſtilzwijgen op te leggen. Daar nu de huwelijkszaken altoos ter judicature van het Hoge Geregtshof hadden geſtaan, haalde deze zaak den Bisſchop in den aanvang van zijne bedieninge, 's volks haat op den halze, die, bij voortgang van tijd, tot ruimer verwijderingen uitborst.

Den 26 februarij wijdde CUNERUS de Altaren in de *St. Vitus kerk*, en maakte die tot een Dom- en Hoofdkerk. Tot deze plegtigheid waren hem wegens het Hof, drie Adſesſoren toegevoegd, namelijk ANTHONY DEL VAILLE, PIETER FRITEMA, Raadsheren, benevens 's Lands Advokaat JAN CHARLES, die teffens op Koninglijk bevel in' last hadden, om hem in de bedieninge zijnes ambts, en in 't bezit der aangewezene goederen, te bevestigen. DEL VAILLE deedt bij die gelegenheid een lange redevoering, tot lof des Bisſchops, ten ſlotte daar bij voegende, dat het Hof aan den Bisſchop beſcherming verleende, en een ieder aangemaand wierdt, om aan hem de verſchuldigde gehoorzaamheid te bewijzen; ingevolge hier van, beloofde hem ook 's Lands Advokaat 's Hofs beſcherming, in alles wat niet ſtreedt tegens het regtsgebied en de vrijdommen van den Landsheer.

Door deze gunſtige toezeggingen gerugſteund, aanvaardde CUNERUS den 3 maart 1570, het bezit van 't klooster te *Bergum*, en zulks in weerwil van den Prior, daar hij zig egter weinig aan kreunde, ſchoon deze reeds op den brief van ALVA en de verklaring van den Raad, hadt geantwoord: „ Dat „ hij niet vermogt het klooster aan den Bisſchop over te la„ ten. Zij waren het kapittel van *Windesheijm*, dat hen voor „ een lid erkende, onderworpen, en hadden ingevolge daar „ van vele vrijdommen, zo van de Concilien als van Keizer „ KAREL zelven verworven; die het *Trentiſe* namaals bekrag„ tigde. Wat den eed betrof, dien ſtaafden zij aan het hoofd „ hun-

„ hunner orden, die duldde in 't geheel niet de vervreem-
„ dinge van hem noch zijne medebroederen. Ook bleek
„ het, dat zij, door een overoude verbintenisſe, verknogt
„ waren aan de Staten van den Lande van *Friesland*; derwij-
„ ze, dat zij niet vermogten, in die vernietiging naar eigen
„ zinnelijkheid te bewilligen. Zij waren altijd Dienaars ge-
„ weest van den Koning, zijne Stadhouders en derzelver on-
„ derhorigen; dervoegen, 't onbillijk ſcheen, dit klooſter
„ uit te roeijen. Dat daar te boven nog, in die magere
„ landſtreek, velen huisgezinnen, als mede den reizigers naar
„ *Groningen*, tot hulp verſtrekte. Hun inkomſte bleef, door
„ de dagelijkſe liefdegaven, zeer beſnoeid, en konde, ter
„ naauwer nood, 2000 gulden 's jaarlijks halen. Zij leefden
„ zeer zuinig, en waren van een onberispelijken wandel,
„ nemende alleenlijk den godsdienst waar, ten einde, om
„ anderen, die elders niet te ſtigtelijk leefden, ten goeden
„ voorbeelde te verſtrekken; daarbij was hun gewisſe opregt,
„ en zij kenden zig aan geene ondaad ſchuldig. Om kort
„ te gaan, hun regt aan den Bisſchop over te leveren, duldde
„ noch de regel hunner orden, noch des Pausſen concilien
„ en magtbrieven." Ook gaf de Prior verzoekſchriften aan het Hof in; en PAULUS COSTERUS, Prior van *St. Salvator* in *Thabor*, van de orden der geregelde Kanunniken des Kapittels van *Windesheijm*, deedt mede protest wegens het voorſchreven Kapittel. Dan dit alles kon niets baten; de Bisſchop ſtoorde zig aan geene dezer wederſtrevingen, en hij eigende zig het klooſter met den aankleve van dien toe; ja hij verkogt bij openbare veilinge, de roerende goederen, koeijen, paarden en al wat 'er maar te vinden was. Des de Prior genooddrongen zijnde voor het geweld te bukken, zig liet paaijen met 100 guldens jaars, en nog 100 boven dien, voor eens, met de betalinge zijner ſchulden, welke nog geen 50 guldens beliepen; voorts een kamer in *St. Anna's* klooſter te *Leeuwarden*, met twee bedden, en 't geen 'er toe behoorde, benevens vier ſchuiten turfs; dit alles te vinden uit de goederen van *Barra-klooſter*. De Monniken verkregen door voor-

voorſpraak van DEL VAILLE, FRITEMA en 's Lands Advokaat CHARLES, elks 100 guldens, met een bedde, gedurende hun leven. Op de zelvde wijze handelde de Biſchop met de Proostdije van 't *Zand*, te *Bolswaard* gelegen, en op den 5den der maand met *Mariengaarde*.

Den 12den van de zelvde maand, wijdde CUNERUS de kerk te *Nijenhove*, die hij door het prediken der Onroomſen ontheiligd verklaarde. Zijn eerſte kerkelijke vergaderinge hieldt hij den 25ſten meij in het Predikheren klooster, daar het merendeel der Geestelijkheid van den lande verſcheen, deze eindigde na drie dagen zittens. PIETER FRITEMA en FOKKO ROMMARTS, Raadsheren, ſtonden, door last van 't Hof, hem bij. 't Doel hieldt meest op 't aannemen van het Concilie van *Trente*, dat zij vastſtelden. Vervolgens ging hij den 13den julij, met die beide Raden en den Aartsdiaken DOUWE BENDIXT op reis, om zig insgelijks in de andere ſteden voor Biſchop te doen erkennen. Dit verrigt zijnde, bezogt hij ten zelven einde de kerken van *Oost-* en *Westergo* benevens die der *Zevenwouden*, zoekende hem daar door aangenaam te maken en zijn ſtoel te bevestigen; 't welk ook voor een wijl gelukte, ten tijd toe namelijk, dat hij tot alle overdaad, ongebondene wellust, geldſchraperijen en dwaasheden van allerleije ſoort verviel, die hem niet alleen belachgelijk, maar ook bij een ieder veragt maakten.

Het vernietigen van de kloosters *Mariengaarde*, *Bergum* en de proostdije van *Bolswaard*, 't verkopen van den ſteen, en de kerkhoven te maken tot weijland, daar de graven der *Frieſen*, voorzaten van de beesten, wierden opgedolven, de lighamen en de doden ontdekt, ſtak velen van dit vrijheidminnende volk in den krop. Hij trok ook alle geestelijk regtsgebied tot zig, ſchattende de Priesters op de helft en derde part in hun inkomen, verders nam hij ook onbetamelijke boeten van de Mennoniten en anderen. GABBEMA zegt, een brief van den Preſident VIGLIUS te bezitten, waarin hij hem onder anderen ſchrijft: „ Dat het werk van enen goeden Herder is, zijne ſchapen te ſcheren, en niet te villen."

Uit

Uit een zijner Boekskens, handelende: *Van 't ambt eens Christen Prinfes*, kan men geredelijk opmaken, door welk een geest hij gedreven wierdt; zie 'er hier een ſtaaltjen van: Hij beweert aldaar onder anderen, „ dat 'er geen dwaling „ noch bijgeloof in de Roomſe kerk plaats vindt; maar be„ ſtempelt alle leringe en gebruik van anderen, die buiten „ dees kerk zijn, met de naam van *vervloekte Ketterije*, die „ door de Vorſten behoort geſtraft en uitgeroeit te worden." Ingevolge zijn voorgeven: „ welt de Ketterije voort uit het „ ſchorsſen der bloedplakaten en het ſtaken van de voormaals „ gepleegde wreedheid. Want *Holland*, luidden zijn woor„ den, *Zeeland*, *Friesland*, *Vlaanderen* en *Braband*, hadden „ zeer luttel ketters, die hier en daar in 't heimelijk verſtrooit „ waren, toen 's Konings plakaten naar geſtrengheid wierden „ uitgevoerd; doordien de Ketterije, als toen door de toom „ van de Roomsgezinde Overigheid, dermate was gebreideld, „ beangst en te onder gebragt, datze ter nauwernood in ho„ len en hoeken kikkende wierdt vernomen." Tot een voorbeeld, „ voert hij hier *Italiën*, *Sicilië*n, *Portugal* en andere „ landen aan, daar het ſtraffen van Ketters de overhand heb„ bende, beſtierd door de naarſtige waakzaamheid der Ove„ righeid, oneindig minder met dat euvel beſmet zijn. E„ doch, toen onze Opzienders begonden te ſluimeren, en de „ vreze voor hun uit den weg was geruimd, zo is deze „ rook, met welke de lucht zo zeer verduistert en beſmet is, „ even als uit een opene put des afgronds, in zulk een me„ nigte als van een groten oven, opgeſteigert, en de Ketters „ zijn even gelijk ſprinkhanen en boos kruid, vermenigvuldigt „ tot gantſe hopen." Verders, „ wil hij niet dat zijne Rooms„ gezinden enige handel of verkering mogen aangaan met „ iemant van ene andere geloofsbelijdenisſe, maar alle de „ zodanigen wil hij voor heidenen en tollenaars gehouden „ hebben;" begerende op dusdanige zaamverbondene Roomsgezinden toegepast te hebben, de woorden van Paulus: *En wilt het juk met den ongelovigen niet trekken: want wat deelagtingemakinge is 'er met de geregtigheid en ongeregtigheid?* enz.

Allen die den Roomſen godsdienst niet belijden, zijn hem de dood, helle, logen, het Beest, *Openb.* XIII. beſchreven; voorts wolven, dieven, moordenaars, melaatſen, met de peſt beſmetten, Belials-kinderen. Integendeel zijn de Roomsgezinden voor hem: leven, hemel, waarheid, lammeren, regtvaardigen, ja CHRISTUS zelven, enz. Het was dus in geenen deele te verwonderen, dat de ingezetenen van den lande, bij zijne aankomst reeds enen verregaanden afkeer voor hem gevoelden, daar zij bij voorraad wisten, welk een heilloze imborst hem bezielde, en welk een vervolgzieke aart in zijnen boezem zwoegde.

Op den 1 augustus van dit zelvde jaar, liet CUNERUS de *Aflaten* verkondigen, en ſtelde tot Biegtvaders aan, Heren ANNE, Officiaal zijn's Hofs en Pastoor te *Jorwert*; Ivo, Deken en Pastoor in de Hoofdkerk, benevens DOUWE BENEDICT, Kanunnik en Pastoor, den Prior der Predikheren, en de Gardianen der Minderbroeders te *Leeuwarden*; JELLE, verkoren Pastoor te *Sneek*; ENGEL JAKOBSZ., Vikaris te *Dokkum*, met de beide Pastoren in *Bolsward*. Zeker onbekende, die zig verſchool onder den verbloemden naam van THEOPHILUS GELASIUS, maakte een werkje door den druk gemeen, waar bij hij deze handelingen van den Biſchop op ene geleerde, geestige en teffens boertige wijze hekelde en het ongerijmde daar van aantoonde; het voerde geen anderen tijtel, dan ſlegts deze woorden: *In breve Pontificis, venia dignantis Jeſum, Invectiva ſacra, ſive Ironica redargutio.*

Na dat GASPAR ROBLES, Heer van *Billij*, in meij 1576, BARTHOLD ENTES uit *Friesland* verjaagd hadt, kwam JAN KNYF, Biſchop van *Groningen*, te *Leeuwarden*, om hem daar over geluk te wenſen; bij deze gelegenheid predikte de *Groninger* Biſchop, in de Hoofdkerk; en, na voleinden van den dienst in grote pragt, ſpoedigde men diswaarts, eerst ten huize van den Preſident 's Hofs van *Friesland*, vervolgens bij ROBLES, en ten laatſten bij den Biſchop van *Leeuwarden*, daar ene der tijd- en tafelgenoten van dat gezelſchap van getuigt: „ Is het ons geoirlooft, de uitgelezenſte wijnen bij

„ *Nec*

„ *Nectar*, en de kostelijkſte en verſcheiden ſoorten van ſpijzen
„ bij *Ambroſijn* te vergelijken, daar zo veel Kerkvoogden,
„ Krijgshelden, en Raadsheren om zaten, waarlijk gij zoudt
„ geuit hebben, dit is het regte ſlempmaal der Goden; in
„ welke noch APOLLO's minlijk zanggekweel, noch ORFEUS
„ lier ontbraken, aangevuurt door de uitſtekendſte maatzan-
„ gers, tot blijk van een dankbaar harte over de verworvene
„ zege."

Toen in het jaar 1578 de hekken in *Friesland* waren verhangen, en de Staatſe partij meester was geworden, liet de Graav VAN RENNENBERG, die 'er het opperbevel voerde, CUNERUS PETRI vatten, eensdeels om zijn ſlordig levensgedrag, doch wel voornamentlijk om zijnen ijver voor de *Spaanſe* Regeringe; eerst wierdt hij op het blokhuis te *Harlingen* gezet, doch kort daarop naar 't klooster te *Bergum* gevoerd, daar hem 800 guldens tot zijn onderhoud' werdt toegelegd; doch de Biſchop, dien dit leven verveelde, ontvloodt het eerlang; anderen zeggen, dat hij gebannen wierdt; zeker is het, dat hij zig in 't eerst naar *Munſter* begaf, en aldaar enigen tijd den dienst als Wijbiſchop waarnam; vervolgens zijn verblijf te *Keulen* vestigde, alwaar hij zijn tijd ſleet met ſermoenen te doen en onderwijs in de godgeleerdheid te geven. Hij ſtierf in genoemde ſtad den 15 februarij 1580 in den ouderdom van ruim 48 jaren, en wierdt begraven in den Dom, bij het altaar der drie Koningen; zijnde naderhand dit graffchrift ter zijner gedagtenis vervaardigd:

PIETATI SACRUM.
Occiduæ Friſiæ CUNERUS *Epiſcopus (Hospes)*
Primus & extorris dormit in hoc tumulo.
Devixit Anno Salut. CIↃ.IↃ.LXXX.
XV. *Febr. ætat.* XLIX.
poſitum a
GAUCONE GAUKEMA, FRISIO
Canonico Mariano, Aquisgranenſi.
InItIo annI VnDeCIMI.
R. I. P.

Men ziet door de werken, die deze trotſe Kerkvoogd heeft in 't licht gegeven, dat zijn voornaamſte ſtudie beſtond in de *wedersleggende Godgeleerdheid*; doch wel verre van zijne partijen door kragt van gegronde bewijsredenen te zoeken te overtuigen; nam hij laster en ſchelden te baat; alomme ſtraalt in zijne ſchriften de helſe geest van onverdraagzaamheid door; en de middelen van overtuiging die hij te werk wil geſteld hebben om de dwalenden op het regte ſpoor, dat is tot de *Roomſe kerk* te rug te brengen, zijn, om die, na gedane vermaning, door middel van galg en rad te overtuigen; daar te boven ſtraalt 'er nog ene onvergeeflijke toegevendheid in door, ten aanzien van zodanige Geestelijken van de Roomſe geloofsbelijdenis, die zig aan de ſnoodſte misdrijven, vrouweſchending, dieſſtal en moord zelvs niet uitgeſloten, hebben ſchuldig gemaakt, quanſuis berouw tonen en boete doen. Met dit al, heeft Joh. Thomas de Rocaberti, Aartsbisſchop en Onderkoning van *Valence*, de ſchriften van Cunerus Petri waardig gekeurd, om ene plaats te vullen in de *Bibliotheca maxima Pontificia*, in XX foliant-delen ten jare 1698 te *Rome* gedrukt, in zig bevattende, zo als de Verzamelaar zig uitdrukt, bijna alle de beste Schrijvers, die den Roomſen Stoel met hunne pennen verdedigd hebben. Zie hier ene lijst van zijne uitgegevene werken; zo in het nederduits als latijn.

1. Een ſeker bewijs van den Dagheer / ende ſolutie van al dat men hedensdaechs daer teghen is booztbzengende enz. Loven 1566. in 12mo.

2. *Veræ ac germanæ Domini noſtri Jeſu Chriſti Eccleſiæ (quæ columna eſt & firmamentum veritatis) deſignatio, atque ejusdem per quatuordecim proprietates oſtenſio. Lovan.* 1567. *in* 12mo.

3. Den Schilt teghen die Wederdoopers / waer in bereiaert wozdt die oude en Catholijcke leeringhe teghen ſeckere articulen / daer die Wederdopers / bijzonder die Mennonisten / nu ter tijt die heijlighe Kercke / mede ſijn beroerende. Dienende ooch teghen alle ketterijen die nu corts opgheresen ſijn. Leuven 1568. in 12mo.

4. *Statuta Synodi diœceſanæ Leovardiæ à Rev.* CUNERO PETRI *anno* M.D.LXX. *die* 25, 26 *&* 27 *aprilis celebratæ. Lovan.* 1570 *in* 8*vo.*

5. *De Miſſæ Sacrificio, tractatus. Eodem authore, de Meritorum Chriſti & Sanctorum conſenſu. Item. Quæſtiones Paſtorales. Et de celibatu Sacerdotum, admonitio. Lovan.* 1572. *in* 12*mo.*

6. *De Chriſtiani Principis officio, & quæ ſecundum conſcientiam ex ſacris literis ei debetur obedientia. Col.* 1588. *in* 12*mo.*

7. *Tractatus aliquot inſigniores de graviſſimis Theologiæ Chriſtianæ Controverſiis, opus novum, doctum & elaboratum, in quo, quæ de Peccato originali, Gratia, libero arbitrio, charitate, juſtificatione, aliisque, hoc tempore diſputantur, tum ad privatas periculoſasque quorundam opiniones convellendas, elegantèr & ſubtiliter excutiuntur. Colon.* 1583. *in* 12*mo.*

8. *De Cura Corporis humani, pro Clericis aliisque piis hominibus, è Sacra Scriptura & Patribus. Colon.* 1587. *in* 12*mo.*

9. *Curſus* B. MARIÆ *Virginis, in uſum Religioſorum Ordinis S. Benedicti auctus & emendatus. Ingolſt.* 1587.

10. Het ambt ener Chriſten Prinſeſſe. Keulen 1566. in 12mo. —— L. GUICCIARDIN, *Deſcript. Belg.* p. 214. FR. SWEERTII, *Athen. Belg.* p. 167. *&* *Faſt. Acad.* 44. 116, 117. J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 222. VAN HEUSSEN, *Hiſt. Epiſc. Leovard.* p. 40--43. CASTILLION, *Sacra Belgii Chronol.* p. 489, 490. GAZET, *Hiſt. Eccleſ. des P. B.* 494, 495. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. VI. p. 262--268. S. WINSEMIUS, *Cronique van Friesland*, bl. 552. 636--640. S. A. GABBEMA, *Verh. van Leeuwarden*, bl. 515--531. 567, 568. P. BOR, *Ned. Hiſt.* druk van 1678. I. D. bl. 814. II. D. bl. 19. P. DE LA RUE, *Geſlett. Zeeland*, bl. 225--227. WAG., *Vad. Hiſt.* VI. D. bl. 65. VII. D. bl. 239, 240.

CUP (WILLEM), uit een overoud en aanzienlijk geſlagt te *Bommel* geſproten, wiens voorouders aldaar de aanzienlijkſte Regeringsposten hebben bekleed, is in die ſtad geboren den 6 julij 1604. Zijn vader was PIETER CUP, en zijne moeder ELIZABETH VAN WELY, eene dogter van JOHANNES VAN

WELW, wegens de Ridderſchap ter Staatsvergadering van *Gelderland* verſchreven.

Na dat WILLEM de latijnſe ſcholen in zijn vaderſtad hadt doorlopen, wierdt hij tot meerder vordering in het eerſte vak der letteroeffeningen, aan het opzigt van JAKOB LETTE of LETTINGIUS, Rektor der triviale ſcholen te *Leiden*, toevertrouwd. Hier enigen tijd, met veel vordering het onderwijs van dezen kundigen Schoolvoogd genoten heboende, wierdt CUP Akademie-burger, en hoorde in de philoſophie de Hoogleraren GILBERTUS JACHÆUS en FRANCO BURGERSDYK; in de fraije letteren hadt hij tot Leermeesters een paar mannen, welke gedurende de gantſe eeuw, waar in zij leefden, onder de beroemdſten der wereld, in genoemde wetenſchappen, moeten gerangſchikt worden, namelijk DAN. HEINSIUS en GERH. JOH. VOSSIUS.

Doordien nu CUP de regtsgeleerdheid tot zijne hoofdſtudie hadt gekozen, lei hij zig ook inzonderheid op het beoeffenen van die wetenſchap toe, en hadt daar in tot Onderwijzers, de beroemde Mannen EVERH. BRONKHORST, KORNELIS SWANENBURG, JOHAN LINDERSHUISEN, NIKLAAS DEDELIUS en PIETER CUNÆUS, onder het beſtier van welken laatstgenoemden hij ook met de waardigheid van Doktor op den 15 januarij 1627 wierdt bekleed, na openlijk ene verhandeling *de Privatis delictis*, verdedigd te hebben.

Vervolgens bleef hij te *Leiden* wonen, en gaf aan de ſtuderende jeugd private leſſen in de regtsgeleerdheid; met welke nuttige tijdkorting hij aanhield tot op het jaar 1634, wanneer hij tot gewoon Hoogleraar in de regten aan het Gijmnaſium te *Harderwijk* wierdt beroepen, vervangende den leerſtoel van ANT. MATTHÆUS, die in de zelvde hoedanigheid naar *Utrecht* was vertrokken. Gedurende het tijdvak van 12 jaren nam hij aan dit Illustre ſchool de aan hem opgelegde taak met ijver waar, en vormde menig jongeling tot den dienst van THEMIS; ten tijd toe, dat door den dood van MARTINUS WYEINGA, de profeſſie in de regten te *Franeker* zijnde opengevallen, Curateuren van *Friesland* Hogeſchool, ten einde deze breuke te beteren, hem in deszelvs plaats ten jare 1646 beriepen, welke

ke waardigheid hij ook den 15 maart van het zelvde jaar met de gewone plegtigheid aanvaardde.

Toen hij eerst te *Franeker* kwam, wierdt hij door een geweldige alledaagſe koorts aangetast, die wel haast in een hardnekkige vierdendaagſe ontaarde, en hem gedurende dertig volle maanden aan enen ziekelijken en lustelozen toeſtand kluisterde. Hier van herſtelde hij nogthans gelukkig, egter niet zonder veel van zijnen voormaligen fleur en kragten verloren te hebben, inzonderheid hadt zijn geheugen veel geleden. De jongſte ziekte welke hem ten grave ſleepte, greep hem aan in het begin van het jaar 1667, en maakte een einde van zijn leven op den 16 januarij. Zijn lijkoratie wierdt uitgeſproken door zijn ambtgenoot, den geleerden Ulrik Huber, zijnde die eerst afzonderlijk gedrukt, en naderhand gevoegd bij de *Auſpicia Domeſtica* van genoemden Hoogleraar. Ongemeen is de lof, die hem hier in, zo ten aanzien van zijn zedelijk karakter, als geleerdheid wordt toegemeten. Zie U. Huberi, *Auſpicia Domeſt.* p. 412, 413. 437. Hij ligt begraven in de *Martini-kerk* te *Franeker*, zijnde op den ſteen, die zijne rustplaats bedekt, het volgende graffchrift gebeiteld:

Hoc Saxo continentur oſſa
Viri Clariſſimi
GUILIELMI CUP, J. U. D.
Ejusdemque Facultatis, dum viveret
Profeſſoris apud Friſios primarii;
Nati Bommeliæ,
Denati Franekeræ XVI. *Jan.* 1667.
Ætat. 63. *beatam reſurrectionem*
Cum fidelibus expectantis.
In charisſimi Patris ſui
Memoriam
Moeſtus poſuit Filius
Winandus Cup, J. U. D.

Tweemalen heeft onze Hoogleraar de aanzienlijke waardigheid van *Rektor magnificus* bekleed, namelijk in 1650 en

1658. Nog te *Leijden* zijnde, huwde hij aan GEERTRUID GORDON, geſproten uit een zeer oude en deftige familie in *Schotland*, ene dogter van JOHANNES GORDON, Kapitein in het lijf-regiment van den Prins VAN ORANJE. HUBER getuigt, dat zij ene uitmuntende vrouwe was, die tot ſieraad van hare kunne verſtrekte, godvrugtig, zedig, deugdzaam, deftig, haar man hoogachtende en beminnende, daarbij een zorgvuldige huismoeder. Zij ſtierf den 5 januarij 1653, na hem zeven kinderen gebaard te hebben, waar van vier, drie zoons namelijk en ene dogter, onzen Profesſor hebben overleefd. 1. JOHANNES, is Advokaat geweest voor den Hove van *Friesland*. 2. ALEXANDER, geboren den 6 november 1635; wierdt Doktor in beide de regten, den 16 junij 1659, na alvorens ene Verhandeling *de Quæſtionibus*, openlijk onder voorzitting van den Hoogleraar JOH. JAK. WISSENBACH verdedigd te hebben. Bij 't Hof van *Friesland* wierdt hij ten jare 1660 als Advokaat toegelaten, en den 8 december 1680 tot Penſionaris van *Leeuwarden* aangeſteld. Hij ſtierf den 19 januarij 1690, na bij zijne huisvrouwe ELSJE VAN MARSSUM, 4 dogters en 2 zoons verwekt te hebben. Zijn kleinzoon, mede ALEXANDER CUP genaamd, heb ik van nabij gekend, hij was een kundig Timmerman en Architekt, te *Leeuwarden*; en hadt den algemenen roem, van een eerlijk en braaf man te zijn; onder meer kinderen, verwekte hij bij zijne huisvrouw N. VERTOMME, ene dogter, AMELIA genaamd, een lieve en verſtandige meid. 3. WYNANDUS, wierdt insgelijks Doktor in de regten en Advokaat voor den Hove van *Friesland*. 4. De dogter, ELIZABETH genaamd, huwde aan JOHANNES BUNING, Advokaat te *Enkhuizen*.

Ten tweedenmale begaf zig WILLEM CUP in huwelijk met KATRYNA RENEMAN, ene dogter van JOHANNES RENEMAN, die eerst is geweest Adſesſor van het Krijgsgeregt te *Groningen* en vervolgens Raad en Advokaat-Fiskaal van de Admiraliteit te *Harlingen*. Deze KATRYNA wordt door HUBER niet alleen als ene gedienſtige huisvrouwe, maar teffens ook als ene brave en zagtzinnige ſtiefmoeder geprezen. Profesſor CUP verwek-

wekte bij haar een zoon en twee dogters, waar van GEERTRUID en JOHANNES EGBERT vroegtijdig zijn geſtorven, doch de jongſte ALBERTINA, heeft geleefd tot in 1737, hebbende tot haar einde toe te *Franeker* gewoond.

De uitgegevene ſchriften van onzen Hoogleraar beſtaan in de volgenden: 1. *Diſputationes ad Inſtitutiones Imperiales. Harderv.* 1634. *in* 12*mo. Franeq.* 1650. *in* 8*vo.* 2. *De Succesſionibus diſputationes XXVI. Franeq.* 1651. *in* 4*to.* 3. *Diſp. de Lege Falcidia. Ib.* 1649. *in* 4*to.* 4. *De Obligationibus, Diſputationes XXXVIII. Ib.* 1654. *in* 4*to.* 5. *Notæ ad Inſtitutiones Juris. Ibid. in* 4*to.* 6. *Faſciculus Diſſertationum Juridicarum. Ib.* 1644. *in* 8*vo.* —— U. HUBER, *Orat. in obitum Clar. Viri &c.* J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 397. E. L. VRIEMOET, *Athen. Friſic.* p. 387–394.

CUPERS (HERMAN DIEDERIK), Konſtſchilder, geboren in *'s Hage* den 29 december 1707, heeft de eerſte beginzelen der konst geleerd bij PIETER VAN KUIK, maar doordien deze Meester de ſchilderkonst vaarwel zeide en de eersnaalde voor het penceel verwisſelde, deedt hem zijn vader onder het opzigt van den Hiſtorieſchilder MATTHEUS TERWESTEN, met wien hij vele jaren in onderlinge vriendſchap was bekend geweest.

Na dat CUPERS zig omtrent drie jaren bij dezen meester zo in de teken- als ſchilderkonst geoeffend hadt, verliet hij hem, zettende met naarſtigheid de konst bij zig zelv' voort, zo naar goede voorbeelden, als het tekenen op het Akademie en het ſchilderen naar 't leven, om dus op alle wijzen zijne ſtudie te bevorderen; genietende ondertuſſen nog al veeltijds goede onderrigting van ſommige meesters, die genegen en goedwillig waren om jonge Schilders dienst te doen en voort te helpen.

Zijne genegenheid bepaalde zig meestal, tot het ſchilderen van hiſtorien, pourtraitten en moderne kabinetſtukjes, daar VAN GOOL getuigenis van geeft dat lof verdienen; ook bevlijtigde hij zig in 't ſchilderen van basrelieven, en wel met dien

geeden uitſlag, dat zij de achting van kundige liefhebbers naar zig trok. Ten huize van den Heer SCHIMMELPENNING Here van *Meerkerk*, heeft hij drie ſtukken welke ongemeen fraij zijn, geſchilderd. Het eene verbeelt de Faam, die de aanſtelling van Prins WILLEM DEN IV. tot Stadhouder afkondigt, met enige kindertjes en ander bijwerk. Het tweede, den Godsdienst en de Vrijheid, rustende onder de ſchaduwe van een Oranjeboom. Het derde vertoont de vorſtelijke Familie, den Hemel dankofferende voor het geſchenk van den jonggeboren Prins. Ook heeft hem zijn konst-ijver aangeſpoord tot het tekenen van welgelijkende Pourtraitten met kraïon, die fraij van kleur en behandeling zijn. Vele van zijne kabinetſtukjes zijn zo in de Verzamelingen der liefhebbers in *'s Hage*, als elders te zien. De tijd van het overlijden dezes konstrijken Schilders is mij niet gebleken. —— JOH. VAN GOOL, *N. Schouwb. der Ned. Konſtſchilders &c.* II. D. bl. 327. 330. Allgemein. Kunſtler Lexicon. 1779. ſ. 188.

CUPERS (LAURENTIUS), is geweest Karmeliter Monnik, Provintiaal van de kloosters zijner orden in de *Nederlanden*, Doktor in de theologie, een geleerd Prediker en ongemeen ervaren in de geſchiedenis van zijn vaderland. Hij ſtierf te *Brusſel* den 29 maart 1594, in den ouderdom van 66 jaren, en is in genoemde ſtad in de hoofdkerk begraven, met dit graffchrift:

Hic poſui Frater LAURENTIUS *oſſa* CUPERUS.
Dic requiem lector manibus ergo meis.
Ut dum finis erit mundi defunctaque ſurgent
Corpora, perpetuum mittar in Elyſium.

CUPERS heeft de volgende Werken in 't latijn door den druk gemeen gemaakt: 1. *Theatrum Mundi minoris, ſive humanæ Calamitatis Oceanum. Adjecit libellum de Dignitate Hominis. Antv.* 1576 & 1607. *in* 12mo. 2. B. ANNÆ *Genealogiam & Vitam ex vetuſtiſſimis Eccleſiæ DD. concinnavit. Ib.* 1562. *in* 16mo. 3. Ἀνθρώπου ἐσχατα, *Quatuor hominis no-*

vis-

visſima Concionibus XXIV explicavit. Cum Paracleſi ad ſtudium ſpiritualis militiæ. Colon. 1583. *in* 8vo. —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 806.

CUPERS (PIETER), te *Mechelen* geboren, is geweest Dokter in de regten en Advokaat voor den Hogen Raad aldaar, hij wierdt tot een lid van dat Geregtshof aangeſteld, maar de dood belette hem die post te aanvaarden. Hij ſtierf ten jare 1689, en ligt begraven in de kerk van *St. Rumold*, te *Mechelen*, alwaar men dit graffchrift van hem leest:

D. O. M.
Nobili Domino PETRO CUPERS
In ſuprema Regis Curia conſiliario,
defuncto 26 *Maii* 1669.
Et Dominæ MARIÆ VAN DER HOFSTAT,
ejus Uxori,
defunctæ 6 *Auguſti* 1685.
Filiæ D. ANTONII VAN DER HOFSTAT
Toparchæ de Muyſelwyck,
qui obiit 19 *Auguſti* 1670.
Et Domicel. ANNÆ LAURIN *ejus conjugis,*
mortuæ 12 *auguſti* 1675.
Qui omnes hoc Tumulo clauduntur;
Quem poſuit, & eodem quoque clauditur mœſtus hæres,
et prædicti PETRI *Filius*
Nobilis Dominus
DANIEL FRANCISCUS CUPERS.

Hij heeft geſchreven: *Tractatus de evictione Actionis hypothecariæ, ſecundum Conſuetudines Mechlinienſes etc.* Zijnde namaals door zijn broeder WILLEM CUPERS, die Sijndicus en Penſionaris der ſtad *Mechelen* is geweest, voltooid, vermeerderd, en door den druk gemeen gemaakt, te *Mechelen* ten jare 1679, *in* 4to. —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 971.

CU-

CUPUS (PIETER), is geweest *Remonſtrants* Predikant te *Woerden*, en wierdt, na dat 'er veel onenigheden tusſen zijnen aanhang en die der *Contra-Remonſtranten* waren voorgevallen, in zijnen dienst geſchoist. De Magiſtraat aldaar kost namelijk goedvinden, om op den 30 november 1618, terwijl hij uit de ſtad was, een briefje aan zijn huis te zenden, waarbij hem verboden wierdt, om voortaan binnen de kerk of elders in de ſtad te prediken, ter tijd toe, dat de Gecommitteerden van de Staten, en de Gedeputeerden van het *Delſſe* Sijnode aldaar zouden gekomen zijn, aan wien men de reden van de ſchorſing in zijnen dienst zoude open leggen, latende egter den Predikant PIETER BRICQUINGNY, die insgelijks tot de *Remonſtranten* behoorde, vrijheid om den kanſel te beklimmen. CUPUS bevondt zig toen te *Dordrecht* ten einde de gedaagde *Remonſtranten*, met raad en hulp ten dienst te ſtaan, en hij behoorde onder het getal van die genen, welke HUIG MUIS VAN HOLY, aangezien hem, zo wel als de gedaagde *Remonſtranten*, bevolen was binnen *Dordrecht* te blijven, om voldoening hunner daggelden aanmaanden, doch van hem een ſchamper antwoord ontvingen; waarop CUPUS aan MUIS VAN HOLY toevoegde: „ zijt gij hier Mijn„ heer om ons te helpen veroirdelen, dan zijn wij 'er kwa„ lijk aan. Zijn ons de Heren moede, men wijze ons „ ſlegts een plaats aan, daar zij willen dat wij gaan zul„ len."

Op den 1 januarij 1619, kwamen de Gecommitteerden van de *Delſſe* Sijnode te *Woerden*, ook waren drie dagen te voren reeds de beſchuldigingen van de *Contra-Remonſtranten* der Klasſis, tegens de *Remonſtranten*, en met name tegens CUPUS aan hun bezorgd, die ook aan denzelven, met verlof uit *Dordrecht* te *Woerden* gekomen, werden ter hand geſteld. CUPUS zijne beſchuldigingen gezien hebbende, zeide: „ wel „ te voorzien wat 'er volgen zoude," en deedt, op den gemelden 1ſten januarij, na dat BRICQUINGNY gepredikt hadt, een aanſpraak tot het volk, waarbij hij het vermaande tot ſtandvastigheid, in het geen hij hun geleerd hadt. Op den 5 junij

PETRUS CUPUS.

junij werdt de onderhandeling aangevangen, de vergadering waar voor hij verſcheen, beſtond uit vier Kommisſarisſen van de Staten benevens vier Predikanten. Gelijk men ligt kan vermoeden, wierdt Cupus in het ongelijk geſteld, zijne verantwoording voor onvoldoende gehouden; en hoe konde zulks ook anders uitvallen? doordien zijne Regters zijne partijen waren!

Gedurende de onderhandelingen, verzogten de Ouderlingen en Diakenen der kerke van *Woerden*, gerugſteund door het grootſte gedeelte der Gemeente, aan de afgezondene Kommisſarisſen zo politijk als kerkelijk bij request, dat zij de dienſtſchorting van hunnen Herder Cupus door de Magiſtraat, gedaan, door hun gezag wilden vernietigen. Men begrijpt ligt dat dit afgeſlagen wierdt; hierop deden zij een ander verzoek, namelijk, dat Cupus in geval van ziekte of dood van Bricquingny, zou mogen prediken, ten minſten tot zo lange, dat met het einde van de Nationale Sijnode, door de hoge Overigheid, een beſluit zou genomen zijn: dan, het antwoord op dit tweede verzoek was weinig gunſtiger dan op het eerſte, het behelsde: „ dat men den wil der Vergade„ ring aan de Requestranten zou laten weten." Den 8ſten januarij werdt het vonnis tegens Cupus geveld en getekend, doch niet uitgeſproken: men zondt hem in plaatze daar van, nog dien zelvden dag, een briefje, waarin gemeld wierdt: „ dat zijne zaak was overwogen, doch dat de tijd en gele„ genheid niet hadt toegelaten om die af te doen; verders „ verklarende, dat hij in zijnen dienst zou blijven geſchorst, „ ten tijde toe, dat bij de Vergadering het beſluit zou zijn „ opgemaakt en hem toegezonden worden. Het gemelde vonnis den 8ſten januarij getekend, en den 30ſten door de Staten van *Holland* bekragtigd, ontving hij in een beſloten brief, getekend den 4den februarij, met de namen des Preſidents en Scriba van gemelde Vergadering, waar bij hij, als den kerkendienst onwaardig, gedeporteerd wierdt. Bricquingny wist men te bewegen, van zijnen dienst afſtand te doen, met beloften, hem, zo om zijne klimmende

ja-

jaren als ſukkelende, toeſtand, een behoorlijk onderhoud te vergunnen.

CUPUS begaf zig vervolgens op bevel der Staten, naar *Dordrecht*, verbleef aldaar met de gedaagde en gearreſteerde *Remonſtranten*, tot dat het Sijnode een einde hadt genomen; en bevondt zig onder het getal der afgezette *Hollandſe* Predikanten, die in de maand junij dezes zelvden jaars, een Vertoog aan hun Hoog Mogenden inleverden, met verzoek om ontſlag; waar over hij en VAN BORRE, enige dagen later, een geſprek met den Griffier AARSSENS hadden, die hen met goede en kwade woorden afzette.

CUPUS vervolgens in *'s Hage*, voor de vergadering der Staten van *Holland* gehoord zijnde en van geene misſlagen kunnende overtuigd worden, wierdt hem ook geen verder leed aangedaan. In julij 1619 bevondt hij zig weder te *Woerden*, en waagde het, ſchoon ſtrijdende met het aan hem gedane verbod, in enige huizen te prediken; dit nam de Wethouderſchap te regte zeer euvel op, want hij gedroeg zig ten dezen opzigte als een ongehoorzaam burger. Hier kwam nog bij, dat 'er buiten zijn weten, zegt men, een geſchrift wordt opgeſteld, in het welk hij betuigde, dat hij die vermaningen of predikatien deedt op ſterken aandrang en verzoek van de *Remonſtrantſe* gemeente dier ſtad; welk geſchrift, volgens getuigenis van den Geſchiedſchrijver BRANDT, door meer dan 200 mansperſonen, en 168 vrouwen getekend was. Deze daad verbitterde de Magiſtraat nog meerder, en zij gaven van het een en ander kennis aan Gecommitteerde Raden; 't welk van dat gevolg was, dat CUPUS in *'s Hage* werdt ontboden, en hem dat geſchrift afgevorderd, 't welk hij terſtond gewillig overgaf; hier op werdt hij door Gecommitteerde Raden zeer ernſtig beſtraft, zo over zijne ongehoorzaamheid van tegens gedaan verbod te hebben gepredikt, als over de ondertekening van het gemelde geſchrift, 't welk men als oproerig aanmerkte, waaromtrent hij zig, even als de oude BRICQUINGNY, die mede in *'s Hage* was ontboden, en van oproer gekoesterd te hebben beſchuldigd werdt, verantwoordde.

Hier

Hier op volgde, dat den 11den junij, aan Cupus op ene boete van 600 guldens, en aan zijnen ambtgenoot op verbeurte van deszelvs wedde, werdt verboden, binnen *Woerden* of den Klasſikalen ring daar van, te prediken. Cupus werdt vervolgens over het bijwonen van ene *Remonſtrantſe* vergadering te *Rotterdam*, en het ondertekenen van de beſoignes aldaar, ten lande uit gebannen. Hij deze verbanning overtredende, wierdt te *Amſteldam* benevens Barnherus Vezekius en Arnoldus Geesteranus gevat, naar de gijzeling gebragt, en alle drie onder *Akte van nonprejudicie* naar *'s Hage* gevoerd, en van daar op 't huis te *Loeveſtein* gevangen gezet. Uit dezen kerker ontſnapt zijnde, begaf hij zig naar *Antwerpen*, en vertrok van daar met Episcopius en Grevinkhoven naar *Keulen*, daar zij met groot gevaar, wegens d'onveiligheid der wegen, den 18 meij 1621 aankwamen. Doch hier niet kunnende banken, doordien hun op last der Regering wierdt aangezegt de ſtad te moeten ruimen, begaven zij zig weder naar *Braband*, en kwamen den 7den julij behouden te *Antwerpen* terug, van waar Cupus benevens Episcopius en Uitenbogaart, naar *Rouaan* reisde en aldaar den 31ſten augustus aankwam; hier enigen tijd getoefd hebbende, beſloot hij *Parijs* te gaan zien om een bezoek bij Huig de Croot afteleggen, in wiens huis hij den 6den november 1622 predikte. Waarſchijnlijk is hij kort hier op in deze ſtad geſtorven; zeker is het, dat men na dit tijdvak niets meer van hem vindt vermeld. Men ontmoet verſcheidene afbeeldzels van Cupus in print gebragt; het hier bijgevoegde is door R. Vinkeles, in 't koper geſneden. ——— G. Brandt, *Hiſt. der Reformatie*, II. Deel, bl. 885. 959. IV. D. bl. 489. 493. 826. Wagen., *Beſchr. van Amſt.* IV. Stuk, bl. 340. En verders Uitenbogaart en Trigland, *Kerkelijke Hiſtorien*, en andere Geſchiedſchrijvers van dit tijdvak.

CUQUIUS, zie KUIK.

CUR-

CURCELLÆUS (STEVEN), Profesſor onder de Remonſtranten te *Amſteldam*, is geboren te *Geneve*, ten jare 1586, hoewel zijn vader te *Amiens* ene ſtad in *Pikardiën* te huis hoorde, welke plaats hij om de Godsdienst-vervolging verlaten hadt, kort na den zo ijsſelijken *St. Bartels* nagt. Na dat dit bloedig ſchouwſpel voorbij was, weet men, dat 'er alleengskens meerder verdraagzaamheid ten aanzien van de Gereformeerden in *Frankrijk* wierdt in acht genomen; dit deedt STEVEN beſluiten om zijn vaderſtad te gaan bezoeken, alwaar hij kort na zijne komst tot Predikant onder de Hervormden werdt aangeſteld; doch zig voor de Remonſtranten verklaard hebbende, wierdt hij in zijn dienst geſchorst, met dat gevolg egter, dat hij herſteld wierdt zo dra hij het gevoelen van ARMINIUS hadt verworpen. Dan zig in het jaar 1621 als lid in de vergadering van het provintiale Sijnode te *Charenton* bevindende, wierdt aldaar door ſommigen geſchreven, dat men ingevolge het beſluit van 't Sijnode het jaar te voren te *Alez* gehouden, de *Dordſe Canons* onderteekenen en bezweren moest; doch dit vondt hier vele tegenſtanders, waar van de voornaamſten waren CURCELLÆUS, DAVID BLONDEL, toen ter tijd Predikant te *Houdon* en namaals Profesſor der Kerkelijke Hiſtorien te *Amſteldam*, en verſcheidene andere Predikanten. Vele leden van die Vergaderinge waren van oirdeel, dat het formulier van dien eed zo nieuw en ongehoord was, dat men 'er ſlegts weinigen vondt, die van denzelven geen afkeer hadden, inzonderheid om dat het oirdeel der *Dordrechtſe Sijnode* daar geſteld wierdt als een *Regel des Geloofs*, van welken men niet mogt afwijken. Dienhalven wierdt bij deze Sijnode met gemene toeſtemming beſloten, de beraadſlagingen over dit onderwerp tot de naaste provintiale Sijnode van 't volgende jaar uit te ſtellen, in welken tijd de Predikanten alles rijpelijk zouden overwegen, en op enig ander formulier van toeſtemming mogen denken; dan in het volgend Sijnode te *Die* in *Dauphiné*, wierdt bepaald, dat alle de Predikan-

kanten zonder uitzondering die ondertekening en eed zouden moeten doen, en CURCELLÆUS zulks volſtandig bleef weigeren, wierdt hij afgezet.

In *Frankrijk* dus van zijn beſtaanmiddel verſtoken, begaf hij zig naar *Amſteldam*, alwaar hij zig enigen tijd geneerde met het corrigeeren van proeven, in de beroemde drukkerij van JOAN BLAAUW, en zulks ter tijd toe, dat hij SIMON EPISCOPIUS, als Hoogleraar der Remonſtranten te *Amſteldam*, opvolgde, waar door hij gelegenheid kreeg zijne grote geleerdheid openlijk te doen blijken. Het kost niet misſen of de gevoelens die CURCELLÆUS zo bij monde als in geſchrift leraarde, moesten hem tegenſtrevers verwekken; aan 't hoofd hier van bevondt zig de twistzieke MARESIUS, Hoogleraar te *Groningen*, die men weet dat gewoon was een ieder aanteklampen welke niet met zijne gevoelens ſtrookte. Ter gelegenheid van het geſchil dat 'er tusſen MOLINÆUS en AMYRAUT ontſtopd, over het leerſtuk der *Prædestinatie*, tragtte CURCELLÆUS als middelaar ten jare 1638 tusſen beiden te komen, met het ſchrijven van een werkje, onder den tijtel van: *Advis d'un Perſonnage desinterreſſé &c.*; doch dit bragt geen andere dan de hatelijke uitwerking voort, dat zij beide zijne vijanden wierden. MARESIUS gewoon te ſchelden, nam zijne gebruikelijke wapens te baat, en beſtempelde hem met den hatelijken naam van *Sociniaan*; waar toe inzonderheid aanleiding gaf de uitgave van CURCELLÆUS zijne *Quaternio Diſſertationum Theologicarum*, merendeels tegens de gevoelens van MARESIUS ingerigt; waar van de eerſte handelde over de woorden, *Trinitas*, *Hypoſtaſis*, *Perſona* enz.; de tweede, *de Peccato originis*; de derde, *de Neceſſitate cognitionis* CHRISTI *ad ſalutem*; de vierde, *de Hominis per Fidem & Opera Juſtificatione*; in het eerſte tragtte hij te bewijzen, dat het geſchil met de *Antitrinitarii*, of beſtrijders der Drieëenheid, enkel en alleen de woorden *Trinitas*, *Hypoſtaſis*, *Perſona* enz. betrof; dit was nu een brok die MARESIUS onmooglijk koste verzwelgen; hier kwam nog bij, dat CURCELLÆUS na dode van BLONDEL, deszelvs *Diatribe de* JOHANNA *Papiſſa* in druk gaf, waar in deze

wonderbaarlijke geſchiedenis als een fabel werdt uitgekreten; dit ontſtak de ijvervolle gramſchap van den *Groninger* Hoogleraar des te vuriger, doordien hij het verhaal van die zogenaamde Pausſin voor eene bewezene waarheid hieldt.

CURCELLÆUS ſtierf den 22 meij 1659, in den ouderdom van 73 jaren, en zijn opvolger in 't Hoogleraarambt ARNOLDUS POELENBURG, heeft zijn leven beſchreven, 't welk geplaatst is voor des Hoogleraars werken, ten jare 1675 door FILIP VAN LIMBORG in één deel in folio in 't licht gegeven, die naderhand in 't nederduits vertaald, gedrukt zijn, onder den tijtel van: **Theologiſche en Zedelijke Werken. II Delen/ Leijd. 1678. in 4to.** Voorts heeft CURCELLÆUS, behalven de reeds genoemden, nog verſcheidene andere werken door den druk gemeen gemaakt; inzonderheid een fraije uitgaav van het *Nieuwe Testament* in 't *grieks*, met verſcheidene lezingen en ene geleerde voorrede, het welk 't eerst te *Amſteldam* in 1658, en naderhand meermalen herdrukt is, in twee delen in gr. 12mo. Ook heeft hij veel toegebragt tot de uitgave der werken van zijnen voorganger SIMON EPISCOPIUS. Onder zijne overige ſchriften, zijn inzonderheid vermaard: *Inſtitutiones Religionis Chriſtianæ*, libri VII. hoewel hij het genoegen niet heeft geſmaakt, om dat werk volledig af te doen. Nog: *Diatribe de uſu Sanguinis inter Chriſtianos; Vindiciæ, quibus ſententia* ARMINII *de jure Dei in creaturas innocentes contra* MOSEM AMYRALDUM *defenditur*, in het nederduits vertaald gedrukt, onder dezen tijtel: **Onderzoek van het Bloedeeten. Amſt. 1681. in 12mo.** Het welke benevens enige andere ſtukken door hem geſchreven, in zijne Theologiſe werken niet gevonden wordt. —— SANDII, *Biblioth. Antitrinit.* pag. 109. WITTE, *Diar. Biogr.* voce. PAUL. FREHERI, *Theatrum*, p. 604--607. KÖNIGII, *Bibl. Vet. & Nov.* voc. T. CRENII, *Animadverſ. Philolog.* Part. II. p. 129, 130. Part. XIII. p. 108--112. Jo. FABRICII, *Hiſtor. Bibl.* Part. II. p. 51--53. *et* Part. VI. p. 372--374. KRANTZIUS *ad* CONRINGIUM, Sæc. XVII. p. 191. *Catal. Bibl.* BUNAV. Tom. I. Vol. II. p. 1188. C. SAXI, *Onom. liter.* Pars IV. p. 536. BENTHEM, *Kerk- en Schoolſtaat*, II. D. bl. 362.

36 G. BRANDT, *Hiſt. der Reformatie*, IV. D. bl. 662.

CURIUS (PIETER), geboren te *St. Winoxbergen*, is in zijn vaderſtad Rektor der latijnſe ſcholen geweest, en heeft uitgegeven: 1. *Grammatica Græcæ et Latina. Antv.* 1530. 2. *Dictionarium Græcé, Latiné et Teutonicé, ad inſtar Pappæ Puerorum* JOHANNIS MURMELLII. *Ib.* 1530. —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 970.

CURRIFICIS (JOHANNES), is eerst geweest Regulier Kanunnik in het Cistercienſer klooster te *Villers*, vervolgens Biegtvader van het klooster *de Marche-des-Dames* te *Namen*. Hij heeft geſchreven: *Tractat. de Vitio proprietatis, cum aliis ſimilis argumenti libellis, hoc initio: Sicut modicum fermentum totam maſſam etc.* Het aandenken van de heiligheid en geleerdheid van dezen Monnik, wordt breed uitgemeten, door HENRIQUEZ, *in Menologio Ciſtercienſi, ad diem* x *Maii*, alwaar hij hem onder de Heiligen van zijne orden rangſchikt. —— J. F. FOPPENS, *Biblioth. Belg.* p. 623.

CURTENBOSCH (JAN VAN), is geboren te *Gent* uit een fatzoenlijk burger-geſlagt, in het begin van de XVIde eeuw. Hij deedt ſnelle vorderingen in de letteroeffeningen, en maakte zig bekwaam niet alleen in de latijnſe, griekſe en hebreeuwſe talen, maar nog in verſcheidene andere wetenſchappen. Ook wilde hij door 't middel van reizen zijne kundigheden vermeerderen; ten dien einde doorliep hij *Frankrijk*, *Spanjen* en *Italiën*, en maakte zig alle voorkomende gelegenheden ten nutte tot vermeerdering zijner kundigheden. Omtrent het einde van 't jaar 1545, begaf hij zig naar het Concilie van *Trente*, alwaar hij de agt eerſte ſamenkomſten van die berugte kerkvergadering bijwoonde. Zedert dien tijd weet men niet anders van hem, dan dat hij zijne dagen te *Rome* eindigde, en begraven ligt in *Onze L. Vrouwen-kerk dell Anima*. DU PIN bepaalt den dag van zijn dood op den 18 november 1550.

Men heeft van CURTENBOSCH: *Acta Concilii Tridentini*,

ſcripta ab ANGELO MASSARELLO, *Concilii Secretario, et* JOHANNE CURTENBOSCH *Anglo, qui Concilio interfuit. Ex duobus Mſs., una Bibliothecæ Regiæ, altero illuſtr. Domini* JOLII DE FLEURY, *ſummi Regis Procuratoris.* In de *Collectio amplisſima* van MARTÉNE en DURAND, Tom. VIII. col. 1022--1218. Men las aan 't ſlot van 't eerstgenoemde handſchrift: *Hunc librum ſcripſit Dominus* JOHANNES DE CURTENBOSCH, *qui Concilio Tridentino interfuit omnibus actibus. Homo erat doctisſimus, hebraicarum et græcarum litterarum peritisſimus et ſacrarum: imo omnem disciplinam ita calluit, ac totam ætatem in ea tranſiit. Ingenio erat felicisſimo: Gallias, Hiſpanias, et Italiam perluſtravit. Natus erat Gandavi, gente Curtenboſche. Tandem obiit Romæ, et ſepultus fuit in Eccleſia Germanorum.* LEVINUS VAN DER PRET *hunc librum dedit Domino* LEVINO TORRENTIO *Gandavenſi, Archidiacono partium Brabantiæ, Romæ die* 18 *novembris* 1560. De Uitgevers hebben zonder enige rangſchikking in acht te nemen, de Handelingen door MASSARELLI verzameld, en die van CURTENBOSCH verwardelijk onder een geplaatst, zig voldaan houdende, met van tijd tot tijd aan de kanten der bladzijden den naam te melden van die verzameling welke zij uitſchrijven. Egter is men hun dank ſchuldig van dezé ſtukken te hebben wereldkundig gemaakt, doordien zij veel licht verſpreiden, betrekkelijk de eerſte zittingen van de *Trentſe* Kerkvergadering. DUPIN heeft in zijne *Bibliotheque* ene verkorting van CURTENBOSCH zijn verhaal medegedeeld. —— MARTÉNE & DURAND, *ubi ſup.* DUPIN, *Bibliotheque des Autheurs Eccleſiaſtiques, edit. d'Amſt.* Tom. XIV. p. 17--31. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. VIII. p. 341--343.

CURTENIUS (PIETER), Hoogleraar in de Godgeleerdheid en Predikant te *Amſteldam*, is in die ſtad geboren op den 7 december 1716, zijnde afkomſtig uit een zeer oud geſlagt, 't welk men bijna vier eeuwen herwaards berekenen kan. Hij ſtamde af uit PIETER CURTENIUS, welke in 't jaar 1490 geboren werdt, en gewoond heeft op zijn eigen landgoed, in een aangenaam oord, *Curten* genaamd, digt bij de ſtad

ſtad *Elberveld* gelegen. Dit oud geſlagt was ook eerwaardig, in zo verre hetzelve, van de tijden der hervorming aan, verſcheidene zeer waardige Euangeliedienaars heeft opgeleverd.

De Man, wiens levensbijzonderheden wij hier ſchetzen, werdt geboren uit PIETER THEOBALD CURTENIUS, Chirurgijn te *Amſteldam* en Overman van zijn gilde. Zijn grootvader was PIETER CURTENIUS, Predikant op 't *Herenveen*, een zeer aanzienlijk vlek in het voormalig gewest *Friesland*, overleden in den jare 1709. Zijn overgrootvader was ENGELBERT CURTENIUS, die eerst in het dorp *Heuſen*, vervolgens te *Keerwe*, en eindelijk te *Steenwijk* het Euangelium verkondigd hebbende, in den jare 1702 is geſtorven. Zijn grootvaders overgrootvader, JOHANNES THEOBALD, was Rektor der latijnſe ſcholen, eerst te *Arnhem*, daarna te *Harderwijk*; en hij overleed in den jare 1686. Zijn derde overgrootvader eindelijk was PIETER CURTENIUS, Predikant te *Elberfeld*, en is ten jare 1619 overleden.

Onze CURTENIUS gaf van zijne eerſte jeugd af, reeds zeldzame blijken van een ſchrander vernuft. Nauwlijks agt jaren bereikt hebbende, begaf hij zig, ten einde de latijnſe en griekſe talen kundig te worden, op het Gijmnaſium. En hoe teder hij ook nog mogt zijn, niets was 'er daar hij meer naar ſtreefde, dan om onder zijne medeleerlingen uit te munten, en dezer edele drift heeft het ook geenzins aan enen gelukkigen uitſlag ontbroken. Immers beijverde hij zig zodanig, dat hij, 13 jaren oud zijnde, na het houden ener redevoering: *over de Liefde Gods*, die hij zelv hadt opgeſteld, de lagere ſcholen verliet, en tot de hogere overging.

In zijne vaderſtad vondt hij Leermeesters, die door hunne grote kunde zig zeer beroemd gemaakt hadden; waar onder JAKOB FILIP D'ORVILLE, die te dier tijd tot een luister en ſieraad van het *Amſteldams Atheneum* verſtrekte. Wanneer hij zig nu drie jaren onder het geleide van zo groot een man op de wetenſchappen hadt toegelegd, begaf hij zig naar het Hogeſchool te *Leijden*, ten einde zig aldaar als Akademie-

burger tot het grote doel bekwaam te maken waar toe hij was voorbeſchikt.

Geen gedeelte der wetenſchappen, welken enen waren Godgeleerden verſieren en uitmaken, liet CURTENIUS onaangeroerd of onbeploegd, maar alles ſnuffelde hij door met een nauwkeurig onderzoek. In de Oosterſe en Westerſe talen hoorde hij den groten ALB. SCHULTENS, en den beroemden SIGEB. HAVERKAMP; in de Geſchiedenisſen, PIETER BURMAN *den Ouden*; en in de Wijsbegeerte, den ſchranderen JAKOB WITTICHIUS. Het perk der talen en wijsbegeerte gelukkig doorworſteld hebbende, gaf hij zig geheel aan de godgeleerdheid over. In dit voorname vak zijner bedoeling hadt hij tot Leermeesters, FRANS FABRICIUS en JOH. WESSELIUS, benevens de wijdberoemde VAN DEN HONERTS, zo vader als zoon, van welker opgenoemden, aller uitgebreide geleerdheid zo velen, als hun onderwijs genoten hebben, met lof getuigen.

Zes volle jaren op *Leijdens* Hogeſchool zig der geleerdheid bevlijtigd hebbende, keerde hij naar *Amſteldam* te rug, en wierdt door de Klasſis aldaar op den 6 april 1739 onder het getal der Proponenten opgenomen, en tot den openbaren predikdienst, met algemene toejuiching, en enen meer dan gewonen lof, toegelaten. Ook duurde het niet langer dan tot op den 26 julij van het zelvde jaar, dat hij met eenparigheid van ſtemmen te *Durgerdam* tot Predikant wierdt beroepen; en hier hadt hij nauwelijks twee jaren, zijne nog jeugdige kragten in 's Heren werk beſteed, of hij vertrok naar *Deventer*, in welke bloeijende gemeente, nauwlijks 25 jaren oud zijnde, aan hem ten jare 1741 het beroep wierdt opgedragen. Vijf jaren lang nam hij aldaar het werk, hem opgelegd, niet zonder zegen, waar; toen *Gouda* van zijne uitmuntende preektalenten en andere loffelijke hoedanigheden onderrigt, hem in 1746 beriep. Hij volgde deze roepſtem op, en zij die hem gekend en naar verdienſten geſchat hebben, willen nog gaarne erkennen den groten ijver, waar mede hij, gedurende agt jaren, aldaar de gemeente van CHRISTUS heeft opgebouwd. Door den dood van SYBRAND VAN LEEUWEN, de Hoogleraars

ſtoel

ſtoel in de godgeleerdheid te *Amſteldam* opengevallen zijnde, wierdt onze CURTENIUS door Burgemeesters en Beſtuurers van het doorlugtig ſchool, aldaar aangeſteld om die plaats te vervullen, waar van hij ook op den 2 oktober 1754 bezit nam, met het doen van ene plegtige Redevoering over *het Woord van God, als de enigſte Bron der ware Wijsheid.* Teffens was hij ook tot Predikant beroepen, dan om zig des te beter tot het zo gewigtig Hoogleraars-werk te kunnen verledigen, alleenlijk verpligt voor een half gedeelte den predikdienst waar te nemen.

Deze dubbele bediening heeft CURTENIUS verſcheiden jaren, met enen onvermoeiden arbeid, gewenste vrugt, en tot aller braven blijdſchap, gelukkig volvoerd. Hij genoot doorgaans ene beſtendige gezondheid, en was zelden ziek, behalven dat hij dikwils door ſlapeloosheid werdt afgemat, en nu en dan aan pijnelijke voetjigt onderhevig was. Evenwel begon zijn lighaam, gedurende de zes laatſte jaren, zeer in kragten te verminderen; en zo komen wij allengskens tot dat noodlottig ogenblik, waarin hij het aardſe leven met het eeuwige heeft verwisſeld. Door welke ziekten hij langzamerhand geſloopt en verteerd is, en welk ſoort van kwalen hem eindelijk geheel hebben doen bezwijken, heeft de beroemde Geneesheer OOSTERDYK, een Man die meer dan ene gemene geleerdheid en letterkunde bezit, in deze volgende woorden ſchilderagtig beſchreven:

„ De zeer beroemde PETRUS CURTENIUS, een Man van „ zeer veel vernuft, (dien ik niet dan bij 't klimmen zijner „ jaren, en in enen drukkenden ouderdom als Geneesheer „ heb bezogt, maar van 't jaar 1755, onder mijne gemeen„ zame vrienden, 't geen ik met genoegen herdenk, gere„ kend heb,) had in den bloei zijner jaren een vrij welge„ ſteld lighaam, merendeels galagtig, doch zeer aandoenlijk „ van zenuwen.

„ Daar hij nu van zijne eerſte jeugd af aan zig op ver„ ſcheidene konſten en wetenſchappen, die een braaf mensch „ waardig zijn, vooral op de godgeleerdheid met vlijt had

„ toegelegd, en bij 't toenemen des ouderdoms, in dezen zij-
„ nen ijver en naarſtigheid nooit vertraagde; hebben deze
„ zo menigvuldige, ja bijna onophoudelijke oeffeningen des
„ verſtands, gelijk zij voor zijnen geest nuttig waren, zo ook
„ de gezondheid van zijn lighaam zeer benadeeld.

„ Van daar immers, ten minſten voor het grootſte gedeel-
„ te, zijn, onzes bedunkens, ontſtaan die zo hardnekkige
„ ſlaapeloosheden, die hem, door zijnen arbeid van den dag
„ vermoeid, des nagts de rust van enen verfriſenden ſlaap
„ onthielden.

„ Wanneer hij nu, om deze te gemoet te komen, het gebruik
„ van heulſap te baat genomen, en door deszelvs bedriege-
„ lijke verlichtenis aangelokt, zig daar van vervolgens meer
„ bediend hadt, hadt hij eindelijk dit ſlaapmiddel zo nodig,
„ dat bijaldien hij, zig ter rust begevende, niet enige, of-
„ ſchoon weinige, greinen daar van innam, hij den ganſen
„ nagt, geheel en al ſlaap- en rusteloos, op een zeer moeije-
„ lijke wijs, moest doorbrengen.

„ Ja uit die zelvde bron zijn misſchien het allereerst ont-
„ ſtaan, die zeldzame bewegingen en ſchuddingen van het
„ hoofd, de handen en de benen, die hem in ledigheid en
„ bezigheid, in den ſlaap zelvs, zelvs als hij voor het ove-
„ rige gezond was, zeer dikwerf overvielen, nu en dan wel
„ eens wat heviger, doorgaans egter zonder veel ongemak,
„ zo dat hij, in enige ſtudie of redenering bezig zijnde, door
„ derzelver aankomst zelvs niet verhinderd werd, het be-
„ gonnen werk op enen en denzelvden trant te volvoeren.

„ Ook zijn zijne gezondheid niet minder nadelig geweest,
„ verſcheidene wederwaardigheden en tegenſpoeden, welke
„ een gemoed, waar in geen Stoïſe ongevoeligheid huisvestte,
„ maar dat door de ondermaanſe dingen, ſchoon wel getrof-
„ fen, niet overheerd werd, op verſcheidenerleije wijze aan-
„ deden, doch een lighaam, dat aan een gevoelig zenuwge-
„ ſtel onderhevig was, nog veel geweldiger beroerden.

„ Hier bij kwam nog daarenboven, dat hij niet zelden met
„ zinkingpijnen, jigt en podegra gekweld wierd, 't geen hem

„ des

„ des te meer benadeelde, om dat hij zig door de pijnelijk-
„ heden, zo die niet al te hevig waren, bijna nooit van
„ 't werk zijner dubbele bediening liet te rug houden, meer
„ achtgevende op het algemene belang, dan op dat van zijn
„ eigen gezondheid.

„ Dit zijn derhalven de voornaamſte oirzaken, waar door
„ zijne lighaamskragten verminderden, in 't eerst wel lang-
„ zaam, doch naderhand ſchielijker, na dat hij op enen avond
„ bij donker weêr door een of ander dief en booswigt was
„ aangerand, en met zulk enen zwaren ſlag ter nedergewor-
„ pen, dat hij, van wegens den zwaren val, geweldig in
„ de dije beledigd zijnde, verſcheidene weken aan zijn leger-
„ ſtede gebonden, en, van alle lighaamsbeweging geheel en
„ al beroofd werdt.

„ Want offchoon hij, hier van weder opkomende, eniger-
„ mate ſcheen welvarende te zijn, zo dat hij zig wederom op
„ nieuws begaf tot het onderwijs der Leerlingen ten zijnen
„ huize, en vervolgens meer dan eens gepredikt heeft, heb-
„ ben egter binnen kort zo vele braven en welmenenden,
„ als hem altoos leergierig en bij aanhoudendheid in 't open-
„ baar gehoord, en zo vele jongelingen, der kerkelijke be-
„ diening toegewijd, als hem tot hunnen zeer bedrevenen
„ leidsman gehad, en gelijk een Vader behoorlijk geëerd heb-
„ ben; tot hunne innige droefheid moeten ervaren, dat zijn
„ lust groter was, dan zijne kragten toelieten, en de blijde
„ hoop, waar mede zij zig gekoesterd hadden, ijdel en te
„ vergeefs geweest was.

„ Van wegen deze oirzaken derhalven, die ik zo aan-
„ ſtonds noemde, en van wegens den klimmenden ouderdom,
„ daar reeds de vaste delen des lighaams begosten te kwijnen,
„ en de vogten te verſlijmen, zijn de werktuigen, waar door
„ op den wil van onze ziel de bewegingen naar buiten wor-
„ den ten uitvoer gebragt, van dag tot dag al meer ver-
„ zwakt, (behoudens egter het gebruik der uit- en inwendige
„ zintuigen) en eindelijk zodanig werkeloos geworden, dat
„ die brave man, die te voren voor niemand in vlugheid en

„ naarſtigheid behoefde te wijken, nu kragteloos, en niet
„ willens, maar uit nood traag geworden, zig van de ene
„ plaats naar de andere niet begeven kon, zonder van ande-
„ ren geholpen en onderſteund te worden, ja zelvs uit zijn'
„ armſtoel, waarin hij met een voorovergebogen hoofd en
„ ingebogen lighaam zat of hing, zig zelven geenzins kon
„ oprichten.

„ Hoe groot was toen mijn medelijden met hem! hoe ge-
„ broken, hoe zwak de uitſpraak van dezen te voren zo wel
„ beſpraakten Redenaar, wanneer hij iets wilde uitbrengen!
„ hoe zagt zijn ſtem, daar dezelve nauwelijks van de genen,
„ die digt bij hem zaten, konde gehoord worden.

„ En bij dit alles bleef het niet, maar ook wat het ove-
„ rige betrof, verſlimmerde zijn toeſtand. Immers beving
„ een gelijke kwaal ook de andere delen zijnes lighaams,
„ en die werkingen, welke de Geneeskundigen natuurlijke
„ heten, werden insgelijks beledigd, bijzonder die, waar
„ door anders, wanneer het lighaam in goeden ſtand is, vol-
„ gens ene heilzame inſtelling der natuur, het overtollige en
„ ſchadelijke van het nuttige en behoudenswaardige pleegt
„ geſcheiden, en langs verſcheidene wegen uit het lighaam
„ verdreven te worden.

„ Ondertusſen ſchenen dikwils de weinige kragten, welke
„ onze lijder nog overig hadt, ſchielijk en op het onver-
„ wagtst geheel te verdwijnen; doorgaans waren de polsſla-
„ gen zagt en niet zelden waggelende, en hier bij kwamen
„ andere dergelijke toevallen, welke te kennen gaven, dat
„ ook de delen tot het leven behorende, bouwvallig wier-
„ den, en voorſpelden dat de dood niet verre af zou zijn.

„ Op deze wijs nu, heeft hij met een allerzwakst lighaam,
„ egter met een volkomen gebruik van zijne zielsvermogens
„ en zinnen, den gantſen tijd van 6 jaren, langer waarlijk
„ dan het iemand had kunnen hopen, doorgebragt, tot dat
„ hij eindelijk op zijne buitenplaats (daar hij des zomers om
„ min of meer friſſer lucht te ademen, werd overgebragt,)
„ aan ene ziekte van ouderdom, door geen konst meer te

„ ver-

„ verligten, ontſlapen is, door een zagten dood, welke hem „ tot het gelukzaligst leven den toegang opende.

„ En dus is dat licht van *Amſtels* Kerk en School als ver- „ teerd, en van zelvs uitgegaan. Dus ſtierf de wijdberoemde „ PETRUS CURTENIUS, wiens naam te noemen mij nog genoe- „ gen geeft, en ſteeds genoegen geven zal; want nooit zal „ de gedagtenis van dezen zeer geleerden en bij mij hoogge- „ ſchatten man uit mijn geheugenis, zo lang ik hetzelve on- „ gekrenkt genieten mag, worden uitgewist."

Zo ſtierf die grote Man op zijn buitengoed te *Loenen* aan de *Vegt*, den 3 augustus 1789, in den ouderdom van 73 jaren. Zijn lijk werdt naar *Amſteldam* gevoerd, zijnde aldaar in de Oude kerk, naast zijn gewezen Ambtgenoot WILLEM COOLHAAS begraven, en zijn nagedagtenis gevierd door ene latijnſe Lijk-oratie, den 16 november 1789 openlijk uitgeſproken in de grote gehoorzaal van het *Athenæum illuſtre* van gemelde ſtad, door zijnen ambtgenoot den geleerden J. VAN NUYS KLINKENBERG, Hoogleraar in de godgeleerdheid en kerkelijke geſchiedenisſen.

Toen CURTENIUS nog Predikant te *Durgerdam* was, huwde hij met KATRYNA CLOPPENBURG, dogter van GERARD CLOPPENBURG, in leven Predikant te *Saſſenheim*, ene uitmuntende jonge vrouw, ſchoon van gedaante, en van een goede lighaamsgeſtalte, maar met dat al geenzins tot de aanminnige vrouwen behorende, die SALOMO ons ſchetst, *als verre de waardije der Robijnen overtreffende, en die haren man goed doet ende geen kwaad alle de dagen hares levens*; maar veel eerder moest gerangſchikt worden, onder het getal waar van die zelvde Wijze getuigd: *ene ſchone Vrouwe, die van reden afwijkt; is een gouden bagge in een verkens ſnuijte.* En ſchoon zij wel niet als XANTIPPE haren man den griekſen Wijsgeer, deedt, de waterpot op zijn hoofd uitſtortte, was zij egter een boos wijf, en maakte het ten laatſten zo grof, door haar wrevelig humeur en kwellend karakter, dat CURTENIUS zijn leven 'er volkomen door vergald wierdt, en hij eindelijk in de noodzaak wierdt gebragt, haar, tot voorkoming van verder

ver-

verdriet, met voorkennis van de *Amſteldamſe* Regering, ene verzekerde: doch egter fatzoenlijke huisvesting te bezorgen. Bij deze vrouwe nu, met welke hij bijna 50 jaren door den band des huwelijks is verenigd geweest, heeft hij vijf kinderen verwekt. Twee zonen, beiden PIETER THEOBALD genaamd, welker dood de ouderen al vroeg hebben moeten betreuren; en drie dogters, waar van 'er twee nog overig zijn, MARIA namelijk en PETRONELLA ABIGAIL; terwijl KATRYNA, die de jongſte was, voor 16 jaren, ongehuwd geſtorven is. MARIA is getrouwd met JAN FRANS BENTINK, toen ter tijd eerſte Kommis ter Theſaurie, Kerkmeester en Regent van het gasthuis; uit welk ongemeen vrugtbaar huwelijk tien kinderen zijn voortgekomen; terwijl PETRONELLA ABIGAIL, welke JAN HERMAN HAAKMAN, Meester der beide regten, zig ter vrouwe genomen hadt, weduwe is gebleven zonder kinderen.

De lofredenaar van onzen CURTENIUS, de Hoog Eerw. NUYS KLINKENBERG, beeld hem ons af, als een waarlijk godvrugtig Godgeleerde, die waarheid en deugd beminde, zig zuiver en onbevlekt bewaarde, die GOD met zijn gantſe hart beminde; die, met ter zijdeſtelling van alle geveinsdheid, dikwerf de ijdelheid der ondermaanſe dingen, het toekomende leven, en 't verbeteren van 's menſchen zeden, niet ſlegts bij zig zelvs overwoog, maar die ook met oirdeelkundige Mannen, en vooral met zijne toehorers beredende; die met zijne gebeden dikwils bij GOD intradt, en om zijne genade aanhieldt, die, naar 't voorbeeld van den Goddelijken Zaligmaker JESUS, zo veel het hier op aarde mogelijk is, alle zijne ondernemingen en daden zogt in te rigten; die niets onbeproefd liet het welk ſtrekken konde, om zijne Leerlingen niet ſlegts geleerder, maar ook beter te maken; die 'er zig op toeleide, om, zo veel in hem was, de wortels van verkeerdheid, die in hem waren, uit te rukken, en 't geweld zijner onſtuimige driften zogt te verbreken; en eindelijk die een onwankelbare hoop hadt op ene zalige onſterflijkheid. Toen ook, wanneer hem verſcheijde ziekten en ongemakken hadden

ter

ter neergeworpen en aan zijn bedde gekluisterd, wagtte hij met lijdzaamheid het uur zijner ontbinding af, onderwierp zig geduldig der menigvuldige ellenden, en beval eindelijk, met ſtervende lippen, zijne teerbeminde dogter, welke bij zijn doodbed ſtond, nog eens met hem te bidden. Zig verlatende op de onfeilbare beloften van GOD, vestigde hij geheel en al zijn hoop op de zoenofferhande van onzen Goddelijken Verloſſer; en dikwils betuigde hij zijn hijgend verlangen, om indien het dus ook de wille GODS was, waarin hij wenste te berusten, uit dit ellendig leven verlost te worden. Zo leefde en zo ſtierf de wijdberoemde CURTENIUS, niet alleen der dagen en der genoegens van dit leven, maar ook der moeijlijkheid zat.

De Nederduitſe Vertaler van de latijnſe oratie des Heren VAN NUYS KLINKENBERG, MARTEN JONGENEEL, zegt in zijne voorreden: „ De *Amſteldamſe* Hoogleraar PETRUS CURTENIUS, „ getuigen allen die zijn Hoog Eerw. gekend, allen die hem „ gehoord hebben —— getuigen ook zijne doorwrogte ſchrif„ ten, Hoogleraar CURTENIUS zeg ik, was een Man aller „ eer en achting waardig, een Man die zig in Kerk en „ School enen groten roem verworven heeft."

Heeft CURTENIUS door mondeling onderwijs zeer veel goeds uitgewerkt en een aantal Jongelingen tot het predikambt opgeleid, niet minder is hij met de pen werkzaam geweest, om nog zelvs na zijn dood van nut te zijn en te ſtigten; getuige hier van de onderſtaande werken van hem door den druk gemeen gemaakt: 1. Mozes Teſtament en Lied / zegen / dood en begraaffenis of Verklaring over Deuteronomium XXXI--XXXIV. Amſt. 1755--1762. II Delen in 4to. 2. Intree- en Afſcheidsrede te Gouda. Jb. 1755. in 4to. 3. Intreerede te Amſterdam. Jb. 1755. in 4to. 4. Over de zwaarſte plaatzen uit de Brieven van PAULUS, II Delen / Amſt. 1762. in 4to. 5. Der Epheſeren geluk / of VIII Verhandelingen over het eerſte Kapittel van den Brief aan de Epheſeren. Amſt. 1770. in 8vo. 6. Over de gelijkenis van de vijf wijſe en vijf dwaze Maagden. Matth. XXV. *vs.* 1-12. Jb. in 8vo. Na zijn' dood

is

is uitgegeven zijne Verklaring van den Heidelbergſchen Catechismus, met ene voorrede van wijlen den Hoogleraar B. BROES. —— J. VAN NUYS KLINKENBERG, *Oratio in obitum &c.* *Medeged. Berigten.*

CURTIUS (JAKOB), zie CORTE.

CURTIUS (PIETER), geboren te *Brugge* in 1491, wierdt ten jare 1513 tot Meester in de wetenſchappen bevorderd, en in 1529 tot Hoogleraar in de welſprekendheid aan het Gijmnaſium te *Rijſſel* aangeſteld, als mede tot Doktor in de godgeleerdheid. In het jaar 1546 wierdt hij benevens RUARD TAPPER door Keizer KAREL DEN V. gemagtigd, om de Bijbels zo in het latijn als frans en nederduits, bij BARTH. GRAVIUS te *Leuven* gedrukt, te onderzoeken en goed te keuren; zodanig blijkt uit het Keizerlijk Diploma voor die Bijbels geplaatst.

Koning FILIPS DE II, maakte gebruik van hem in het oprigten van de XIV nieuwe Bisdommen in de *Nederlanden*, als mede ten aanzien van de daar toe te benoemene Kerkvoogden; en hij ſtelde hem aan tot eerſten Biſchop van *Brugge*, waar van de inzegening geſchiedde in 1561, toen hij reeds den ouderdom van 70 jaren hadt bereikt. Zes jaren hadt hij genot van deze waardigheid, want hij ſtierf den 16 novembet 1567, en werdt in het koor van de Hoofdkerk begraven, met dit graffchrift op den ſteen gehouwen, welke hem dekte.

Rever. Dno. D. PETRO CURTIO,
Brugenſi,
Primo hujus civitatis inſtituto
Epiſcopo
Perpetuo Flandriæ Cancellario
Quondam apud Lovanienſes S. Theol.
Profeſſori ordinario
Hoc Monumentum extremæ voluntatis
Deſiderio poſitum est.
Sedit in Epiſcopatu
Annos V. *Menſ.* VIII. *Dies* IX.

Vixit

Vixit annos LXXVI.
Obiit XVI. *Kal. Novemb.*
M.D.LXVII.

CURTIUS heeft vervaardigd: *Commentarium in Pſalmos incipientes à CI. in folio.* Het Handſchrift daar van wordt bewaard in de bibliotheek van het Kollegie der Jeſuiten te *Brugge.* —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 971.

CUSA (NIKLAAS DE), de zoon van een armen Viſſer, is geboren in het begin der XVde eeuw in het bisdom van *Trier*, en ſchijnt in zijn jeugd gelegenheid gehadt te hebben, om in de talen en wetenſchappen onderwijs te genieten, doordien hij in vervolg van tijd tot de aanzienlijkſte kerkelijke waardigheden wierdt verheven, en daarbij vermaard is geweest wegens zijne taalkunde, geleerdheid en welſprekendheid. Hij wierdt omtrent het jubeljaar 1450 door Paus NIKLAAS DE V. naar *Hoog-* en *Neder-Duitsland* gezonden; eensdeels om de *Aflaten* te prediken; en ten anderen om den geestelijken ſtaat te verbeteren, die in den diepſten wellust en ongebondenheden verzonken lag. Men ontving hem hier te lande als een Gezant van den Stoel te *Rome* met veel eerbied; Wereldlijken en Geestelijken haalden hem in, met vanen, met kruiſen, met het luiden van klokken. Men zong: „ Gij zijt welkom, „ gij dien wij nu al lang verwagt hebben in onze duisternis.'' Ten tijde van het Concilie te *Bazel*, dat zig zelv' boven den Paus ſtelde, kantte hij zig tegens het Pausdom, en verdedigde nevens JULIAAN den Kardinaal van *St. Engel* en ÆNÆAS SYLVIUS die namaals nog Paus wierdt, dat Concilie tegens EUGEEN DEN V.; ja hij ried zelvs den Keizer, dat hij 't Roomſe hof zou reformeren, en den ſchandelijken koophandel der Kerkelijke bedieningen verhinderen. Tog eens tot een hoger ſtaat geklommen zijnde, en wel inzonderheid toen hij tot den verheven trap van Kardinaal was opgeklommen, veranderde hij van toon, en ſprak als 't ware uit een anderen mond. Evenwel boog hij nimmer zijn hals ten vollen onder 't pausſelijk juk; want hij ſtondt, in 't verrigten van zijn last

hier

hier te lande, niet alleen de kwade zeden, maar ook enige misbruiken der lere die de zeden bedorven, met kragt, tegen. Tot *Utrecht* en elders klom hij op den predikſtoel en beſtrafte de ongeregeltheid. Van de Beelden oirdeelde hij dat men die te veel eer bewees, doordien die niet anders dan tot tekenen van den vromen handel der Heiligen moesten verſtrekken, die door 't aanſchouwen daar van voor het geheugen wierden vertegenwoordigd, ten einde tot prikkel van navolging te verſtrekken. Ook ontſloeg hij velen van de beloften der bedevaarten naar enige Beelden of overblijfzelen van Heiligen, waar aan men bijzondere kragten toeſchreef. Ten aanzien van de *Aflaten* liet hij zig ſomtijds horen, datze de menſchen niet beter maar erger maakten, want men woeg de zonden niet zwaar genoeg die zo gemakkelijk vergeven wierden. Voorts, dat de ware boete de *Aflaten* wel derven kon; dat het *Jubeljaar* de beurſen ledigde en de zielen beſchadigde; dat de regte *Aflaat-brieven* in de H. Schriftuur te vinden waren. Dan het ſchijnt egter, dat hij op dezen toon alleen onder vertrouwde vrienden ſprak; want men verhaalt van hem dat hij zelven de *Aflaten* uitdeelde, en den volke diets maakte, dat men 't geld, datze daar voor gaven, alleen tot het ſtigten van kloosters en godshuizen in hun eigen land, zou aanleggen. Nog gaat hem na, dat hij zig in 't *Aflaat*-prediken, van deze reden bediende: „ dat de Stoel van *Rome* al de zonde „ wel om niet kon vergeven, maar niet de ſtraffen, die men „ den ſondaren noodwendig moest opleggen. Die voor een „ doodzonde de behoorlijke zevenjarige boete deedt, en voor „ een dubbele doodzonde, als *overſpel* en diergelijke een veer„ tienjarige boete, hadt, riep hij, na dit leven voor geen „ *Vagevier* te ſchromen; maar die deze boete niet voltrok, „ zoude in 't *Vagevier* tot den laatſten penning toe moeten beta„ len. Doch, ten beste der genen die 't niet wel mooglijk „ was, met veel zonden beladen zijnde, zulke boete te doen, „ hadt de Paus goedgevonden, *aflaat* uit te geven, om hun „ van die zware boeten te ontlasten." Enigen zagen geredelijk het oogmerk van deze rede; men maakte de boete tot een on-

draag

draaglijken last, en gaf voor dat men dien weer af kon nemen door den *Aflaat*, maar die moest geld kosten; ook wierden daar door velen van 't gemene volk de ogen geopend, die ten duidelijkſten de beſpottelijke nietigheid en vuil bedrijf van deze handelaars bemerkten; 't welk ook wel eens tot zonderlinge voorvallen aanleiding gaf, waar van ons S. VAN LEEUWEN het volgende, als waarlijk gebeurd, verhaalt.

Een doortrapte, en teffens ruwe en ſtoute knaap nam daar van een zeer potſige proef aan zijnen Biegtvader, van wien hij *Afluatbrieven*, ook voor de zonden, die hij in 't toekomende zoude begaan, hadt bekomen, waar voor hij hem rijkelijk betaald hadt. Deze brieven hielden in: „ dat hij ook van „ alle toekomende misdaden, hoe groot en tegen wie, en „ op wat plaats en tijden hij die mogt begaan, vrij en gezui„ verd wierdt." Wat doet de ſnaak? hij neemt zijn Biegtvader waar, toen deze van hem afgegaan was, en langs den weg kwam rijden, het ontvangene geld van hem en van andere boetelingen bij zig hebbende; pakt hem voorts aan, en ontneemt hem met geweld al het geld dat hij bij zig hadt. Zo als men kan begrijpen, wierdt de Biegtvader hier over zeer verſtoord, en ſchold niet alleen den Rover voor al wat lelijk was, maar vervloekte hem daar te boven, en doemde hem met een razend gemoed ter helle. Doch onze knaap ſtoorde zig hier luttel aan, en beet hem toe: „ Hoe Heer„ oom? waar toe dient tog dit ſchelden, razen en ter helle „ verdoemen? wij zijn immers verdragen, en uw *Aflaatbrief* „ brengt het duidelijk mede, dat alle de zonden, die ik in „ 't toekomende mogt hebben te begaan, mij vergeven zijn, „ zonder enig onderſcheid, hoe groot en zwaar die ook mog„ ten wezen. Is dit nu in der daad waar, zo gaat mij uw „ vloeken en ſchelden geheel niet aan, en is niet op mij „ toepaſſelijk; doch is het vals, dat ik veel liever gelove, „ zo zijt gij immers een Godslasterlijk Bedrieger, en dus „ neem ik mijn geld met goed regt te rug; vaart gij voorts „ wel met de rest daar gij behoort."

In 't bezoeken der kloosters onderzogt hij hun middelen,

getal, handel en wandel; hij vondt gezelſchappen van zes of zeven perſonen, die zo veel inkomen hadden, dat 'er wel 50 of 60 van leven konden. Zeker Abt onder anderen, bezat zo veel morgen lands als 'er dagen in 't jaar waren, en lei het derde deel van zijn jaarlijks inkomen aan buik en tafel te koste. Des vernieuwde op dees Kardinaals aanmaning Hertog FILIPS VAN BOURGONJE, in 't jaar 1452, de keure, die den Kerkelijken verboodt erf te beuren of landen te kopen, buiten den regel die hun geſteld was.

Voorts vinden wij van CUSA getuigd: „ dat hij was een „ Man al rijp van jaren en verſtand, ſtatig en zeer aanzienlijk van wezen, ſtigtelijk en wonder ingetogen van leven, „ bijster welſprekende, in de Goddelijke ſchriften zeer ervaren, onderleid van kennisſe in drie talen, de hebreeuwſe, „ griekſe en latijnſe, en, 't geen in 't uitvoeren van zijnen „ last hoognodig was, onvermoeijelijk in den arbeid, gewoon „ op zijn nagtbedde zig niet langer dan vier uren rust te geven, loos en dapper, behendig om uit te vinden verholen, en met een geestelijk momaangezigt bedekte, en met „ een monnikskap voor de ogen wel opgetoijde fouten, wetende wat onderſcheid daar was tusſen geloof en bijgeloof, „ tusſen den uiterlijken en innerlijken godsdienst, geenen „ haat ontziende voor de liefde der waarheid, geen aanziender der perſonen, dapper en kragtig in 't ſtraffen, en „ wonderlijk vrijmoedig." Een verſchil met Hertog FILIPS noodzaakte hem de *Nederlanden* te verlaten; hij keerde naar *Italiën* te rug, daar hij in 't jaar 1464 overleedt. —— W. HEDA, *Hiſt. Ultr.*, *edit.* BUCHELII, p. 287. M. A. DE DOM., *de Republ. Eccleſiaſt.* p. 66. 114, 115. D. ERASMI, *Epiſtolæ*, lib. XIV. p. 673. PONTANI, *Hiſt. Amſt.* p. 22. 28. VIGNIER, *Bibl.* p. 586. 589. DUPIN, *Bibl. Eccleſiaſtique*, Tom. XIII. SCHOOCK, *de Canonicis Ultrajectinis*, p. 473. MORNÆI, *Myſter. Iniq.* p. 518. GERDES, *Floril. Libr. Rar.* p. 104--106. P. FREHERI, *Theatr. Vir. Erud.* p. 19. WALLIS, *Opp.* Tom. III. p. 676. STOLL. *ad* HEUMANNI, *Conſp. Reip. Lit.* p. 202. WASSENBERG, *Orat. de Urbe Daventr.* p. 19. 29. SAXI, *Onom. liter.*

P.

P. II. p. 415: Z. v. BOXHORN, *Ned. Hiſt.* bl. 94. 194, 195. *Oude Chronijk van Holland*, Diviſ. 29. fol. 291. GOUTHOEVEN, *Kronijk*, bl. 466. S. v. LEEUWEN, *Batav. illuſtr.* bl. 606. 609. D. v. BLEYSWYCK, *Beſchr. van Delft*, bl. 396--398. BASELIUS, *Nederl. Sulpic.* bl. 255. G. BRANDT, *Hiſt. der Reform.* I. D. bl. 39, 40. WAGEN., *Vad. Hiſt.* IV. D. bl. 33. ECCARD, Monathſl. Auszug/ 1700. Julii/ ſ. 363. REIMMANN., Hiſt. Litt. der Deutsch. II. Th. ſ. 262. III. Th. ſ. 560.

CUSTIS (KAREL FRANS), wierdt den 18 meij 1704 te *Brugge* geboren; zijn vader EDMOND CUSTIS, oirſpronkelijk van een Engels geſlagt, doch in *Holland* geboren, hadt zig nog jong zijnde, in deze ſtad gevestigd, alwaar hij, in gevolge het voorbeeld zijner ouders, zig op den koophandel hadt toegelegd; hij huwde in die ſtad voor de eerſtemaal met IZABELLA CARRE, weduwe van MAXIMILIAAN SPRONCHOLF, waarbij hij geen kinders heeft verwekt; doch met MARIA NORBERTINA ARENTS hertrouwd zijnde, baarde deze hem een enigen zoon, die het onderwerp van dit artijkel uitmaakt.

De jonge CUSTIS volbragt den loop van zijne eerſte letteroeffeningen in zijn geboorteſtad bij de Jeſuiten, daar hij 11 jaren oud zijnde een aanvang mede maakte, en zo wel in ſlaagde, dat aan hem gedurende de vijf jaren die hij 'er doorbragt, de eerſte prijzen wierden toegewezen. In 1721 werdt hij de paasweek voorbij zijnde, naar *Rijsſel* gezonden, alwaar hij zig gedurende den tijd van twee jaren in de redeneerkunde en wijsbegeerte oeffende, en in de maand ſeptember 1723 een aanvang maakte met het beoeffenen der regtsgeleerdheid, welke wetenſchap hij voor zijne hoofdſtudie verkoos, en ook aan het zelvde Hogeſchool op den 6 februarij 1725, daar in tot Licentiaat werdt bevorderd. Van hier vertrok hij naar *Gent*, alwaar hij zig den 15 april van het zelvde jaar, als Advokaat bij den Raad van *Flaanderen* liet optekenen. Twee jaren toefde hij in deze ſtad, ten einde zig in de praktijk te bekwamen; zijnde eerst gehuisvest bij een Prokureur LA MOTTE genaamd, en vervolgens bij den Advokaat

VELTGANCK. Intuſſen door de Magiſtraat van *Brugge*, zijn vaderſtad, den 7 junij 1726 meerderjarig verklaard zijnde, begaf hij zig in de zelvde maand van het volgende jaar, daar heen ter inwoning, en verkreeg 'er zitting in de Magiſtraat den 18 april 1731; bij de vernieuwing van de Regering, welke den 6 oktober 1735 voorviel, wierdt hij tot Schepen verkoren. Hij was nog in de uitoeffening van die bediening, toen hij in meij 1751 tot Kommis van de veſtingwerken te *Brugge* werdt aangeſteld. Namaals heeft hij ook nog de bedieníng als Rigter van 's Konings Domeinen uitgeoeffend, als mede die over de inkomende en uitgaande regten te *Brugge* en deszelvs *Vrije*. Dan een kortſtondig genot heeft hij van alle deze verſchillende ambtbezigheden gehadt; want ene ſlepende ziekte, zijne kragten uitgeput hebbende, ſtierf hij den 26 februarij 1752 in het 48ſte jaar zijnes ouderdoms, en wierdt in *O. L. Vrouwenkerk* begraven.

Den 27 januarij 1728 trouwde CUSTIS met THERÉSIA ANGELIKA DE CRITS, behorende tot een adelijk geſlagt te *Brugge*, zij ſtierf zeer ſchielijk, want den 24 april 1757, van enige trappen rollende, was zij plotzeling dood. Zij was ene dogter van IGNATIUS DE CRITS, geſtorven den 3 oktober 1724 en van KATRYNA CECILIA WOUTERS, mede uit een adelijk geſlagt, overleden den 26 meij 1752. CUSTIS heeft 12 kinderen bij zijne huisvrouwe verwekt, waar van in 't jaar 1763 nog vier zoons leefden, als: 1. KAREL FRANS CUSTIS, Schepen te *Aalst*, en voormaals Raad en Auditeur der rekeningen van de ſtad *Brugge*, zijnde gehuwd aan MARIA PETRONELLA VAN DAMME, dogter van JOSEF FRANS VAN DAMME. 2. FRANS JOSEF CUSTIS, begaf zig in den krijgsdienst, en nam ter vrouwe ANNA JACQUELINA VAN CHELDERE, dogter van KAREL VAN CHELDERE, Raadpenſionaris van het *Vrije* van *Brugge*. 3. DOMINIKUS FRANS CUSTIS, getrouwd aan REINELDA VAN ZUYLEN. 4. JAN FERDINAND KAREL CUSTIS, in genoemde jaar nog op de ſtudie.

Onze CUSTIS heeft het volgende werk in 't licht gegeven, waar van het geſchiedkundig verhaal tot aan het jaar 1700 loopt,

loopt, en voor belangrijk, nauwkeurig en nuttig wordt gehouden; zijnde daar veel moeite aan beſteed, en heeft onbetwistbaar aan den Schrijver een vermoeijenden arbeid gekost: zie hier den tijtel: Jaer-Boeken der ſtad Brugge/ behelſende de Gedenckwaerdigſte Geſchiedenisſen/ de welcke ſoo binnen de ſelve ſtad/ als daer omtrent voorgevallen ſijn/ ſedert haere eerſte beginſelen/ tot den tegenwoordighen tijd toe/ bij een vergadert uijt menigvuldige Autheurs. Brugge 1738. II Deelen. in 12mo. —— PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. II. p. 307--310.

CUSTOS (DOMINIKUS), een *Antwerpenaar* van geboorte, is een beroemd Plaatſnijder geweest, die zijn woonplaats te *Augsburg* vestigde, ten jare 1610. Hij heeft vele Prenten in 't koper geſneden, en de volgende werken, door zijn konst verfierd, in 't licht gegeven: 1. *Principum Chriſtianorum ſtemmata, ab* ANTONIO ALIBIZIO, *Nobili Florentino, explicata, Aug. Vindelic.* 1611. *in folio.* 2. *Atrium Heroïcum, ſive Impp., Regum, Principum &c. effigies. Ibid. in folio.* 3. *Sanctos Auguſtanos, cum explicationibus. Ibid.* 4. *Comites Tirolenſes, &c. Electores Saxoniæ, cum Commentario. Ibid.* 1605. 5. *Regum Neapolitanarum Vitas & Effigies. Ib.* 1605. *in folio.* 6. *Delicias urbis Romæ. Ib.* 7. *Itinerarium* GEORGII AB EBNGEN, *Tabulis illuſtravit.* —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 248. STETTEN, Erlauterungen der in Kupfer geſtochenen Vorſtellungen aus der Geſchichte der Reichsſtadt Augsburg/ VIIte Brief. Allgemein. Kunſtler Lexicon. 1779. ſ. 189.

CUSTOS (JOHANNES), geboren te *Brecht* een *Brabants* dorp, was een beroemd Taalkundige, hij is eerst Rektor der latijnſe ſcholen te *Groningen* geweest, en vervolgens te *Antwerpen*. Hij ſtierf in het jaar 1526, en heeft geſchreven: *Grammatica Latina*; veelmalen gedrukt in 8vo. —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 623.

CUVELIER (MICHIEL), geboren in *Henegouwen*, begaf zig ten jare 1618 in het genootſchap der Jeſuiten te *Mechelen*;

len; en gaf in het nederduits onderwijs in de matheſis, zedeleer en in de wijsbegeerte. Hij ſtierf te *Keulen* den 10 december 1669, in den ouderdom van 51 jaren, en heeft geſchreven: 1. *Annonem Spiritualem, ſeu Meditationes ſuccinctæ per anni curſum. Antv.* 1666. 2. *Ideam viri Apoſtolici Avilæ. Colon.* 1650. —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 891.

CUYK, zie KUIK.

CUYL, is de naam van een voornaam *Hollands* geſlagt, zijnde het ſlot of huis daar van, het welk buiten *Vianen* heeft gelegen, thans ten enemalen vernietigd; in 1540 kost men 'er nog de fondamenten van zien. Dit geſlagt is van een zeer oude herkomst, want men vindt reeds ten jare 1256 van enen FLORIS VAN CUYL vermeld, die Ambagtsheer van *Kijfhoek* was, en gehuwd is geweest aan MARIA WITS. Nog ontmoet men in de XVde eeuw FLORIS VAN CUYL, Ambagtsheer van *Kijfhoek* en *Cort* en *Molen-ambagt*, Dijkgraav van *Swijndregt*, Waradijn van 's Keizers Munte binnen *Dordrecht*; hij huwde eerst met MARIA VAN BUYTEN, en naderhand met JOSINA VAN CROMMENIE. In de XVIde eeuw, HERBREGT VAN CUYL, welke ten wijve hadt QUIRINA JANS dogter, bij dewelke hij verwekte FLORIS VAN CUYL, die getrouwd is geweest aan KORNELIA VAN DEN BOOM, nalatende een zoon, FLORIS genaamd, die in den egt is verbonden geweest met MARGARETA BOUDEWYNS VAN DER VOREN. JAN VAN DER CUYL, geboren te *Gorinchem* in 1544, is geweest Kanunnik en Pastoor van de Kollegiale kerk van onze *Lieve Vrouwe* op 't hof in *'s Hage*. Hij ſtierf in het jaar 1570. —— S. VAN LEEUWEN, *Batav. illuſtr.* bl. 929. J. DE RIEMER, *Beſchrijv. van 's Gravenhage*, I. D. bl. 260.

CUYPERS (DANIEL FRANS), een neef van WILLEM en zoon van PIETER, die beide volgen, en van MARIA VAN DER HOFFSTADT, wierdt te *Mechelen* geboren den 22 november 1653. Tien jaren oud zijnde, beſteede men hem in 't kollegie der Jeſuiten van die ſtad, ten einde in de talen en be-

beginzelen der letterkunde onderwezen te worden. In 1673 zijn wijsgerigen loop ten einde gebracht zijnde, ſtudeerde hij aan het zelvde Hogeſchool in de regten, en toog vervolgens aan het reizen; doorkruiste *Frankrijk*, *Piemont*, *Toskanen*, en kwam ten laatſten te *Romen*, alwaar hij enigen tijd toefde, en den 19 augustus 1677 de Doktorale waardigheid in beide de regten verkreeg. In zijn vaderland teruggekeerd, wierdt hij ten jare 1681 tot Schepen van *Mechelen* verkoren; en in 1706, ſtelde men hem aan tot hoofd van de Rhetorijk-kamer, de *Pioen* gebijnaamd, ook verkreeg hij in 1722 de bevestiging der voorregten eermaals aan dat gezelſchap verleend. Tot den ouderdom van 71 jaren geklommen zijnde, ſtierf hij te *Mechelen* den 4 maart 1725. Zijn lijk voerde men naar de Parochiekerk van zijne heerlijkheid *Rijmenam*, en werd bijgezet in de familie grafkelder, overdekt met een blauwe zark, waar op men deze inſcriptie leest:

Oſtium monumenti
Prænob. Familiæ CUYPERS,
Toparchæ de Rymenam, Opſtalle,
Muyſelwyck, Zutingen &c.

DANIEL FRANS CUYPERS, was een ongemeen vlijtig en arbeidzaam Man, en een ijverig waarnemer der pligten van zijnen godsdienst. Hij leide zig inzonderheid toe op de beoeffening der geſchiedenis van zijn vaderland, der geſlagtregisters en van het blaſoen. Zijn huis beſtond uit een ware ſchatkamer van zeldzaamheden: oude en hedendaagſe medailjes, kruipende dieren, inſekten, ſchulpen, mineralen, vreemde werktuigen, alles in een woord behoorde tot zijne liefhebberij; hij ſtrekte die zelvs uit tot de planten en bloemen; en was misſchien de kundigſte Bloemist van zijnen tijd. Hij behoorde ook geenzins tot die klaſſe van liefhebbers die alles voor zig zelven houden, en, die dingen van waarde met geen ander oogmerk hebben verzameld, dan om den ijdelen roem te genieten van 'er alleen bezitters van te zijn: verre van daar, hij zogt de verkering van Geleerden en liefde-

van ſmaak, en deelde hun gaarne zijne ontdekkingen mede. Zijn Bibliotheek was met uitgelezene boeken vervuld, en met zeldzame handſchriften, inzonderheid over de geſchiedenis der *Nederlanden*; en deze ſtondt, zo wel als zijn Kabinet van zeldzaamheden, geredelijk ten dienſte van een ieder die 'er een nuttig gebruik van wist te maken. Hij was in een naauwe vriendſchapsverkering verbonden met den geleerden Jeſuit DU SOLLIER, dien hij behulpzaam was in het verzamelen der *Akten van* ST. ROMBOUT; met GER. VAN LOON, die hem dikwerf raadpleegde over zijne *Hiſtorie der Nederlandſche Penningen*; met HENDRIK DE WEERE, Regtsgeleerde te *Rotterdam*, die ten jare 1715 zijnen raad innam, betrekkelijk de geſchiedenis van de *Mechelſe* Biſſchoppen, die hij bezig was ſamen te ſtellen. FILIPS FRANS VAN MERODE, Graav van *Montfoort*, en door huwelijksverbintenis Prins van *Rubempré* geworden zijnde, een begunſtiger der fraaije konſten en wetenſchappen, vereerde hem met zijne bijzondere hoogachting.

CUYPERS hadt verſcheidene kinderen bij zijne huisvrouw JOHANNA MARIA HAMERS verwekt, die na zijn dood hertrouwde met MARKUS ANTHONY VAN DER VEKENE, Heer van *Waesmonde* enz. Zij ſtierf den 2 oktober 1734, enkel een zoon nalatende, genaamd JAN FRANS DANIEL JOSEF CUYPERS, geboren te *Mechelen* den 24 januarij 1700, Licentiaat in de regten geworden te *Leuven*, den 17 augustus 1723; tot Lieutenant van het Leenhof van *Mechelen* en deszelvs regtsgebied bevorderd den 2 meij 1749, geſtorven den 8 julij 1762, na van zijne Keiz. Majeſteit den tijtel van Graav voor hem en zijn drie zonen verkiegen te hebben, die hij bij zijn eerſte vrouw KLARA JOHANNA GIELIS HUJOEL, hadt verwekt, die geſtorven is den 25 julij 1737. Ten tweedenmale was hij getrouwt met LOUISA THERESIA VAN DER MEERE, Vrouwe van *Ter-Elſt* in 1763 nog in leven. D. F. CUYPERS heeft verſcheidene opſtellen van werken door hem vervaardigd in geſchrift nagelaten, die bij zijne afſtammelingen bewaard worden, en meestal de geſchiedenis, oudheden, voorregten enz. der ſtad *Mechelen* ten onderwerpe hebben. ——— SANDERI, *Chorographh.*

graph. S. Brab. ult. edit. Tom. III. p. 192. J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 971. v. GESTEL, *Hiſt. Archiopiſc. Mechl.* Tom. I. p. 117. LE ROUX, *Receuil de la Nobl. de Bourgogne*, p. 367, 368. BUTKENS, *Trophées ſacrés du Braband*, Tom. I. p. 44. *Supplem.* Tom. II. p. 351, 352. *Geneal. de la Fam. de* COLOMA, p. 236. 269. 274. *Nobiliaire des Pais-Bas.* Part. II. p. 593, 594. *Diction. Geneal. Herald. &c. Supplem. ou* Tom. IV. p. 533. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. VI. p. 397–404. J. B. JOFFROY, *Hiſt. van Mech.* bl. 58. 69. 91.

CUYPERS (PIETER), vader van den vorigen, was de zoon van DANIEL CUYPERS en van KORNELIA NIEUWENHUYSEN. Hij was afkomſtig van een oud en adelijk geſlagt, en hij wierdt geboren den 12 augustus 1620 te *Roſendaal*, een aanzienlijk dorp, twee uren van *Bergenopzoom* gelegen, daar zijn vader een verblijfplaats hadt gezogt, gedurende de woedende beroerten die het vaderland teisterden. Toen hij 13 jaren oud was, zondt men hem naar het kollegie der Jeſuiten te *Antwerpen*; van daar ging hij naar *Douai* ſtuderen in de wijsbegeerte; en zig vervolgens tot het beoeffenen der regtsgeleerdheid bepaald hebbende, trok hij naar *Leuven*, alwaar hij den 30 ſeptember 1642 den graad van Licentiaat in beide de regten verkreeg. Zig met 'er woon te *Mechelen* gevestigd hebbende, volhardde hij in het beoeffenen der regtsgeleerdheid, en wierdt wel dra zo beroemd in dat vak van ſtudie, dat hij over de neteligſte zaken geraadpleegd wierdt, en met een menigte aanzienlijke lieden zo door hunne geboorte als kunde, in vriendſchapsverkering geraakte. Den 23 meij 1669 wierdt hij tot Raadsheer benoemd in den Groten Raad te *Mechelen*; doch hij ſtierf daags daar aan volgende in het 49ſte jaar zijnes ouderdoms. Zijn zittend leven, en zijne geſtadige werkzaamheid, hadden zijn leven verkort; hij wierdt van een ieder grotelijks betreurd, doordien hij zig in vele opzigten hadt nuttig gemaakt. Zijn zinſpreuk was: *Jure, non vi.* Hij hadt een gelukkig voorkomen, was vriendelijk en van een aangenaame verkeering. Hij is gehuwd geweest aan MARIA

VAN DER HOFFSTAD Erfvrouwe van *Muyſe'wyck*, bij wie hij vier kinderen heeft geteeld. Verſcheidene handſchriften over regtsgeleerde onderwerpen van hem, worden in zijne familie bewaard, alleen heeft men van hem in druk: Tractaat van Gronds-Proceduren ofte van de Uijtwerckinghe van de Actie Hijpothecaire/ beſtaende in uijtwinninge van Erffelijcke goederen voor Cijnſen/ Renten/ ende Lasten/ volgens den ſtijl en Coſtuijmen van Mechelen &c. Mechelen 1679. in 4to. —— Zie *de Schrijvers bij het vorige Art. aangehaald.*

CUYPERS (WILLEM), een broeder van PIETER, wierdt geboren te *Roſendaal* den 28 oktober 1632. Reeds vroegtijdig begaf hij zig aan 't reizen; hij bezogt *Spanjen* en was in 1652 te *Madrid*; vervolgens doorkruiste hij *Frankrijk*, *Duitsland* en *Engeland*, en kwam ten jare 1655 in de *Nederlanden* te rug. Zijne woonplaats te *Mechelen* verkozen hebbende, deedt zijne bekwaamheid en goed gedrag hem de achting van groot en klein winnen; en hij wierdt den 28 oktober 1686 tot Raadpenſionaris van de provintie aangeſteld; dit gewigtig ambt nam hij met veel toejuiching waar, tot in 1700, toen zijne lighaamszwakheden hem niet langer toelatende om 'er de uitoeffeningen naar behoren van waar te nemen, men hem een adjunct toevoegde; doch hij hadt geen lang genot van deze hulp, doordien hij den 24 maart 1702 reeds ſtierf, in het 70ſte jaar zijnes ouderdoms, en hij wierdt bijgezet in de grafkelder van zijn broeder PIETER.

WILLEM CUYPERS, was ervaren in de regten, en wel inzonderheid in het coſtumiere van zijn vaderland; ook was hij een groot liefhebber en beoeffenaar van de mathematiſe wetenſchappen. Behalven zijn moedertaal, verſtond hij het ſpaans, frans en latijn. Hij is gehuwd geweest aan MARIA MOERMANS, bij wie hij twee dogters heeft verwekt, waar van de ene is getrouwd geweest, en de jongſte als een devote zuster, 80 jaren oud zijnde, in 1750 is overleden.

Van WILLEM CUYPERS is door den druk gemeen gemaakt: 1. Verhandeling ofte den Heerheer vermach en can weijgheren het

het conſent / van eenen Vaſal gebraeght / om zijn Leen te mogen alieneren: Mechelen / in 12mo. 2. Overeencomſte van eenige Coſtuijmen van omliggende Steden ende Hoofdbancken in materie van Gzond-Procedures enz. Mechelen 1679. in 4to. —— *De Schrijvers bij* DANIEL FRANS CUYPERS *aangehaald.*

CUYT (FRANS VAN), Konſtſchilder, is geſproten uit een adelijke familie te *Brugge*, en in die ſtad geboren in het jaar 1640; hij leerde van de vroege jeugd af aan de konst, doch ſchaamde zig die in zijn vaderſtad te oeffenen, en begaf zig deswegens naar *Gent*. Inzonderheid muntte hij uit in het ſchilderen van Dieren, en bovenal in het natuurlijk treffen van Viſen. Hij volgde den trant van FRANS SNEYDERS, en de arbeid van deze beide Meesters valt bezwaarlijk van malkanderen te onderſcheiden. Men treft ook enige van hem in 't koper geſnedene platen aan, welke van de liefhebbers vlijtig gezogt worden. Ook wist hij aan zijne ſchilderſtukken een ongemeen fraij koloriet bij te zetten, en aan zijne figuren ene het oog treffende evenredigheid te geven, daar bij voegende ene bevallige houding. —— DESCAMPS, *Vie des Peintres Flam. &c.* Tom. III. p. 115. Allgem. Kunſtler Lexicon. 1779. ſ. 189.

CYGNE (MARTINUS DU), wierdt ten jare 1619 te *St. Omer* geboren, en begaf zig in 't jaar 1639 onder het genootſchap der Jeſuiten. Na vijf jaren lang de latijnſe ſcholen als Rektor beſtierd te hebben, onderwees hij vervolgens gedurende vier andere jaren de rederijkkonst met uitbundigen lof; hierna hervatte hij zijn beroep weder als Rektor der latijnſe ſcholen, in welke loopbaan hij is voortgegaan tot aan zijn dood toe, welke voorviel den 29 maart 1669, toen hij 50 jaren bereikt hadt. DU CYGNE wordt voor den besten Rederijker van zijn tijd gehouden; ook ſtraalt 'er in alle zijne werken een uitnemend gezond oirdeel en vernuft door. Zij beſtaan in de volgenden:

1.

1. *Explanatio Rhetoricæ, ſtudioſæ Juventuti accommodata. Leod.* 1659. *in* 12*mo.* Verſcheidenemalen zedert herdrukt, en wel voor de laatſte keer te *Luik* in 1736. 2. *Analyſis omnium M. T. Ciceronis Orationum. Duaci* 1661. *in* 12*mo.* Meermalen herdrukt. 3. *Ars Metrica, ſive ars condendorum elegantèr verſuum. Leod.* 1664. *in* 12*mo. Colon.* 1705. *in* 12*mo. Venet.* 1716. *in* 12*mo.* 4. *Ars Poëtica, varia Poëmatum præcepta complectens. Leod.* 1663. De laatſtemaal herdrukt te *Leuven* in 1755. in 12*mo.* 5. *Ars Hiſtorica. Audamaropoli* 1669. *in* 12*mo.* Dit werkje vindt men als zeer nuttig aangeprezen. 6. *Fons Eloquentiæ, ſive* M. T. CICERONIS *Orationes, poſt* PAULI MANUTII *aliorumque doctiſſimorum Virorum correctiones, etiam cum probatiſſimis exemplaribus diligenter collatæ & emendatæ: numeris inſuper analyticis, & ſcholiis artificium indicantibus diſtinctæ, & illuſtratæ; una cum lectionum varietate ad marginem appoſita. IV Vol. Leodii* 1675. *in* 12*mo.* 7. *Comœdiæ XII., phraſi cum Plautinâ, tum Terentianâ concinnatæ. Opus poſthumum. II Vol. Leodii* 1679. Voor de laatſtemaal te *Praag* in 1760 herdrukt in II Delen in 12mo. —— SOTUELLUS, *Bibl.* p. 585. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. XV. p. 73--96.

CYPRIANUS (ABRAHAM), zoon van ALLART CYPRIANUS, Chirurgijn te *Amſteldam*, wierdt den 20 november 1684 aan het Hogeſchool te *Utrecht* tot medicijne Doktor bevorderd, na het verdedigen van ene verhandeling, *de variè Oſſis*. Hier op ging hij naar *Amſteldam* de praktijk der genees- en heelkonst uitoeffenen, en wierdt na een twaalfjarig verblijf aldaar, den 6 meij 1693 door Curateuren van *Frieslands* Hogeſchool tot Hoogleraar in de heel- en ontleedkonst te *Franeker* beroepen, welke leerſtoel door den dood van FILIPS MATTHÆUS *de Jonge* was opengevallen, en hij aanvaarde de oeffening van dit beroep den 22 junij van het zelvde jaar. Zijn verblijf was egter niet lang in die post, want na verloop van ruim twee jaren, in welken tuſſentijd hij voor een beroep in de zelve profeſſie te *Leijden* op ene jaarlijkſe wedde van 2000 guldens hadt bedankt, verliet hij *Franeker* in het najaar

van

van 1695, en men denkt dat hij naar *Engeland* overſtak, en dat hij vervolgens hier niet naar zijn genoegen ſlaagde, wederom *Amſteldam* opzogt, en op nieuw aldaar praktiſeerde; wat van hem in 't vervolg geworden is, of welke lotgevallen hem verder zijn bejegend, en ten aanzien van zijnen ſterftijd, blijkt mij niets met zekerheid.

CYPRIANUS muntte inzonderheid uit in de bewerking van het Steenſnijden, die men aangetekend vindt, dat hij met een goeden uitſlag aan 1400 menſchen, zo jong als oud, heeft uitgeoeffend; ook heeft hij zig grotelijks beroemd gemaakt, en een groten naam verworven, door de operatie die hij aan een vrouwsperſoon verrigtte, welke 21 maanden na de bevrugting het kind hadt bij zig gedragen, en door de Keizerlijke Snede *(Operatio Cæſarea)* gelukkig van hem verlost wierdt, met het gevolg dat zij volkomen herſtelde; op een andere plaats, verloste hij een vrouwsperſoon van tweelingen, door ſnijding, die in de *Tuba Fallopiana* geſchoten waren. Hij is getrouwd geweest aan HILLEGONDA SARA AERNOUDS.

Van dezen Hoogleraar is niets anders in druk, dan 1. *Oratio inauguralis in Chirurgiam Encomiaſtica. Franeq.* 1693. *in folio.* 2. *Epiſtola hiſtoriam exhibens Foetus humani poſt* XXI *menſes ex uteri tuba, Matre ſalva ac ſuperſtite, exciſi, ad* THOMAM MILLINGRON, *Equitem auratum, Medicum regium ordinarium, & Collegii Medicorum Londinenſium Præſidem, cum Fig. Lugd. Bat.* 1700. *in 8vo.* —— CAR. LINNÆI, *Amœn. Acad.* Tom. II. p. 171. E. L. VRIEMOET, *Athen. Friſ.* p. 699--701. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. II. p. 351, 352.

D.

DAALMANS (HANS), Konſtſchilder, te *Antwerpen* geboren; heeft geleefd in de XVIIde eeuw; dit is 't al dat wij van hem opgetekend vinden. —— K. v. MANDER, *Leven der Schilders*, I. D. bl. 232.

DAAM (N. N.), was Hopman van een der ſchepen van de vloot uit 24 kielen beſtaande, waar over WILLEM VAN LUMEI Graav *van der Mark* het bevel voerde, en die onder den naam van *Watergeuzen* op den 1 april 1572 den *Briel* veroverden, en door deze koene daad den grond der *Nederlandſe vrijheid* leiden. Deze DAAM, benevens MARINUS BRANDT, waren de eerſten, die, met hunne ſchepen voor het hoofd van den *Briel* naderden en binnen kwamen. —— BOR, *Ned. Hiſt. druk van* 1678. I. D. bl. 365. P. C. HOOFTS, *Nederl. Hiſt.* VI. B. bl. 228. K. v. ALKEMADE, *Beſchr. van den Briel*, bl. 123. en *Bijvoegz.* bl. 374. WAGEN., *Vad. Hiſt.* VI. D. bl. 342. 345.

DAAMEN (ADAM), omtrent het midden der XVIIde eeuw te *Amſteldam* geboren, alwaar zijne ouders onder de klaſſe van gegoede Burgers ſorteerden; wierdt tot vordering zijner ſtudien eerst op de ſcholen geplaatst, en vervolgens naar het Hogeſchool te *Keulen* gezonden. Hier met allen lof zijnen onderrigtenden loop voleindigd hebbende, werdt hij tot Priester geſchoren, tot Licentiaat in de beide regten bevorderd, en tot Domheer te *Keulen* aangeſteld; vervolgens tot Prieſter-Kanunnik, als mede tot Deken van de kerk te *Em-*

Emmerik verkoren. In het jaar 1707 werdt hij, op bevel van Paus KLEMENS DEN XI, tot algemenen Pausſelijken Vikaris der *Nederlanden* aangeſteld, en op 't einde van 't zelvde jaar tot Biſchop van *Adrianopolis* te *Keulen* gewijd. Van hier zakte DAAMEN te ſcheep den *Rhijn* af, kwam te *Emmerik*, en liet zig in die ſtad onder het gebrom der klokken en 't zingen van het *Te Deum*, plegtig met de grootſte ſtaatſie inhalen. Van daar in *Holland* zijnde gekomen, wierdt hij van alle kanten met gejuich en gelukwenſingen ontvangen, en aanvaardde zijne bediening; dan daar hij, door trots en verwaandheid, verwaarloosd hadt de Staten van zijne aanſtelling kennis te geven, en verlof tot de uitoeffening te verzoeken, wierdt aan hem op den 26 april 1709, bij openlijke afkondiging, de uitoeffening van zijn ambt verboden, bij verbeurte van zwaarder ſtraf, in geval van contraventie. DAAMEN, zijnen misſlag te laat vermerkende, zogt dien wel te beteren door onderwerping; ten dien einde zig bij Gecommitteerde Raden vervoegende, en verſcheidene redenen tot zijne verſchoning bijbrengende, om, ware het mogelijk, voorzeide Plakaat te doen intrekken; doch alle zijne pogingen hier toe waren vrugteloos, en de Staten volhardden bij hun genomen beſluit. Ten zelven tijd werden de Hoofden van de Roomsgezinde Geestelijkheid voor hun Ed. Gr. Mog. Gecommitteerden geroepen, en hun op den 12 november van 't zelvde jaar en nader op den 21ſten van genoemde maand, ten ernſtigſten bevolen, de zending van alle Wereldsheren en geordende Priesters, die na den dood van GERARDUS POTKAMP, voorganger van ADAM DAAMEN, waren ingekomen, te onderzoeken, en de onderhouding van het daarop gemaakte Plakaat in acht te nemen, en vooral dat zij, inzonderheid in zaken, die betrekking tot de Kerk hadden, geene gemeenſchap hoe genaamd met ADAM DAAMEN zouden hebben te houden. Zeker Geestelijke te *Leijden* en nog een in *Gooiland*, tegens dit verbod gezondigd hebbende, werden ten lande uitgebannen. Dit zelvde lot trof DAAMEN ook, en hij verzogt hierop bij den Paus ontſlag van zijne waardigheid als Vikaris, 't welk hem

bij

bij aanhoudendheid geweigerd werdt. Dus bij het Hof van *Romen* zo min als bij de Staten enige gunst kunnende verwerven, en hier door buiten bediening zijnde, ſchoon een ruim inkomen hebbende, leefde hij in grote gastvrijheid, die hij inzonderheid ten aanzien van zijne landgenoten uitoeffende; ook ſtigtte hij de Abtdij *Leeurik* aan den *Rhijn*, en overleedt te *Keulen* den 3 december 1717, alwaar hij in de Domkerk begraven is. —— *Batav. Sacra*, III. D. bl. 524. *Utrechtſe Oudh.*, III. D. bl. 291. *Hiſtor. Verhaal van de Kerk van Utr.*, I. D. bl. 103.

DAAMS (PIETER), geboren te *Antwerpen* in de XVIde eeuw, is geweest Karthuizer Monnik te *Lier*; en heeft in heldendigt geſchreven en door den druk gemeen gemaakt: *Encomiaſticum ſolitudinis Carthuſianæ. Antv.* 1623. *in* 4*to.* Dit ſtukje verſcheen wel naamloos, doch bleek van hem te zijn, doordien zijn gewone zinſpreuk: SPES ME DURAT, op den tijtel daar van wordt gevonden. —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 971.

DAATSELAAR (ABRAHAM), was ten jare 1621 Koopman in garen en lint te *Gorinchem*, en gehuwd aan JOHANNA VAN ERP, ene zuster van THOMAS ERPENIUS, Hoogleraar der Oosterſe talen te *Leijden*, en boezemvriend van HUIG DE GROOT. Deze DAATSELAAR of bovenal zijne huisvrouw was het middel waar door deze ongelukkige Staatsman, na dat hij uit zijnen keiker te *Louveſtein* ontſnapt was, in veiligheid geraakte; want de kist waarin hij beſloten was, door bezorging van deszelvs getrouwe dienstmaagd ELSJE VAN HOUWENING, na een gelukkigen overtogt, aan het huis van genoemden DAATSELAAR gebragt zijnde, werdt die terſtond geopend, daar DE GROOT omtrent twee uren in gelegen hadt, en ſlegts wat flauw en verzet weder uitkwam. De vrouw wist in korten tijd, door middel van haren zwager, KORNELIS JAKOBSZ. VAN DER VEEN, aan DE GROOT een metſelaars kleed te bezorgen. Hier mede vermomd, tradt hij, verzeld van JAN LAMBERTZOON, Meester Metſelaar, met een' maatſtok in de hand, over

over ene volle markt, alzo 't juist kermis was, naar het veer. Overgevaren zijnde, werdt DE GROOT, van den Metſelaar, te voet naar *Waalwijk* gebragt, daar hij met het vallen van den avond aankwam, en zig voorts tot volkomene veiligheid naar *Antwerpen* begaf. —— G. VAN LOON, *Nederl. Gedenkp.*, II. D. bl. 134. WAGEN., *Vad. Hiſt.* X. D. bl. 415, 416.

DACH (JAN), Konſtſchilder, te *Keulen* geboren in 1536, is een leerling geweest van den beroemden BARTEL SPRANGER, bij wie hij onderwijs in de konst kreeg ten jare 1556, en zig vervolgens naar *Italiën* begaf, ten einde zig aldaar naar de beste modellen te oeffenen, hij werkte hier ook onder opzigt van KASPER REMS, en ALEXANDER BONVICINO genaamd MORETTO. Uit *Italiën* vertrok hij naar *Duitsland*, alwaar hij bekend wierdt bij Keizer RUDOLF DEN II, een vriend van bekwaamheid en konst, en deze zond hem te rug naar *Italiën*, ten einde aldaar voor hem de beroemdſte antijke Beelden der Grieken en Romeinen af te tekenen. Hij volbragt zulks naar genoegen van den Keizer, keerde weder naar *Duitsland*, en ſchilderde voor dien Vorst vele roemwaardige ſchilderſtukken, van een uitnemend ſchonen ſmaak. DACH ſtierf te midden dezer loopbaan aan het Keizerlijke Hof te *Praag* in het jaar 1600, overladen van eer en goederen, en algemeen betreurd wegens het loffelijk gebruik, dat hij van zijn Meesters vertrouwen maakte, om een ieder, zo veel in zijn vermogen was geweest, wel te doen. SADELER, J. MULLER, J. SAENREDAM, en L. KILIAN, hebben in 44 bladen, vele van zijne voornaamſte tekeningen in het koper geſneden. —— *Nouv. Dict. Hiſt.* in 8vo. T. II. p. 431. A. HOUBRAKEN, *Schouwb. der Ned. Schilders*, I. D. bl. 34, 35. WEIJERMAN, *Leven der Konſtſchilders.* I. D. bl. 214. SANDRART, Teutſche Akad. der Bau- / Bild- / und Mahler-Kunſt. Nurnb. 1675. in folio. Th. I. ſ. 276. Allgem. Kunſtler Lexicon. 1779. ſ. 10. up ACHEN.

DACHS (J.), is geweest Chirurgijn-Majôr van het tweede Bataillon *Oranje-Gelderland*, dien wij niet anders kennen, dan

door een Berigt aan de Hollandſe Maatſchappij der Weten-ſchappen te *Haarlem* gezonden, betrekkelijk ene oude Dame, welke in haar 86ſte jaar drie nieuwe Tanden heeft gekregen, welk getal zedert vier jaren tot 24 is aangegroeid. Van dit buitengewoon geval, 't welk, zo niet zonder voorbeeld, ten minſten tot de bijzonderſte zeldzaamheden moet gerangſchikt worden, aan onze Lezers een verſlag te geven, dagten wij niet ongevoeglijk. Zie hier het verhaal, 't welk de Heer DACHS daar van geeft.

Een oude adelijke Dame, woonagtig in het ſteedje *Ter Borgt*, in het graavſchap *Zutphen*, hebbende in het jaar 1774 den ouderdom van ruim 90 jaren bereikt, wierdt, in haar 86ſte jaar getreden zijnde, in het najaar, van ene zware koortſe overvallen; dewelke met zeer hevige pijnen in den mond verzeld ging: dit enige dagen geduurd hebbende, was men niet weinig verwonderd, deze toevallen te moeten houden, als een gevolg van iets, 't welk men immers bij iemand van die jaren, welke alle hare Tanden reeds voorlang verloren had, nimmer had kunnen verwagten; en egter ontdekte men drie nieuwe Tanden, welke gedurende dien tijd waren doorgebroken. Maar 't geen deze bijzonderheid ten hoogſten top doet ſteigeren, is, dat deze negentigjarige Dame, welke in dat hoogſteigerde tijdvak van haar levensloop, een volkomen goede gezondheid genoot, met 24 nieuwe volkomen gezonde Tanden ſprak, dewelke van tijd tot tijd, ſedert de doorbreking van de eerstgemelden, in dien tusſentijd van ruim vier jaren, onder de voornoemde zware toevallen, zijn te voorſchijn gekomen. Zijnde het hoogſtwaarſchijnlijk, dat, als deze zonderlinge werking der Natuur niet door den dood wierd afgebroken, deze Dame de grootſte kans hadt, om alle hare Tanden en Kiezen weder op nieuw te kunnen tonen, die haar de ouderdom te voren hadt ontrukt. —— *Verhand. van de Hollandſ. Maatſch. der Weten.*, XVI. D. 2. St. bl. 317–324.

DACHS (NIKLAAS), Predikant te *Vliſſingen*, is geboren den 23 junij 1640 te *Edam* in *Noordholland*. Zijn vader was Kor-

KORNELIS DACHS, geboren te *Sluijs in Flaanderen*, die de praktijk der medicijnen te *Vlisſingen* uitoeffende, alwaar hij zig in den egt begaf met JANNETJE BLEEKER van *Middelburg*, welke onze NIKLAAS zijne moeder was.

Slegts een jaar oud zijnde, ontviel hem zijn vader door den dood; hij verkreeg het eerſte onderwijs in de letterkundige wetenſchappen te *Vlisſingen*; en ging vervolgens met zijne moeder naar *Utrecht* wonen, om zig in de Akademiſe wetenſchappen, en wel inzonderheid in de theologie te oeffenen. Hier verbeidde hij tot in julij 1664, wanneer hij met zijne moeder naar *Vlisſingen* te rug keerde, en kort daarop tot Proponent bij 't Klasſis van *Walcheren* wierdt aangenomen. Zijn eerſte ſtandplaats was te *Filippine*, daar hem in 1669 het Leraarsambt werdt aangeboden; van daar werdt hij in 1677 naar *Koudekerk* op 't eiland *Walcheren* beroepen, en vervolgens op den 2 februarij 1687 te *Vlisſingen*, daar hij ook zijn graf heeft gevonden.

Driemaal is DACHS getrouwd geweest, en evenwel, 't geen vreemd luid, Bruidegom geſtorven. Voor de eerſtemaal huwde hij te *Vlisſingen* in ſeptember 1672, met KATRYNA BOSSCHAERT, ene dogter van KORNELIS BOSSCHAERT, toen ter tijd Predikant te *Lillo*, en KATRYNA VAN DER PUTTE, die voormaals weduwe was van HENDRIK ZUERIUS BOXHORN, Predikant op de *Kruisſchans*. Deze vrouwe ontviel hem door den dood in het jaar 1680; en na zeven jaren weduwnaar geweest te zijn, trouwde hij ten tweedenmale, met ANNA PYL, weduwe van zijnen voorzaat JOHANNES HOORNBEEK, in wiens plaatze hij te *Vlisſingen* was beroepen; welke vrouw in het volgende jaar overleed; waarop hij zig voor de derdemaal in den egt begaf met ALETTA KOOYMANS, weduwe van G. LAMPSINS te *Amſteldam*; ook deze ontviel hem in 1693; waarop hij ten vierdenmale in ondertrouw geraakte met PETRONELLA DE LA PALMA, te *Vlisſingen*. Doch dit huwelijk hadt geen voortgang, doordien onder de geboden tuſen Bruidegom en Bruid, over het tijdelijk goed, grote onenigheid ontſtond; zo dat zij 'er uitſcheidde. Hier over geraakte zij onder kerkelijke cenſuur, en

verkoos hare woonplaats te *Westzoubburg*, daar men haar wel derom tot het Avondmaal toeliet.

DACHS overleed te *Vlissingen* den 30 april 1705, in den ouderdom van 65 jaren. Hij was lang en mager van lighaamsgeſtel; en hadt maar één oog, zijnde hem het ander nog een kind wezende, op ſtraat door een man die onvoorzigtig een geweer loste, uitgeſchoten. Van imborst was hij zeer zagtmoedig en vreedzaam; en zijne predikwijze was ongemeen kort, maar bondig. —— HUNNIUS, *Zeeuwſe Buijze*, bl. 325. G. VROLYKHERT, *Vliſſingſe Kerkhemel*, bl. 183-186.

DACQUET (PIETER), geboortig van *Veurne*, is geweest een beroemd Artz, die teffens zeer ervaren was in de grieksſe en latijnſe talen. Hij heeft geſchreven: *Commentarius in* CORNEL. CELSUM. —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* pag. 971.

DAELE (JAN VAN), Rektor van de kerk te *Hamal*, leefde in 1436; en was geboren te *Beringen* een ſteedje in *Luiks-Kempeland* gelegen. Hij heeft ene verzameling van korte en zedelijke Geſchiedverhalen nagelaten, die hij in een alphabetiſe orde heeft gerangſchikt, waarſchijnlijk om 'er in het onderwijs dat hij aan de jeugd gaf, gebruik van te maken. Deze geſchreven verzameling wordt bij de reguliere Kanunniken te *Tongeren* bewaard, onder den tijtel van *Alphabetum narratorium*. Ook liet hij bij uiterſten wille aan deze Geeſtelijken na een aanzienlijk getal Handſchriften; die een voornaam gedeelte van hunne Boekerij uitmaken. —— VAL. ANDR., *Bibl. Belg.* pag. 573. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. VII. p. 71, 72.

DAELE (JOHAN VAN), een *Nederlands* Konſtſchilder; was bijzonder ervaren in het wel treffen en fierlijk ſchilderen van landſchappen en veldgezigten. Men ontmoet van hem een ſchoon Altaarſtuk in de kapel van de Kapucijnen-kerk te *Antwerpen*. Hij leefde in 1560. —— DESCAMPS, *Vies des Peintres Flam &c.* Tom. I. p. 148. Allgem. Kunſtler Lexicon. 1779. I. 190.

DAELEN (KORNELIS VAN), vader en zoon, uit *Braband* af-

afkomſtig, zijn beide konſtige Plaatſnijders geweest. Uitzonderheid muntte de zoon uit in ſmaak, vernuft en zindelijkheid; vele voortbrengzelen van zijne konſtige etsnaald ontmoet men in 't *Kabinet* door REINST in 't licht gegeven; onder anderen de ſchone beeldtenisſen van BOCATTUS en ARETIN, welke ſomtijds, doch te onregte, aan KORN. VISSCHER worden toegeſchreven. Daar zijn ook Platen van zijnen voortreffelijken arbeid voor handen, naar RUBBENS, VAN DYK, FLINCK en meer Meesters van dien waardigen ſtempel. Zijn ſtijl komt ſomtijds met dien van KORN. VISSCHER, en veeltijds ook met dien van ABRAH. BLOEMAART overeen. Hij bloeide op het tierigst ten jare 1650, te *Londen.* —— BASAN, *Diction. des Graveurs. Paris* 1767. 3 *Tom. in* 8vo. Allgem. Kunſtler Lexicon. 1779. ſ. 190.

DAELEN en DAELENS, zie DALEN enz.

DAELHEM (MELCHIOR VAN), wierdt in 1580 geboren te *Hasſelt*, een ſtad in het prinsdom van *Luik*, in het graafſchap *Loz;* alwaar hij, 16 jaren oud geworden, zig onder de orden der Heremieten van *St. Augustijn* begaf, en daar van het Monnikenkleed aantoog. Enigen tijd daar na werdt hij door zijn Opperſten eerst naar *Brusſel* gezonden, ten einde aldaar de letterkunde aan de jeugd te onderwijzen, en vervolgens naar *Leuven*, daar hij, geduirende het tijdvak van bijna 12 jaren, de zelvde post waarnam. MELCHIOR kweet zig van die taak zo loffelijk, dat hij vervolgens tot Prior van het klooster te *Yperen*, en opvolgelijk van dat zijner geboorteplaats *Hasſelt* wierdt aangeſteld. In het laatstgenoemde ſtierf hij den 13 februarij 1636, ruim 55 jaren oud zijnde, na een kortſtondigen tijd de bediening van Provintiaal te hebben uitgeoeffend. Dees Monnik verſtond het grieks, en hadt den roem van een goed Schrijver in proſa te zijn, en vrij zoetvloeijende latijnſe vaarſen te vervaardigen. VALERIUS ANDREAS zegt van hem: *pangebat non infeliciter, amœnum, & vend facili; nec prorſâ oratione inamœnus erat aut difficilis.* SWERTIUS eerde hem met dit tweeregelig vaars:

Hic novus eſt vates veteris DAELHEMIUS *ævi*,
Sed pius ingenio; ſic novus & vetus eſt.

PAQUOT verzekert, dat VAN DAELHEM grondig de latijnſe taal bezat, en 'er de minst in gebruik zijnde uitdrukkingen van verſtond: maar dat hij door zijn ver-gezogten ſchrijfſtijl en gebruikmaking van buitengewone woorden en zinnen, al 't gene hij geſchreven heeft, heeft bedorven. Daar is van hem door den druk gemeen gemaakt:

1. *Panegyris duplex, prior pro Gymnaſio Bruxellenſi ad Senatum Bruxellenſem, altera ad Cl. Virum* FOLCARDUM VAN ACHELEN, *Concilii ſanctioris Aſſeſſorem.*

2. JACOBI ARMINII *cum Batavis, ſuper præſenti rerum in Hollandiâ ſtatu, mutuis diſſidiis & homicidiis, Expoſtulatio poſthuma. Lugd. Bat. ſub ſigno Libertatis*, 1621. PAQUOT merkt gants niet onoirdeelkundig aan, dat VAN DAELHEM gelijk hadt, met de *Vrijheid* aan 't hoofd van deze klagt te plaatzen; doordien de Protestanten in *Holland*, die (met grote reden) zo luid geſchreeuwd hadden tegens de tijrannie van den Paus en van den Koning van *Spanjen*, 'er thans ene zeer wezentlijke en alleronregtvaardigſte uitoeffenden, over de gewetens, over de goederen en over het leven zelve der Remonſtranten, hunne medeburgers.

3. *Epicedium in obitum* MARIÆ DECKHERIÆ, *Cl. Viri* JOANNIS VAN PEDE, *in Brabantiæ Senatu Conſiliarii, ex filio neptis. Lovan.* 1624. *in* 4*to.* De vaarſen van dees Monnik, zijn beter, zegt PAQUOT, dan zijn onrijm, ſchoon die in allen dele ook niet van gemaaktheid zijn vrij te pleiten.

4. *Arca honoraria Chriſti & Sanctorum, ortum auctumque Zonigeræ ſodalitatis S. P. Auguſtini continens, a P. F.* MELCHIORE DAELHEMIO, *Auguſtiniano, è Gallico in Latinum verſa. Antv.* 1628. *in* 12*mo.*

Verſcheidene latijnſe blij- en treurſpellen, welke hij door zijn ſcholieren hadt doen vertonen, worden geſchreven in het klooster van *Haſſelt* bewaard; als mede een bundel van dichtſtukken in de zelvde ſpraak. Ook bewaart men in dit huis

meer

meer dan 50 Brieven van ERYCIUS PUTEANUS aan hem geſchreven, welke nimmer zijn gedrukt. —— FR. SWEERTII, *Athen. Belg.* p. 564. VAL. ANDR., p. 669, 670. J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 886. J. MANTELII, *Haſſeletum*, p. 102. 113, 114. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. IX. p. 221--225.

DAENS (JAN), een zeer rijk Koopman, die in de XVIde eeuw te *Antwerpen* zwaren handel dreef, heeft zig beroemd gemaakt door een trek van edelmoedigheid, of laat ik liever het kindje bij zijn regten naam noemen, een betoon van trotsheid en hoogmoed, waar van men weinig voorbeelden vindt. Keizer KAREL DE V. het verzoek van dezen DAENS hebbende ingewilligd, om bij hem het middagmaal te houden, wierp deze Koopman op het einde der maaltijd, een ſchuldbrief van twee millioenen, welke hij aan die Vorst geleend hadt, in het vuur, teffens zeggende: „ Ik ben ruim betaald door de eer, „ die uwe Majeſteit mij heeft aangedaan." —— *Diction. Histor.* 1779. *in* 8*vo.* Tom. II. p. 434.

DAIN (OLIVIER LE), heeft tot een merkwaardig voorbeeld van de wisſelvalligheid des geluks verſtrekt, en aan *Frankrijk* een nieuwe blijk gegeven van het gevaar dier in top ſteigerende fortuinmakingen, om welke te beklimmen zeldzaam de Deugd tot ene leidsvrouw zig aanbiedt, en waar van de beklimmer door de misdaad veeltijds van de hoogte in een poel van jammeren wordt geſmakt. Deze DAIN zag het eerſte levenslicht te *Thiel* in *Flaanderen*, en was de zoon van een boer niet verre van *Gent* wonende. Door welk toeval hij Baardſcheerder van LODEWYK DEN XI. wierdt, vindt men niet verhaald, maar wel dat hij door zijn vernuft en ſnedigheid zig zo diep in de gunst van zijnen Meester wist te dringen, dat hij trapswijze tot de hoogſte ambten en waardigheden wierdt bevorderd, en eindelijk tot Staatsminister van dien Vorst verheven. Doch in hem wierdt het ſpreekwoord van vader CATS: *het zijn ſterke beenen die de weelde kunnen dragen*, ten vollen bevestigd; want een verregaande trots- en laatdunkendheid beſtierde zijne daden, hij pleegde de ſchreeuwendſte on-

regtvaardigheden, en wierdt door zijne wandaden de afſchuw van het volk. Zo lang LODEWYK DE XI. leefde, bleef hij egter in gunst; doch in den aanvang van het regeringsbeſtier van KAREL DEN VIII, werdt zijn geding opgemaakt, en hij om verſcheiden' euveldaden; als onder anderen, dat hij een vrouw misbruikt, en daar toe verleid hadt door de belofte van haar mans leven te behouden, die hij egter zijne lust geboet hebbende, de wreede onmenſchelijkheid hadt om te doen worgen, ter galg gedoemd en in 1484 opgehangen. Zijn eerſte naam was OLIVIER DEN DUIVEL of den *Kwaden*; welke door LODEWYK DEN XI. in dien van DAIN werdt verwisſeld, die hem teffens tot den adelſtand verhief. JAN DOYAC, een man insgelijks uit den laagſten ſtand voortgeſproten, en mede door Koning LODEWYK tot de aanzienlijkſte bedieningen des rijks verheven, deelde als lotgenoot in de regtvaardige ſtraf, die DAIN onderging; hij boette wel niet zijne gepleegde ſchelmſtukken met den dood, maar hadt dien misſchien liever verkozen dan de duurzaamheid en infamie van de hem opgelegde ſtraf; want hij werdt veroirdeeld om op de hoeken der ſtraten van *Parijs* gegeesſeld te worden, een oor afgeſneden, en zijn tong met een gloeijend ijzer doorboord; van daar wierdt hij naar *Auvergne* gevoerd, van welke provintie hij Gouverneur was geweest, en aldaar in de ſtad *Montferrant*, zijne geboorteplaats, op nieuw gegeesſeld, en zijn ander oor afgeſneden. —— G. DANIEL, *Hist. de France. Edit. de Amſt.* 1720. *in* 4*to.* Tom. IV. p. 420, 421. *Dict. Hiſt. in* 8*vo.* Tom. II. p. 435, 436.

DAINEFFE, geboren te *Luik* in de XVIde eeuw, is geweest Monnik van de Eremijten-orden van *St. Augustijn* in de Abtdij van *St. Hubert*, en heeft gedurende een volgreeks van jaren, het Hoog'eraars-ambt uitgeoeffend. Hij heeft door den druk gemeen gemaakt: 1. *Epitomen Historiarum Vitæ monasticæ* ST. AUGUSTINI, *una cum inſtitutione & Antiquitate Familiæ ejusdem &c. Antv.* 1612. 2. *Commentarius de triplici Mundo, Divino, Angelico, & Humano &c. Leodii* 1639. —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 380.

DA-

DALAVA (FRANCISKO), een *Spanjaard*, was ten jare 1566 Gezant van FILIPS DEN II. aan het Hof van *Frankrijk*. Prins WILLEM DE I, boven mate ſchrander in het uitvorſen der geheimen zijner vijanden, hadt de affchriften van twee Brieven dezes Staatsministers aan de Landvoogdesſe MARGARET geſchreven in handen weten te krijgen, meldende: „ dat de Koning nu ſchone gelegenheid hadt, om, door „ 't lozen van enigen, en 't bedwingen van anderen, te „ geraken tot ene onbepaalde heerſchappije over de *Neder-* „ *landen*, waar naar zijne voorzaten, en hij, zo lang geſtaan „ hadden. Dat men, om hier toe te komen, drie Heren, „ naamlijk ORANJE, EGMOND en HOORNE ſlegts ſchoon ge- „ laat tonen moest, tot dat het tijdſtip geboren zou zijn, „ om hun, die met regt gehouden werden, voor de ſtokers „ der beroerten, loon naar werken te verſchaffen. Dat „ MONTIGNI en BERGEN, met gelijke list, in *Spanje*, om den „ tuin werden geleid, alwaar men hen, en den Raadsheer „ RENARD, dagt op te houden. Dat de voorſlag der Land- „ voogdesſe, om zig, door heimelijk verſtand, te verzeke- „ ren van enige ſterke plaatzen, ten Hove aangenaam ge- „ weest was." Met meer andere dingen van verre uitzigt, die de Gezant onvoorzigtig genoeg aan het papier hadt durven toevertrouwen. Men ontmoet bij den Geſchiedſchrijver BOR, volledige affchriften dezer Brieven. De *Spaanſe* Schrijvers hebben bedenkelijk geſteld, dat deze ſtukken verzierd waren, en men heeft de Bondgenoten verdagt gehouden van zulk ene konſtenarij; doch Prins WILLEM heeft zig altoos zo vrijmoediglijk beroepen op derzelver egtheid, dat 'er weinig reden over blijft, om hier aan te twijffelen. Hij en HOORNE ontboden dan den Graav VAN EGMOND te *Dendermonde*, werwaards zij, van Grave LODEWYK VAN NASSAU en HOOGSTRATEN verzeld, zig begeven hadden, tegen den derden oktober 1566. Men heeft gewild, dat hier beſloten werdt, de wapenen op te vatten, tegen den Koning, en uit de verantwoording des Graven VAN EGMOND, is niet donkerlijk afteneemen, dat Graav LODEWYK enigen geweldigen voorſlag heeft gedaan.

Ook heeft de Prins VAN ORANJE, hier, of anders, wat later te *Willebroek*, EGMOND en andere Vliesridders en Raden van State getragt te bewegen, om, de *Spanjaards*, die men nu te gemoet zag, uit het land te houden. Nogthans komen hij, EGMOND, HOORNE en HOOGSTRATEN, in hunne verantwoordingen overeen, dat 'er, te *Dendermonde*, geen befluit altoos, tot het aanvaarden der wapenen, is genomen. EGMOND verklaart, dat de voorflag van Grave LODEWYK verworpen werdt. En in de verantwoording des Graven VAN HOORNE, daar 't verhandelde te *Dendermonde*, omftandigst verhaald wordt, vindt men, dat het befluit, daar genomen, na 't lezen der Brieven van MONTIGNI en DALAVA, alleenlijk op deze vier punten uitliep: „ 1. Dat men, of ene vergadering der Algemene Sta„ ten, of de overkomst des Konings zou tragten te wege te „ brengen, tot ftillinge der beroerten, waar over de Koning „ te onvrede was. 2. Dat men, onaangezien 's Konings mis„ trouwen, waar van DALAVA gewag maakte, in zijnen „ pligt, jegens zijne Majeftеit en de Landen, volharden zou. „ 3. Dat HOORNE, in 't bijzonder, die, ziende hoe veel on„ danks zijn gedrag, te *Doornik* hem op den hals gehaald „ hadt, befloten hadt, de ftad en zijne ambten te verlaten; „ zulks, met allen ernst zou ontraden worden. 4. En dat „ ORANJE, die zedert enigen tijd, geboden was, in *Hol„ land*, *Zeeland* en *Utrecht* te komen, de Landvoogdes zou „ verzoeken, om HOORNE, die 't nogthans affloeg, of HOOG„ STRATEN, tot zijnen Stedehouder over *Antwerpen*, aan te „ ftellen." Meer niet, zou 'er te *Dendermonde*, befloten zijn. Alleenlijk, werden de Brieven van DALAVA, zedert, der Landvoogdesfe, door EGMOND, die wederom naar *Brusfel* keerde, vertoond; doch zij floegze in den wind, of gaf 'er ene andere uitlegging aan. ——— F. STRADA, *de Bell. Belg.* Dec. I. Libr. V. p. 262. BURGUND., *Hift.* Libr. III. p. 289. HOPPERUS, Liv. IV. Ch. VI. p. 112. E. v. METEREN, *Ned. Hift.* II. B. f. 53. verf. *Proces van* EGMOND, bl. 649. P. BOR, *Ned. Hift. druk van* 1678. I. D. bl. 105. *Auth. Stukken*, II. D. bl. 67, 68. WAG., *Vad. Hift.* VI. D. bl. 195--198.

DA-

DALE (ANTHONY VAN), wierdt geboren te *Haarlem* den 8 november 1638, uit Doopsgezinde ouders. Van der jeugd af aan liet hij een warme drift voor het beoeffenen der geleerde talen en fraije letteren blijken; doch zijne ouders, die andere inzigten met hem hadden, leidden hem tot den koophandel op, dien zij zelven ook uitoeffenden, en hier mede hieldt hij zig ook een geruimen tijd bezig. Met zijn 30ste jaar egter, kreeg de drift tot het beoeffenen der letteroefeningen zodanig de overhand bij hem, dat hij van levensſtand veranderde, den koophandel vaarwel zei, en zig enkel met ſtuderen bezig hieldt. Hij lei zig op de geneeskunde toe, en wierdt Doktor in die wetenſchap. Onderwijlen verwaarloosde hij ook geenzins de griekſe en latijnſe talen en oudheden, maar maakte daar ongemene vorderingen in. Hij zette zig voorts in zijne geboorteſtad neder, alwaar hij de geneeskunde, zo in 't algemeen onder de burgerij, als ook, van ſtads wege, in het gasthuis oeffende, en zulks met geen geringen lof, doordien hem de zorg voor de behoeftigen ongemeen ter harte ging. Intusſen bekleedde hij ook het Leraarambt bij een der Doopsgezinde gemeenten te *Haarlem*, doch deedt eerlang afſtand van die post, vermits hij daar toe niet geſchikt ſcheen en zijne predikatien met al te veel griekſe en romeinſe geleerdheid geſtoffeerd waren, waar door hij aan zijne hoorders weinig genoegen gaf. VAN DALE was een ongemeen werkzaam man, die met veel aandagt las, met een doordringend vernuft was begaafd, en uit zijne lectuur veel nut wist te trekken, waar van zijne uitgegevene werken tot waarborg verſtrekken. De Heer JAN LE CLERCQ, wiens tijdgenoot hij was, en die gemeenzaam met hem heeft verkeerd, getuigt van hem, dat hij niet alleen een man van grote geleerdheid was, maar ook zeer aangenaam en onderhoudend in den omgang, het gezelſchap doorgaans met zijne geſprekken vervrolijkende, die hij met allerleij aartige en geestige vertellingen, waar toe zijn ſterk geheugen hem overvloed van ſtoffe opleverde, vermengde. Een geſlagen vijand van bijgeloof en huichelarij, *ſ*otte hij 'er openlijk mede. Hij overleed te *Haarlem*, zonder

enige voorafgaande ziekte, enkel aan een langzaam verval van kragten, op den 28 november 1708, in den ouderdom van ruim 70 jaren; door velen, en inzonderheid door de armen, die hij als Geneesheer bediende, ongemeen betreurd. De werken door hem in 't licht gegeven, zijn de volgenden:

1. *De Oraculis Ethnicorum Diſſertationes duæ, quarum prior de ipſorum duratione ac defectu; poſterior de eorumdem auctoribus. Accedit Schediasma de conſecrationibus Ethnicis. Amſt.* 1683. *in* 8*vo.* Men vindt het uittrekzel van dit werk in de *Nouvelles de la Republique des Lettres de Mr.* P. BAYLE. *Mars* 1684. *Art.* 1. en bij W. SEWEL, *Boekz. Jan. en Febr.* 1696. bl. 47--63. 252--261. FONTENELLE, dit werk gelezen, en naar zijn ſmaak gevonden hebbende, maakte gebruik van de materialen die 'er enigzins verward door malkanderen in geplaatst zijn, om 'er zijn *Hiſtoire des Oracles* uit ſamen te ſtellen. Deze kwam in 1687 in 12mo. voor de eerſtemaal in 't licht, en is naderhand veelmalen herdrukt. MŒBIUS, Deken der Hoogleraars in de godgeleerdheid te *Leipsig*, die reeds ene latijnſe verhandeling hadt uitgegeven *over den oirſprong, de voortgangen en de duurzaamheid der Orakels*, gaf 'er, in 1685, een derden druk van in 't licht, waarbij hij vermeerderingen voegde, die ter verdediging verſtrekten van de zwarigheden, die VAN DALE tegens ſommige plaatzen van zijn werk hadt geopperd. Onze Geneesheer, in enige opzigten niet wel te vreden over het werk van FONTENELLE, gaf een Brief over dat onderwerp uit, waarin hij teffens MŒBIUS beantwoordde. Deze Brief, getijteld: *Lettre de Mr.* VAN DALE, *à un de ſes Amis, au ſujet du Livre des Oracles des Païens, compoſé par l'Autheur des Dialogues des Morts*, is met de kieste beſchaafdheid geſchreven, maar de Schrijver wil, dat FONTENELLE „ belangrijke zaken heeft overgeſlagen, die „ beſisſender kosten zijn, en minder vervelende, dan wel an„ deren, waar van hij in zijn werk gebruik maakt: misſchien „ is het ongelukkig voor de zaak, die hij met mij bepleit, dat „ hij in geen land van vrijheid woont: want ik kan aan niets „ anders het ſtilzwijgen toeſchrijven, 't welk hij in acht „ neemt, en de vermommende voorzorgen die zijne pen ſchij-

„ nen

„ nen beſtuurd te hebben, ten aanzien van belangrijke za-
„ ken." Mœbius inzonderheid ontmoet hier een hevigen tegenkamper in VAN DALE, betrekkelijk zijne ſtellingen over de *Toverij*, die hij aan den *Dæmon* (Duivel) toeſchrijft; en hij behandelt dit onderwerp met enen warmen ijver en veel geleerdheid, om alle medewerking van den Duivel daaromtrent uit te ſluiten. In 1707 verſcheen 'er op nieuw een Tegenſtrever, die FONTENELLE en VAN DALE beide aanrandde, egter ten aanzien van den eerſten meerder toegevendheid gebruikende, als wel voor den tweeden; ongetwijffeld, om dat de laatſte, een Ketter zijnde, niet verdiende, dat een Jeſuit enige beusheid ten zijnen aanziene in acht name; want men weet, dat dit werkje door den Jeſuit BALTUS van *Straatsburg* geſchreven is; het voert tot tijtel: *Reponſe à l'Hiſtoire des Oracles de Mr.* DE FONTENELLE, *de l'Academie Françoiſe. Dans laquelle on réfute le Syſteme de Mr.* VAN DALE, *ſur les Auteurs des Oracles du Paganisme, ſur la cauſe & le tems de leur ſilence; & ou l'on etablit le ſentiment des Pêres de l'Egliſe ſur le même ſujet Strasbourg* 1707. *in 8vo.* Dit werk is in drie delen verdeeld: de Schrijver wederlegt 't geen hij valſe redenen noemt, aan de Kerkvaders en oude Christenen toegeſchreven; en hij brengt de ware oirzaken bij, die hem overtuigd hebben, dat de Heidenſe orakels door de *Dæmons* wierden uitgeſproken. In de tweede, beantwoordt hij de gezagäanvoeringen, en de redenen door den Heer FONTENELLE bijgebragt, om regtſtreeks te bewijzen, dat de orakels in het heidendom niet door de *Dæmons* zijn uitgeſproken. En in de derde, tragt hij te bewijzen, dat de Heidenſe orakels niet juist op het zelvde tijdſtip van de geboorte des Heilands opgehouden zijn, maar naar mate zijne godsdienst zig langs hoe meer in de wereld uitbreidde; dat het zijn kruis is en de aanroeping van zijnen naam, welke tot oirzaken van die ophouding verſtrekt hebben; en dat de redenen, door FONTENELLE bijgebragt, om het tegendeel te betogen, op geen vaste gronden berusten. Men vindt het uittrekzel van dit werkje in *de Nouv. de la Repub. des Lettres Juin* 1707. *Art.* 2. Een naamloos Schrijver kwam voorts

op-

opdagen, ten einde zig als middelaar tusſen beiden te ſtellen. LE CLERCQ plaatſte de gedagten van dien Schrijver in zijne *Bibliotheque Choiſie*, Tom. XIII. Art. 3. onder den tijtel van *Remarques ſur le demelé, qui eſt entre Mr.* DE FONTENELLE, *Autheur de l'Hiſtoire des Oracles &c. & l'Autheur de la reponſe à l'Hiſtoire des Oracles &c.* Dit ſtuk bevat een aantal van belangrijke en wel gegronde aanmerkingen. De Schrijver houdt een juist midden tusſen VAN DALE en FONTENELLE, aan den enen kant, en den Jeſuit BALTUS, aan de andere zijde. „ Ik geloof, zegt hij, dat 'er Orakels hebben kunnen zijn, „ die in waarheid door *Dæmons* zijn uitgeſproken geworden, „ of wel door wezens, die boven de menſelijke Natuur verhe„ ven zijn: ſchoon ik, aan den anderen kant, ook niet twijffe„ le, of menſen zijn veeltijds de werktuigen der antwoorden „ geweest, welke men aan die verhevener wezens toeſchreef. „ Ik geloof ter zelver tijd, dat het ons niet mooglijk is, om „ thans te kunnen onderkennen die Orakels, welke door de „ *Dæmons* zijn beantwoord, van de zodaningen, waarin men„ ſelijk bedrog in plaats gevonden heeft; het zij om reden, „ dat de geſchiedenisſen, welke men 'er ons van verhaalt, „ geene gegronde zekerheid hebben; het zij dat die niet „ met voldoende omſtandigheden gepaard gaan, om met „ grond te kunnen beſlisſen, of 'er bedrog onder gelopen heeft, „ dan niet &c." De Jeſuit BALTUS, hier niet door overtuigd, zag men in 1708 te voorſchijn komen: *Suite de la Reponſe à l'Hiſtoire des Oracles, dans laquelle on refute les Objections inſerées dans le XIII. Tome de la* Bibliotheque Choiſie, *& dans l'Article II. de la* Republique des Lettres *du mois de Juin* 1707, *& ou l'on établit ſur de nouvelles preuves le ſentiment des SS. Péres touchant les Oracles du Paganiſme. Amſt.* 1708. *in* 8vo. De Heer LE CLERCQ getuigt van dit werkje, in zijne *Biblioth. Choiſie*, Tom. XVII. p. 309., dat het met meerder geloof als overtuigingskragt geſchreven is, *magis credulé, quam perſuadenter.* De Jeſuit MOURGUES heeft ook iets over dit onderwerp bijgedragen: aan het ſlot van zijn *Plan Theologique du Pythagorisme, Thoulouſe* 1712. *II. Vol. in* 8vo., vindt men ene *Lettre Apologetique*,

pour

pour juſtifier le ſentiment des Péres de l'Egliſe ſur les Oracles du Paganisme, contre deux Diſſertations de Mr. VAN DALE, *Docteur en Medecine.* De Schrijver hier van ſchijnt noch het werk van BALTUS, noch de Aanmerkingen van den ongenoemden Autheur gezien te hebben, maar hij voedt gunſtiger denkbeelden voor het ſtelzel van den laatſten, dan voor de gevoelens van den eerstgenoemden. Alvorens van deze geſchiedkundige uitweiding over het geſchil der Orakels af te ſtappen, dient aangemerkt, dat de Heer VAN DALE een tweeden druk van zijn werk uitgaf, onder dezen tijtel: ANTONII VAN DALE, *Poliatri Harlemenſis, de Oraculis veterum Ethnicorum Diſſertationes duæ, quarum nunc prior agit de eorum origine atque auctoritate, ſecunda de ipſorum duratione & interitu. Editio ſecunda, plurimum adaucta, cui de novo accedunt Diſſertatiunculæ.* I. *De ſtatua* SIMONI Mago, *ut prætenditur, erecta, qua occaſione agitur de* Chreſto SUETONII. II. *De* Actis PILATI *diſseritur, illâque occaſione, cur* AUGUSTUS CÆSAR Dominus *appellari renuerit.* III. *Schediasma de Conſecrationibus, plusquam dimidiâ parte auctius. Amſt.* 1700. *in* 4*to.* „ De Hr. VAN DALE," zegt LE CLERCQ in *Bibl. Choiſie, de la* 2*e edit.* Tom. III. p. 110., „ heeft zig in dezen „ tweeden druk, veel van den ſmaak van het Publijk te nutte „ gemaakt, ten aanzien van het leerſtelzel 't welk men in „ zijn werk verlangde. Behalven dat, heeft hij ſommige „ dingen uit het lighaam van 't werk zelve genomen, die hij „ in het Aanhangzel onder verſcheidene tijtels geplaatst heeft, „ alwaar men die vermeerderd en verbeterd vindt. Ook „ heeft hij 'er een Hoofdſtuk bijgevoegd, welke een lijst be„ vat van bijna 300 Orakels, welke niet opgehouden hebben „ te antwoorden, dan na de komst van 's werelds Heiland."

Schoon het werk van VAN DALE zonder tegenſpraak vele uitnemende en wetenswaardige zaken en daarbij belangrijke naſporingen bevat; zo zal men egter het geſchil daar over ontſtaan, onbevooroirdeeld ter toets nemende, moeten inſtemmen, dat hij zijne gevoelens wat te driftig heeft doen voortſnellen; en dat om het ene uiterſte te ontwijken, hij in het tegengeſtelde is verſtrikt. Hij heeft zelvs ſommige bijzondere

ge-

gebeurtenisſen beſtreden, die hij in hun geheel hadt kunnen laten, zonder aan zijn leerſtelzel enig nadeel toe te brengen.

2. Verhandeling over de oude Orakelen der Heidenen. Amſt. 1687. in 8vo. Schoon men in dit werk verſcheidene gedagten en de voornaamſte daadzaken van het hier boven vermelde latijnſe werk ontmoet, is egter de behandeling, leerwijze en orde daar van zeer verſchillende. Het voornaamſte doel van VAN DALE ſtraalt door, enkel daarin te beſtaan, om de oude Orakels of zogenaamde Godſpraken der Heidenen in verdenking te brengen, en te betogen, dat die enkel en alleen aan de bedriegerijen van hunne Priesters moeten worden toegeſchreven.

3. *Diſſertationes de Origine & progreſſu Idololatriæ & Superſtitionum, de vera ac falſa Prophetia, uti & de Divinationibus Idololatricis Judæorum. Amſt. 1696. in 4to.* In dit werk onderzoekt VAN DALE een menigte van belangrijke onderwerpen. Bij voorbeeld, in de eerſte verhandeling, welke de oirſprong en voortgangen van de Afgoderije ten onderwerpe heeft, tragt hij te bewijzen, dat niemant dan de ware GOD alleen wonderwerken kan verrigten, en dat de valſe Goden daar toe geene magt hebben. Hij laat den eerſten oirſprong van de Afgoderije verre voor den tijd des zondvloeds opklimmen; en doet zien, dat de Israëlieten voor de *Babijloniſe* gevangenis weinig werks maakten, om zig in de Wet te onderrigten, dat zij die zelvs niet eens in het openbaar lazen, zodanig door GOD was bevolen. In de tweede verhandeling, over de ware en valſe Prophetiën, beweert de Schrijver, dat, wanneer 'er in 't Oude Testament van valſe Profeten gewaagd wordt, daar bij niet wordt gezegd dat het de Duivel was die hun bedroog; maar dat hunne valſe Prophetiën aan de bedriegerijen der menſen worden toegeſchreven. Men moet belijden, dat zulks waar is ten aanzien van de meeste plaatzen, maar egter kan men uit dat oogpunt beſchouwd, niet uitleggen 't geen 1 KON. XXII. *vs.* 21 &c. van een Leugengeest, die alle de Profeten van ACHAB bedroog, vermeld wordt. Ook vindt men

men nog in deze verhandeling een bijzonder hoofdſtuk over SIMON den *Toveraar*, waarin de Heer VAN DALE onderzoekt wat de Oudheid van hem gezegd heeft. Ter gelegenheid van verſcheidene verdigte Boeken, welke in de eerſte eeuwen van het Christendom te voorſchijn kwamen, maakt hij verſcheidene oirdeelkundige aanmerkingen, betrekkelijk den *Canon* der Boeken van het Nieuwe Testament. In de derde verhandeling, ſtelt de Schrijver zig voor, om, de gewijde en ongewijde Oudheid doorlopende, de wijze van voorzeggen en het uitleggen van raadzelen die in het Oude Testament verboden worden, te verklaren en op te helderen: men ontmoet hier zo wel als in 't overige van het ſtuk, ene grote geleerdheid, en verſcheidene onderwerpen der Oudheid worden 'er op ene oirdeelkundige wijze onderzogt en behandeld. In 't algemeen beſpeurt men, dat de Hr. VAN DALE in geenen deele bijgelovig was, en dat zijn voornaamſte doel en loffelijk oogmerk beſtond, om de menſen van vooroirdelen te genezen, waar mede zij, niettegenſtaande het Euangelie-licht nog beklagenswaardig beſmet waren. Aan het ſlot van dit werk zijn enige Brieven geplaatst zo van hem zelven als van den Heer MORUS, Hoogleraar in de Oosterſe talen aan het Doorl. School te *Amſteldam*. De inhoud daar van loopt inzonderheid over den tijd dat de Samaritanen den *Pentateuchus* bekomen hebben, en de wijze op welke die tot ons is afgedaald; te weten, of EZRA die uit de ſchriften van MOSES heeft ſamengeſteld, dan niet. De laatſte Brief welke van VAN DALE is, houdt aan den geleerden TH. ALMELOVEEN. Hij onderzoekt 'er ene plaats van PROCOPIUS in, welke zegt, dat 'er in zijn tijd ſtenen in *Tingitaans Mauritaniën* wierden gevonden, waarop in Phenifiſch ſchrift deze woorden waren gebeiteld: *Wij zijn de Cananieten die door den rover* JOSUA *verjaagd zijn geworden*. PROCOPIUS wil, dat het enige der *Cananieten* waren, die uit *Palestina* vlugtten, toen JOSUA zig meester van dat land maakte, welke men voor de ſtellers van deze *inſcripties* moet houden. Dan VAN DALE beweert, dat PROCOPIUS, die voor geen nauwkeurig Geſchiedſchrijver te boek ſtaat, geen geloof verdient,

dient, in een zaak, die al het vertoon van een verdigtzel heeft.

4. *Disſertationes IX. Antiquitatibus, quin & Marmoribus cum Romanis, tum potiſſimum Græcis illuſtrandis inſervientes. Amſt.* 1702. *in* 4*to.* In dit gantſe werk ſtraalt mede ene verhevene geleerdheid door, en het bevat oudheidkundige naſporingen die allerbelangrijkst zijn. Het voorname doeleinde daar van is, even zo als van het voorgaande, namelijk om het bijgeloof in deszelvs verborgenſte ſchuilhoeken op te ſporen, en het ſchadelijke van dat wangedrogt ten aanzien van het ontdekken der waarheid, in een helder daglicht te plaatzen.

5. *Disſertatio ſuper Ariſtea de LXX. Interpretibus; cui ipſius prætenſi Aristeæ textus ſubjungitur. Addtur Historia Baptismorum, tum Judaïcorum, cum potiſſimum priorum Christianorum, tum denique & Rituum nonnullorum. Accedit & Disſertatio ſuper Sanchuniatone. Amſt.* 1705. *in* 4*to.* De Schrijver, over den Doop handelende, weidt in 't breede uit, om het gevoelen der Mennoniten ten aanzien van dit onderwerp, te regtvaardigen.

6. De oudheid van 't alleen Spreeken in de Gemeente verdedigd. Amſt. 1670. 4to.

Alle de latijnſe werken van dezen uitmuntenden Mens, zijn naderhand te zamen in IV Delen in 4to. herdrukt. —— MORHOFIUS, *Polyhiſt. litt.* T. I. p. 933. §. 6. *Catal. Bibl.* BUNAV. Tom. I. Vol. II. p. 1191, 1192. C. SAXI, *Onom. liter.* Pars V. p. 312. *Eloge de Mr* VAN DALE *dans la Biblioth. Choiſie de* J. LE CLERCQ. Tom XVII. p. 309 & ſuiv. BERN. DE MONTFAUCON, *dans la Preface des Antiquit. expliq.* Tom. I. p. 7. NICERON, *Mem. des Hommes illuſtr.* Tom. XXXVI. p. 5--9. J. G. DE CHAUFFEPIE, *Dictionaire*, Tom. II. let. D. p. 6--9. JÖCHER, Geleerten Lexicon. II. Deel/ f. 9.

DALE (NIKLAAS VAN), wordt onder de reije der *Utrechtſe* Geleerden geplaatst door VAN HEUSSEN in *Hiſtor. Eccleſiaſt.* Tom. II. p. 141. Hij is afkomſtig uit een edel *Italiaans* geſlagt, 't welk zig in *Braband* vestigde, doch door de wrede handelingen van den Landvoogd ALVA genoodzaakt wierdt die landſtreek te verlaten, en gedeeltelijk naar de *Nederlanden* en

ge-

gedeeltelijk naar *Saxen* vlood. Dat onze NIKLAAS te *Utrecht* geboren is, blijkt uit een *Album* van JANUS DOUSA, eertijds bewaard in de Bibliotheek van den uitmuntenden Hoogleraar JOAN. ALEX. ROËL, waarin met de eigen hand van NIKL. VAN DALE geſchreven ſtaat:

GRATIIS SACR.

JANI. DOUSAE. CL. V. OPTUMO. POETAE. OB. CIV. SER. PATR. KARISS. PUBLICORUM. STUDIORUM. IN. BATAVIS. CUR. AD. HUMANITATEM. EJUSQUE. STUDIA. PROMOVENDA. NATO. NIC. DALIUS. EJUSDEM. ET. MAGNI. JUSTI. LIPSI. AUSPICIIS. HON. AUC. ET. IN. CONLEGIUM. DOCTORUM. ACADEMIAE. LUGDUNENSIS. ADOPTATUS. PATRONO. CLIENS. HOC. ADF. SUI. MONUMENTUM. L. M. P. EX. A. D. III. KAL. SEPT. CIↃIↃLXXX.

Quamquam haec inter nos nuper notitia admodum eſt.
Inde adeo ex quo liber ſum & juris mei,
Antiqua 'ſt tamen, & amica digna ſymbola;
Sed volt tabellis Phoebus abſtineam manum.
Si contra faxim, Marſyae memor ut ſiem,
Neglexi, & ſenſi miſer Medici haut medicas manus.
Frons ipſa testis, id mi DUSA *relliquum 'ſt,*
Ni farre averſum & mica molliris Deum,
Ut igni, aut unde perdat me, aut cute exuat.

NIC. DALIUS *Ultr.*

Uit een brief van LIPSIUS, in december 1580 geſchreven, en geplaatst in de *Sylloge Epist.* van PETR. BURMAN, Tom. I. p. 28., blijkt het, dat VAN DALE als Hoogleraar in de regten te *Leijden*, om aan de ſtuderende jeugd de *Inſtituten* te onderwijzen, is opgevolgd aan KORN. NEOSTADIUS, wordende daar in omſchreven, als: *rarae ſpei Adoleſcens, ſed ut morbus minatur, non vitalis.* Ook conſteert uit de Akten van de Curateuren der *Leijdſe* Hogeſchool, gedagtekend den 11 april 1583, in ſchrift aan den Heer CASP. BURMAN, door den uitmuntenden Hoogleraar DAVID VAN ROOYEN toegezonden, dat NIKLAAS VAN DALE Profeſſor in de regten te *Leijden* is geweest,

en aldaar geſtorven is den 9 januarij 1581. In een anderen Brief van LIPSIUS aan den geleerden CANTER ingerigt, drukt hij zig dus uit: „ Is onze VAN DALE dan aldus vertrokken, „ zonder dat hij ons ooit weder zal zien, of van ons gezien „ zal worden? Ik ben 'er waarlijk bedroefd over geweest, „ te meer, om dat het een ſchielijk verlies is, daar wij gee„ ne gedagten toe hadden." —— MATTH., *Epiſtol. Syll.* XVI. H. VON SEELEN, *Athen. Lubecenſ.* Part II. p. 8. C. BURMAN, *Traj. erud.* p. 85--87.

DALEM (LEONARD VAN), geboren in het laatſte gedeelte van de XVde eeuw, hadt waarſchijnlijk zijn naam van zijne geboorteplaats ontleend, zijnde een kleine ſtad in het hertogdom van *Limburg* gelegen. Na zijne eerſte letteroeffeningen volvoerd te hebben, wierdt hij Dominikaner Monnik in het klooster van die orden te *Zwolle*. Zeer denkelijk volvoerde hij zijne theologiſe loopbaan te *Leuven*, in welke ſtad hij zig in 1533 bevondt. Hij is in 1553, 1556 en 1561, algemene Prediker en Vikaris van zijne orden in *Friesland* geweest. Vooraf oeffende hij de waardigheid van Prior te *Zwolle* uit, van het jaar 1553 af tot in 1568, als wanneer hij ontlag daar van bekwam, en kort daar na overleed. Men heeft van dezen Monnik in ſchrift: *Enchiridion locorum communium contra Lutheranos, aliosque ſui ævi hæreticos. II. Vol. in* 12*mo.* —— DE JONGHE, *Deſolata Batav. Dominic.* p. 189--191. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. X. p. 271, 272.

DALEN (DIRK VAN), van *Venlo* geboortig, is geweest Monnik van der Kruisdragers orden; en heeft in 't licht gegeven: *Clavis Cœli, ſive Diſſertat. de laudibus, privilegiis atque excellentia ejusdem ſacri Ordinis. Col.* 1628. *in* 8*vo.* —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 1122.

DALEN (KORNELIS VAN), Konſtſchilder, muntte uit in het afbeelden van rotzen, en wierdt ten jare 1556 in het Schilders-gild te *Antwerpen* aangenomen. —— K. v. MANDER, *Leven der Schilders*, I. D. bl. 42, 43.

DA-

DALENS (DIRK), Konſtſchilder, geboren te *Amſteldam* ten jare 1659, heeft de konst van jongs op aan geoeffend en begaf zig reeds vroegtijdig in de oeffenſchool van zijn vader WILLEM DALENS, die een Landſchapſchilder was, en die hij verre in de konst heeft voorbij geſtreeft, want hij was een beroemd Schilder en Tekenaar van landſchappen, zo met waterverf als met de pen. Hij ſtierf in 1688, nog flegts den ouderdom van 29 jaren bereikt hebbende, tot groot verlies van alle Konstminnaars, vermits hij tot wat groots geboren ſcheen; gelijk aan de overblijfzels van zijn rijk vernuft, vleiend penſeel en zwierige tekenpen, bij de liefhebbers van papierkonst te zien is. —— A. HOUBRAKEN, *Schouwburg*, III. D. bl. 385, 386. WAG., *Beſchr. van Amſt.*, XI. St. bl. 432. Allgem. Kunſtler Lexicon. 1779. ſ. 190.

DALENS (DIRK), Konſtſchilder, een zoon van den voorgaanden, wierdt te *Amſteldam* op den 3 februarij 1688, weinig dagen na zijn vaders dood geboren, en was nauwlijks den kindertabbert ontwaſen, of men ontdekte zijn overgeërfde konstdrift. Des beſtelde hem zijne moeder bij DIRK VAN PEE, het geen juist de gelukkigſte keuze niet was voor den jongeling; waarom hij, die zulks dra merkte, maar weinig tijds, en nog met wederzin, bij dezen Meester bleef, en een beſluit nam, om met verzakinge der ſchildermanier die hem VAN PEE geleerd hadt, zijns vaders voetſpoor te volgen; het geen hem zo wel gelukt is, dat hij in het ſchilderen van landſchappen, geſtoffeerd met beelden, beesten en ruïnen, een wakker Meester geworden is; hebbende vele kamers en zalen in 't rond geſchilderd, zo te *Amſteldam*, als te *Leijden* en *'s Hage*, pronkende onder anderen in laatstgenoemde plaats het prachtig huis eertijds tot een logement voor de Gedeputeerden ter Staatsvergadering wegens *Amſteldam*, met een zaal, overheerlijk door hem geſchilderd. Ook vervaardigde hij fraije tekeningen met waterverf, en hadt het doorgaans zeer drok met aanbeſteld werk; zo dat hij zig onder de klaſſe der voorſpoedige Konstoeffenaars kost rangſchikken; ook was hij een bij-

zonder naarſtig en vriendelijk man. Hij is in 1753 geſtorven, in het 65ſte jaar zijnes ouderdoms. —— DESCAMPS, *Vie des Peintres Flamands &c.* T. III. p. 397. J. VAN GOOL, *Nieuwe Schouwb.* II. D. bl. 134--136. Allgem. Kunſtler Lexicon. 1779. ſ. 190, 191.

DAM (ANTHONY VAN), Konſtſchilder, geboren te *Middelburg* in het jaar 1681 of 1682, werdt onder het opzigt van goede Meesters en door ongemenen vlijt en eigen oeffening, een bekwaam Schilder, inzonderheid van zeeſlagen; ook tekende hij meesterlijk. De afbeeldingen van de *Domburgſe* oudheden zijn door hem beter dan ooit voorheen naar de originelen afgemaald en naderhand in het koper gebragt. In het jaar 1740 gaf hij de door hem bijeenvergaderde, Wapenkaart der Burgemeesteren van *Middelburg*, van 1498 tot 1740 ingeſloten, in druk uit, met een opdragt aan de toenmalige regerende Burgemeesteren; waar voor hij tot erkentenis, met enig zilverwerk beſchonken wierdt. Behalven deze kaart, heeft hij enige Geſlagttafels, met bijgevoegde wapenen van enige Vorstelijke huizen, opgemaakt, onder anderen die van NASSAU, van OTTO VAN NASSAU, in 670 af, tot op WILLEM DEN IV, in 1741 ingeſloten. *Med. Berigt.*

DAM (DANIEL VAN), geboren te *Witmarſum* in *Friesland* in 1594, alwaar zijn vader TIDO VAN DAM zedert twee jaren Predikant was, na enigen tijd te voren die bediening te *Midwoud* in *Noordholland* te hebben waargenomen; in 1598 beriep men hem te *Sexbierum*, en in 1600 te *Baſloo* en *Rasquert* in de *Groninger-Ommelanden*, alwaar hij zijn graf vondt, en in 1617 ſtierf.

DANIEL liet zig den 15 meij 1613 als Akademieburger te *Franeker* inſchrijven, ſtudeerde 'er in de philoſophie en godgeleerdheid, en beklom 'er den trap van Meester in de fraije konſten den 20 augustus 1621, toen hij reeds Doktor in de regten was, zonder dat men weet waar hij die waardigheid heeft bekomen, of zig in die wetenſchap geoeffent. In het begin van december 1625 door de Klasſis van *Franeker* tot Proponent

nent aangeſteld zijnde, wierdt hij den 10den van die maand als Predikant te *Witmarſum* bevestigd, van waar hij drie jaren later naar *Nieuwland* een naburig dorp wierdt beroepen; daar hij het woord des Heren verkondigde tot in het jaar 1631, wanneer hem op den 1 julij de waardigheid van Hoogleraar in de Logica, aan de Akademie te *Franeker* wierdt aangeboden, zijnde opengevallen door den dood van JAN HACHTINGIUS. Hij nam 'er in augustus bezit van, en oeffende 'er met aanhoudende vlijt de werkzaamheden van uit, tot in het jaar 1639, wanneer hij op den 18 februarij tot Onder-Regent van het Staten-Kollegie te *Leijden* wierdt aangeſteld. Twee jaren later voegden Curateuren bij deze waardigheid die van Hoogleraar in de philoſophie; daar hij egter geen genot van hadt, doordien hij reeds met zijne doodziekte worſtelde, waaraan hij den 12 junij 1641 overleed, nauwlijks den ouderdom van 37 jaren bereikt hebbende.

DANIEL is getrouwd geweest, en liet onder andere kinderen een zoon na, TIDO VAN DAM genaamt, die ten jare 1651 Predikant te *Heukelum* was, en 20 jaren later te *Strijen*, alwaar hij in 1689 zijn jongſten ſnik gaf. Van onzen Hoogleraar is door den druk gemeen gemaakt: *Diſcurſuum Logicorum Diſputationes viginti. Franeq.* 1634, 1635. *in 8vo.* —— E. L. VRIEMOET, *Athen. Friſ.* p. 257--259. PAQUOT, *Mem. litt.* Tom. VIII. p. 72, 73. SOERMANS, *Academ. Reg. van Leijden*, bl. 123. En, *Kerk. Reg. der Predik. van Zuidholland*, bl. 20. 93. JÖCHER, Gelehrten Lexicon. II. Th. ſ. 11.

DAM (JAN VAN DEN), is een van die vernuftige Geesten geweest, die evèn als enen JAN VAN DER BILD, WYTSE FOPPES DONJEMA enz., door eigen vlijt en denken, zonder behulp van leerſtellig onderwijs, het zo verre heeft gebragt, dat hij een aanzienlijke plaats onder de reije van de verhevenſte Wiskonſtenaars verdient.

JAN VAN DEN DAM, een man wiens opleg tot een der gemeenſte handwerken, niet deedt vermoeden dat 'er zulk een geest in ſchuilde, maakte door overheerſenden zugt, tot

Wis- en Werktuigkunde, daar in zulke voorſpoedige vorderingen, dat hij te *Amſteldam* openbare leſen in de Natuur- en Sterrekunde gaf. Een Konſtſtuk, door hem, met den naam van *Sphæra perfecta* betijteld, beſtond uit een Spheer, op een voetſtuk, waarin een uurwerk was geplaatst, dit bragt alle de Hemelſe lighamen, als ook onzen Aardkloot in beweging, zo dat men daar, met enen opſlag van het oog, alles kon waarnemen wat aan het uitſpanzel voorviel; ook kon het uurwerk afgezet, en alles met de hand in beweging gebragt worden. Het ſtelde iemant in ſtaat, om, binnen ene maand, van de Sterrekunde een uitgeſtrekter en duidelijker begrip te krijgen, dan naar de gewone wijze van onderwijs, door veel tijds daar aan te beſteden. Beknoptheid, fraijheid en maakzel gaven aan dit werktuig, den voorrang boven alle *Planetariums* tot dien tijd uitgevonden, en konden de liefhebbers het zelve bij den Uitvinder en Maker bekomen, van onderſcheiden grootte, en met meer of minder bijzonderheden naar ieders verkiezing. Hij maakte het zelve voor 't eerst in het jaar 1738, en heeft het van tijd tot tijd aanzienlijk verbeterd. Zijn werktuigkundig vernuft vervaardigde vele andere Konſtſtukken, die de bewonderende goedkeuring der liefhebbers wegdroegen.

Daar is van hem in druk: 1. Nieuwe Hoornſche Schathamer of Konſt der Teebaart. Amſt. 1727. in 8vo. 2. Wiskonſtige reeckening om de breedte van den Aardkloot te vinden. Amſt. in 4to. Redenvoering over eenige Voorwerpen/ Kuntigheden en Middelen der Natuurkunde/ uitgeſproken den 11 van Herfſtmaand 1743. &c. Amſt. 1743. in 4to. 2. Nagte Verklaring van een nieuw gemhenteerd en gemaakt *Planetarium* genaemd *Sphæra perfecta*, vertoond in een Konſtplaat &c. —— *Boekz* 1744. *b.* bl. 430--440. *Vad. Hiſtor.* XXII. D. bl. 173, 174.

DAM (NIKLAAS VAN) of DAMMIUS, wierdt bij de oprigting der Akademie te *Leijden* in 1575, aangeſteld tot Hooglaraar in de letterkunde en welſprekendheid enz. ——

A.

A. 's GRAVEZANDE, *Unie van Utrecht herdagt.* bl. 147. *aant (d.)*

DAMBARINUS (JOHANNES), is eerst geweest Predikant te *Overzande* en *Driewegen* in *Zeeland*, en wierdt van daar beroepen naar *Kapelle*, mede in gemelde gewest op *Zuid-Beveland* gelegen. Over dit beroep raakte aan eerstgenoemde plaats alles in rep en roer, doordien hij niet meer dan twee jaren den predikdienst aldaar hadt uitgeoeffent, namelijk van 1594 tot 1596; te voren was hij Rektor der latijnſe ſcholen te *Tholen* geweest, zodanig blijkt uit de Acten der Klasſis van *Zuid-Beveland* van den jare 1592. Zekere JOH. DAMBARINUS was ten jare 1676 Predikant in genoemde Klasſis, en ingevolge de Notulen der Staten van *Zeeland* van den 4 december 1676, wegens genoemde Klasſis aan hun Ed. Mog. afgezonden om eenige *Poincten* over te geven. Waarſchijnlijk was hij een bloedverwant van onzen DAMBARINUS. —— J. W. TE WATER, *Reform. van Zeel.* bl. 291, 292. 307.

DAMES (JOHANNES), Glasſchilder, is uit de ſchool van de Gebroeders CRABETH voortgekomen. —— J. C. WEYERMAN, *Leven der Schilders*, I. D. bl. 212. Allgemeins Kunſtler Lexicon. 1779. ſ. 191.

DAMES (LUKAS), Konſtſchilder, een dogterszoon van den beroemden LUKAS VAN LEYDEN, ſtierf te *Leijden* ten jare 1604, in het 71ſte jaar zijnes ouderdoms. SANDRART berigt ons in zijne Teutſche Academie der Bau-/ Bild-/ und Maler-Kunſt. Nurnb. 1675, in Folio. I. Th. ſ. 241, dat hij een broeder is geweest van JOHAN. DE HOEY, of DE HOOY, die veelligt de zelvde was, als de hier bovengemelde JOHANNES DAMES. —— Allgem. Kunſtler Lexicon. 1779. ſ. 191.

DAMHOUDER (JOOST of JODOCUS), geboren te *Bruſſel* den 7 december 1507, ging, na de latijnſe ſcholen van zijn vaderſtad doorgelopen te zijn, te *Leuven* ſtuderen, alwaar hij door het onderwijs van NIKLAAS HEEMS, JOH HASIUS en andere vermaarde Hoogleraars tot dien trap van geleerdheid

ſteigerde waar door hij inzonderheid in het vak van regten heeft uitgemunt; ook was hij een groot lieveling van voornoemden Profesſor HEEMS, bij wie hij was gehuisvest. Hij was te *Orleans* in *Frankrijk* tot Doktor in beide de regten gepromoveerd, en wierdt van die Hogeſchool te rug gekomen, door de Regering van *Brugge* tot haren Penſionaris aangeſteld; hebbende als toen ook verſcheidene Gezantſchappen, ten behoeve van Keizer KAREL DEN V, met zonderlingen lof volvoerd, welke Vorst hem uit dankbaarheid ook niet alleen tot den adelijken ſtand verhief, maar hem teffens ten jare 1551 met het ambt van Kommisſaris van den Raad der Vorſtelijke geldmiddelen begiftigde, in welke bediening hij namaals door Koning FILIPS werdt bevestigd, die hem daar te boven in 1559 tot Raadsheer benoemde, en welke ambten hij gedurende het tijdvak van 30 jaren, en tot zijnen dood toe met allen lof en ijver heeft waargenomen. Hij is gehuwd geweest met LOUIZE CHANTRAINE een adelijk meisje uit *Artois*, bij wie hij een zoon heeft verwekt LODEWYK genaamd, die Raadsheer in den Hogenraad van *Flaanderen* is geweest. Onze DAMHOUDER ſtierf den 11 februarij 1581, in den ouderdom van 74 jaren, na dat zijne egtgenote hem zes jaren eerder was voorafgegaan. Beider lijken zijn naar *Brugge* zijne geboorteſtad gevoerd, en in de *Marië-kerk*, die hij met verſcheidene inkomſten hadt begiftigd, onder een pragtige zark begraven, waar op dit graffchrift ſtaat te lezen:

Memoriæ poſteritatis Sacr.
Hospes ſepulcrum vides
Viri à ſe & majoribus clarisſ.
D. JODOCI DAMHOUDERI,
Equitis aurati
Qui per ann. XXX. in Belgio
Conſiliarius fuit
Imp. CAROLI V. & PHILIPPI II. *Regis*
Cujus curæ res fisci credita
Cum fide adminiſtrata eſt.

Qui

JOOST DAMHOUDER.

Qui juſtitiæ ſummus cultor,
Scelerum vindex acer,
Etiam Præfecturam geſſit
Littoris Flandrici
Exercendis viverris
Nec ſolus ille hic jacet,
D. LUDOVICA DE CHARTRAINES,
Alio nomine BROUCSAULX,
Arteſia Domo,
Omni laude quæ in mulierem cadit,
Cumulata.
Obiit Vir XI. *Kal. Febr.* M.D.LXXXI.
Uxor autem XII. *Kal. Julii.* M.D.LXXV.
A quibus auguſtum in diēs ſingulos
Sacrificium
Pie hic conſtitutum eſt,
Et anniverſarium SS. cum Præbendis LX.
Compoſitis ſit quies Secura.

Ook is 'er een Gedenkpenning ter vereeuwiging van dezen geleerden man geſlagen; waar van de éne zijde zijn Borstbeeld bevat, hebbende het hoofd met ene meesterlijke muts gedekt, en het lijf met den tabbaard bekleed, binnen het randſchrift deze woorden, in 't latijn: JOOST DAMHOUDER, GULDRIDDER. 1566. Op de andere zijde ſtaat zijn gehelmd wapenſchild, zijnde een dambord; nevens de volgende ſpreuk, die zo wel als het wapen op zijnen naam zinſpeelt: SONDER VALLEN STAAT DAMHOUDERE. Zijn Afbeeldzel wordt op verſcheidene wijze in prent gevonden; waar onder dat door den Konſtenaar VINKELES hier bijgevoegd, geen van de minſten is. De ſchriften door DAMHOUDER in druk uitgegeven, zijn:

1. *Patrocinium Pupillorum, Minorum & Prodigorum. Brugis,* 1544. *in folio.* Verſcheidenemalen, en ook in 't frans vertaald, gedrukt.

2. *Subhaſtationum Exegeſis compendioſa. Lovanii,* 1558. *in 4to.* Mede in 't frans vertaald, gedrukt.

D

3. *Enchiridium Rerum Criminalium. Antv.* 1544. *in* 4*to.* Zeer dikwils naderhand herdrukt, ook in het fraus, hoog- en nederduits overgezet.

4. *Praxin Rerum Civilium, cum Notis practicis* N. TULDENI. *Antv.* 1617. *in* 4*to.* Hier van zijn mede verſcheidene drukken; ook met bijvoeging van het *Enchiridium Rerum Criminalium*, ten jare 1646 te *Antwerpen* in folio gedrukt. Insgelijks te zamen in het nederduits vertaald, te *Rotterdam* 1649. in 4to.

5. *Similia & Paria Juris utriusque, cum Notis* TULDENI. *Antv.* 1601. *in* 4*to.*

6. *Paræneſes Chriſtianas, ſeu Locos communes ad Religionem et Pietatem Chriſtianam pertinentes, ex utroque Teſtamento. Antv.* 1571. *Venet.* 1572. *in* 8*vo.*

7. *De magnificentia Politiæ civitatis Brugorum*, naderhand onder dezen tijtel met vermeerdering: *Chronicon generale Comitum Flandriæ et Brabantiæ Ducum, una cum vita omnium Foreſtariorum; cura* N. INGELBRECHT *Med. Doctoris. Amſt.* 1688. *in* 4*to.* Ook in het nederduits gedrukt, onder de tijtels van: Beſchrijving van Brugge. Amſt. 1684. in 4to. En, Chronijk van Vlaanderen enz. Brugge 1699. in 4to.

8. *Orationem panegyricam in laudem Hiſpanorum Negotiatorum. Lovan.* 1558. *in* 4*to.* —— FR. SWEERTII, *Athen. Belg.* p. 492, 493. SANDERI, *Status Aulic.* fol. 16. J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 766, 767. HOOFTS, *Ned. Hiſt.* bl. 21. GUICCIARDIN, *Beſchrijv. der Nederl.* bl. 89. G. v. LOON, *Ned. Historiep.* I. D. bl. 41, 42. JÖCHER, Gelehrten Lexicon. II. Th. ſ. 14.

DAMISSEN (LUKAS), Konſtſchilder, was een zoon van de enigſte dogter van LUKAS VAN LEYDEN, geboren te *Leijden* ten jare 1533; hij zette zig te *Utrecht* met 'er woon ter neder, alwaar hij veel heeft geſchilderd, en ook in 't jaar 1604 is overleden. —— K. v. MANDER, *Leven der Schilders*, I. D. bl. 85.

DAMIUS (MATTHIAS), een *Paltzer* van geboorte, waarſchijnlijk door BRANDT verkeerd HANS geheten, doordien

AMP-

AMPZING, die zijn ſtad- en tijdgenoot was, hem MATTHIAS noemt, is Medicijne Doktor te *Haarlem* geweest, en teſſens Raad en Vroedſchap van die ſtad; zijnde ten jare 1619 een der drie Politijke Gecommitteerden door de Staten van *Holland* aangeſteld, om de onafgedane zaken bij het Sijnode van *Noord-holland* ten aanzien van de Remonſtranten te verrigten; doch toen deze Heren met de Kerkelijke Gedeputeerden, en het *Alkmaarder* Contraremonſtrantſe Klasſis in *Alkmaar* in de Sacristij of Kerkenkamer, waren vergaderd, geraakte enig grauw of gemeen volk, den Remonſtranten toegedaan, den 8 of 9 maart van genoemde jaar op de been. Men hadt de buurwagten tot bewaring van de kerk, nevens enige rotten Schutteren op 't ſtadhuis geplaatst, doch eyter wierdt de kerk overweldigd, de ſacristij of kerkenkamer opgelopen, de Klasſis kast opengebroken, het Klasſisboek en andere papieren daar uit genomen en geſcheurd, voorts met ſtenen geworpen. Doch DAMIUS en de verdere leden van die vergadering, ontweek het grauw door een onbekende deur, en het oproer wierdt door de goede voorzorg der Regering wel dra geſtuit en hadt geen verder gevolg.

DAMIUS was een groot begunſtiger der Contraremonſtranten, zelvs tot ijverens toe. Hij heeft geſchreven: 1. *Anti-Barlæum*, *in 4to.* 2. *Animadverſiones Apologeticas in* GROTII *Pietatem*, *in 4to.* 3. *Antidotum*, ofte hertſterkinge tegens het ſchadelijk recept van JOHANNES WTENBOGAART, in 4to. 4. Myſterien des Nieuwen Arminiaenſchen Oyeoe Daegs / in 4to. En meer anderen van gelijkſoortigen ſtempel, welke tot waarborgen verſtrekken, dat hij een bitter vijand van de Remonſtranten is geweest. —— BOR, *Nederl. Hist.* III. D. bl. 557. *druk van* 1678. G. BRANDT, *Hist. der Reform.* III. D. bl. 357, 358. S. AMPZING, *Beſchr. van Haarlem*, bl. 133. JÖCHER, Gelehrten Lexicon / II. Th. ſ. 16.

DAMMAN, is de naam van een aanzienlijk geſlagt uit *Gent* herkomſtig, waar van een goed aantal afſtammelingen, de *Nederlandſe* kerken, met woord en penne hebben onderwe-

wezen. Het heeft zig in verſcheidene takken verſpreid, waar van een den naam voerde van DAMMAN *van of uit Bijstervelde*, en welke zig inzonderheid in ons gemenebest heeft gevestigd, en aldaar het Leraarsambt in verſchillende Gereformeerde gemeenten uitgeoeffend, van ſommigen der welken wij enige levensbijzonderheden laten volgen. —— Zie over dit geſlagt, LOMBIERI, *Dies geniales*, pag. 23, 24. L'ESPINOY, *Recherches des Antiq. et de la Nobleſſe de Flandre*, Tom. I. pag. 385, 386. 412. 420. 423. 428. *Gentſche Geſchiedenisſen*, I. D. bl. 34. 168. 225. 334. *in Notis*; en II. D. bl. 107. 352. W. TE WATER, *Aanh. op de Hist. der Herv. Kerke te Gent*, bl. 31.

DAMMAN (ADRIAAN), van *Bijstervelt*, zijnde een hofſtad en heerlijkheid een half uur gaans van de ſtad *Axel* gelegen; is geboren te *Leuberg*, en eerst geweest Meester der latijnſe ſcholen te *Gent*, en vervolgens aanvaardde hij den 26 junij 1580 het Hoogleraarsambt in de Talen en Welſprekendheid in die zelvde ſtad, met ene latijnſe Redevoering *tot lof van de Gentſe Magiſtraat*. Hij ſtierf in *Schotland* daar geroepen zijnde door GEORG BUCHANAN, ten einde den jonge Adel te onderwijzen. Doordien nu BUCHANAN, ingevolge zijne levensbeſchrijving aan het hoofd van deszelvs *Poëmata* geplaatst, den 28 ſeptember 1582 is geſtorven, moet DAMMAN al voor den ondergang der ſchole te *Gent*, van daar vertrokken zijn, indien men ten vollen ſtaat kan maken dat de aantekenaars of Schrijvers der *Gentſe Geſchiedenisſen* gegronde zekerheid voor hun verhaal hebben gehadt, waar aan de Heer WILLEM TE WATER rede denkt te hebben om hartelijk te twijffelen: 1. „ Om dat zij ſlegts VAL. ANDREAS, *Bibl. Belgica* p. 9. ge„ volgd hebben, misſchien zonder enig nader onderzoek; als „ wiens vertaalde woorden zij merendeels opgeven. 2. Om „ dat gemelde Schrijver voorgeeft dat ADRIAAN DAMMAN eerst „ in *Schotland zijn leven, en zeden zou hebben veranderd, en zijn „ naam door het Calvinisch brandmerk eerloos hebben gemaakt* (het „ is een Roomsgezinde die ſpreekt). Zulks heeft geen ſchijn

„ van

„ van waarheid, doordien de Overigheid van *Gent* hem, ten „ jare 1580 niet zou hebben aangeſteld tot Hoogleraar der „ Doorlugtige School aldaar, zo hij niet reeds op dien tijd „ belijdenis van den Gereformeerden godsdienst hadt gedaan." Die vermelde omſtandigheid doet den Heer TE WATER geloven, dat de *Gentſe* Hoogleraar ADRIAAN DAMMAN dezelve zij, die onder de gewone of buitengewone Hoogleraren der welſprekendheid te *Leijden*, werwaarts hij zig na het overgaan van *Gent* ten jare 1584 kan begeven hebben, wordt opgeteld, en die naderhand, in 't jaar 1597 is geweest Agent der Algemene Staten bij Koning JAKOB DEN I. van *Schotland*, wiens twee franſe Brieven aan de Staten zijne Meesters, door de Remonſtranten zijn in 't licht gegeven, in *Epist. Præst. Vir.* p. 49--52. en welke een verhaal van het oproer ten jare 1596 te *Edenburg* voorgevallen, behelzen. Zulks bekoomt nog groter waarſchijnlijkheid, doordien VALERIUS ANDREAS meldt, dat ADRIAAN DAMMAN het franſe werk van BARTAS, zijnde VII Boeken *over de ſcheppinge der Werelt*, onder den tijtel van *la Semeine*, in Heldendigten gebragt heeft, 't welk aan den Agent ADRIAAN DAMMAN wordt toegeſchreven. Voorts wordt onder zijne latijnſe vaarſen een ſchimp- en hekeldigtje gevonden op den roemrugtigen *Brugſen* Drukker HUBERT GOLTZIUS, die gehuwd was met de weduwe van MARTINUS SMETIUS, enen beroemden oudheidkenner, dienende tot verwijt dat GOLTZIUS de oude penningen, door SMETIUS verzameld, en door deszelvs weduwe aan hem gekomen, op zijn eigen naam en voor zijn eigen werk hadt uitgegeven. Zij zijn van dezen inhoud:

Sed neque te, GOLTZI! *decuit, quæ* SMETIUS *olim*
Priva reliquiſſet viduæ, tua dicere, cunctis
Vendereque: os hominis! poſtliminione putaſſes
Vindicias peterent manes & poſthuma proles.

DAMMAN heeft in 't licht gegeven: *Carmen gratulatorium* FRANCISCO, *Andium Duci, ad capiendum Flandriæ Comitatum accerſito. Antv.* 1582. *in* 4*to.* —— LUD. MOLINEI, *Coroll. ad Paræneſim ad Ædificatores imperii in imperio. Lond.* 1657.

p.

p. 119. 125. MEURSII, *Athen. Bat.* p. 351. LOMEIËRI, *Dier. Genial.* p. 24. J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 12. 487. G. BRANDT, *Hiſt. der Reform.* I. D. bl. 803--805. W. TE WATER, *Hiſt. der Herv. Kerke te Gent.* bl. 135--137. J. W. TE WATER, *Aanhangzel &c.* bl. 31.

DAMMAN (GUNTHIER ALDEGONDE), is eerst Predikant te *Goes* geweest, van daar wierdt hij beroepen den 14 oktober 1586 naar het dorp *Clostingen*, en van daar in 1587 naar *Serooskerken*, alwaar hij in het jaar 1608 is overleden. Deze zeldzame verplaatzing uit een ſtad naar een dorp moet vreemd voorkomen; men gist dat hij in enige tweeſpalt moet geraakt zijn met de Regeringe, of met zijnen kerkenraad of gemeente, en dat dit vuur van onenigheid al in 't vorige jaar 1585 aan het glimmen was, waarom men hem buiten de ſtad liet prediken, en te *Kapelle* wilde plaatzen, wanneer de Raad te *Baarland* zoude beroepen worden, waar omtrent de handelingen der Klasſis van *Zuid-Beveland*, in dien tijd, berigt geven. Toen ten jare 16[illegible]3 in de Klasſis van *Walcheren*, in navolging van het *Zuidhollandſe* Sijnode, de voorſlag wierdt gedaan, om van alle de Klasſen de namen van de Predikanten te verzoeken, die ooit in de *Nederlandſe* kerken hadden gediend; met aantekeningen van hunne gelegenheid, wat en wie zij geweest waren, eer zij tot den kerkendienst kwamen; en hoe zij zig daarin gedragen hadden; werdt DAMMAN benevens JOH. MIGGRODE, Predikant te *Vere*, JOH. SEC te *Middelburg* en KORNELIS DE HONT, als zijnde de vier oudſte leden der Klasſis, gelast de lijsten daar van op te maken. —— J. W. TE WATER, *Reform. van Zeeland*, bl. 204, 205. 277, 278. 310. A. 's GRAVEZANDE, *de Unie van Utrecht herdagt*, bl. 127. *aant.* (x.)

DAMMAN (JOHANNES), was Predikant te *Dirksland*, *Meliszand* en *Herkinge* in 1598; te *Zundert* in 1615, te *Rijsbergen* in 1616, te *Made* en *Drummelar* in 1617, te *Kapel* en *Vrijhoeven* in 1619, en wierdt afgezet in 1625. —— SOER-

MANS

MANS, *Kerk-Register*, *Boekz.* 1730. *a.* bl. 406. J. W. TE WATER, *Reform. van Zeeland*, bl. 199. aant. (3.)

DAMMAN (KORNELIS), is in 1596 geweest Predikant te *Hekelinge* in 't *Hulſter-Ambagt*, en wierdt van daar beroepen naar *Oudorp* in 1600, vervolgens naar *Oostvoorn* in 1619, daar hij in 1619 geſtorven is. Hij was een ijverig Contra-Remonſtrant, doch daar hij vreedzaam van aart was, wist hij ook zijne Gemeente in die onſtuimige tijden zonder de minſte opſchudding te bewaren. Ook zou zijn naam ongenoemd gebleven zijn, ware hij ten jare 1618 niet ingewikkeld geworden in de hevige beroerten, ontſtaan te *Goeree*, en aldaar veroirzaakt door het beroep van enen ADRIAAN ROMANUS, wiens vader Chirurgijn te *Rotterdam* was; deze bekend zijnde tot de Remonſtranten te behoren, hadt het veel moeite eer de Klasſis van *Voorne* hem als lid harer vergadering wilde erkennen. Doordien hij nu ook alles te werk ſtelde wat de Contra-Remonſtranten in ſtaat was te verbitteren, wilden dezen niet langer bij hem te kerk gaan, maar gingen tot dien einde als mede om het avondmaal te houden, naar *Oudorp* bij DAMMAN. Ook kwam dikwils GOSUINUS BUITENDYK, Predikant te *Dirkſland*, met goedvinden van de Klasſis ene leerrede aan het huis van den Ouderling GERRIT JANSZ. doen, doch de plaats aldaar niet ruim genoeg zijnde, verzogt de Kerkenraad aan den Magiſtraat tot dat einde des dingsdags gebruik van de kerk te mogen maken, 't welk wierdt afgeſlagen. Hier op gebeurde het den 9 januarij 1618, dat etlijke Contra-Remonſtranten de kerk met geweld innamen, zig beroepende op zekere akte van conſent, hun bij enige Schepenen buiten kennis der andere Wethouderen gegeven, en zij lieten KORNELIS DAMMAN openlijk prediken. Deze handelwijze bragt te wege, dat de andere burgers meest Remonſtrantsgezinden op de been raakten, en zig niet lieten ſtillen, voor dat men den Contra-Remonſtranten het prediken verbood. Bij deze gelegenheid wierdt, ingevolge het verhaal van TRIGLAND, DAMMAN deerlijk mishandeld, en ontkwam het niet dan met levensgevaar; zig vervol-

gens met de onlusten te *Geeree* niet verder moeijende, welke nog tot in 't laatst van maart aanhielden, en geen einde namen, voor dat ROMANUS van zijnen kerkelijken dienst ontflagen was. —— G. BRANDT, *Hiſt. der Reformatie*, II. D. bl. 698, 699. TRIGLAND, *Kerkel. Geſchied.* bl. 1082 enz. J. W. TE WATER, *Verhaal der Reform. van Zeeland*, bl. 199. Aant. 4.

DAMMAN (SEBASTIAAN), werdt in 1604 Predikant te *Zutphen*, hij is lid geweest van 't Sijnode Nationaal te *Dordrecht* ten jare 1618 en 1619 gehouden, daar hij tot Scriba verkoren werdt, en tot overziener van de vertalinge des Nieuwen Testaments. Hij is een vinnig ijveraar tegens de Remonſtranten geweest, en men vindt hem zelvs van ontrouw beſchuldigd, als of hij het jaar te voren in de Akte der Provintiale *Gelderſe* Sijnode, verſcheiden kennelijke verdraijingen en vervalſchingen hadt gepleegd. Ook heeft hij met een pen in gal gedoopt tegens genoemde Kerkgemeente geſchreven, ſchoon hij te voren een aanhanger van ARMINIUS zoude geweest zijn en met deszelvs zwager JAKOB BRUNO, Predikant te *Arnhem*, broederlijk hadt geleefd, ook aan anderen het gevoelen der Remonſtranten aangeprezen. —— LOMEYER, *Genial. Dierum.* Decad. II. p. 24–27. BAUDART, *Memor.* VIII. B. bl. 21. die hem ſterk verdedigt. G. BRANDT, *Hist. der Reform.* III. D. bl. 27. 53. 233. 601. 653. 660. 796.

DAMMIUS, zie DAM (NIKLAAS VAN).

DAMMIS, is geboren in het graavſchap *Flaanderen*, en begaf zig vroegtijdig in der Cistercienſer orden, doende zijne geloften in het klooster *Dunes* nabij *Brugge* gelegen. Zijne Opperſten zonden hem naar *Parijs* om te ſtuderen. Na tot Baccalaureus van de *Sorbonne* bevorderd te zijn, kwam hij in zijn klooster te rug, en ſtierf 'er in 1463, verſcheidene zedekundige ſchriften nalatende. —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 29. PAQUOT, *Mem litter.* Tom. II. p. 206. JÖCHER, Gelehrten Lexicon. III. Theil / ſ. 16.

DA-

DANÆUS (LAMBERTUS), is geboren te *Orleans* omtrent het jaar 1530. Zig tot het beoeffenen der regtsgeleerdheid bepaald hebbende, beſtudeerde hij vier jaren lang die wetenſchap in zijne geboorteſtad, onder ANNE DU BOURG, die dezelve met veel roem onderwees, en die den 19 oktober 1557 tot Raadsheer in 't Parlement van *Parijs* aangeſteld zijnde, den 21 december 1559 levende wierdt verbrand, om dat hij de gevoelens van CALVYN aankleefde.

De ſtandvastigheid waar mede deze Christenheld dien pijnlijken marteldood onderging, trof het hart van DANÆUS, die, ook veel neiging tot het omhelzen van de Gereformeerde leer gevoelende, zig in 1560 naar *Geneve* begaf. Hier ſtaakte hij de beoeffening der regtsgeleerdheid, en lei zig met de volle borst op die der godgeleerdheid toe, waarin hij ook zo wel ſlaagde, dat hij den roem heeft verworven een der beste Theologanten van zijn leeftijd geweest te zijn.

Na zijne ſtudien met veel roem volvoerd te hebben, maakte men hem Predikant en Hoogleraar in de Godgeleerdheid te *Geneve*, vervolgens wierdt hij in 1581 tot Profesſor in de theologie te *Leijden* beroepen, doch zig hier niet met den Predikant COOLHAAS kunnende verdragen, dien door de Magiſtraat van *Leijden* de hand boven het hoofd wierdt gehouden, bleef hij 'er ſlegts één jaar, en toog naar *Gent*, alwaar hij korten tijd onderwijs gaf, daarin verhinderd wordende door de vervolgingen en onenigheden die het land beroerden.

Hij keerde dan naar *Frankrijk* te rug, en ging te *Orthés* in *Bearn* wonen; van daar wierdt hij in 1594 naar *Castres* beroepen, en vervulde 'er met veel ijver de pligten van het predikambt, tot in 1596, wanneer hij in den ouderdom van 66 jaren ſtierf. Zeer veel heeft hij geſchreven; van zijne gedrukte werken, die zo groot als klein 51 in getal zijn, vindt men de optelling bij NICERON. —— MEURSII, *Athen. Bat.* M. ADAMI, *Vitæ Theol. exter. Præſtantium aliquot Theologorum Elogia per* J. VERHEYDEN. P. BURMANNI, *Sylloge Epiſt.* Tom. I. p. 31. 88. NICERON, *Mem. des Hom. illuſtr.* Tom. XXVII. p. 21–36. TE WATER, *Hiſt. van de Herv. Kerk te Gent*, bl. 133. J. W. TE

WATER, *Aanhangzel op dezelve*, bl. 30. JÖCHER, Gelehrten Lexicon. III. Th. f. 18.

DANCKERTS (BARTEL), was een man die zig in de Vaderlandſe Geſchiedenis berugt gemaakt heeft, door zijne handelingen als Burgemeester van *Goes* in *Zeeland*. In deze zo wel als in de andere Provintien, waren ten jare 1655, merkelijke beroerten, over het aanſtellen der Regering ontſtaan; ook waren zedert het jaar 1653 te *Goes* enige lieden in de Regering gekomen die het Huis van *Oranje* waren toegedaan, en daar door geraakten 'er, in het volgende jaar wederom enigen op het kuſſen, die na dode van WILLEM DEN II. geweerd waren. DANCKERTS, die mede tot dezen behoorde en regerend Burgemeester was, in 1655 mede tot Bailjuw zijnde aangeſteld, ontſtonden 'er op nieuw merkelijke bewegingen, die door de Gemagtigden der Staten, geſtild werden. Op het het einde van 1656 rees 'er verſchil, over het verkiezen van twee Rentmeesters, waar van de benoeming van de jaarlijkſe Wethouderſchap die in den volgenden zomer geſchieden moest, grotendeels afhing. De ſtemmen ſtaken, tuſſen de Prinsgezinden en de anderen. De Burgers kozen partij en waakten met dubbele wagt om niet overvallen te worden, en om het krijgsvolk buiten te houden. Doch bij gelegenheid dat twee ronden van de verſchillende partijen, bij nagt elkanderen tegen kwamen, raakte men handgemeen. GILLIS VAN DER NISSE, Kapitein der Burgerije, werdt doorſchoten: twee Burgers werden gewond, waarvan een, JAKOB CORSTEN genaamd, het beſtierf; het huis van den Oud-ſchepen BENJAMIN VAN DEN STEENE, daar de partij der Prinsgezinden in geweken was, werdt geplunderd. De Bailjuw DANCKERTS die 't met dezen hieldt, op 't einde des jaars 1655, door Burgemeesteren en Schepenen, ontſchutterd, en ſedert aangetast zijnde door de Burgerije, was genoodzaakt geweest, zijn ambt neder te leggen. Zijn aanhang hadt derhalven deze moeijelijkheid veroirzaakt om hem te herſtellen. DANCKERTS egter, uit *Goes* geweken zijnde, nam, in meij

des

des jaars 1658, op eenen vroegen morgen, zijn flag waar; kwam, met enigen van zijnen aanhang, in de ſtad, maakte zig meester van het ſtadhuis, en zettede zig op zijne oude plaatze, voorgevende aldaar te willen leven en ſterven. Doch alzo hem bijna geene Burgers toevielen, en de ſchutterij, onderwijl, in de wapenen kwam, tot voorſtand der tegenwoordige Regeringe, moest hij het ſtadhuis en de ſtad haast wederom verlaten. Sedert, werdt hij in ene geldboete van 500 ponden vlaams verwezen, en uit *Goes* en *Zuidbeveland* gebannen. —— *Manifest der Burg. van Goes, gedrukt Middelb.* 1667. WAGEN., *Vad. Hiſt.* XII. D. bl. 398. enz.

DANCKERTS (HENDRIK), Konſtſchilder, geboren in *'s Hage*, alwaar hij in den beginne de konst uitoeffende. Vervolgens reisde hij naar *Italiën*, daar hij, gedurende enige jaren, naar de ſtukken der beste Meesters, en de verrukkende gezigten die aldaar in zulk een menigte gevonden worden, werkte. Na zijne terugkomst, bediende zig KAREL DE II. van zijn penſeel in het verbeelden van alle de zeehavens in *Engeland* en in *Wales*, als van 's gelijken in het contrefeiten van 's Konings voornaamſte paleizen en lusthoven. Ook ſchilderde hij vele landſchappen voor den voornaamſten Adel in *Engeland*, bij wien hij wierdt geëerd en ruim beloond.

Zijn ſchildertrant was vrij en teffens zeer net, zijn luchten los en vermakelijk; de gebouwen wel verſtaan agtervolgens de regels der bouwkunde; de ſtammen der boomen uitnemend getekend, en de bladen konſtig gewrogt. In een woord, hij is een groot Konſtenaar geweest, en ſtondt berugt voor een der zuiverſte Landſchapſchilders van zijn eeuw.

HENDRIK heeft een broeder gehadt, JAN genaamd, welke een goed Hiſtorieſchilder was. Beiden zijn zij te *Amſteldam* overleden. —— PILKINGTON, *the Gentlemans and Connoiſſurs Dictionary of Peintres. Lond.* 1770. *in* 4*to*. WEYERMAN, *Leven der Schilders*, IV. D. bl. 200, 201. Allgem. Kunſtler Lexicon/ 1779. ſ. 191.

DANCKERTS (JAN), voorheen Notaris in *'s Hage* en in 1618 te *Amſteldam*, alwaar hij zig zeer berugt maakte, wegens het ſchrijven van ſchotſchriften tegens 's lands Advokaat JOH. VAN BARNEVELT, daar hij zelvs niet ſchroomde zijn naam onder te plaatzen. Hij werdt, op den eisch van 't Hof te *Amſteldam* gevat, en in gijzeling gezet; doch men weigerde, ingevolge de privilegien der ſtad om hem over te geven. In een dezer lasterſchriften werdt de Advokaat gedreigd, met een crimineel regtsgeding; voorts las men 'er in: „ dat men hem voet bij ſtuk zetten, en bewijzen zou„ „ dat hij 120,000 dukaatjes ontvangen hadt. UITENBOGAARD, ſtondt 'er in „ hadt 80,000 gulden in gouden Albertinen ge„ trokken, 't welk men hem, in zijn bakhuis, hadt aange„ zeid." DANCKERTS zat in de gijzeling, tot dat de Advokaat gevat was, waar na men hem losliet, en, eindelijk nog beloonde, voor 't geen hij gedaan of geleden hadt, zonder dat men den Advokaat immer iets van 't gene hem, door dezen mensch, aangewreven was, geregtelijk te last gelegd heeft. —— UITENBOG., *Leven en Verantw.* Cap. X. bl. 171. *Hiſtor.* bl. 938. enz. WAG., *Vad. Hiſt.* X. D. bl. 201--203.

DANCKERTS (KORNELIS), is geweest een Konſtenaar en Schrijver van de XVIIde eeuw; is geboren te *Amſteldam*, en ſchijnt zijn gantſen leeftijd in die ſtad geſleten te hebben; alwaar hij het beroep van Architekt uitoeffende, voorts van Plaatſnijder, en daar benevens handel dreef in Prenten en Landkaarten. Hij heeft verſcheidene werken over de Bouwkonst, als mede de Geſchiedenisſen van *Zwitzerland* door MERIAN, in 't nederduits vertaald, in 't licht gegeven. —— PAQUOT, *Mem. Liter.* Tom. XI. p. 405, 406. Allgem. Kunſt. Lexicon. 1779. ſ. 191.

DANCKERTS (PIETER), toegenaamd *de Rij*, Konstſchilder, is te *Amſteldam* in 1605 geboren. Hij muntte inzonderheid uit in het ſchilderen van Pourtraitten en Geſchiedenisſen daar veel beeldwerk in te pas kwam. Zijn roem was zo groot, dat ULADISLAS DE IV, Koning van *Polen*, hem

hem tot zijnen Hofschilder benoemde. P. JODE, H. HONDIUS en J. FALK hebben veele van zijne schilderstukken in het koper gesneden. —— DESCAMPS, *Vie des Peintres*, Tom. II. p. 79. Allgem. Kunstler Lexicon. 1779. f. 191.

DANKS (FRANS), Konstschilder, was een *Amsteldammer* van geboorte, en heeft in zijn jeugd naar *Italiën* gereisd, ook *Rome* bezogt, alwaar hij den Bendnaam van *Schildpad* bekwam. Hij schilderde Historien in 't klein; en dat hij ook pourtraitten geschilderd heeft, blijkt uit een lofdigt, op de beeldtenis van KAT. QUESTIERS, door J. KOENERDING vervaardigd. Hij leefde in de XVIIde eeuw, en heeft inzonderheid omtrent 't midden daar van gebloeid. —— A. HOUBRAKEN, *Schouwburg*, III. D. bl. 319.

DANSER (SIMON DE), een *Dordrechtenaar* van geboorte, was een der vermaardste Zeeroveis, welke in het begin der XVIIde eeuw leefden. Hij hadt zig in 't jaar 1609, met vier schepen, welke hij bemagtigd hadt, naar *Marseille* begeven. Hij wist zig, sedert, de bescherming des Konings van *Frankrijk* te verkrijgen, en geneerde zig, enigen tijd, met het kapen. Men meent, dat hij, in 't volgende jaar, door de Turken, omtrent *Tunis*, gevat, en in den kerker, aan zijn einde geraakt is. —— WAG., *Vad. Hist.* X. D. bl. 51.

DAPPER (OLFERT), is geweest Méd. Dr., die zig inzonderheid door het uitgeven van verscheidene werken beroemd gemaakt heeft. In 't jaar 1664 gaf hij uit, zijne *Historische Beschrijving der stad Amsterdam, in folio.* 't Werk is in V boeken verdeeld. In 't *eerste* wordt *Oud-Holland* en *Oud-Amstelland*, met de Ambagtsheerlijkheden in 't zelve, beschreven. Het *tweede* handelt van de Gelegenheid, Vergrotingen en Geschiedenissen der stad, tot op de overdragt der Landen aan FILIPS DEN II, Koning van *Spanje*. Het *derde* vervolgt de Geschiedenissen, tot op het jaar 1652, en is doorgaans, uit de schriften van HOORT en AITZEMA, samengesteld. In het *vierde*, worden de oude en nieuwe Gebouwen, en het

Stadhuis zeer uitvoerig beſchreven. Het *vijfde* en laatſte handelt van de Regeringe, Schutterijen, Poorters, Soldaten en geleerde en vermaarde Mannen. Op 't einde, vindt men ene korte beſchrijving der eilanden *Urk* en *Emmeloort*. Deze beſchrijving, welke buiten die van DOMPSELAAR, COMMELYN en WAGENAAR, voor de beste en volledigſte wordt gehouden, is met een menigte fraije Platen verciert.

Behalven dit, heeft DAPPER nog in 't licht gegeven: Beſchrijving van *Sijrië* en *Palestina*, 1677; *Morea*, 1688; *Afrika*, 1676; *China*, 1670; *de Eilanden van den Archipel*, 1688; *Aſia*, 1672; en *Arabiën*, 1662; alle *in folio*. —— *Nouv. Dict. Hiſt. in* 8vo. Tom. II. p. 451. WAG., *Beſchr. van Amſt.* I. D. Voorr. XXIV. JÖCHER, Gelehrten Lexicon. III. Th. f. 33.

DASSA (JAKOB en JOHAN), twee broeders, zonen van FERDINAND DASSA en BARBE VAN ROCKOX, behoorden beide onder de verbonden Edelen; en een van hun werdt ten jare 1567, gevonnisd, als ſchuldig aan gekwetſte Oppermogendheid. JAKOB was in de jaren 1596–1614, Burgemeester van *Antwerpen*, werdt door Aartshertog ALBERT, den 22 december 1597, Ridder gemaakt; en ſtierf ten jare 1615, in hogen ouderdom; zonder kinderen, uit zijn huwelijk met ELIZABETH VAN DEURSTEN, natelaten.

JOHAN DASSA, was Ridder der orde van Christus. Hij hadt in huwelijk JAKOBA VAN CLOBRINGE; ſtorf in 't jaar 1603; ligt te *Antwerpen* begraven, en liet kinderen na. —— *Nobil. des Pays-bas.* Tom I. p. 119. *Supplém.* p. 41, *& le vrai Supp.* p. 66. E. v. METEREN, *Ned. Hiſt.* III. B. bl. 54. TE WATER, *Verbond der Ed.* II. D. bl. 231, 232. III. D. bl. 509.

DATHEEN (PIETER), is geboren te *Ypren* in *Flaanderen*, en Karmeliter Monnik geweest te *Popperingen*, doch der leie van CALVYN toegedaan zijnde, verliet hij zijn klooster, en toog met meer andere Mannen die der waarheid hulde deden naar *Engeland*, alwaar hij zig met de drukkorst generde, ten tijd toe dat hij door Koning EDUARD DEN VI. tot den kerkdienst geroepen werdt, als wanneer hij dat beroep liet

liet varen. In *Engeland* ſchijnt hij vertoefd te hebben tot aan het jaar 1554; in 1555, werdt hij te *Frankfort* als Predikant beroepen; en weinig tijds daarna werdt hij beſchuldigd van verkeerde gevoelens omtrent den Kinderdoop te voeden, waar tegen hij zig in 1559, verdedigd heeft, getuigende C. VAN GREVINKHOVEN, dat hij, op de regte wijze, de Wederdopers beſtreden hadt. Voorts hieldt hij zig enigen tijd in den *Palts* onder de Gereformeerden op. Maar toen de vrijheid van den gezuiverden godsdienst in *Nederland* begon op te dagen, door het gefloten Verbond der Edelen, kwam hij ten jare 1560 te *Popperingen* te rug, en predikte aldaar en op andere plaatzen van *Weſtflaanderen* meer. Het was ook omtrent dezen tijd, dat hij DAVIDS *Pſalmen*, naar de franſe digt- en zangmaten van CLEMENT MAROT en THEODORUS BEZA in 't nederduits hebbende berijmd in 't licht heeft gegeven; hij droeg die op met een voorreden den 23 maart 1566 gedagtekend, aan alle de *Nederlandſe* Gemeenten en Kerkendienaren, zugtende onder 't kruis, en zij wierden alomme daar de predikatien doorbraken, openlijk gezongen. Dit werk, hoewel daarin, door zijn onervarenheid in de hebreeuwſe taale verſcheide misſlagen waren begaan, en gelijk hij naderhand zelv toeſtemde, hem te haastig als eene ontijdige geboorte was afgedrongen, wierdt evenwel te dien tijd, toen de nederduitſe rijmkonst nog t'enemaal onbeſchaafd was, bij velen hoog geprezen en maakte hem geen kleine gunst; en niettegenſtaande het ſierke ſmelen, dat 'er van tijd tot tijd tegens deze berijminge is geſchied, is die evenwel gedurende het lange tijdvak van ruim twee eeuwen in gebruik geweest, zijnde de nieuwe Pſalmberijming niet voor het jaar 1773 ingevoerd. DATHEENS grote welſprekendheid, door lange oeffening verkregen, trok veel meer aanhangs agter zig, dan andere Leraars, en kreeg, verhaalt men, in 't kort wel 15000 menſen tot het gehoor zijner predikatien. Doch hij bleef niet lang ten platten lande, maar wierdt in julij 1566 te *Gent* verzogt, alwaar hij den 29 ſeptember voor de eerſtemaal predikte. De dienstwaarneming van DATHEEN, te *Gent* meest noodzaak-

lijk een einde nemen, toen eerst het Hof te *Brusfel*, naderhand de Graav VAN EGMOND, en eindelijk het Hof van *Flaanderen* en de Magiſtraat te *Gent*, het Verbond, met de Edelen gemaakt, krenkten, knibbelarijen zogten, de kerk der Gereformeerden lieten ſlopen, en hunne godsdienstoefening ten ſcherpſte verboden. DATHEEN nam tijdelijk de vlugt, en ontkwam het gevaar ter goeder ure, want het Hof te *Brusfel* was zo vinnig op hem verbitterd, dat de Landvoogdesſe hem, benevens HERMAN MODET, bande, en een aanzienlijke premie beloofde, zo iemant hem levende haar in handen konde leveren. Met de komst van den Hertog VAN ALVA was 'er geen vrijheid, zelvs geen dulding meer voor de Gereformeerden in geheel *Nederland* te hopen; dus zogt DATHEEN zijn oude ſchuilplaats in de *Paltz* weder op, en werdt voor de tweedemaal Predikant te *Frankendaal*, van waar hij eerlang naar *Heidelberg* vertrok, al voor 1570; en in 't jaar 1568, hadt hij de Sijnode der *Nederlandſe* kerken te *Wezel* bijgewoond. Waarſchijnlijk is hij in 1578 te *Gent* terug gekomen, want hij wierdt wegens de kerk aldaar naar de Nationale Sijnode van den 2 tot den 18 junij te *Dordrecht* gehouden, gezonden, waar van hij ook tot Præſes of Voorzitter werdt gekoren.

Tot dus verre hebben wij DATHEEN in achting bij Leraars, Gemeenten en Kerkvergaderingen, bij Prinſen en Vorſten zelve ontmoet; de daden door hem vervolgens gepleegd, hebben die achting niet alleen uitgedoofd, maar zelvs zijn kwaadaartig, nors, onverdraagzaam en vervolgziek karakter in het helderst daglicht geſteld. Toen namelijk de Religions vrede op den 22 julij 1578 door den Aartshertog MATTHIAS, den Prins VAN ORANJE en den Raad van State was uitgegeven, werdt die door de *Gentenaars* verworpen, Prins WILLEM DE I. drong ſterk aan door brieven en gezantſchappen, dat men dien vrede moest aannemen, dien hij als het enigſte middel beſchouwde om de rust in de *Nederlanden* te bewaren, de *Spanjaarden* te wederſtaan, en den Gereformeerden godsdienst in ſtand en bloei te houden: dan alle de pogingen van dezen welmenenden Vorst waren niet beſtand tegens den dollen

ijver

ijver van Jr. JAN VAN IMBIZE, die met zijnen aanhang de baas ſpelende, alle redelijke aanbiedingen verwierpen, en onder de Predikanten hadden DATHEEN en MODET, het ongeluk van naar zijne boze raadſlagen te luisteren. De eerstgenoemde vierde zelvs zijn losbandigen teugel zo verre, dat hij zig niet ontzag, om van den predikſtoel in het openbaar te leraren: „ dat het artijkel van de *Gentſe Pacificatie*, om „ de *Roomſe Religie* toe te laten, goddeloos was, en dat de „ Prins VAN ORANJE, die zo ſterk op 't zelve aandrong, de „ Religie achtte, en zo gemakkelijk veranderde als een aan„ hangzel van een kleed; dat hij noch om GOD, noch om „ Religie gaf, maar van Staat en nut, zijnen afgod maakte, „ zo dat indien hij wiste, ofte dagte, dat zijn hembde iet van „ Religie wiste, ofte ricken zoude, dat hij het zelve zoude „ uittrekken, en in 't vuur werpen." Voorts verſpreidde hij onder de Gemeente te *Gent*: „ dat hij goed crediet hadde, „ dat de artijkel van de *Gentſe Pacificatie*, ten aanzien van „ de handhavinge der Roomſe Religie, goddeloos was, en „ dat de Prins VAN ORANJE (willende den zelven artijkel „ ſtaande houden, en zeggende dat men te ontijde, en met „ onordening niets en behoorde te veranderen, en dat men „ bezworene verbonden meest houden, en dat GOD een „ vijand van meinëdigen was), noch GOD noch Religie had„ de." DATHEEN ſnoerde door deze oproerige konstgrepen veel volks aan zijne koorde, met name zulken, die, over het vangen van AARSCHOT en anderen, nog voor hunne veiligheid bekommerd waren. IMBIZE was, zo als wij reeds gemeld hebben, de voornaamſte dezer roervinken; tot Voorſchepen, dat is, Hoofd der Wethouderen, gekoren zijnde, meende men, dat het tijd was, om zig, door 't omkeren van den godsdienst, van 's volks gunst en van eigen veiligheid te verzekeren. Men verjaagt de Geestelijken, men ſlaat de Kerkelijke goederen aan, en men verzekert zig, door krijgsvolk, van *Ypren*, gelijk men te voren, van *Brugge* gedaan hadt, enz. Dan de Prins VAN ORANJE, het laatſte middel willende beproeven, om, ware het mooglijk, Land en Kerk te behouden,

den, kwam den 2 december 1578 in eigen perſoon te *Gent*, die niet door DATHEEN wierdt afgewagt, maar die met de ſtille trom vertrok. Gedurende zijn verblijf te *Gent*, liet de Prins een *Ordonnantie* of Edikt op 't faict van de exercitie van beide de Religien vaſtſtellen en afkondigen, en vertrok vervolgens den 19 januarij 1579 naar *Dendermonde*. Fluks na dit vertrek kwam DATHEEN weder te *Gent*, en IMBIZE benevens zijn aanhang, ondervonden hebbende, welk een ſtouten verdediger van hunne raadſlagen zij aan hem hadden, lieten hem hoe langs hoe meer tot hunnen raad toe, ook wikkelde hij zig zo diep met hun in, dat de Roomsgezinde Schrijvers, aan hem een groot gedeelte van de rampen toeſchrijven die IMBIZE te *Gent* heeft verwekt. Doch alle die woelingen van IMBIZE en DATHEEN, waren niet beſtand om te beletten, dat Prins WILLEM op nieuw verzogt wierdt te *Gent* te komen, alwaar hij ook den 18 augustus 1579 aankwam. Bij zijne komst verſtelde hij terſtond de Wet, en ontſloeg IMBIZE, die kort hierna, gevolgd van DATHEEN, naar *Duitsland* week, daar hij zig, aan 't Hof van den Hertoge KAZIMIR, enen geruimen tijd, onthieldt; deze was hem al lang te voren zeer genegen, en hadt hem tot zijnen Raadsman aangeſteld, ook ontving hij hem nu buitengemeen gunſtig en verkoor hem tot zijnen Kapellaan en Hof-Minister. DATHEEN door *Keulen* reizende, ſchreef den 26 augustus 1579 aan den Prins VAN ORANJE, „ dat hij niettegenſtaande al „ des Prinſen beſchuldigingen, zig zelven buiten ſchuld hieldt „ voor God en voor alle menſen van opregten oirdele &c. Ik „ ben (zeide hij), gereed, om mij op alles te verantwoor„ den, doch voor een Regter 't zij wereldlijk 't zij geeſtelijk, „ naar uwe Doorluchtigheids gelieven die wettig en niet ver„ dagt zij: ook met verzekering, gelijk de reden eist, dat „ men niet zal beginnen met de uitvoering van vonnis, zon„ der kennis van zaken, gelijk men voor dezen wou doen."

Hier uit kan men enigzins afleiden, wat 'er tegens DATHEEN gaande was geweest; en dat hij den Prins VAN ORANJE niet te goed hieldt, om hem, bij wege van geweld, van kant

te

te helpen. Hij bleef bij Hertog KAZIMIR tot 1583, wanneer de aanhang van IMBIZE het te *Gent* zo verre meester was geworden, dat hij aldaar uit de *Paltz* weder te rug kwam, en DATHEEN benevens hem. IMBIZE hadt het intusſen door heimelijke handelingen zo ver weten te brengen, dat men werkelijk bezig was om *Gent* te verraden en aan PARMA over te leveren. Dan het verraad van IMBIZE ontdekt zijnde, werdt hij gevangen genomen, en vervolgens wegens zijne veelvuldige ſchendſtukken onthalsd; ook maakte DATHEEN zig heimelijk uit de ſtad, en begaf zig naar *Holland*, zig voorts verſtoutende om buiten *Gouda* tegen den handel met *Frankrijk*, en tot lof van den Prinſe VAN PARMA te prediken. De Staten zulks vernomen hebbende, gaven den Advokaat-Fiskaal bevel, om DATHEEN van *Gouda* naar *'s Hage* te brengen. Doch deze hier van de lugt verkregen hebbende, was geweken naar *Vianen*. Hier werdt hij gevat, en, bij handtasting, ontſlagen zijnde, andermaal gegrepen, te *Vreeswijk* aan de *Vaart*. Men bragt hem, eerlang, naar *Utrecht*, daar hij, enigen tijd op *Haazenberg* zat; doch in december onder borgtogt ontſlagen werdt. Sedert niet beſchuldigd wordende, ontſloeg het Geregt van *Utrecht* hem van den borgtogt; waarop hij deze landen verlatende, met der woon naar *Elbing* vertrok, daar hij den 19 februarij 1590 ſtierf, zijnde hier ongemeen bemind, zo dat de Burgers dier ſtad hem een prágtig graf, met daar op zijn ſtandbeeld levensgroote in ſteen, hebben opgerigt. —— ANTH. MATTH., *de fundat. Eccleſ.* Lib. I. p 253. J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 972. C. SAXI, *Onom.* Pars III. p. 509. BLEISWYK, *Beſchr. van Delft*, bl. 471. G. BRANDT, *Hiſt. der Reform.* I. D. bl. 306. 372. 450. 313. TE WATER, *Reform. van Zeel.* bl. 84–89. *Hiſt. van de Herv. Kerk te Gent*, bl. 189–221. J. W. TE WATER, *Aanhangzel &c.* bl. 41–60. 's GRAVEZANDE, *over het Sijnode van Wezel*, in het Aanh. JÖCHER, Geleerden Lexicon. III. Dl. f. 38. enz.

DAVID JORIS, te *Delft* geboren in 't jaar 1501, was een konſtig Glasſchilder, de zoon van een Kameriſpeelder, JORIS DE KOMAN genaamt, voorts ongeleerd, geen talen kundig

dig behalven de Duitſe, maar volgens de getuigenisſen van THUANUS en PONTANUS, zeer eigenwijs, doch loos, en geveinsd. Men vindt hoe hij in den doop JAN werdt genaamd, doch dat hij met zijn vader JORIS reizende, in 't vertonen der zinneſpelen, gemeenlijk den perſoon van DAVID verbeeldde, en dat hij daar van dien naam behieldt. Tot *Delft* hadt hij enigen tijd voor den zwaren brand die in 1536 voorviel, den Prieſteren die 't Sacrament des Altaars in een ommegang langs ſtraat droegen, op den gemenen weg berispt en van afgoderij beſchuldigd; daar over in de gevangenis geraakt zijnde, wierdt hij geſchavotteerd, en door beuls handen met een priem door de tong geſteken en gebannen. Hij woonde zedert enigen tijd in *den Haag*. Het glasſchilderen den zak gegeven hebbende, wil men dat hij zig al vroeg van den godsdienst als van een ſpel en een koophandel zoude bediend hebben. De *Munſterſe* Herdopers hielden hem in hoge achting, zeggende, dat 'er, ſedert CHRISTUS tijd, vier Profeten waren opgeſtaan, twee waarachtigen, JAN VAN LEIDEN en DAVID VAN DELFT, en twee valſen, de Paus van *Rome* en MARTEN LUTHER. Het Wederdopers rijk te *Munſter* ten einde zijnde, meent men dat hij te vergeefs getragt zoude hebben de geſcheurde delen der Doopsgezinden bij een te brengen; ook ſcheidde hij zig metter tijd van d'anderen af, verwekte doch zeer bedektelijk een eigen' ſekte, die hem aanhing, en daar hij veel gelds van trok. Om niet ontdekt te worden, vertrok hij vervolgens naar *Baſel*, ſloeg zig daar als een verdrevene om den godsdienst, ter neder; wierdt tot burger aangenomen, deedt naar het gebruik der ſtad zijnen eedt, en liet zig JAN VAN BRUGGEN noemen, naar zijn vaders geboorteſtad. Ook geliet hij zig in 't ſtuk van Religie, der gezindheid der *Zwinglianen* die te *Baſel* boven dreef, in alles toe te ſtemmen, bij hen ging hij neerſtiglijk ter preke en ten avondmaal; den Wethouderen was hij onderdanig, den armen milddadig, den nooddruftigen behulpzaam. Dit maakte dat niemand ligtelijk iets kwaads van hem konde vermoeden; maar dat hij van velen gehouden werdt, voor zodanig en zo groot als hij wilde ſchijnen te zijn, en daar hem de zij-

DAVID JORIS.

zijnen voor hielden. Ook was hij te aanzienlijker door zijn heerlijke geſtalte, deftig wezen en eerlijk opzigt, van gelijke door de grote rijkdommen en kostelijke kleinodien die hij ten dele met zig hadt gebragt, en hem ten dele dagelijks uit de *Nederlanden* wierden gezonden. Zijn huishouding was luttel min dan vorſtelijk, doch ordentelijk. Met dit al beſchuldigen zijne partijen hem, van heimlijke ongebondenheid, waar uit een oud *Delfs* ſpreekwoord geſproten zou zijn, volgens welk iemant, die los en wellustig leeft, gezeid werdt *een David Joriszoon leventje te leiden.* Vooral wierdt ook bij hem verhoedt, dat niemant tot *Bazel* en in 't eedgenootſchap van *Zwitzerland* tot zijne Sekte wierdt aangelokt, maar onderwijle heeft hij zijne lere door brieven, boeken en boden in *Nederland* voortgezaait en voedzel gegeven. Dus vermomt heeft hij ruim elf jaren gerust te *Bazel* geleeft, tot dat NIKLAAS MEYNERTS VAN BLEESDYK, zijn liefſten leerling, dien hij zijn dogter ten huwelijk hadt gegeven, zijn lere in twijffel trok, en tegens hem opſtondt. Ook kwam 'er ten dien tijde iemant uit de *Nederlanden*, die hem en zijn geheel gezin den burgeren zo klaar beſchreef, dat hij door 't overdenken van 't gevaar, 't welk hij liep om ontdekt te worden, tot wanhope, en door die wanhope met zijn huisvrouw in zware krankheid vervier, die haar eerst wegnam, en hem korts daar na, namelijk den 23 augustus 1556. Dusdanig was het eind des genen van wiens gevoelen getuigd werdt, dat het CHRISTUS ſmaadheid aandeedt, nadien hij zig voor goddelijker, groter, en alzo onſterfelijk als CHRISTUS hieldt. Voorts roemde hij zig: „ den „ zevenden Engel des Heeren, den geest van GOD, verko„ ren om de aarde te vernieuwen, te zuiveren en het oordeel „ te houden; een Propheet, wiens gelijken nooit geweest „ was, noch na hem niet komen zou; den geestelijken DAVID „ van de menſen, door den regten en waren geest opgewekt, „ om een licht der Heiligen te zijn; wiens ſchriften men ont„ vangen moest, niet als van menſen handen, door geleerden „ van de wereld, maar gekomen uit de ſchole van den Geest, „ van een jonger Discipel, geboortig van den Hemel, die

„ het

„ het euwig leven, het morgenlicht des euwigen dages gezien „ hadt; daarom moest men het kostelijk achten, en boven „ alle wereldſe ſchatten houden; zijnde CHRISTUS zijn voor„ loper geweest: MOZES was in den Voorhof, CHRISTUS in „ 't Heilige, hij in 't Allerheiligſte," en meer andere ſchandelijke uitdrukkingen. Drie jaren na zijn dood toen zijne gruwelen openbaar werden, liet de Magiſtraat van *Bazel* zijne beenderen opgraven, en te gader zijne boeken en beeldtenis door beuls handen, op de gewoonlijke ſtrafplaatze verbranden; waar over zijne aanhangers niet weinig verſchrikt waren; zij hadden hem voor onſterfelijk gehouden, en hoopten als nog, volgens zijne beloften, op zijne wederopſtanding, en de vervulling zijner valſe voorzeggingen.

Twee Gedenkpenningen zijn 'er geſlagen ter bewaring van zijne gedagtenis, die niet minder ſchandelijk zijn dan zijne leer; men vindt die beide afgebeeld en beſchreven bij F. VAN MIERIS, *Hiſtorie der Nederlandſe Vorſten*, II. D. bl. 474, 475. Zijn Afbeeldzel is door VAN SICHEM, onder het getal der Hoofdketteren, in prent gebragt. Verſcheidene werken zijn van hem in druk uitgegeven, die niet alleen alle zeer ongerijmd zijn, maar zelvs veelvuldige godslastering behelzen; het voornaamſte hier van is dat gene 't welk hij onder den tijtel van WONDERBOEK, waarin / dat ban der Werlt aan berſleten / gegenbaart iſ; eerst ten jare 1542, in folio, in 't nederdaits heeft in 't licht gegeven, en naderhand met verbeteringen, en ſraije houtſneden verſierd ten jare 1550 heeft doen herdrukken. —— THUAN., *Hiſt. Lib.* XXII. p. 1092. PONT., *Anſt.* p. 53. HORTENS., *Hiſt. Anabap.* p. 38. PLACCII, *Theatr. Anonym.* p. 488--499. C. G. ZEIDLER, *Hiſt. Dav. Georgii*, Lipſ. 1701. 4. GERDES, *Hiſt. Reform.* T. III. p. 116. ſqq. C. SAXI, *Onom.* P. III. p. 248. 631. CLEMENT, *Bibliath. cur.* T. IX. p. 122. *ſuiv.* G. BRANDT, *Hiſt. der Reform.* I. D. bl. 132--138. 692., 693. WAG., *Vad. Hiſt.* V. D. bl. 151. D. v. BLEISWYCK, *Beſchr. van Delft*, bl. 401. 761--767.

DECKER (JEREMIAS DE), is te *Dordrecht* geboren in het jaar 1609 of 1610. De beroemde VONDEL noemt hem *een*

Die-

Digter van eene cierlijke netheid. Zijne moeder MARIA VAN BREMDEN, was met zijn vader ABRAHAM DE DECKER, den 3 april 1607 in den egt getreden; en in zijne jeugd hadt deze den krijgsdienst uitgeoeffend, en was als Faandrik, tegenwoordig geweest binnen *Oostende*, toen die ſtad door den Aartshertog ALBERT belegerd was. Vervolgens verliet hij den dienst na 't overgaan der ſtad, huwde en zette zig te *Dordrecht* neder; doch begaf zig, eerlang, naar *Amſteldam*, daar hij zig eerst met den koophandel ſchijnt geneerd te hebben; doch, daar in, naar alle vermoeden ongelukkig geſlaagd zijnde, zig naderhand, aan 't makelen begaf, uit den winst van welk beroep, hij zijne vrouw en verſcheidene kinderen onderhieldt.

JEREMIAS, nog een kind, te *Amſteldam* gekomen, ſchijnt, ouder geworden, zijn vader in 't makelen behulpzaam te zijn geweest. Hij maakt ook, in verſcheiden Gedigten, gewag van zijns vaders ijver en bekwaamheid, om hem, in zijne vroege jeugd, in de talen, in den godsdienst, en in 's lands geſchiedenisſen te onderwijzen.

Ook oeffende de jonge DECKER zig zo wel, dat hij der latijnſe, franſe, italiaanſe en engelſe talen meester werdt. Ten jare 1661, gaf hij eene overzetting uit het frans van MATTHIEU, *Hiſtoire de* AELIUS SEJAN, in 't licht, en, enige jaren later, zijns vaders vertaling van FLORUS en EUTROPIUS, uit ene overzetting in dezelvde ſprake. Ook leide hij zig naarſtelijk toe, op de verbetering der Nederduitſe tale, en ontwierp, ten dien einde, eene Spraakkonst tot eigen gebruik. Doch de Digtkonst was zijne geliefdſte oeffening. Hij bragt het Treurſpel *Baptistes of Dooper* over, uit BUCHANANS latijn, en gaf het in 't jaar 1652, in 't licht. Zijn uitvoerig Hekeldigt, *Lof der Geldzucht*, is eerst na zijnen dood uitgekomen. Voorts zijn 'er in den laatſten druk zijner Rijmoeffeningen, die in 't jaar 1726 door MATTH. BROUERIUS VAN NIDEK, in II Delen in 4to. bezorgd is, ook verſcheidene andere ſoorten van Gedigten te lezen, en onder dezen, ene verzameling van *Puntdigten*; in welke ſoort van rijm, DE DECKER de beste Nederduitſe Dichters evenaarde, of overtrof. Hij over-

leedt nog geene 60 jaren oud in december 1666. —— *Leven van* DE DECKER, *voor de laatſte uitgave zijner Rijmoeff.* M. BALEN, *Beſchr. van Dordr.* bl. 223. J. VAN VONDELS, *Leven*, bl. 80. WAG., *Beſchr. van Amſt.* XI. Stuk, bl. 376, 377.

DEKKER (KAREL DE), geboren te *Bergen* in *Henegouwen*, ten jare 1645; is na verſcheidene lagere kerkelijke bedieningen bekleed te hebben, laatſtelijk geweest Deken van de Kanunnikken van onze L. V. te *Aken*. Hij ſtierf den 14 oktober 1723 aan ene beroerte, in den ouderdom van 79 jaren. Hij heeft verſcheidene werkjes geſchreven en door den druk gemeen gemaakt; waar van de meesten tegens de wijsgeerte van CARTESIUS, en de leerſtukken van JANSENIUS zijn ingerigt; van welk laatstgenoemde hij inzonderheid een vinnig tegenſtrever is geweest. —— PAQUOT, *Mem. litt.* Tom. XII. p. 157--167.

DEDEL, is de naam van een aanzienlijk geſlagt, reeds veele jaren, zo in *'s Gravenhage* als te *Amſteldam* bekend, en waar van nog verſcheidene in wezen zijn, die zo in ſtaats- als ſtadsbeſtuur, en in krijgsdienst, den lande aanmerkelijke dienſten hebben bewezen.

DEDEM; een oud adelijk geſlagt, oirſprongelijk uit het graavſchap *Bentheim*, reeds aldaar bekend zedert het jaar 1369, en naderhand, met het begin der XVIIde eeuwe in het voormalig gewest *Gelderland*, het kwartier van de *Veluwe*, en in *Overijſſel*, op de Land- en Kwartier-dagen, onder de Ridderſchap beſchreven.

DEELEN (DIRK), Konstſchilder, is geboren te *Heusden*, en leerde de konst bij den beroemden FRANS HALS, wiens manier hij verliet; en zig begaf tot het ſchilderen van Tempels, Gebouwen en Doorzigten, in welken ſtijl hij een verdienſtig Konstſchilder is geworden. Hij begaf zig met 'er woon naar *Arnemuiden*, alwaar hij Burgemeester wierdt en ook geſtorven is. De behandeling van VAN DEELEN zijn penſeel was uitnemend, rijk in vinding, en 'er ſtraalt een ongemeen vernuft in door. Ook zijn zijne ſtukken ongemeen gewild;

wild; op de verkoping van den Heer BRAAMCAMP waren er verſcheidene van dezen Meester, onder anderen twee die Kerken verbeelden, welke verkogt zijn voor 910 guldens. —— MECHEL, *Catal. des Tableaux de la Gal. Imper. de Vienne.* p. 212. A. HOUBRAKEN, *Schouwb. der Ned. Schilders*, III. D. bl. 309. WEYERMAN, *Leven der Schilders*, III. D. bl. 309. G. BRAAMCAMP, *Kabinet van Schilder.*, bl. 9. Allgem. Kunſtler Lexicon. ſ. 195.

DELFT (ÆGIDIUS VAN), in de ſtad van dien naam geboren, iş een ongemeen geleerd man geweest en heeft veel roem verworven als Hoogleraar in de Godgeleerdheid; daar bij was hij voor het tijdvak waarin hij leefde een goed latijns Dichter, en maakte vloeijende vaerſen. De beroemde ERASMUS, leefde in gemeenzame vriendſchap met hem, en zegt, dat hij genoegzaam alle de Bijbelboeken in digtmaat heeft gebragt. ÆGIDIUS bloeide in 't laatst van de XVde eeuwe, en hij heeft verſcheidene Godgeleerde verhandelingen geſchreven, die na zijn dood door den druk zijn gemeen gemaakt; als mede: *Comment. in* OVID. *de Remedio Amoris, excuſus eſt Pariſ.* 1495, *in 4to.* —— BOXHORNII, *Theatr.* p. 166. F. SWEERTII, *Athen. Belg.* p. 106. FABRICII, *Bibl. Med. & Inf. Lat.* T. I. p. 56. D. v. BLEYSWYCK, *Beſchr. van Delft*, bl. 755. JÖCHER, Geleerten Lexicon / III. Deel. ſ. 71.

DELFT (JAKOB WILLEMSZEN), geboren te *Delft*, was een keurig Pourtraitſchilder. In jaar 't 1592, ſchilderde hij een rot Schutters, dat in zijn geboorteſtad op den Doele nog te zien is. Zig zelven met zijne huisvrouw en drie zoons heeft hij in een ſtuk levensgrootte verbeeld. Hij overleed te *Delft*, in een hogen ouderdom ten jare 1601, nalatende drie zoons die hij alle in de konst heeft onderwezen. De oudſte was KORNELIS JAKOBZ. DELFT, die ook een zoon naliet, genaamd NIKLAAS KORNELISZ. DELFT, een beroemd Glasſchilder. De tweede zoon van JAKOB was ROCHUS JAKOBSZ. DELFT, een braaf Pourtraitſchilder. De derde zoon heette WILLEM JAKOBSZ. DELFT, den 19 november 1580 in zijn vaderſtad geboren; deze trouwde met ene dogter van den beroemden MI-

CHIEL JANSZEN MIEREVELD, en heeft de meeste Pourtraitten van zijn ſchoonvader in 't koper gebragt, zijnde hij een zeer konſtig Plaatſnijder, die insgelijks te *Delft* op den 11 april 1638 in den ouderdom van 58 jaren is overleden, nalatende een' zoon, even als zijn grootvader JAKOB WILLEMSZEN DELFT genaamd, die op den 24 januarij 1619 in zijn vaderſtad het eerſte licht aanſchouwde. Deze werdt mede een konſtig Pourtraitſchilder; en vervaardigde onder andere ſtukken voor den Krijgsraad te *Delft* de Opper- en Onderofficiers van een rot Schutters, 't welk in den Doelen geplaatst werdt. Hij was Veertigraad en Havenmeester te *Delft*, en ſtierf aldaar op den 12 junij 1651, hebbende ſlegts den ouderdom van 42 jaren bereikt. Hij is gehuwt geweest aan ANNA VAN HOGENHOUCK, welke ter zijner gedagtenis door den beroemden Beeldhouwer PIETER RYCHS, een fraij Grafteken heeft doen vervaardigen, beſtaande in een cierlijk uitgehouwen ſteenwerk geplaatst boven zijn jongſte legerſtede op 't koor van de Oudekerk. —— D. VAN BLEYSWYCK, *Beſchr. van Delft*, bl. 845. 856. K. v. MANDER, *Leven der Schilders*, II. D. bl. 199. (*)

DELFT (PIETER VAN), Konſtſchilder, insgelijks te *Delft* geboren, hadt ANTHONY MONTFOORT, tot leermeester, en zoude hem zeer waarſchijnelijk in bekwaamheid overtroffen hebben, ware het niet geweest, dat deze veel belovende jongeling in de lente zijner leeftijd door den ſlikkel des doods was afgemaaid. —— SANDRART, Teutſche Akad. der Bau-/ Bild-/ und Mahler-Kunſt. Nurnb. 1672. Th. I. ſ. 267. Allg. Kunſtler Lexicon. ſ. 196.

DELMONT (DEODATUS), Konſtſchilder, was behalven dat ervaren in de Meetkonst, Sterrekunde, en meer andere loffelijke weetenſchappen; hij was niet alleen een geliefd leerling van P. P. RUBBENS, maar zelvs zijnen boezemvriend; deze verzelde hem ook in alle zijne reizen door de ſteden van *Italiën*. Zeer vele konſtſtukken heeft hij geſchilderd, inzonderheid uitmuntende Altaarſtukken, bovenal een

in de Jeſuiten-kerk te *Antwerpen*, verbeeldende een Kruisdraging, 't welk zo heerlijk is gepenſeeld, dat het zijnen roem zo lang dit ſtuk in wezen is, zijnen naam onſterfelijk zal maken, en met regt deze woorden van den latijnſen Dichter op hem kunnen toegepast worden:

Fruſtra ſit per plura quod per pauciora fieri poteſt.

Hij ſtierf den 25 november 1625 te *Antwerpen*, en 'er wordt van hem getuigd, dat hij door zijne bedrevenheid in de Sterrekunde, vele toekomende zaken wist te voorſpellen. —— A. HOUBRAKEN, *Schouwb. der Ned. Schilders*, I. D. bl. 96, 97.

DELOISY (PIETER), een Plaatſnijder uit *Frans-Vlaanderen* geboortig, heeft verſcheide ſtukken van beroemde Meesters overheerlijk in koper gegraveerd, als onder anderen de dogter van HERODIAS, houdende het hoofd van JOHANNES *den Dooper* op eene ſchotel om aan hare moeder te brengen, gevolgd naar het uitmuntend ſchilderij van P. P. RUBBENS, enz. —— GANDELLINI, *Notizie iſtoriche deg l'Intagliatori*, Siena 1771. *III. Vol. in* 8vo. Allgemein. Kunſtler Lexicon. ſ. 196.

DELRIO (MARTEN ANTHONY), een' zoon van ANTONY DELRIO, *Spaans* Edelman, die twee ſchone Landgoederen in de nabuurſchap van *Antwerpen* bezat, en van LEONORA LOPEZ DE VILLANEUVE, wierdt in genoemde ſtad geboren den 17 meij 1551, deedt zijn eerſte letteroeffeningen te *Leer*, en reisde vervolgens naar *Parijs* om die te voltrekken, alwaar hij onder den beroemden MALDONAT, in de wijsbegeerte ſtudeerde.

In de *Nederlanden* te rug gekeerd, beoeffende hij eerst te *Douai* en vervolgens te *Leuven* de regtsgeleerdheid; hij herwatte zijne letterkundige oefſeningen op laatstgenoemde Hogeſchool, met zulk een gewensten uitſlag, dat hij nog geen twintig jaren oud zijnde, reeds aanmerkingen over de Treurſpelen van SENECA in 't licht gaf, waar in hij meer dan elf honderd Schrijvers aanhaalt.

In 1574 wierdt hij tot Doktor in de regten te *Salamanka*

bevorderd, en een jaar later tot Raadsheer in den Hogen Raad aangefteld, waar bij men in 1577 de waardigheid van Auditeur Generaal van de Armée voegde, en in 1578, die van Vice-Kancelier van *Braband* en Prokureur-Generaal.

Hij kweet zig met de nauwgezetfte trouw- en voorzichtigheid, van die onderfcheidene ambtsbezigheden; maar de beroerten die de *Nederlanden* toen ter tijd zo deerlijk teisterden, en die hij wel voorzag dat zo fpoedig geen einde zouden nemen, boezemden hem afkeer voor de wereld in; dus hij befloot na bekomen verlof van den Hertog VAN PARMA, ene reize naar *Spanje* te doen, daar hij niet zo dra was aangeland of hij ontdeedt zig van alle zijne bedieningen, en begaf zig 29 jaar oud zijnde, te *Valladolid*, op den 9 meij 1580, onder het genootfchap der Jefuiten.

Zijn proeftijd verftreken zijnde, ftudeerde hij eerst te *Leuven* en vervolgens te *Mentz*, in de godgeleerdheid; waarna hij in 1589, wierdt gekozen om de wijsbegeerte te *Douai* te onderwijzen, en vervolgens de zedelerende godgeleerdheid te *Luik*. Na een vierjarig verblijf in deze laatfte ftad, ging hij naar *Leuven*, om 'er insgelijks den leerftoel in de godgeleerdheid te beklimmen.

In 1600 deedt hij zijne vier geloften aan de Broederfchap, en wierdt kort hier op naar *Gratz* in het *Stiermarkfe* gezonden, alwaar hij de muts van Doktor in de godgeleerdheid ontving. Na gedurende het tijdvak van drie jaren aldaar lesfen over de H. Schrift gegeven te hebben, reisde hij naar *Salamanka* in *Spanje*, om 'er het zelvde beroep uit te oeffenen.

Op nieuw naar de *Nederlanden* gezonden zijnde, kwam hij te *Leuven*, ongemeen vermoeid van de reize en daarbij gekwelt door graveelfmerten. Zijn kwaal verergerde in een kortftondigen tijd zodanig, dat die wel dra dodelijk werdt, en hij ftierf drie dagen na zijne aankomst te *Leuven*, op den 19 oktober 1608, in den ouderdom van 57 jaren.

DELRIO was geleerd en hadt ongemeen veel gelezen; maar hij was flaafs bijgelovig, en aan ongerijmde vooroirdelen gekluisterd. Zijne veelvuldige fchriften, welke bij NICERON, *Mem.*

Mem. pour ſervir à l'Hiſt. des Hommes ill. Tom. XXII. p. 380-384, worden opgeteld, dragen daar van getuigenis, daarbij zijn die ruw en in een onbeſchaafden ſtijl geſchreven; ook beſchuldigt men hem van onbeſchaamde letterdieverij. Zijne *Diſquiſitiones Magicæ*, of *Onderzoek van Toverij*, heeft wel 't meeste gerugt gemaakt; het is voor 't eerst te *Leuven* ten jare 1599 in 4to. gedrukt, en vervolgens te *Mentz* en *Lijons* in drie Delen in 8vo. herdrukt. Doordien nu vele menſen gretig zijn in 't naſporen van ongemene en wondervolle gebeurtenisſen, maakte dit Boek groten opgang en hadt veel vertier; dan met dit al is het van weinig waarde, doordien het opgevuld is met geſchiedverhalen en gebeurtenisſen die den toets van waarheid, gezond oirdeel en onderzoek, niet konnen doorſtaan, en waaraan hij egter volkomen geloof ſchijnt geſlagen te hebben; daar bij valt hij in verdenking van niet ter goeder trouwe gehandeld te hebben in het aanhalen van Autheurs, doordien hij 'er een groot getal aanvoert, die ten enemalen onbekend zijn. —— F. Sweertii, *Athen. Belg.* p. 551. Pope Blount, p. 885. J. Molleri, *Homonymoscop.* p. 666. J. A. Fabricii, *Cent. Plagiariorum*, p. 52. Jo. Fabricii, *Hiſt. Bibl.* P. III p. 340. Foppens, *Bibl. Belg.* p. 847. Scaliger, *in Scaligeranis ſecundis. Catal. Bibl.* Bunav. Tom. I. p. 1118. P. Burmannus, Secundus, *in Præfat. ad Claudianum*, p. 111. C. Saxi, *Onom. liter.* P. III. p. 470. Baillet, *Jugemens des Sçav.* Tom. II. p. 199.

DELVAUX (LOUWRENS), een *Nederlands* Beeldhouwer, die inzonderheid te *Londen* en te *Bruſſel* heeft gewerkt, en in laatstgemelde ſtad het levensgrote ſtandbeeld van Prins Karel van Lottharingen, Gouverneur-Generaal der *Oostenrijkſe Nederlanden*, overheerlijk uit marmer heeft gebeiteld, waar voor hij eene ruime beloning ontving. Ook is hij de maker van de prachtige predikſtoel ſtaande in de *St. Bavo's-kerk* te *Gent*, waar van de beelden en basreliefs ongemeen fraij uit marmer zijn vervaardigd. Van dit konſtſtuk vindt men eene afbeelding in Descamps, *Voyage Pittoresque des principales Villes*

de Flandre & du Brabant, p. 224. —— Allg. Kunſtl. Lexicon f. 196.

DEMAKER (ABEL), Konſtſchilder, waar van men een ſchoon Schilderſtuk ontmoet op de Regentenkamer van het Pesthuis te *Leijden*, verbeeldende de toenmalige Beſtierders van dat huis, bezig zijnde met een kleine Jonge te examineren. Dit ſtuk is in 't jaar 1667 vervaardigd. —— Uffenbach, Merkw. Reizen durch Nieder Sachſen / Holland und England. Ulm 1777. in 8vo. Allg. Kunſtler Lexicon. f. 196.

DENEYN (PIETER PIETERSZ.), Konſtſchilder, is geboren te *Leijden* den 16 december 1597. Zijn ouders beſtelden hem bij 't ſteenhouwen, doch met een vlugge geest begaaft, leide hij zig tot de mathematiſe wetenſchappen toe, en beoeffende inzonderheid de Bouw- en Doorzigtkunde, waarin niettegenſtaande hij dagelijks de kost met ſteenhouwen moest winnen, daar in egter zodanige vorderingen maakte, dat hij aan anderen die wetenſchappen onderwees. Onder vele kennisſen daar hij mede omging, verkeerde hij inzonderheid gemeenzaam met Esaias van den Velde, landſchap- en batailje-Schilder; deze ook een zugt voor die konstoeffening in hem ontwaar wordende, leerde hem de mengeling der kleuren, en liet hem eerst enige zijner tekeningen en vervolgens zijner ſchilderſtukken kopieeren, waar door hij zulke ſnelle voortgangen in die uitlokkende wetenſchap maakte, dat hij zig in korten tijd in ſtaat bevond, om zijn huisgezin daar door ruimer beſtaan te verſchaffen dan door het ſteenhouwen. Ten jare 1632, wierdt hij tot ſtads Steenhouwer bevorderd, welke bedieninge benevens het ſchilderen hij tot aan zijn dood toe uitoeffende, welke voorviel op den 16 maart 1679, na enige jaren aan een benauwde borst gezukkelt te hebben, het doorgaande lot van Steenhouwers. —— A. Houbraken, *Schouwburg*, I. D. bl. 172. Weyerman, *Leven der Schilders*, I. D. bl. 396. Allgem. Kunſtler Lexicon. f. 196.

DENNER (BALTHASAR), Konſtſchilder, is geboren te *Ham-*

Hamburg den 15 november 1685, van JAKOB DENNER en KATRYNA WIEBE. Zijn vader is ruim 60 jaren verdienstelijk Leraar onder de Mennoniten te *Altona* geweest; heeft die Gemeente met leer en leven gestigt, en door zijne braafheid, godvrugt en vredelievendheid, zijne nagedagtenis onsterfelijk gemaakt.

BALTHASAR, trof op zijn agtste jaar het ongeluk van een zware val te doen; waar door hij aan een zittend leven gekluisterd werdt, en daar van een gebrekkelijken gang gehouden heeft. Dit gaf hem aanleiding tot het natekenen van Printjes, 't geen hij zo geestig ter uitvoer bragt, dat zijn vader besloot om hem tot de Schilderkonst op te kweken, ten dien einde bestelde hij hem bij N. AMMAMA, daar hij gedurende enige maanden onderwijs in het tekenen en de behandeling der waterverwen genoot, waarna hij enigen tusschentijd de konst weder op zig zelv' oefende, en ten jare 1698 zig andermaal van zijne lessen bediende; doch kort daar na bij een Schilder te *Dantzig* geraakte, die hem het schilderen met olieverf leerde.

In 't jaar 1701 werdt hij enigzins in zijnen konstijver gestuit, doordien zijne ouders van besluit veranderden, en hem in den handel wilden optrekken, hem ten dien einde bij zijnen oom een groot Koopman te *Hamburg* doende inwonen. Hoe bijster drok hij het hier ook hadt met schrijven en wrijven, was hij egter vlijtig om zijne snipperuren aan het penseel toe te wijden, en het in hem smeulend konstvuur zo lange levendig te houden, tot hij in 1707 naar *Berlijn* reisde, alwaar toen ter tijd de konsten en wetenschappen ongemeen bloeiden, en daar Koning FREDERIK DEN I. geene kosten spaarde, om door aanzienlijke jaarwedden veele brave Konstenaren in zijnen dienst te lokken. Hier was het dat hij zijnen belemmerden konstdrift den ruimen teugel vierde, zo in het tekenen op de Akademie als met het naschilderen van uitmuntende konstwerken; 't welk van dat gevolg was, dat hij door aanmoediging van bekwame Konstregters besloot, aan het komptoir en den handel voor altoos vaarwel te zeggen,

en zig enkel aan de Schilderkonst toe te wijden; het welk ook die gewenste uitwerking heeft voortgebragt, dat hij een groot Meester is geworden, die in het uitvoerig en natuurlijk fchilderen van levensgrote Kopftukken, nimmer zijn weerga gehadt heeft.

Ten jare 1708 fchilderde hij het eerfte pourtrait daar hij geld voor genoot; en in 1709 vervaardigde hij in miniatuur de Hertog KRISTIAAN AUGUST, Beftierer van *Holftein-Gottorf*, benevens deszelvs zuster; dat zo ongemeen naar 't genoegen van dien Vorst uitviel, dat hij onzen Konftenaar bewoog met hem naar *Gottorf* te gaan, alwaar hij de gehele Vorftelijke Familie benevens enige Hofbedienden, in een ftuk, beftaande uit 21 Pourtraitten, waar onder zijn eigen afbeeldzel zig ook vertoonde, zo heerlijk en wel gelijkend fchilderde, dat hij 'er den grootften roem door verwierf.

In 1712 trouwde hij met ESTHER WINTER, uit een deftig geflagt gefproten. Bij deze vrouw heeft hij zes kinderen geteelt, waar van een zoon en twee dogters hem hebben overleeft; en zijne huisvrouw heeft hem altoos tot ene waardige egtgenote en getrouwe gezellin in alle zijne reizen verftrekt.

In 1713 werdt *Altona* door de Zweden verbrand; waar door hij genoodzaakt werdt zig te *Hamburg* neer te zetten; dan doordien kort daar na het pestvuur in die ftad hevig begon te woeden, nam hij zijnen intrek op het land bij zijne ouders, tot het volgende jaar, wanneer die verwoestende plaag ophieldt.

In 1714 deedt hij een reisje met zijn vrouw naar *Amfteldam*, fchilderde daar enige Pourtraitten, en vertrok in oktober weder naar *Hamburg*. In 1715 deedt hij een togt naar *Londen*. In 1717 werdt hij door den Koning van *Denemarken* te *Huftum* verzogt, daar hij zijne Majeftelt wel twintigmaal fchilderde; ook verzelde hij hem naar *Koppenhagen*, alwaar hij in december aanlandde, en daar hij zo vele Pourtraitten der eerfte Hovelingen en Rijksgroten vondt te fchilderen, dat hij, met zijne vrouwe, die hem in 't voorjaar gevolgt was, wel 10 maanden aldaar vertoefde, alvorens al zijn aangenomen werk vol-

voltooid was, daar hij een ſlijve goudbeurs en vele beleefdheden voor genoot.

In 1720 begaf hij zig naar *Wolfenbuttel*, alwaar hij de regerende Hertogin ſchilderde; voorts van hier naar *Hanover* vertrok, daar vele *Engelſe* Lords en Ladijs de voorwerpen van zijn ongemeen uitvoerig konstpenſeel waren, met niet minder roem en voordeel, als aan andere Hoven van *Europa*. Het volgende jaar 1721 ſtak hij met vrouw en kinderen, op vriendelijke uitnodiging naar *Engeland* over, met zig nemende het afbeeldzel van een Vrouwenhoofd, dat zo uitvoerig en natuurlijk geſchildert was, dat een ieder die het zag, in verwondering verrukt wierdt over 's Mans onnavolgbaar konstvermogen, en volmondig belijden moest, nimmer iets diergelijks te hebben gezien. Alvorens hij naar *Londen* vertrok, hadt hij enigen tijd te *Rotterdam* doorgebragt, en aldaar gehuisvest bij een *Engelſe* Koopman FEURLY genaamd, daar hij dit Hoofd aan verſcheidene liefhebbers en konſtenaars liet zien, onder anderen aan den Puikſchilder VAN DER WERFF, en den zo beroemden Konstkenner FLINK; die beide als uit enen mond betuigden, nimmer de weergâ van uitvoerigheid gezien te hebben. Dit Konsttafereel maakte in *Londen* zo veel gerugts, dat 'er weinige Edelen en Rijken van beide Sexen waren die dit hoofd niet kwamen zien. Men boodt 'er hem 500 guinjes voor, doch hij wees deze rijke aanbieding van de hand. Door middel van dit Schilderſtuk maakte hij zig egter alomme bekend, en kreeg vele Groten en Aanzienlijken benevens derzelver Gemalinnen te pourtraitteren, waar door zijn beurs niet weinig aangevuld wierdt.

Het gemelde Konſtſtuk zondt hij enigen tijd daarna aan 't *Weener* Hof, 't welk Keizer KAREL DEN VI, zo grotelijks beviel, dat hij 'er den Konſtenaar 5875 *Hollandſe* guldens voor betaalde, en in den beginne zo vurig op dit konstwonder verſlingert was, dat hij het ſleuteltje van 't kasje, waarin het was overgezonden, in zijn zak droeg, en niet dan in zijn bijzijn liet openen. In 't jaar 1725, deedt hij met zijn vrouw en kinderen een reisje naar *Hamburg*, om zijn ouders en goe-

goede vrienden te bezoeken; nauwlijks was hij hier aangeland of hij ontving een bezoek van den Keizerlijken Afgezant, Graav VAN STAPRENBERG, die hem op last van den Keizer verzogt om, tot een weergâ van het konklig Vrouwenhoofd, een dergelijk Manshoofd te ſchilderen; 't welk hij aannam, en kort daarop weder naar *Engeland* vertrok.

Na deze terugreize, voltooide hij het gemelde Manshoofd, 't welk hij aan den Keizerlijken Reſident Baron VAN PALM ter hand ſtelde, en 'er ene gelijke ſomma van tiok, als hij voor het Vrouwenhoofd ontvangen hadt; ook was het mede uitmuntend en tot genoegen van den Keizer geſchilderd. Zig niet aan het verblijf van *Londen* kunnende gewennen, en in de waan zijnde dat de damp der ſteenkolen, nadelig voor zijne gezondheid was, verliet hij *Engeland* in 1728, en zette zig weder in zijne geboorteplaaats ter neer. Onvermoeid in het reizen, deedt hij met zijne vrouwe en oudſte dogter een ſpeelreisje naar *Amſteldam*, vertoefde hier een rond jaar, en keerde van daar te rug naar *Homburg*, met voornemen om zijne reizen te ſtaken, en aldaar zijnen overigen leeftijd door te brengen. Dan daar niets wisſelvalliger is dan het voornemen van ſtervelingen, wierdt zulks ook volkomen bevestigd, door het volgend zwervende leven van DENNER, want ten jare 1734 begaf hij zig met zijn gantſe Huisgezin op nieuw naar *Amſteldam*, daar hij reeds een huis gehuurd hadt, en alwaar hij veele Portraitten geſchildert heeft. Hier drie jaren verbeid hebbende, verliet hij deze ſtad, en vertrok weder naar *Homburg*, daar hij op verzoek van zijn ouders bleef, tot dat hij kort daar na door den Hertog VAN HOLSTEIN, nadeihand Keizer van *Rusland*, verzogt wierdt te *Kiel* te komen, alwaar hij dien Vorst tweemaal, levensgroot ten voeten uit heeft geſchilderd. Alle deze Konstwerken maakten DENNER door gants *Europa* zo vermaard, dat de Keizerin van *Rusland* hem in 1742 op de voordeligſte voorwaarden aan haar Hof nodigde; doch hoe weinig zwarigheid onze BALTHASAR van een reisje maakte, kwam hem deze zo gewigtig voor, dat hij de *Ruſſiſe* Monarchin voor alle hare aanbiedingen bedankte. Het volgende

jaar

jaar verſchafte hem weder nieuwe konstbezigheden, vermits de opvolger van den *Zweedſen* troon zig toen te *Hamburg* bevondt, en zig aan 't huis van onzen Konſtenaar, kort voor zijn vertrek, op verſchillende wijzen levensgroot liet afmalen, en tot tijdkorting geſtreeld wierdt met een aangenaam concert van ſtemmen en ſpeeltuigen; daar DENNER zo wel als zijne kinderen wonder wel in bedreven was.

In 1744 kwam de Keurvorst van *Keulen* te *Hamburg*, en deedt hem een bezoek om zijn Konstwerken te zien; die hem zo voldoende behaagden, dat hij zig door hem op verſcheidene manieren zo levensgroot als in 't klein, liet afmalen, van zijn konstpenſeel ten hoogſten voldaan was, en het zelve rijkelijk beloonde.

Ten jare 1747 ſchilderde hij den Hertog VAN PLOEN, mede aan zijn huis te *Hamburg*, onder het gehoor van een lieffelijk concert; vervolgens vertrok hij nog dat zelvde jaar naar *Brunswijk*, alwaar hij de regerende Hertoginne VAN WOLFENBUTTEL, benevens verſcheidene Hovelingen en andere aanzienlijke Perſonaadjen ſchilderde; en zo groot genoegen door zijn konst aan den regerenden Hertog en zijn gantſe hofgezin gaf, dat hij het voornemen koesterde, in 't kort naar *Hamburg* te keren, zijn huishouding aldaar op te breken, en, op het ernſtig en nadrukkelijk verzoek van dien Vorst en zijne Groten, zig met 'er woon te *Brunswijk* neder te zetten. Hij vertrok dan met dit inzigt naar *Hamburg*, en terwijl hij zig gereed maakte om van woonplaats te verwisſelen, overrompelde hem den dood op den 14 april 1749, in het 64ſte jaar zijnes levens, een aanzienlijk vermogen aan zijne kinderen nalatende.

Hadt onze Konſtenaar zo bekwaam in 't tekenen en ſchilderen zijner klederen geweest, als hij in 't volgen der wezens was, hij zou zo veel tegenſpreken van zijne Konstgenoten niet ontmoet hebben, die hem ten dezen aanziene te boven gingen, en op ene wijze van hem ſpraken, even of al wat hij deedt, niet waardig was te noemen; zonder dat deze jaloerſe bedillers immer een der uitvoeringe Fronten gezien hadden zo heerlijk door zijn penſeel geſchilderd. Want wat een

Hoofd

Hoofd betrof, konde hij zulks op allerlei wijzen behandelen; getuige hier van zijn eigen peurtrait en dat van zijne huisvrouw, 't welk hij in den ſtijl van REMBRANT heeft geſchildert, zo dat als men het wat uit de hand ziet, men het zal houden als door die Meester geſchildert. Dan, men kan niet ontkennen, dat hij ſober was in 't tekenen der plooijen en 't ſchikken der kleederen, om die rede liet hij die veel door anderen ſchilderen, en in den avondſtond zijnes levens, door zijne dogter, die geen onverdienſtige Schilderes was, inzonderheid in miniatuur Portraitten. —— J. VAN GOOL, *Nieuwe Schouwb.* II. D. bl. 62 enz. HAGEDORN, Betrachtungen uber die Mahlerey. Leipz. 1762. 8vo. II. Theil/ ſ. 274. Allgem. Kunſtler Lexicon. ſ. 197.

DENNETIER (NIKLAAS), is een der Verbonden Edelen geweest, en zo de Heer TE WATER gist, uit het geſlagt DENNETIERES, voortgeſproten uit dat van ABBEVILLE, 't welk tot het hoogſte aanzien opgeklommen is. LODEWYK DENNETIERES, zijn ſtamgenoot, was in dienst van den Prins VAN CHIMAY, viel in handen van PARMA; en liet, toen, zijne vrijheidlievende gedagten varen. —— CHRIST., *Jur. Her.* Part. I. p. 269. STRADA, *de Bel. Belg.* p. 319, 320. *Jaarb. der ſtad Brugge*, II. D. bl. 349. 365. J. W. TE WATER, *Hiſt. van 't Verbond der Ed.* II. D. bl. 532. III. D. bl. 509.

DENT (MAXIMILIAAN LE), geboren te *St. Wijnoxbergen* in *Flaanderen*, ten jare 1619, begaf zig vroegtijdig in het genootſchap der Jeſuiten, en heeft den naam gehadt, van een kundig Theologant te zijn; lange jaren is hij te *Leuven* Beſtierder en Rektor van het Jeſuiten-kollegie geweest, en naderhand Biegtvader van den Grave DE MONTEREY, Gouverneur-Generaal der *Oostenrijkſe Nederlanden* te *Bruſſel*. Hij ſtierf den 30 maart 1688, in het 69ſte jaar zijner leeftijd. Onder meer anderen, heeft men van hem in druk: *De Attritione ex metu Gehennæ, ejusque cum Sacramento Pœnitentiæ ſufficientia. Mechl.* 1667. *in 4to.* —— J. F. FOPIENS, *Bibl. Belg.* p. 881.

DE-

DENYS (ANDRIES), te *Atrecht* geboren in 't jaar 1590, begaf zig ten jare 1608 in de orden der Jeſuiten, en ſtierf 80 jaren oud zijnde, den 30 julij 1670. Daar is van hem in 't licht: 1. *Poëſis Sacra, ſive illecebræ divini Amoris, ex Chriſti patientis ſtationibus. Atreb.* 1689. *in* 4*to.* 2. *Sapientiæ Muſæum, Carmine elegiaco. Rhed.* 1650. ——— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 51. JÖCHER, Gelehrt. Lexicon. III. Th. ſ. 83.

DENYS (JAKOB), Konſtſchilder, in het jaar 1645 te *Antwerpen* geboren, heeft de konſt geleerd bij ERASMUS QUELLINUS. Hij reisde gants *Italië* door, en heeft inzonderheid aan de Hoven van *Mantua* en *Florence* gewerkt; zijnde eyndelijk in zijn vaderland geſtorven. DENYS ſchilderde Pourtraitten en Historieſtukken. De meeſte zijner werken ontmoet men in *Italiën*, zeer zeldzaam ziet men een ſchilderſtuk van hem in de *Nederlanden*. Zijne tekening is ongemeen fijn en nauwkeurig; zijn kleuren ſchoon en wonderlijk bevallig in een ſmeltende; en zijnen ſtijl komt meer met de Italiaanſe dan Nederlandſe ſchool overeen. ——— DESCAMPS, *Vies des Peintres &c.* Tom. III. p. 210. Allg. Kunſtl. Lexicon. ſ. 197.

DENYS (WILLEM), Geeſtelijke van de orden der Eremieten, is opvolgelijk geweest Prior van de kloosters zijner orden te *Brugge*, *Enguien*, *Hentals* en *Antwerpen*; in welke laatſte ſtad hij ſtierf den 25 ſeptember 1653. Daar is van zijn maakzel in druk: *Epicedium* FERDINANDI II. *Imp. Ipr.* 1631. ——— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 397.

DEODATUS (JOHANNES), is geweest Predikant te *Geneve*, en wegens dat gemenebest Afgezondene op het Sijnode Nationaal in den jare 1618 en 1619 te *Dordrecht* gehouden. Hij was zeer ingenomen tegens de Remonſtranten, en behandelde die met veel verſmading. Was een der genen die de Kanons hebben geſteld. Hij ſchrijft aan den Franſen Afgezant MAURIER, *dat zo lang het hoofd der Arminianen*, hier mede bedoelde hij OLDENBARNEVELT, *in 't leven zou zijn, de Kerke geen rust zoude hebben*; ja hij was onbeſchaamd genoeg,

noeg, om aan een volle tafel te durven zeggen: *dat om de zaken van Religie eens wel vast te ſtellen, men tot extremiteiten moest komen.* —— G. BRANDT, *Hiſt. der Reform.* III. D. bl. 15. 85. 134. 544. 614.

DESAGULIERS (JAN THEOPHILUS), een beroemd Natuurkundige, is geboren te *Rochelle* in het jaar 1683. Hij was de eenigſte zoon van een Gereformeerd Predikant dier plaatze, die na de intrekking van het *Nantiſche Edikt*, naar *Engeland* overſtak. Na dat de jonge DESAGULIERS te *Oxford* onder de verſtandigſte Meesters zig in verſcheidene takken van wetenſchappen geoeffend hadt, toog hij naar *Londen*, om zig in de proefondervindelijke Natuurkunde te bekwamen, daar hij zulke aanzienlijke vorderingen in maakte, dat zulks hem toegang tot de Koninglijke Akademie der Wetenſchappen verleende, en dit lighaam van Geleerden hem als den eerſten Natuurkundigen van zijnen tijd gants *Europa* aankondigde. Hij wierdt naar *Holland* gelokt ten einde aldaar onderwijs in de Natuurkunde te geven, en begaf zig eerst naar *Rotterdam*, toen naar *Amſteldam*, en vervolgens naar *den Haag*, alwaar hij ten jare 1730 met den grootſten roem leraarde. De Koninglijke Maatſchappij knorrig van zulk een groot Man verloren te hebben, wist hem te bewegen om naar *Engeland* te rug te keren, ten einde aldaar zijne proefneemingen te hervatten, en zij leide hem een jaargeld van 30 ponden toe. Bij de ongemene behendigheid zijner handen voegde DESAGULIERS een ſnedig vernuft, en een doordringenden geest van uitvinding, ja alle dag kwamen 'er nieuwe Werktuigen door hem gewrogt, te voorſchijn. Op dat nu een ieder gebruik van zijn groot licht zou kunnen maken, ſchikte hij zijne leſſen in orde, en maakte die door den druk gemeen; eerst in het Engels, die vervolgens in het Frans vertaald wierden, als mede in het Nederduits, onder den tijtel van: Natuurkunde uit onderhindingen opgemaakt / III Deelen in groot 4to. met een menigte Platen en belangrijke Waarnemingen. Haarlem 1752. Ook ziet 'er nog een Hoog begrip

zijner Philoſophiſe Leerſtel het licht. Het einde zijner aardſe loopbaan was rampſpoedig; want men vindt gemeld dat hij zijn verſtand verloor, en dat hij in dien ongelukkigen toeſtand ſtierf na 60 jaren geleeft te hebben. ——— A. HALLER, *Bibl. Anat.* Tom. II. p. 130, 131. C. SAXI, *Onom. liter.* Pars VII. p. 251. *Nouv. Dict. Hiſtor. in* 8vo. Tom. II. p. 483.

DESMARETS, zie MARESIUS.

DEURE (PIETER VAN DER), en PIETER STRAAT, zijn de namen der genen, die ten jare 1730 toen men 's jaars te voren hadt ontdekt, dat een zeker ſoort van weeken en ſlijmerigen Worm, die een harden ſchelpagtigen kop hadt, uit twee rasp- of zaagswijze gevormde deelen beſtaande; waar van het diertje zig bediende, om vuren-, grenen en zelvs eiken-hout uit te holen; alomme de zeepalen in ons gemenebest vernielden, het eerst bedagten, om door het leggen van ene ſchuinſe glooijing van kei- en klipſteen, buitenwaards tegens den dijk, in plaats van palen, het land voor de ſchuimende zeegolven te beveiligen. ——— WAGEN., *Vad. Hiſt.* XIX. D. bl. 92.

DEURHOFF (WILLEM), is geboren te *Amſteldam* in maart 1650; hebbende tot vader gehadt ABRAHAM DEURHOFF en tot moeder JOHANNA SENGUERD, zuster van den Profeſsor ARNOLDUS SENGUERD, beide eerlijke en onbeſproken lieden. Het burgerlijk beſtaan van WILLEM was, het maken en verkopen van koffers, waar mede hij zig in de *Warmoesſtraat*, rijkelijk met zijn huisgezin geneerde. Ware DEURHOFF in zijne denkbeelden, omtrent godgeleerde zaken, even ſtil en bezadigd geweest, als in zijn beroep, zijn naam zou na zijnen dood, min berugt zijn geweest. Hij was ongeoeffend in talen; doch hadt de vertaalde werken van CARTESIUS vlijtig gelezen, en zijne wijsgerige denkbeelden van de Godgeleerdheid geſchikt, naar de denkbeelden van dien Philozoof; en, ſchoon wij, gelijk ſommigen doen, niet zouden durven verzekeren, dat hij SPINOZA's gevoelen toegedaan zij geweest, heeft hij egter even als SPINOZA, zijne gantſe Wijsbegeerte, en een

groot gedeelte zijner zogenaamde Godgeleerdheid, op loutere denkbeelden gebouwd. Een werkje van hem, genaamd 't Menſchen Verloſſing / in 1694 uitgegeven; veroirzaakte hem enige moeite met den *Amſteldamſen* Kerkenraad. Tegen zijne ſchriften en ſtellingen in 't gemeen, hebben ook enige Hoogleraren, Predikanten en anderen de pen opgevat, die hij niet onbeantwoord gelaten heeft; de voornaamſten hier van, waren: SAL. VAN TIL, T. H. v. d. HONERT, R. ANDALA, WITTICHIUS, VAN HEUSDEN, JOH. DUKER enz. Hij is in oktober des jaars 1717 overleden. Zijne ſchriften werden eerst door hem zelv', in 6 ſtukken in 8vo., bij gedeelten in druk uitgegeven, en in het jaar 1715 bij een gesmolten, in twee lijvige delen in 4to. Enige jaren na zijn overlijden, hebben enigen zijner vrienden ondernomen, zijne *Verklaring over 't Boek van* JOB, op de drukpers te brengen; doch de voortgang van 't werk is, geregtelijk, belet. Voorts kwam na zijn dood te voorſchijn, zijne Leer en Eer verdedigd / tegens alle ſoort van Dominees / Predikanten / Vermaaners / Krankbezoekers enz. / in een wel geestige, doch min godvrugtige zamenſpraak, tusſen *Aletophilus Veridicus* en een *Deurhoviaanſe Dame*, waar af voor Schrijver wordt gehouden F. BURMAN. —— C. SAXI, *Onom. liter.* P. VI. p. 645. WAGEN., *Beſchr. van Amſt.* XI. St. bl. 325. JÖCHER, Geleerten Lexicon. III. Deel ſ. 96.

DEUSINGIUS (ANTHONY), geboren te *Meurs* in het hertogdom van *Gulik*, den 15 oktober 1612, was de zoon van JAN OTTO DEUSINGIUS, Faandrik in dienst van ons gemenebest, en aldaar toen ter tijd in bezetting liggende, en van ANNA VERMEULEN, uit *Delft* afkomstig. ANTHONY tot de wetenſchappen opgeleid, vertrok in 1628 naar *Harderwijk*, om te ſtuderen; dan den verwoestenden oorlog hem het volgende jaar uit die ſtad verjaagd hebbende, vervolgde hij eenigen tijd zijne letteroefeningen te *Wezel*, en vertrok van daar naar *Leijden*, om de lesſen van den Hoogleraar FRANS BURGERSDYK over de philoſophie te horen. Zig bij JAKOB GOLIUS in de kost hebbende beſteed, onderwees hem die geleerde Pro-

ſes

feſſor in de mathematiſe wetenſchappen, de Arabiſe, Turkſe en Perſiaanſe talen; ook verkreeg hij de waardigheid van Medicijne-Doktor aan dit Hogeſchool op den 25 ſeptember 1634. In 1635 wierdt hij tot Profeſſor in de matheſis te *Meurs* aangeſteld; en verliet die post reeds het volgende jaar, om den leerſtoel in de natuurkunde en matheſis te *Harderwijk* te bekleden, in welke post hij op den 5 december 1639 wierdt bevestigd. Enige maanden later, werdt hij aldaar tot ſtads Doktor op ene aanzienlijke jaarwedde verkoren; waarbij men nog in 1642, de profeſſie in de medicijnen voegde. Op het laatst van 1646 naar *Groningen* getrokken zijnde, boodt men hem aldaar het Hoogleraarsambt in de medicijnen aan, en hij begost de uitoeffening daar van, den 12 januarij 1647. In 1649 verkoos hem WILLEM FREDERIK Graav *van Naſſau* Stadhouder van *Friesland*, tot zijnen eerſten Lijfartz. De Vorst van *Oostfriesland* hem in 't begin van 1666 verzogt hebbende te *Aurich* te komen, reisde hij daar in een zeer guur weer naar toe, vondt dien Prins gevaarlijk krank, bragt hem enige verligting toe, en ſnelde met den grootſten ſpoed van daar naar *Leeuwarden* ter hulpe van den Friesſen Stadhouder, die zig zelv bij toeval met een pistool dodelijk gewond hadt, doch hem niet hebbende kunnen genezen, balſemde hij zijn lighaam. Naar *Groningen* te rug gekeerd, wierdt hij aangetast van ene longtering ziekte, veroirzaakt door de nijpende geſtrengheid van het winterſaiſoen, welke kwaal hem korte dagen daar na, namelijk op den 30 januarij 1666 in laatstgenoemde ſtad, ten grave deedt dalen, in den ouderdom van 54 jaren.

DEUSINGIUS was den 5 augustus 1640 getrouwd aan SOFIA VAN OOSTERWYCK, uit *Kleefsland* afkomſtig; en was hertrouwd met MAGDALENA MODESTA SCHEIDMANS, enigſte dogter van HERMAN SCHEIDMANS, Raadsheer van het Keizerlijk Kamer-Gerigt te *Spiers*; deze tweede vrouw overleefde hem 15 jaren, en ſchonk hem drie kinderen: een zoon, naamelijk, JAN genaamd; een tweeden, waar van beneden wordt geſproken, en eene dogter.

DEUSINGIUS was ingevolge de volle betekenis van de uitdruk-

drukking een geleerd Medicus, ongemeen werkzaam en onderzoeklievend; hij hadt alle de delen van die uitgebreide wetenſchap omvat, en de talen geleerd die daar aan 't meeste dienſtbaar zijn, en voegde veel ervarenheid bij een ongemeen uitgebreide leſtuur. Veelvuldig zijn de werken die hij heeft geſchreven; men vindt 'er ene nauwkeurige optelling van, bij NICERON en PAQUOT, daar wij onze weetgierige Lezers naar toe wijzen. ——— NICERON, *Hiſt. des Hommes ill.* Tom. XXII. p. 24 &c. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. XII. p. 1. &c. *Nouv. Dict. Hiſtor. in* 8*vo.* Tom. II. p. 496. *Beſchr. van Harderw.* I. D. bl. 81. JÖCHER, Gelehrten Lexicon. II. Th. ſ. 98.

DEUSINGIUS (HERMAN), tweede zoon van ANTHONY en MAGDALENA MODESTA SCHEIDMANS, is geboren te *Groningen* den 14 maart 1654. Hij verrigte zijne eerſte letteroefeningen onder opzigt van KRISTOFFEL WITTICHIUS, die toen ter tijd te *Groningen* ſtudeerde, doorliep vervolgens de ſcholen, en wierdt in 1670, in den ouderdom van 15 jaren Akademieburger. Hij oeffende zig inzonderheid in de fraije letteren, griekſe taal, de geſchiedenis en wijsgeerte. Ten jare 1672, muntte hij uit in het medeverdedigen zijner vaderſtad tegens den aanval van den *Munſterſen* Biſchop. Toen hij zo verre met zijne ſtudien gevorderd was om ene beroepskeuze te moeten doen, bepaalde hij zig tot de regtsgeleerdheid, leide zig met de borst op die wetenſchap toe, en verkreeg in 1677 de waardigheid van Doktor in de regten; waarna hij gedurende twee jaren lang openbare leſen in die wetenſchap hieldt. Intuſſen bekroop hem de luſt om te gaan reizen, en hij begost zijnen togt met al het merkwaardige in *Holland* en de naburige provintien te zien, met inzigt, om vervolgens naar *Engeland* over te ſteken; dan het ongunſtige weer hem verhinderende zee te kiezen, reisde hij naar *Kleef*, en onthieldt zig enigen tijd aan het Hof van FREDERIK WILLEM, Keurvorst van *Brandenburg*. *Nijmegen* vervolgens gezien hebbende, bezogt hij enige plaatzen in *Duitsland*, aan den *Rhijnſtroom* gelegen. Na verloop van een half jaar in zijne geboor-

boorteplaats te rug gekeerd te zijn, ſtelde hij een werk te zamen, dat hij voornemens was *Philoſophia Juris* te tijtelen; doch de overſtroming der wateren door loeijende orkanen te wege gebragt, die ten jare 1686 zulke ijsſelijke verwoestingen in *Groningerland* en elders aanrigtte, deden hem van beſluit veranderen; hij kreeg zelvs een tegenzin voor de regtsgeleerdheid; en gaf zig ten enemalen aan de beoeffening der godgeleerdheid over, hebbende reeds te voren daar in goede vorderingen gemaakt, inzonderheid door het lezen der boeken van den beroemden Coccejus. De vrugt van dezen zijnen arbeid was, de uitgave van zijne *Hiſtoria allegorica Vet. & Novi Teſt., junčta Revelatione Myſterii SS. Triados. Gron.* 1690. *in 4to.* Deusingius hadt niet verwagt, dat zulks een onweder over hem zou doen uitbersten, dat allergedugtst was; en om 't welk gedeeltelijk te ontwijken, hij naar *Drente* week en vervolgens naar *Braband.* De Kerkenraad kost intusſen goedvinden, om hem het Avondmaal te ontzeggen, en dit beſluit werdt op hun verzoek, zo wel te *Groningen* als in *Drente* afgekondigd. Dit belette egter niet dat Deusingius in zijn vaderland te rug kwam, en voortvoer de H. Schrift te beoeffenen ingevolge de leertrant van Coccejus; doch de ingeſpannenheid die hij daarbij te werk ſtelde, veroirzaakte hem zware hoofdpijn, waarbij zig verſtoppingen in den onderbuik voegden, die hem drongen om zijne toevlugt tot de *Akenſe* baden te nemen. Door dit middel wierdt ook zijne gezondheid herſteld, en hij begaf zig weder naar *Drente*, daar de Baron van Pallant, Drost van die landſchap, hem nodigde op zijn vermakelijk buitengoed te *Aſſen.* Die Heer, na met hem tegen de Godgeleerden in 't gemeen en de Predikanten van *Groningen* in 't bijzonder uitgevaren te hebben, liet hem tot 't gebruik van 's Heren Avondmaal herſtellen, en op zijn gezag werdt hij door het Sijnode, 't welk daar ter plaatze gehouden wierdt, op ene allezins vriendelijke wijze behandeld. Hier na keerde Deusingius tot *Groningen* terug, liet de Nederduitſe Predikanten naar welgevallen tegens hem uitvaren, voegde zig bij de walſe Gemeente, en ſleet op ene vredige

en geruste wijze zijne overige dagen in die ſtad tot aan zijn dood toe, welke voorviel den 3 januarij 1722, na den ouderdom van bijna 68 jaren bereikt te hebben. Behalven het genoemde werk, *de Hiſtoria Allegorica Vet. & Nov. Teſtam.*, waarin de Schrijver veronderſtelt, dat alle Christenen openbaringen en de gave van prophetie hebben; dat de Kerk ten tijde der Apostelen zig in hare kindſe jaren bevondt, en dat hare verrichting en aanwas van kundigheden zedert dien tijd trapswijze vermeerderd is; beweert hij met oirdeelkunde en vrij veel aangevoerd gezag, dat de Joden, en ORIGENES zedert hun, gelukkiglijk de wolken van het leenſpreukige doorgedrongen zijn, en veele waarheden hebben ontdekt, die te voren onbekend waren, maar dat het hun niet altoos gelukt is, het ware doeleinde in hunne verklaringen te treffen. Voorts heeft DEUSINGIUS verſcheidene andere Godgeleerde verhandelingen en verdedigſchriften in 't licht gegeven, als onder veelen dat zeer merkwaardig is: *Commentarius myſticus in Decalogum: & Explicatio myſtica tum Hiſtoriæ de Muliere hæmorrhoiſſâ, & filia Jairi, tum Parabolæ de Epulone divite, & Lazaro mendico &c. Leov.* 1700. 4*to.* ——— PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. XII. p. 22 &c. JÖCHER, Gelehrten Lexicon. II. Th. f. 98.

DEVENTER (WYNAND AUGUSTYNSZ. VAN), werdt door den Hertog VAN ALVA gebannen, om dat hij 't Verbond der Edelen getekend hadt. Nog wordt hij beſchuldigd, onder BREDERODE gedient te hebben; vijandelijkheden gepleegd; brandſchattingen, omtrent *Meerkerke*, van 's Konings onderdanen gevorderd, en zig van *Vianen* naar *Amſteldam*, met een' kwaden toeleg begeven te hebben. ——— MARCUS, *Sententien v* ALVA, bl. 128. J. W. TE WATER, *Hiſt. van 't Verb. der Edelen.* II. D. bl. 333.

DEYNUM (JOH. BAPTIST VAN), een konſtig Schilder in miniatuur en waterverf, kwam ten jare 1620 te *Antwerpen* ter wereld. Men heeft van hem Pourtraitten zo wel als andere ſtukjes, die fraij en zeldzaam anders dan in de kabinetten van Vorsten en liefhebbers gevonden worden. ——— DES-

CAMPS,

CAMPS, *Vie des Peintres.* Tom. II. p. 297. Allgem. Kunſtler Lexicon. 1779. ſ. 199.

DEYSTER (ANNA DE), Konſtſchilderes, ene dogter van LODEWYK, die volgt; ſchilderde in de manier en ſtijl van haren vader. Behalven de originele ſtukken welke zij heeft vervaardigd, wist zij die van haren vader zo natuurlijk te kopieeren, dat de ervarenſte Konſtkenners die niet van elkanderen wisten te onderſcheiden. Zij ſtierf in het jaar 1746, in het 50ſte jaar hares ouderdoms. —— PILKINGTON, *the Gentlemans and Conoiſſeurs Dictionary of Peintres. Lond.* 1770. 4*to.* Allg. Kunſtler Lexicon. ſ. 199.

DEYSTER (LODEWYK DE), Konſtſchilder, geboren te *Brugge*, hadt JOHANNES MAAS tot leermeester, en hieldt zig vervolgens zes jaren in *Italiën* op. Hij ſchilderde zeer fraije historie-ſtukken, die uitmuntend getekend en vernuftig zamengeſteld waren. Men hieldt hem in zijn tijd voor een der beste Schilders in de *Nederlanden.* Hij ſtierf in 1711, na den ouderdom van 55 jaren bereikt te hebben. Men heeft van hem Prenten in Zwartekonst, die ongemeen nauwkeurig getekend zijn. —— DESCAMPS, *Vie des Peintres &c.* Tom. III. p. 336.

DIBBETS (HENDRIK), ten jare 1672 Predikant te *Dordrecht;* heeft onder die klaſſe van Leraaren behoord, welke die eerbiedenswaardige Orden tot oneer verſtrekt; doordien hij openlijk den rol van oproermaker heeft geſpeeld, indien men geloof mag ſlaan aan ene aantekening van gemelde tijdvak door den Geſchiedſchrijver WAGENAAR bijgebragt. Toen zig namelijk Prins WILLEM DE III, in de maand junij 1672 te *Dordrecht* bevondt, bewoog deze DIBBETS zekeren Wijnkoper, en door middel van hem nog tien of elf anderen, om bij eede te beloven, dat zij den Prins niet zouden laten uitgaan, voor zij verzekerd waren dat hij voldoening ontvangen hadt van de Wethouderſchap, en dat het deze lieden waren, die 't Prinſen hoofs tegen hielden, en Burgemeester HALLINCK zit-

tende nevens zijne Hoogheid, met den geladen ſnaphaan op de borst, afvraagden: *of men den Prins voldoening gegeven hadt?* dat de Prins hier op zeide, *mannen, het zal wel gaan;* voorts, verzoekende, dat men hem, tot aan de herberg, daar hij gegeten hadt, wilde voortrijden. Dat, de Prins en de Heren in de herberg gereden zijnde, de voorgemelde lieden, en nog omtrent 20 anderen, aangezet door den Predikant DIBBETS, enen nieuwen eed deden, dat zij niemand der Wethouderen uit de herberg zouden laten komen, zonder hem de hals te breken, ten ware hij tot 's Prinſen bevordering geſtemt en getekend hadt. De Wethouders ontzet door dit dreigen, beſloten, derhalven, het eeuwig Edikt te vernietigen, en den Prins tot Stadhouder van *Holland* te ſtemmen, en hier van pasſeerden zij eene akte in forma. —— WAGEN., *Vad. Hiſt.* XVII. D. bl. 73, 74.

DIEMEN (VAN), is de naam van een aloud en vermaard *Nederlands* Geſlagt, voornamentlijk te *Dordrecht*; zie de Geſlagtregisters hier van bij BALEN, *Beſchrijving van voormelde ſtad*, en bij ABR. FERWERDA, *Genealogisch Wapenboek &c.*

DIEMEN (ANTHONY VAN), Gouverneur Generaal van *Neerlands Indiën*, is geboren te *Kuilenburg*, in welke ſtad zijn vader Burgemeester zoude geweest zijn, en zijn moederlijke grootvader, HOEVENAAR genaamd, Raadsheer in het Hof aldaar.

Men vindt verhaald, dat onze ANTHONY, ten einde om zijne ſchuldeisſers te ontgaan, zig ter ſluip onder een verbloemden naam, als Adelborst naar *Oostindiën* is gegaan, en dat zijne ongemene bekwaamheid in de ſchrijfkonst het middel van zijn fortuin is geweest; ook zegt VALENTYN, dat enige ſchriften, die hij voor zijn makkers vervaardigd hadt, met zulk ene opgetogene verwondering door den Gouverneur COEN, beſchouwd werden, dat hij hem terſtond als Klerk op de Secretarij deedt plaatzen; weinig tijds daarna, viel de post van Opperboekhouder open, en die wierdt hem toegevoegd met den

den rang van Opperkoopman, doordien 'er niemand van die genen welke om deze bediening vroegen, kundiger en bekwamer daar tóe wierdt geoirdeelt, dan VAN DIEMEN. Van Opperkoopman klom hij, vervolgens, heel ſpoedig op, tot de waardigheid van Raad van *Indiën*. Ten jare 1626 reeds de zesde in rang zijnde, werdt hij kort daarna, Direkteur Generaal; eene waardigheid, toen nog niet vereenigd met die van Eerſten-Raad, zo als naderhand door de Kamer van Zeventienen is goedgevonden. In het jaar 1631 keerde VAN DIEMEN naar het het vaderland te rug, met de waardigheid als Admiraal van de retourvloot. Dan hij ging wel dra naar *Batavia* te rug, voorzien met den dubbelden tijtel van Eerſten-Raad en Direkteur Generaal, na dat aan hem, op afrekening, 400 guldens gaadje ter maand was toegeſtaan, benevens het geſchenk van ene gouden keten, en behalven dat nog ene gifte van 2500, en daar te boven een maand gagie voor zijne vrouw, tot vergoeding van kosten, welke hij, door zijn verhaast vertrek, hadt moeten maken. Te *Batavia* aangeland zijnde, volgde hij, den laatſten december 1635, of 1 januarij 1636, HENDRIK BROUWER op als Gouverneur Generaal.

In den aanvang van het volgende jaar, vertrok VAN DIEMEN, benevens twee buitengewone Raden van *Indiën*, met een vloot van 17 ſchepen, die bemand was met 2000 koppen, naar *Amboina*, alwaar het hem gelukte, zig van vier Forten meester te maken, en na een hardnekkig gevegt, de *Orankaij's*, of Opperhoofden dier eilanden, te noodzaken, met hem, de vorige verdragen te vernieuwen, en den eed van getrouwheid en onderwerping aan de Maatſchappij afteleggen.

Het beſtek waar aan wij bepaalt zijn, ons niet toelatende de verdere krijgsbedrijven van dezen dapperen Generaal te beſchrijven, vergenoegen wij ons, onze Lezers ten dien aanziene naar het werk van den Heer VALENTYN, *Oud en N. Oostindiën* te verwijzen, daar men die volledig zal opgetekend vinden.

Onder zijn regeringsbeſtuur was het jaar 1642 berugt, door

de reize van ABEL JANSZEN TASMAN, naar de zuidelijke landen, alwaar hij ene onbekende kust ontdekte, waar aan hij den naam van *Nieuw Zeeland* gaf. Na vervolgens de zuidelijke punt van *Nieuw Holland* omgezeild te hebben, noemde hij dat, het *Land van Diemen*; zo dat men dwaalt, wanneer men deze ontdekking aan den Gouverneur Generaal als in perfoon gedaan, toefchrijft; ook is het waarfchijnelijk, dat de beloften, bij THEVENOT, in de voorrede zijner reize, gedaan, om, namelijk, in het vervolg, de *Reis van* VAN DIEMEN *naar het Zuidland* in 't licht te zullen geven, op geen andere zag, dan op die van TASMAN, te vinden agter de *Befchrijving van Amerika door* MONTANUS.

Gedurende het beftier van den Heer VAN DIEMEN, werdt de Groote Kerk te *Batavia* voltooid, en die in het kasteel gebouwd. Deze twee Kerken waren, in 1640 aangelegd, en ieder perzoon in dienst van de Maatfchappij was verpligt, daar toe een maand zijner gaadje te geven. VAN DIEMEN befprak, bij zijnen laatften wil, 40000 rijksdaalders tot het bouwen van nog een nieuwe Kerk; ook ftigte hij in 1642 het Latijnfe fchool. Voorts leide hij de eerfte hand, aan de verzameling der Keuren en Ordonnantien van *Batavia*, getrokken uit de Plakaten en Refolutien van de Regeering, een allernuttigfte arbeid, die ook door zijn opvolger MAATZUIKER vervolgd en ten einde gebragt is, dienende nog heden, voor een algemeen Wetboek in de bezittingen der *Nederlanders in de Oostindiën*. Ook is men aan hem een algemene Reglement voor de Kerklijken verfchuldigd, 't welk hij in 1643 vervaardigde, uit bijna 100 Artikels beftaande.

VAN DIEMEN nam intusfen in jaren toe, en ontwaar wordende dat zijne levenskragten na mate die klommen, verminderden, hadt reeds voor eenigen tijd op ene ernftige wijze om zijn ontflag verzogt, zonder op die aanzoeken, iets anders dan nieuwe en dringende verzoeken tot antwoord te ontvangen, om in zijnen post te blijven volharden. Ten laatften egter werdt op zijn aanhouden, zijn verzoek toegeftaan, en hij van zijnen dienst ontflagen; van welke vrijheid, hij egter geen

geen lang genot hadt, doordien hij kort daarop overleedt, op den 29 april 1645; hebbende weinige dagen te voren, de Heer VAN DER LYN aan de Raden van *Indiën*, als zijnen opvolger voorgeſlagen, en zijne huisvrouwe hunner zorg aanbevolen.

Deze ANNA VAN AALST genaamd, weduwe geworden zijnde, vertrok nog in dit zelvde jaar, met de vloot, welke onder bevel ſtondt van den Admiraal MAXIMILIAAN LE MAIRE, naar *Holland*. Aldaar geland zijnde, ſtonden de Bewindhebberen, uit aanmerking van de dienſten, door wijlen haren man aan de Maatſchappij bewezen, haar uit erkentenis toe, ene ſomme van 20000 guldens, en lieten haar nog daarenboven, uit enkele edelmoedigheid, alle de goederen, huisraden en kostelijkheden volgen, die zij in grote menigte hadt medegebragt. VALENTYN zegt, dat deze vrouw naderhand gehuwd is met GYSBERT VAN HOLACH, Gedeputeerde ter vergadering van H. Hoog Mogenden, en hij doet haar vervolgens trouwen met den Heer CONSTANT, die Direkteur in *Perſiën* was geweest, en met wie zij uit de *Indiën* was te huis gekomen; wat hier van zij kunnen wij niet verzekeren, maar het koomt vreemd voor, dat VALENTYN niet bepaalt, of zij twee dan driemalen is getrouwd geweest. ——— VALENTYN, *Beſchr. van O. en N. Oostind.* IV. D. I. St. bl. 193. *Hiſtor. Beſchr. der Reizen*, XX. D. bl. 127. WAG., *Vad. Hiſt.* XI. D. bl. 372.

DIEPENBEEK (ABRAHAM), Konſtſchilder, is geboren in *'s Hertogenbosch* ten jare 1607, en was een leerling van P. P. RUBBENS. In den beginne was hij een vernuftig Glasſchilder, en heeft verſcheidene werken van dien aart zo in de *Nederlanden* als in in *Italiën* vervaardigt, in welk laatstgenoemde landſtreek, hij zig enigen tijd heeft onthouden. Bij zijne terugkomst in zijn vaderland, nam hij andermaal leſſen van RUBBENS, en beoeffende inzonderheid het koloriet; ook gaf hij de zak aan het Glasſchilderen, als al te omſlagtig naar zijn zin, en hij begaf zig tot het vervaardigen van ſtukken met olie-

olieverf, daar hij ook bijzonder wel in ſlaagde, inzonderheid was zijn koloriet overheerlijk, en hij evenaarde daarin zijnen grooten Meester; de houdingen zijner beelden zijn ook meesterlijk, en zijn vernuft in uitvindingen, verwonderenswaardig. Men treft twee heerlijke Schilderſtukken van hem aan in de Keizerlijke gallerie te *Weenen*; waar van het eerſte de H. Maagd verbeeld die den dood van den Zaligmaker beweend, wiens lighaam voor hare voeten op den grond uitgeſtrekt legt, en omringd is door vijf Engelen die hem ſchijnen te willen opbeuren, terwijl een groep van andere Engelen op een wolk zwevende, dit aandoenlijk ſchouwſpel begluren, met in tranen ſmeltende oogen. Het andere niet minder konſtig, vertoond het zinnebeeld van de ijdelheid der werèldſe zaken, afgebeeld door een Wijsgeer die voor een tafel zittende, met de linkerhand een doodshoofd vasthoud, terwijl hij met d'andere asch op de vloer ſtrooit; op de voorgrond zijn twee Geniums geplaatst, die waterbellen blazen; terwijl twee anderen op een wolk zweeven, houdende een wimpel in handen, waarop geſchreven ſtaat: *Nosce te ipſum.* DIEPENBEEK was teſſens ook een onvermoeid Tekenaar en werkte veel voor de Boekverkopers, in het tekenen en vervaardigen van tijtelplaten en vignetten. Ook zijn de Platen van het pragtig werk, getijtelt de *Tempel der Zanggodinnen* na zijne tekeningen vervaardigd, en door C. BLOEMART, TH. MATHAN en andere voorname Meesters, in 't koper gebragt. Vele Prenten van BOLSWARD, GALLEN, W. HOLLAR en meer anderen, zijn mede na de Schilderſtukken en tekeningen van onzen DIEPENBEEK vervaardigt. Ten jare 1641, was hij Directeur der Teken-Akademie te *Antwerpen*, en ſtierf aldaar in 't jaar 1675, in het 68ſte zijnes ouderdoms. ——— DESCAMPS, *Vies des Peintres*, Tom. I. p. 110. *Cat. des Tableaux de la Galerie Imp. & Roy. de Vienne.* 1784. *in* 8vo. p. 96. 139. A. HOUBRAKEN, *Schouwb.* I. D. bl. 289. WEYERMAN, *Leven der Schilders.* I. D. bl. 320. Allgem. Kunſtler Lexicon. f. 200.

DIEPHOLT (RUDOLF VAN), is geweest de LIIIſte Biſchop

ſchop van *Utrecht* en de eigentlijke opvolger van ZWEDER VAN CULENBURG, die den zetel voor hem moeste ruimen, na die op gezag van Paus MARTYN voor een korten tijd te hebben beklommen. Na dat RUDOLF ten laatſten door ene aaneenſchakeling van tweeſpalt en moeijelijkheden heen geworſtelt, en het volkomen bezit van het *Utrechtſe* Bisdom geraakt was, bevestigde hij de voorregten van die van *Amersfoort*, door zijne voorzaten aan hun verleend, vervolgens herſtelde hij de vervallene Sloten van zijn gebied, en bouwde het ſterke Slot *Lage* uit den grond op; ook heeft hij *Wijk te Duurſtede* en *Abkoude* aan het Stigt van *Utrecht* gehegt, en in alle de Kasteelen van zijn gebied, langdurige gedenktekenen van zijne pragt en heerlijkheid nagelaten.

In aanmerking nemende, hoe voordelig aan het landſchap *Overijſſel* het regt was, 't welk de drie Hoofdſteden in de meeste Kasteelen oeffenden, beloofde hij haar daarom op *St. Jakobsdag*, invallende op den 25 augustus 1450: dat noch hij, noch zijne nakomelingen, in het vervolg een Ambtman, op het Slot te *Vollenhove* aanſtellen zouden, die aan haar den eed van getrouwigheid niet afleidde, gelijk de Kasteleinen der andere Sloten verpligt waren te doen. Teffens gaf hij verzekering voor hem en zijne nakomelingen, dit Slot niemand te zullen verpanden of met grote ſchulden bezwaren, op dat het daardoor van het Stigt nimmer vervreemd werdt.

Wanneer hij ten laatſten na vele en langdurige moeijelijkheden, krank naar ziel en lighaam was geworden, is hij op den 24 maart des jaars 1455 overleden, 't zij op het Slot te *Vollenhove*, gelijk de meesten, of op het Slot *ter Horst*, gelijk ſommigen willen, of eindelijk, naar 't verhaal van enen *Munſterſen* Schrijver der XVIde eeuw, aan ene wonde, in 't beleg der ſtad *Vreden* in *Munſterland* bekomen. Enige uren voor zijn dood, hebben zijne huisgenoten zijnen gantſen inboedel, zo van goud, zilver, linnen, kleederen enz. geplunderd, en hem alleen laten liggen; zijn lijk werdt naar *Utrecht* gevoerd, en aldaar in de *St. Maartens-kerk* begraven. —— BEKA & HEDA, *Hiſt. Ultr. edit.* BUCHELII, *in Hedam*, p. 284–291. *Kerk. Hiſt.*

Hiſt. en Oudhed. der VII Prov. I. D. bl. 292. WAGEN., *Vad. Hiſt.* III. D. bl. 498. IV. D. bl. 49. v. HATTEM, *Beſchr. van Zwolle.* I. D. bl. 362. 408.

DIEPRAAM (ABRAHAM), Konſtſchilder, geboren te *Oudenaarden*, heeft tot eerſte leermeester in de konst gehadt, de vader van den konſtigen Paardenſchilder DIRK STOOP, die een vermaard Glasſchilder was. Vervolgens geraakte hij te *Rotterdam* bij HENDRIK ZORG, en ten laatſten na dat hij een reis door *Frankrijk* gedaan hadt, bij ADRIAAN BROUWER, wiens wijze van ſchilderen en ordineren hij nagevolgt heeft, zo dat zijn penſeelwerk veel zweemt naar dat van BROUWER; en in zijne wijze van leven was hij denzelven niet alleen gelijk, maar ſtreefde hem zelvs in ſlordigheid en beestagtige levenswijze te boven.

In 1674, toen hij te *Dordrecht* woonde, waren zijne ſtukjes ongemeen gewild, en niet zo dra in gereedheid, of voor een goeden prijs verkogt. Doch in later tijd liep hij dikwerf met een palet met verf op de hand langs de deuren bij zijne kennisſen, om werk te hengelen; en was zodanig arm en vervallen, dat hem 't hembd door de ſcheuren van zijn broek hing.

Zeer waarſchijnelijk is het, dat indien hij een ordentelijke levenswijs hadt gehouden en naarſtig de konst voortgezet, hij een groot Meester in de ſtijl van BROUWER zoude geworden zijn: ja HOUBRAKEN getuigd, ſtukjes van hem gezien te hebben, die zo fraij geſchildert, en zo geestig van gedagten waren, als of ze door BROUWER zelv' geſchildert waren. Doch zijne konst werdt door zijne geſtadige ligtmisſerijen en zuipen integendeel al langer hoe ſlegter, zo dat men ſtukjes van hem ontmoet, daar de verven niet eens in een ſmelten; en wat meer is, de penſeeltoetſen elkanderen niet raken. Men zegt, dat hij kaal en onberooid in het gasthuis te *Rotterdam* is geſtorven. —— A. HOUBRAKEN, *Schouwburg*, III. D. bl. 244. WEYERMAN, *Leven der Schilders*, III. D. bl. 96. Allg. Kunſtler Lexicon. ſ. 200.

DIEST (ADRIAAN VAN), Konſtſchilder, is geboren in *'s Ha-*

's *Hage* ten jare 1655, en ſchilderde meestal landſchappen en kamerſtukjes. Hij bragt de meeste tijd zijnes levens in *Engeland* door, daar hij van zijnen vader, die zig daar hadt nedergezet, en een goed Zeeſchilder was, behoorlijk onderwijs hadt bekomen; ook geraakte zijn werk al langs hoe meer in achting. Zijn ſmaak in het ſchilderen van landſchappen was uitnemend, de beeldjes en beestjes daarin geplaatst uitſtekend fraaij, en de meesten daar van gevolgd naar de verrukkelijke gezigten, die de westelijke Zeekusten van *Engeland* opleveren. In zijne beste Schilderſtukken, ontmoet men een ongemeen helder ſmeltend, en doorſchijnend koloriet, en in de vergezigten een alles overtreffend perſpectief, zijne luchten zijn ongemeen natuurlijk, de wolken zo dun en eigenaartig, dat 'er in 't gantſe een onbegrijpelijke overeenſtemming plaats vindt. Dan doordien hij genoodzaakt was voor geringe prijzen te werken, zo verſchillen zijne werken ongemeen in waarde; de ſobere toeſtand zijner huislijke omſtandigheden drukte zijn vernuft ter neder, en doordien hij genoeg te doen hadt om zijn talrijk gezin brood te verzorgen, moedigde zulks hem luttel aan, om roem te verwerven; dan was hij in gunſtiger omſtandigheden geplaatst geweest, zo zoude hij waarſchijnelijk in het uitoeffenen zijner konst, een verhevene trap van volkomenheid bereikt hebben. Hij was ook ervaren in de graveerkonst, en heeft verſcheidene door zijne hand geſchilderde landſchappen in het koper gebragt, waarin van de afdrukken in de kabinetten der liefhebbers bewaard worden. Hij ſtierf in het jaar 1704, den ouderdom van 49 jaren bereikt hebbende. —— PILKINGTON, *the Gentlemens and Conoisſeurs Dict. of Peintres.* Allgem. Kunſtler Lexicon. ſ. 200.

DIEST (HENDRIK VAN), wierdt geboren te *Altena* eene ſtad in 't graavſchap *Mark* in *Westphalen*, op den 19 december 1595. Hij was de zoon van SIMON VAN DIEST, Treſorier en Bailjuw van die plaats, en van ANNA VAN DER BEKE. Van der jeugd af aan wierdt hij tot de oeffening der fraije let-

te-

teren opgelegd; bezogt ten dien einde verſcheidene Hogeſcholen, en bepaalde inzonderheid zijne ſtudien, tot die der Godgeleerdheid en geleerde Talen. Den 11 ſeptember 1621, verkreeg hij de doktorale waardigheid in de vrije konſten, als toen toog hij naar *Leijden*, en gaf aldaar private lesſen tot in 1624, dat hij tot Predikant te *Emmerik* wierdt beroepen. Hier verbleef hij tot in oktober 1627, dat hij de post van Hoogleraar in de Theologie en Hebreeuwſe taal, te *Harderwijk* aanvaardde. Twaalf jaren later boden die van *Deventer* hem enen dergelijken leerſtoel in hunne ſtad aan; hij aanvaardde dien, en nam 'er opentlijk bezit van op den 12 januarij 1640. Gedurende het ruime tijdvak van 30 jaren, vervulde hij deze post, en ſtierf den 17 junij 1673, in het 78ſte jaar zijnes ouderdoms. Onder vele ſtukken die hij door den druk heeft gemeen gemaakt, houdt men voor een van de besten: *De ratione Studii Theologici, neceſſaria Inſtructio, tribus partibus docens, I. Quænam ſtudia, 2do. quibus Authoribus, & 3do. Quomodo tractanda ſint Theologia Studioſo. Hard.* 1634. 12mo.

DIEST (HIERONIMUS VAN), geboren in *'s Hage*, heeft de Schilderkonst bij zijn vader geleerd, en muntte inzonderheid uit in het grauw ſchilderen. Hij bloeide op het einde der XVIde eeuw. —— WEYERMAN, *Leven der Schilders*, IV. D. bl. 46. Allgem. Kunſtler Lexicon. ſ. 200.

DIEST (JAN VAN), XLVſte Biſſchop van *Utrecht*; in weerwil van velen, tot die waardigheid door het gezag van Paus JOHANNES DEN XXII. verheven, baande zig ten jare 1322 door de wapenen, den weg tot dien kerkelijken zetel. Hij was een kruipende afhangeling van Graav WILLEM DEN III. van *Holland*, die zijn gezag op hem, onder anderen, wist te handhaven, door het aan hem ſchieten van aanzienlijke geldſommen. Tot zekerheid van deze penningen, wierdt een groot gedeelte van het Stigt en zelvs het ſlot *Vreeland*, aan den Graav verpand. De Biſſchop ſtak zig eenlang zo diep in ſchulden, dat hij genoodzaakt wierdt, alle de inkomſten van zijn gebied aan den Hollander afteſtaan, en al-

alleen tot zijn nooddruft 2000 ponden 's jaars behield. Ten einde nu zijne vervallene zaken enigzins te herſtellen, ſpande de *Utrechtſe* Kerkvoogd te zamen met den Graav van *Gelder* in het beoorlogen van de *Frieſen*, en deze kregen de volkomen nederlaag en wierden verſlagen bij het Slot van *Vollenhove*. JAN VAN DIEST ſtigtte een kapittel van 12 Kanunnikken te *Amersfoort*, en na een agttienjarig bewind, met geringen lof gevoerd te hebben, overleedt hij den 1 junij 1340. —— BEKA & HEDA, *Hiſt. Ut. cum not.* BUCHELII, *in* HEDAM. p. 139.

DIEST (KORNELIS VAN), Gereformeerd Predikant, is de eerſte geweest die na de beeldſtorming ten jare 1566, op den 25 augustus, in *'s Hertogenbosch* in de *St. Jans-kerk* predikte, zeer ſchamper tegens de Miſſe uitvoer, en die bij een aapen- of guichelſpel vergeleek; waarna hij voor den predikſtoel, twee of drie kinderen doopte. Eenigen tijd hierna predikten verſcheidene andere Hervormde Predikanten, tweemaal ter week in de *St. Jakobs-* en *St. Peters Kerken* enz. De Landvoogdes wierdt hier over zo knorrig; dat zij een ſcherp plakaat naar *'s Hertogenbosch* zondt, 't welk op den 2 ſeptember van de puije voor het ſtadshuis wierdt afgekondigd, en behelsde: „ dat alle de de Kerkrovers met de koorde zouden geſtraft „ worden, dat 'er de dood na volgde. Allen die wilden konden „ hen ongeſtraft doden; en zij zouden vrij van den zoen zijn. „ Strafte de Regeering hen niet, en was de burgerij haar „ hier niet in behulpzaam, de ſtad zoude alle haare voorrech„ ten en vrijheden verliezen." —— G. BRANDT, *Hiſt. der Reform.* I. D. bl. 314. 352. J. H. VAN HEURN, *Hiſt. van 's Hertogenb.* II. D. bl. 22. 25.

DIEU (ANTHONY DE), Hiſtorie- en Pourtraitſchilder, uit *Bourgondiën* geboortig, hadt den beroemden KAREL LE BRUN tot zijnen voornaamſten Leermeester, en hij werkte in 1710 te *Parijs*; ook heeft hij gereisd, zig enigen tijd te *Amſteldam* opgehouden en aldaar enige Pourtraitten geſchilderd. Men pleeg veele van zijne konſtſtukken in het voormalig paleis der menagerie te *Verſailles* te ontmoeten. Eene grote *Kruisſiging*

van den Zaligmaker, door hem overkonſtig geſchilderd, gaat in prent uit, die weinig minder wordt gehouden, dan die van LE BRUN door PICAULT gegraveert. De Plaatſnijders J. AUDRAN, TARDIEU, SIMONEAU LOMBARD, en enige andere voorname Meesters, hebben veelal zijne ſchilderſtukken tot modellen genomen. ——— Bibliotheek der ſchonen Wiſſenſchaften und freyen Kunſte. Leipz. 1757. in 8vo. X. Th. ſ. 320.

DIEU (DANIEL DE), te *Bruſſel* geboren, was de zoon van LODEWYK DE DIEU, die door Keizer KAREL DEN V. tot den adelſtand wierdt verheven, en Kamerheer van dien Vorst was; hem ook overal verzelde, zelvs op zijne ongelukkige togten in *Afrika*, en bij hem toefde tot dat deze den onberadene ſtap beging van zijne magt in handen van zijn ontaarten zoon FILIPS te ſtellen; wanneer DE DIEU op aandrang van KAREL zelv', die ongemeen veel van hem hield, het Hof verliet, doordien deze hem betuigde, niet langer in ſtaat te zijn, om hem tegens de vervolgingen der Inquiſitie en Jeſuiten te beſchermen. Hij was ijverig aan de leer der Gereformeerden verkleefd, en op ene toevallige wijze door CALVYN daar toe overgehaald. Deez' Kerkhervormer namelijk, naar *Engelant* overſtekende, bevondt zig DE DIEU benevens enige andere losbandige Jongelingen in het eigenſte vaartuig, een groot gedeelte van den tijd doorbrengende met kaartſpelen en vloeken. CALVYN beſtrafte hen hier over, doch zij leenden geen ooren aan zijne vermaningen, integendeel voeren zij niet alleen voort, maar bejegenden hem zelvs ſmadelijk, uitgezonderd alleen DE DIEU; 't welk door CALVYN opgemerkt zijnde, en hem eens alleen vindende, tot hem zeide: „ Ik beſpeur, edel „ Jongeling, iets goeds in u; gij ſchijnt 'er mij te braaf toe, „ om langer met zulke godloſen te verkeren." DE DIEU, in wien een goede inborst ſtak, bewandelde voortaan het pad der deugd, en verwierf de achting en liefde van dien groten Man. Ook was hij zedert dien tijd zodanig aan CALVYN verkleeft, dat hij aan zijne ouderen ſchreef: „ van hem en zijne leer nimmer te zullen verlaten, al moest hij 'er aller-

„ leije

„ lijc vervolgingen om ondergaan." En hier van ook, dat hij de Hervormde leer zo trouw aankleefde, en tot zulk een groot voorwerp van den haat der Pausgezinden verftrekte; doch hij ontkwam door zijn voorzigtig gedrag de ftrikken die zij hem fpanden, en ftierf zeer waarfchijnlijk te *Brusfel*. DANIEL zijn zoon, het eigenlijk onderwerp van dit artijkel, wierdt door een Jefuit gewaarfchouwd, dat enigen van diens medebroederen voornemens waren het lijk van zijn vader uit het graf te delven en aan de galg te hangen; doch hij voorkwam hen, groef het op, en verborg het voor een tijd.

Dan, om tot onze DANIEL te rug te keren: hij is 22 jaren Gereformeerd Predikant te *Brusfel* geweest, als wanneer hij, om de hitte der vervolgingen, die ftad genoodzaakt was te verlaten, na dat die door PARMA ten jare 1585 was veroverd; en hij wierdt voorts daar aan tot Predikant te *Vlisfingen* aangefteld, zodanig blijkt uit de Konfiftorie acten aldaar van den 14 november 1585.

DANIEL is tweemalen gehuwd geweest; zijn eerfte vrouw was ELIZABETH MOCHAARDS, waarbij hij een' zoon verwekte, DAVID genaamd, die in zijne plaats tot Predikant te *Vlisfingen* wierdt aangefteld, en de tweede SARA COLONIUS, ene zuster van DANIEL COLONIUS, Predikant en Regent van het Walfe Kollegie te *Leijden*. Bij deze vrouw teelde hij mede een zoon, LODEWYK, waar van hier beneden nader. Hij overleed te *Vlisfingen*, in 1609, en wierdt aldaar in de grote kerk begraven. ——— P. BAYLE, *Diction.* Tom. II. p. 289. Not. (*A.*) MELC. LEIDEKKER, *Voorrede aan het hoofd geplaatst van de Aphorismi Theol. van* L. DE DIEU, *in* 8vo. *te Utrecht* 1693. P. DE LA RUE, *Gelett. Zeeland*, bl. 120. G. VROLYKHERT, *Vlisfingfe Kerkhemel*, bl. 35--41.

DIEU (LODEWYK DE), zoon van DANIEL en van SARA COLONIUS, is geboren den 7 april 1590 te *Vlisfingen*. Hij volvoerde merendeels zijne letteroeffeningen onder de beftiering van zijnen oom DANIEL COLONIUS, die Regent van het Walfe Kollegie te *Leijden* was. Na zijne ftudien voleindigd te heb-

ben, en Proponent geworden zijnde, hadt hij opvolger van UITENBOGAARD kunnen worden, die Predikant aan het Stadhouderlijke Hof was geweest; maar zijn aangeboren weerzin, tegens al wat naar grootsheid zweemde, en vleijerij vorderde, verhinderde hem, om ten dezen aanziene de verlangens van Prins MAURITS in te willigen, en hij bedankte 'er hartelijk voor. De Hoogleraar LEYDECKER vertelt, over deze gebeurtenis, omſtandigheden, welke verdienen gelezen te worden: onder anderen meldt hij, dat Prins MAURITS, in *Zeeland* zijnde, LODEWYK DE DIEU, die toen ter tijd nog ſlegts Proponent was, met het uiterſte genoegen hoorde prediken, en hem, enigen tijd daar na, het beroep aan 't Hof liet aanbieden. De Jongeling verontſchuldigde zig op ene zedige wijze, en betuigde, dat hij zijn geweten in de uitoeffening van zijn predikambt onbeſchroomd wilde voldoen, en vrijelijk berispen 't gene hij beſtraffenswaardig oirdeelde, ene vrijheid welke men ongaarne aan een Hof wilde dulden; behalven dat was hij van gedagten, dat de post die men hem aanbood, beter voegde aan een Man van jaren en ervarenheid, dan aan een Proponent. Prins MAURITS, wel verre van deze weigering in een onvoordelig licht te beſchouwen, prees des Jongelings zedige voorzigtigheid.

In 1613 wierdt DE DIEU Predikant in de Walſe gemeente te *Middelburg*; in welke post hij verbeidde tot in het jaar 1617, dat hij het beroep als nederduits Predikant te *Vliſſingen* aannam, daar hij ſlegts twee jaren het Euangelie verkondigde, en aan welke plaats hij ook wel in 't frans en engels predikte.

Ten jare 1619, wierdt hij tot Predikant in de nederduitſe gemeente en tot Regent in het Walſe Kollegie te *Leijden* beroepen, waar van zijn oom COLONIUS medebeſtierder was, en hij kweet zig van die beide bedieningen met den zorgvuldigſten ijver en vlijt tot aan zijn dood toe, welke voorviel den 22 december 1642, na den ouderdom van ruim 52 jaren bereikt te hebben. Zijne Lijkoratie geſchiedde door den Hoogleraar POLYANDER; ook wierdt zijne nagedagtenis door eene nederduitſe

Leer-

Leerreden gevierd door A. HEYDANUS; en Profesſor M. Z. v. BOXHORN vervaardigde dit zinrijk graffchrift ter zijner eere:

Oriens, Viator, Occidentis hic jacet.
Fallor, Sepulchrum hoc occidens orientis eſt.

Zijn Afbeeldzel fraaij in 't koper geſneden gaat in prent uit, en is onder aan verſierd met dit bijſchrift van gemelden Hoogleraar BOXHORN.

Ora vides, ſed quæ nunc mixta ſilentibus, orbis
Non uno nuper credidit ore loqui;
Ora viri, rerum quem vaſta ſcientia, quemque
Ipſa ſuos pietas juſſerat eſſe lares.
Tam bene qui docuit vixitque, & fata peregit,
Hoc vitii, quod non conſpiciendus, habet.
Divinæ fuerit cum proxima mentis imago,
Nulla tibi tantum reddit imago virum.

DE DIEU bedankte voor het hem aangebodene ambt van Hoogleraar in de Godgeleerdheid aan het nieuw opgerigte Akademie te *Utrecht*; doch indien zijn leeftijd was verlengd geworden, hadt hij die zelvde post te *Leijden* bekomen. Hij is gehuwd geweest aan KATRYNA, dogter van HENDRIK BOGAART, Schepen en Raad van *Vliſſingen*, bij wie hij elf kinderen verwekte, waar van hem ſlegts vier overleefden. Een der zonen heeft eerst te *Leijden* en naderhand te *Amſteldam* de Geneeskunde uitgeoeffend; en van hem ſtammen af de meesten van zijn geſlagt, die naderhand in genoemde koopſtad de eerſte eer- en regeringsposten hebben bekleed. Een tweede zoon is Predikant te *Woubrugge* geweest.

Men getuigd van hem, dat hij zonderling bedreven was in de Oosterſe talen, en zo naarſtig, dat hij door het aanhoudend zittend leven en vlijtig ſtuderen, niet zeldzaam zig onpaſſelijkheden op den hals heeft gehaald. Ook ſpreken KONST. L'EMPEREUR, JAKOB CRUCIUS, BAILLET en R. SIMON met groten lof van hem; en hoe zeer hij geacht wierdt bij den uitmuntenden JAKOB USSERIUS, Aartsbiſchop van *Armach*, blijkt

uit de opdragt van zijne *Animadverſiones in Acta Apoſtolorum*; dien kundigen Primaat van *Ierland*, ten blijke van edelmoedige erkentenis voor genotene weldaden, toegewijd.

Nu nog iets over zijne in 't licht gegevene werken. In 1631 gaf hij uit *Animadverſiones ſive Comment. in IV Evangelia, in quo collatis, Syri imprimis, Arabis, Evangelii Hebræi, Vulgati*, DES. ERASMI, & BEZÆ *verſionibus, difficilia loca illuſtrantur, & variæ lectiones conferuntur. Accesſit Appendix in Matthæum. Lugd. Bat. in* 4to. In dit werk ſtraalt de zorg door, die hij te werk ſtelde om de Latijnſe overzettingen van het Sijrife Nieuwe Testament, door TREMELLIUS en GUI LE FEVRE DE LA BODEMERIE, benevens de Hebreeuwſe van het Euangelium van MATTHEUS, door MUNSTER en MERCERUS vervaardigd, op het nauwkeurigſte te onderzoeken. Voorts wekte dit in hem den ſmaak om de vertaling, bekend onder den naam van *Vulgata*, die van ERASMUS, van THEOD. BEZA, voorts de Sijrife, de Arabiſe en de Ethiopiſe na te gaan. Hij vergeleek die, de eene met de andere, en toetſte die alle aan den Griekſen text. Ook maakte hij geen zwarigheid om BEZA te berispen in zaken die hem voorkwamen zulks te verdienen, en hij prees met veel regtvaardigheid den Schrijver van de *Vulgata*. *Magnus vir fuit* BEZA, (zegt hij *in Præfat.*,) *eximiæ eruditionis, acerrimi judicii; quique ſuis in Novum Teſtamentum laboribus nunquam laudatam ſatis operam Eccleſiis navavit, æternumque & ſupra invidiam nomen comparavit. Verum ſi Vulgatum quoque Interpretem, quisquis is tandem fuerit, doctum imo doctiſſimum virum fuiſſe aſſeram, non me peccaſſe judicaverit. Suas habet fateor, nævos, habet & ſuos barbarismos. Sed quin poſſim ejus fidem judiciumque admirer, etiam ubi barbarus videtur, negare non poſſum.*

Verders heeft men van hem: 1. *Compendium Grammaticæ Hebraicæ, & Dictionariolum præcipuarum Radicum. Lugd. Bat.* 1626. 4to. —— 2. *Apocalypſis S.* JOHANNIS, *Syriace ex Ms. Bibliothecæ* JOS. SCALIGERI *edita, characterе Syro & Hebræo, cum Verſione Latina, Græco textu, & notis, opera & ſtudio* L. DE DIEU. *Ib.* 1627. 4to. Deze overzetting, waar van de

Au-

Autheur onbekend is, heeft geen onderſcheiding van hoofdſtukken noch verzen. Ook wordt die gevonden in de *Critica Sacra* van onzen Schrijver en in de *Parijſſe* en *Londenſe Biblia Polyglotta*. De eerſte druk in 4to. is zeer net en ongemeen nauwkeurig. —— 3. *Grammatica Linguarum Orientalium, Hebræorum, Chaldæorum, & Syriorum, inter ſe collatorum. Lugd. Bat.* 1628. 4*to*. It. *Ex recenſione* DAV. CLODII. *Francof.* 1683. 4*to*. —— 4. *Animadverſiones in Actus Apoſtolorum, ubi collatis Syri, Arabis, Aethiopici, Vulgati*, DES. ERASMI, & TH. BEZÆ *Verſionibus difficiliora loca illuſtrantur. Lugd. Bat.* 1634. 4*to*. —— 5. *Hiſtoria Chriſti Perſice conſcripta, ſimulque multis modis contaminata a* P. HIER. XAVIER *Soc. Jeſu, Latine reddita & Animadverſionibus notata a* LUD. DE DIEU *Lugd. Bat.* 1639. 4*to*. —— 6. *Hiſtoria* S. PETRI, *Perſicé conſcripta &c. Ib.* 1639. 4*to*. JERONIMUS XAVIER, Spaans Jeſuit, bloedverwant van FRANS XAVIER, was den 17 junij 1617 te *Goa* geſtorven, na gedurende het tijdvak van 23 jaren het Zendelingſchap in het rijk van den Groten Mogol te hebben uitgeoeffend. L. DE DIEU een affchrift van beide bovengemelde werken hebbende bekomen, in het Perſiſch geſchreven, vertaalde die in het Latijn. De Jeſuit ALEGAMBE ſtemt toe, dat deze vertaling zeer getrouw is, maar hij beſchuldigt DE DIEU van 'er ketterſe waarnemingen te hebben bijgevoegd, die verdienen ten vure gedoemd te worden: *additis Animadverſionibus hæreticis & rogo dignis. Ceterum non infideliter textum interpretatus eſt, ſi nonnulla demas quæ fortaſſe Codex ipſius vitiata habuit.* Dusdanig drukt hij zig uit op bladz. 189. van de *Bibliotheca Ordinum Jeſuitarum.* —— 7. *Rudimenta Linguæ Perſicæ, Authore* LUD. DE DIEU. *Accedunt duo priora Capita Geneſeos, ex Perſica tranſlatione* JACOBI TAVUSI. *Lugd. Bat.* 1639. 4*to*. Deze Spraakkonst is in grote achting, doordien 'er weinig Geleerden zijn, die DE DIEU in kundigheid der Oosterſe talen geëvenaard hebben. Nogthans is dit werk niet oirſprongelijk van hem, maar van JAN ELICHMAN, een geleerden Deen. Zie RAMUS, *Panegyr. Ling. Oriental.* p. 12. —— 8. *Animadverſiones in D.* PAULI *Apoſtoli Epiſtolam ad Romanos, in quibus, collatis*

latis Syri, Arabis, Vulgati, DES. ERASMI & TH. BEZÆ *versionibus, difficiliora loca illuſtrantur: accesſit ſpicilegium in reliquas ejusdem Apoſtoli, ut & Catholicas Epiſtolas. Lugd. Bat.* 1646. 4*to.* De Aanmerkingen over PAULUS Brief aan de Romeinen zijn vrij uitgebreid; doch de overigen zeer kort. —— 9. *Animadverſiones in Veteris Teſtamenti Libros omnes, in quibus ex Chaldæorum Targumim, & Syrorum, & Arabum, & aliorum Verſionibus, ut & Hebræorum Commentariis & Recentiorum obſervationibus, difficiliora quæque loca illuſtrantur, & diligente collatione habita explicantur. Lugd. Bat.* 1648. 4*to.* Het waren DANIEL en LODEWYK DE DIEU, beide zoons van den Schrijver, die dit werk na 's vaders dood in 't licht gaven. Zij droegen het op aan DAN. COLONIUS, hun bloedverwant, Advokaat te *Leijden*, en zeggen in den opdragtsbrief, dat het doel der aanmerkingen in dit werk vervat, is, ten einde de gebreken van de *Dordſe Overzetting* aan te tonen. —— 10. *Critica Sacra, ſive Animadverſiones in loca quædam difficiliora Veteris & Novi Teſtamenti. Editio nova, recognita, ac variis in locis ex Autoris Manuſcriptis aucta. Accedit D.* JOHANNIS *Apocalypſis Syriacé; idem textus Litteris Hebraicis, cum, quam ante aliquot annos edidit, Verſione Latina & textu Græco, & cum Animadverſionibus, tum ad textum Syriacum, tum ad punctationem pertinentibus. Amſt.* 1693. *folio.* Dit is ene uitgave die vermeerderd is met al het gene L. DE DIEU over de H. Schrift gewerkt heeft. —— 11. *Aphorismi Theologici, & Rhetorica Sacra, quibus Ideam Demonſtrationis Religionis Reformatæ addidit* MELCH. LEYDEKKERUS. *Traj.* 1693. 12*mo.* Deze beide laatſte werken zo wel als het volgende, zijn door de bezorging van M. LEYDEKKER, Hoogleraar in de Godgeleerdheid te *Utrecht*, in 't licht gegeven. —— 12. Tractaat tegen de Dierigheid / waarby is gevoegt zyn Lyfreden door ABR. HEYDANUS, Predikant en Hoogleraar in de Godgeleerdheid te Leyden. Amſt. 1660. 12mo. It. Dehent. 1695. 12mo. —— *Epiſt. Dedic.* L. DE DIEU *in Hiſt. Chriſti Perſicé. Orat. funeb. a* JOANNE POLYANDRO *habita. Lugd. Bat.* 1643. 4*to.* J. F. HIRTS, *Bibliot. Orient. & exegetica.* Part. I^m. p. 309. KONIGH, *Bibl. Vet.*

Vet. & Nov. Voce. P. BLOUNT, *Cenſura etc.* p. 973--975. CRENII, *Animadv. Philolog.* Part. VII. p. 223, 224. KRANTZIUS *ad* CONRINGIUM, Sæc. XVII. p. 191. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 830, 831. *Catal. Bibl.* BUNAV. Tom. I. Vol. II. p. 1202. WITTE, *Diar. Biogr.* C. SAXI, *Onom. liter.* Pars IV. p. 329, 330. P. BAYLE, *Dict.* Tom. II. p. 289. NICERON, *Mem. des Hommes ill.* Tom. XV. p. 88--95. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. I. p. 103--111. P. DE LA RUE, *Gelett. Zeeland*, bl. 120--122. G. VROLYKHERT, *Vliſſingſ. Kerkhemel*, bl. 81--91. JÖCHER, Gelehrten Lexicon. II. Th. ſ. 123.

DIGMAN (N.), Glasſchilder, was een konſtig Meester: men ontmoet in de Oude Kerk te *Amſteldam*, drie Glasramen op 't heerlijkſte door hem gewrogt ten jare 1555; doch veel door den tijd geleden hebbende, zijn die voor omtrent 50 jaren, in *Braband* weder herſteld. —— Nachrichten von Kunſtlern. II. Th. ſ. 43. Allgem. Kunſtl. Lexicon. ſ. 201. WAGEN., *Beſchrijv. van Amſt.* VII. St. bl. 321.

DILLEN (JOHANNES), een *Brabander* van geboorte, is enige jaren agtereen Rektor der Latijnſe ſcholen in *'s Hertogenbosch* geweest; vervolgens wierdt hij in 1589 aangeſteld tot Regent te *Leuven* van het Kollegie, *de Valk* genaamd; eindelijk is hij bevorderd tot Kanunnik van *St. Picter* te *Rijſſel*. Hij heeft geſchreven en in druk uitgegeven: *Grammatica Linguæ Latinæ. Sylvæd. in 4to.* —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 629.

DILLEN (JOHANNES), van *Maſtricht* geboortig, Regtsgeleerde, is geweest Burgemeester en Raadsheer in zijn vaderſtad. Hij was geen onbevallig Schrijver, zo wel in dicht als proſa, en heeft in 't licht gegeven: *Panegyricum Serenisſ.* ISAB. CLARÆ EUGENIÆ *verſu elegiaco, cum Notis et Exegeſi rerum memorabilium ab* ALBERTO *Pio Auſtriaco geſtarum. Acced. Diſſertationes Hiſtoricae de Origine Francorum et Stemmate Habsburgo Auſtriaco ab his deducto etc. Lovan.* 1623. *4to.* —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 629.

DINOTHUS (RICHARD), welk een landsman dit zij is mij niet gebleken, maar wel dat hij, heeft geſchreven een geſchiedverhaal: *de Bello civili Belgico, quod ab anno* 1555, *ad annum* 1586, *vario eventu geſtum eſt*, gedrukt te *Bazel* 1586. In dit werkje treft men niet veel bijzonders aan, en vooral niet met betrekking tot het verbond, de ſmeekſchriften en lotgevallen der *Nederlandſe* Edelen. —— J. W. TE WATER, *Hiſt. van 't Verbond etc.* IV. D. bl. 364.

DINTER of DYNTER (EMOND VAN), geboren te *Dinxperlo* in *Maasland*, 't welk een gedeelte der *Meijerije* van *'s Hertogenbosch* uitmaakt, is opvolgelijk Geheimſchrijver geweest van ANTHONY I, van JAN IV, van FILIPS I, en van FILIPS DEN GOEDEN. Vervolgens een wanſmaak in het hoofſe leven krijgende, omhelsde hij den geestelijken ſtand, en wierd door den laatstgenoemden Vorst met een Kanunnikaat in de *St. Pieters-kerk* te *Leuven*, beſchonken. Vervolgens ging hij huisvesten bij de Reguliere Kanunnikken van *Corſendonck* nabij *Turnhout*; en in den avondſtond van zijn leven keerde hij naar *Bruſſel* terug, alwaar hij in het Hertoglijk ſlot ſtierf, den 17 februarij 1448. Op bevel van FILIPS DEN II. heeft hij een Kronijk der Hertogen van *Lotharingen* en van *Braband* geſchreven, waar van verſcheiden affchriften zijn, doch het origineele te *Corſendonck* bewaard wordt. Ook is hij de Schrijver van de *Genealogia Ducum Burgundiæ, Brabantiæ, Flandriæ & Hollandiæ. Francof.* 1529. *in* 8vo Dit weinig betekenende en onnauwkeurige ſtuk is mede geplaatst in de *Rer. Germanicar. Scriptores* van FREHERUS, Tom. III. p. 191--193; en in die van STRUVIUS, Tom. III. p. 230--232. —— FR. SWEERTII, *Monum. Sepulchr.* p. 291. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 261. SAXI, *Onom liter.* P. VII. p. 329. PAQUOT, *Mem. liter.* Tom. I. p. 305--311. JÖCHER, Geleerten Lexicon. II. Th. ſ. 131.

DIRK, is de naam die zeven onderſcheidene Graven van *Holland* hebben gedragen. Het beſtek, waar toe wij ons nader bepaald hebben, om namelijk dit Werk met 16 Delen te beſluiten, laat niet toe, dat wij een omſtandige levensſchets

Van

van ieder derzelver geven; ook kunnen de genen, die hier omtrent onderrigt verlangen, genoegzame voldoening vinden, in de onderſcheidene levensbeſchrijvingen der Graven van *Holland*, welke in verſcheiderleije talen het licht zien, wij zullen 'er dus maar ter loops van gewagen, en zulks nog enkel om van een fraaij plaatje gebruik te kunnen maken, door den Konstenaar VINKELES geſneden, en tot een uitſtekend blijk verſtrekkende, van den hoogmoed en heerszugt, die de *Utrechtſe* Biſchoppen voormaals bezielden, en het gezag, dat zij door middel hunner Geestelijke wapenen, den Ban blixem namelijk, wisten te handhaven; het beeldt af: DIRK DE VI. *Graav van Holland barrevoets en op zijne ontblote knieën liggende, den Biſchop van Utrecht om vergiffenis ſmeekende.*

DIRK de I. van dien naam, volgende zijn vader GEROLF in het Graavſchap van *Holland* op, wierdt in zijne jeugd naar *Frankrijk* gezonden, ondertekende een verbond tusſen Keizer HENDRIK en Koning KAREL, bekwam het bewind over de Kerkengoederen van *Egmond*; wierdt door Koning KAREL *den eenvouldigen* in 't Graavlijk bewind bevestigd, en ſtierf volgens het gemeene gevoelen in het jaar 923.

DIRK DE II. zijn vader in het Graavſchap van *Holland* opvolgende, overwon de *Frieſen*, ſtigtte ene Kerk te *Rijnsburg*; trok tegens de *Hunnen* te velde; verſcheen onder de Rijksgraven; mengde zig in den twist betrekkelijk *Lotharingen*; en ſtierf op den 6 meij 989, wordende door zijn zoon ARNOUD opgevolgd.

DIRK DE III. wierdt na dode van ARNOUD, Graav in zijns vaders plaatze, waarſchijnelijk onder de voogdije van zijne moeder LUTGARD, doordien hij nog maar 12 jaren hadt bereikt. Gedurende zijne minderjarigheid, neigden de *Frieſen* tot onderwerping, en DIRK floot een verdrag met hun, waarbij hij zig verbond: „ nimmer wraak te zullen oeffenen over „ 't leed, zijnen vader door de *Frieſen* aangedaan; dezen be„ loofden daarentegen, den Graav hulde te zullen doen, en „ tienden van hunne jaarlijkſe inkomſten te zullen geven. Hij raakte grotelijks in geſchil met de *Utrechtſe* Kerk, ſtigtte in

't jaar

't jaar 1015 de ſtad *Dordrecht*, en verwekte het ongenoegen der Kooplieden tegens hem door het opleggen van tollen. Hij leverde ſlag aan ADELBOLD, Biſſchop van *Utrecht*, behaalde de zege, en ſloot vrede met hem: In ſeptember 1024 woonde hij den Rijksdag bij; waarna hij in 1030 ene pelgrimaadje naar het het H. Land deedt, zijnde hij de eerſte der *Hollandſe* Graven geweest die dezen togt heeft ondernomen. Hij ſtierf den 27 meij 1039, nalatende bij zijne weduwe OTHILDE, twee zoons.

DIRK DE IV, de oudſte van die zoons, wierdt Graav in zijn plaats, en raakte in geſchil met *Vlaanderen*, voorts met den Biſſchop van *Utrecht*. Hij voerde een geweldigen krijg tegens Keizer HENDRIK DEN III. In 1048 op een ſteekſpel te *Lidk* zijnde, hadt hij het ongeluk van den broeder des Aartsbiſſchops, van *Keulen*, zo zwaar met ene ſpeer te wonden, dat hij 't beſtierf; 't welk zo euvel werdt opgenomen, dat de *Biſſchoppelijken* terſtond de *Hollanders* op 't lijf vielen en 'er verſcheidene van dood ſloegen; zo dat Graav DIRK zig ter nauwer nood met de vlugt konde bergen. Op den 14 januarij 1049 werdt hij te *Dordrecht* door een onbekenden *Keulenaar*, met een vergiftigen pijl, zo gevaarlijk in de dije gekwetst, dat hij 't binnen drie dagen beſtierf, en wierdt, daar hij ongehuwd was, door zijnen broeder FLORIS opgevolgd.

DIRK DE V, minderjarige zoon van FLORIS DEN I., volgde zijnen vader op in het beſtier, onder 't opzigt van zijne moeder GEERTRUID. Genoodzaakt naar *Vlaanderen* te wijken; belegerde hij vervolgens, door de *Hollanders* geholpen, het ſlot *Tyſelmonde*, dat hij veroverde; 't welk zijne inhuldiging tot Graav ten gevolge hadt. In 't jaar 1076 huwde hij met OTHILDE, dogter van Hertog HERMAN of FREDERIK van *Saxen*, waar na hij 't land 15 jaren in vollen vrede beregt hebbende, op den 17 junij 1091 is geſtorven.

DIRK DE VI, volgde in 1123 zijnen vader FLORIS DEN II. als Graav van *Holland* op, doch alzo hij nog te jong was, om 't bewind te aanvaarden, hieldt zijne moeder PETRONELLA, het zelve gedurende zijne minderjarigheid in handen: zij was ene

Vrouw

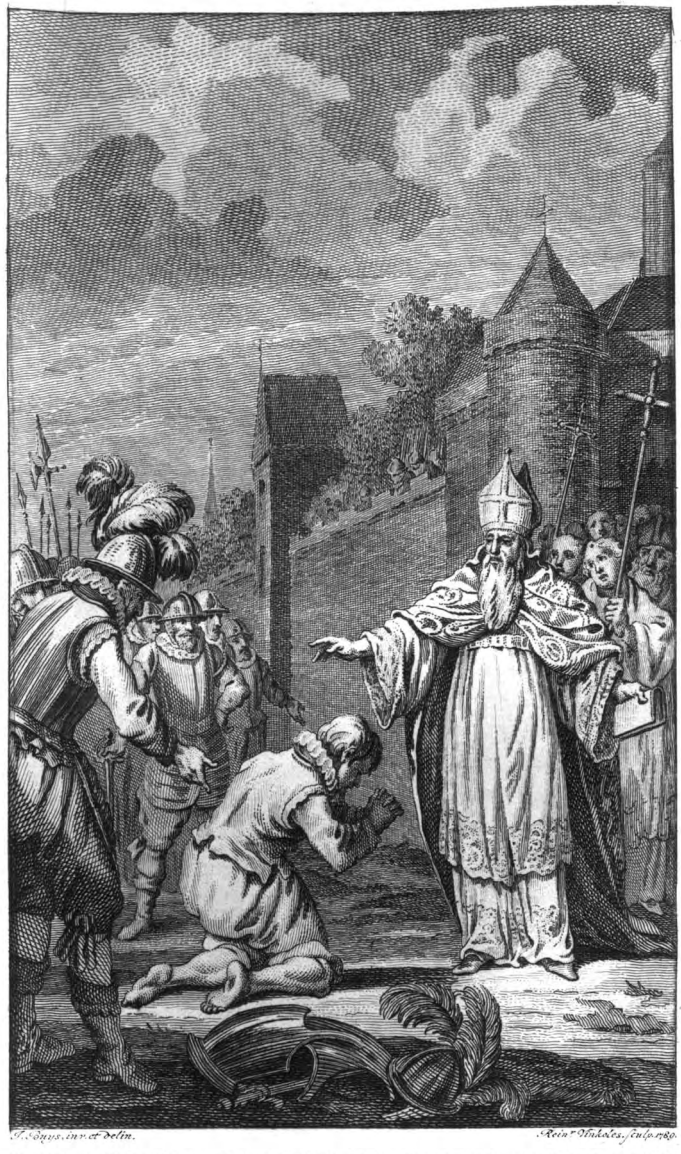

T. Kruis. inv. et delin. Rein.t Vinkeles. sculp. 1780.

DIRK DE VIDE GRAAF VAN HOLLAND SMEEKT DEN BISSCHOP VAN UTRECHT OM VERGIFFENIS.

Vrouw van mannelijken moed, en heeft het Graavſchap enige jaren loffelijk beregt. Ten jare 1138 ſloeg DIRK het beleg voor *Utrecht*; de ſtormgevaarten waren reeds opgeregt, en alles tot den aanval gereed, toen de Bisſchop geenen kans ziende, om zig, door wereldlijke wapenen, te verdedigen, zijne toevlugt tot de geestelijke nam. Hij trok, van zijne Geestelijkheid verzeld, in plegtig gewaad ter poorte uit, houdende een boek in de hand, uit welk hij den Grave den geestelijken Ban wilde voorhouden, zo deze de belegering niet opbrak. De *Hollanders*, die vast naar den ſtorm jookten, ſtonden verbaasd, op dit vreemd gezigt. Graav DIRK zelv vreesde den Kerkelijken blikſem, met welken hij gedreigd werdt, zo zeer, dat hij den aanval ſtaken deedt. En 't was in dit tijdvak, niet vreemd, mannen die den vijand onvertzaagd afwagten, of zelvs te gemoet treden durfden, op 't enkel dreigen eens Bisſchops met den Ban, te zien bezwijken. Zo ging het Grave DIRK; en de Bisſchop wist zig van zijnen bijgelovigen ſchroom zo wel te bedienen, dat hij hem noodzaakte, bloothoofds en barrevoets, op de knieën vergiffenis te verzoeken. Toen eerst gaf hem de Bisſchop, volgens gebruik, den vredekus, en zij verzoenden zig zo volkomen met elkanderen, dat 'er, zo lang zij beide leefden, een vaste vrede tusſen de *Hollanders* en *Utrechtſen* ſtand greep. Na dat hij vervolgens een togt naar 't H. Land hadt gedaan; de kloosters te *Egmond* en *Rijnsburg* alleen van den Paus afhangkelijk gemaakt; en aan *Utrecht*, HERMAN VAN HOORNE tot Bisſchop opgedrongen hadt, overleedt hij op den 5 augustus 1157, en liet het Graavlijk bewind na aan zijn zoon FLORIS, DEN III. van dien naam, onder de Graven van *Holland*.

DIRK DE VII, oudſte zoón van FLORIS DEN III. en van ADA, volgde ten jare 1190 zijn vader in het Graavlijk bewind op. Een zijner eerſte bemoeijenisſen was, om zig van de leenroerigheid wegens *Zeeland bewester-Schelde* te ontſlaan, 't welk hem egter mislukte. In 1197 bekwam hij het wereldlijk bewind van 't *Utrechtſe* Bisdom; voorts belegerde hij *Utrecht*, doch wierdt genoodzaakt het beleg op te breken; egter

ter veroverde bij *'s Hertogenbosch*, maar wierdt bij het dorp *Heusden* overvallen en gevangen genomen, en moest 2000 mark zilver tot losgeld betalen. Hij floot in 1202 een nadelig verdrag met HENDRIK DEN I, Hertoge van *Braband*, en ſtierf te *Dordrecht* den 4 november 1203; alleen ene dogter nalatende ADA genaamd, dompelende zijn ontijdige dood *Holland* in een poel van verwarringen.

DIRKSEN (FILIP), een *Nederlands* Konſtſchilder, was zeer vermoedelijk een kweekeling uit de beroemde ſchool van RUBBENS. Hij toog vroegtijdig naar *Spanje*, alwaar hij zig ter woon vestigde, en in welk rijk men veelvuldige konſtſtukken van hem aantreft. Onder anderen ziet men in de ſacristie der Barrevoeter-Karmeliten-Nonnenkerk te *Toledo*, een overheerlijk Schilderſtuk van hem, waar op een knielende H. JAKOBUS, benevens een Nonne in de zelvde geſtalte afgebeeld zijn, en waar op geſchreven ſtaat: PHILIPPUS DERIKSEN *faciebat en Madrid* 1642. ——— PEDRO ANT. DE LA PUENTE, Reiſen durch Spanien/ Leipz. 1775. 8vo. I. Theil/ ſ. 136. Allgemein. Kunſtler Lexicon. ſ. 197.

DIRKSEN (WILLEM), Konſtſchilder, een *Antwerpenaar* van geboorte, was door zijne ouders voorbeſchikt om een Juwelier te worden, doch zijne neiging volgende, begaf hij zig tot het ſchilderen, in welke konst hij tamelijke vorderingen maakte. Hij bepaalde zig enkel tot het vervaardigen van hiſtorieſtukken; waar onder er nog al fraije gevonden worden, ſchoon men hem in 't algemeen onder de klaſſe der middelmatige Schilders behoord te rangſchikken; want zijne tekeningen hebben niets van dat losſe 't welk een Schilderſtuk zo bevallig op het oog maakt, en de omtrekken van zijne voorwerpen die hij meestal levensgrootte vertoond, zijn ſomtijds ſlordig; ook ontmoet men weinige verſcheidentheid in de voortbrengzelen van zijn penſeel: met dat al is zijn koloriet uitmuntend. Hij ſtierf in 1697. ——— PILKINGTON, *The Gentlemans and Connoisseurs Dictionary of Peintres. Lond.* 1770. *in* 4*to.* Allgem. Kunſtler Lexicon. ſ. 197.

DI-

DIRUTIUS (REMIGIUS), werdt in het dorp *Volkerinchoven*, onder het gebied der ſtad *Kaſſel*, in *Wals-Vlaanderen* geboren. Na de voleindiging zijner ſtudien en tot Doktor in beide de regten bevorderd zijnde, werdt hij Raadsheer in den Hogen raad van *Mechelen*, vervolgens Requestmeester en Proost der kollegiale kerk te *Brugge*, en ten laatſten bij het ſcheppen der nieuwe Bisdommen tot de waardigheid van Bisſchop van *Leeuwarden*, de hoofdſtad van *Friesland* benoemd; doch hij heeft nimmer dien bisſchoppelijken zetel beklommen, doordien de Staten van *Friesland*, zo wel als het gantſe lighaam der Geestelijkheid aldaar, zig met kragt tegens de aanſtelling der nieuwe Bisſchoppen verzetten; doch zij moesten ten laatſten zwigten, en ten jare 1570 wierdt CONERUS PETRI, als eerſte Bisſchop van *Leeuwarden* gehuldigd; zie op dat Art.

DIRUTIUS heeft egter uit kragt van zijne aanſtelling tot Bisſchop, ten jare 1565, het Provintiale Sijnode te *Utrecht*, als Gedeputeerde wegens *Friesland* bijgewoond; dan in dit gewest niet kunnende banken, werdt hij na dode van PETRUS CORTIUS, eerſten Bisſchop van *Brugge* in *Vlaanderen*, in deszelvs plaatze tot die waardigheid verheven. Hij bereikte enen grijzen ouderdom, en ſtierf den 1 oktober 1617, enige Geſchriften nalatende. ——— *Kerk. Oudheden van Friesland*, I. D. bl. 289.

DISHOEK (JAKOB VAN), een Staal- of Medailje-Stempelſnijder. Onder anderen heeft hij een ſchonen Penning geſneden op den vrede van *Nijmegen*, ten jare 1678 geſloten, waar van men de afbeelding vindt bij BIZOT, *Hiſt. Metallique*, Tom. II. p. 309. In KOEHLERS, Hiſtoriſche Muntzbeluſtigung, VIII. Theil ſ. 645, vindt men van hem het borstbeeld van den beroemden BALTHAS. BEKKER. ——— Allgem. Kunſtler Lexicon. 1779. ſ. 203.

DIVÆUS (PIETER), of eigentlijk VAN DIVE, dat zijn ware geſlagtnaam is, is te *Leuven* geboren, en behoort tot de klasſe der beroemdſte *Brabandſe* Geſchiedſchrijvers. Hij ſtierf te *Mechelen*, in het jaar 1561, en heeft geſchreven: 1 *De An-*

Antiquitatibus Galliæ Belgicæ, ſtatum ejus, qualis fuit ſub Romanorum Imperii, repreſentans. Antv. 1565 *et* 1584. *in* 8vo. 2. *De Antiquitatibus Brabantiæ; et Rerum Brabantiarum, Libros XIX, edente* ALB. MIRÆO. *Antv.* 1610. *in* 4to. 3. *Res Lovanienſes et Annales oppidi Lovanienſis*, welke onder deszelvs *Opera varia*, eerst in 't jaar 1757 te *Leuven* uitgegeven zijn. De Heer J. W. TE WATER betuigt, dat hij uit deze werken van DIVÆUS omtrent vele *Brabandſe* geſlagten onderrigt heeft bekomen; en, dat het jammer is, dat eenige van zijne geſchiedkundige werken verloren geraakt zijn, of ten minſten nergens te vinden waren, om te gelijk met de overige te konnen uitgegeven worden. —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 972, 973. C. SAXI, *Onom. liter.* P. III. p. 428. J. W. TE WATER, *Hiſt. van 't Verbond der Edelen*, IV. D. bl. 400, 401. JÖCHER, Gelehrten Lexicon / II. Theil. ſ. 155.

DODONÆUS (REMBERT) of DODÆUS, oirſprongelijk uit *Friesland* herkomſtig, is geboren te *Mechelen* den 24 junij 1518. Hij was een agterkleinzoon van JARIG A JOUCKEMA, Burgemeester te *Leeuwarden*, geboortig van *Staveren*; kleinzoon van REMBERT A JOUCKEMA; en zoon van DODO, die men in *Braband* DIONISIUS DODOENS noemde, en die zig te *Mechelen* neerzette, alwaar hij koophandel dreef, en een van de Kosters der Parochie van *St. Jan* was. DODONÆUS wierdt vroegtijdig naar *Leuven* gezonden, alwaar hij zig na zijne eerſte letteroefeningen volbragt te hebben, tot de ſtudie in de medicijnen bepaalde, waarin hij onder anderen tot Meesters hadt, JAN HEEMS van *Armentieres* en PAULUS ROELS van *Dendermonde*, alle beide Kanunnikken van den tweeden rang van *St. Pieter*. Zijne vorderingen in die wetenſchap waren zo voorſpoedig, dat hij reeds den 10 ſeptember 1535 daarin den trap van Licentiaat beklom. NICERON vergist zig, met te zeggen, dat hij op dien dag de waardigheid van Doktor bekwam, en ook met 'er bij te voegen: „ dat DODONÆUS alvorens verſcheidene Akademien „ in *Frankrijk*, *Duitsland* en *Italiën* bezogt hadt, en aldaar „ door het onderwijs van geleerde mannen, grote kundighe-

„ den

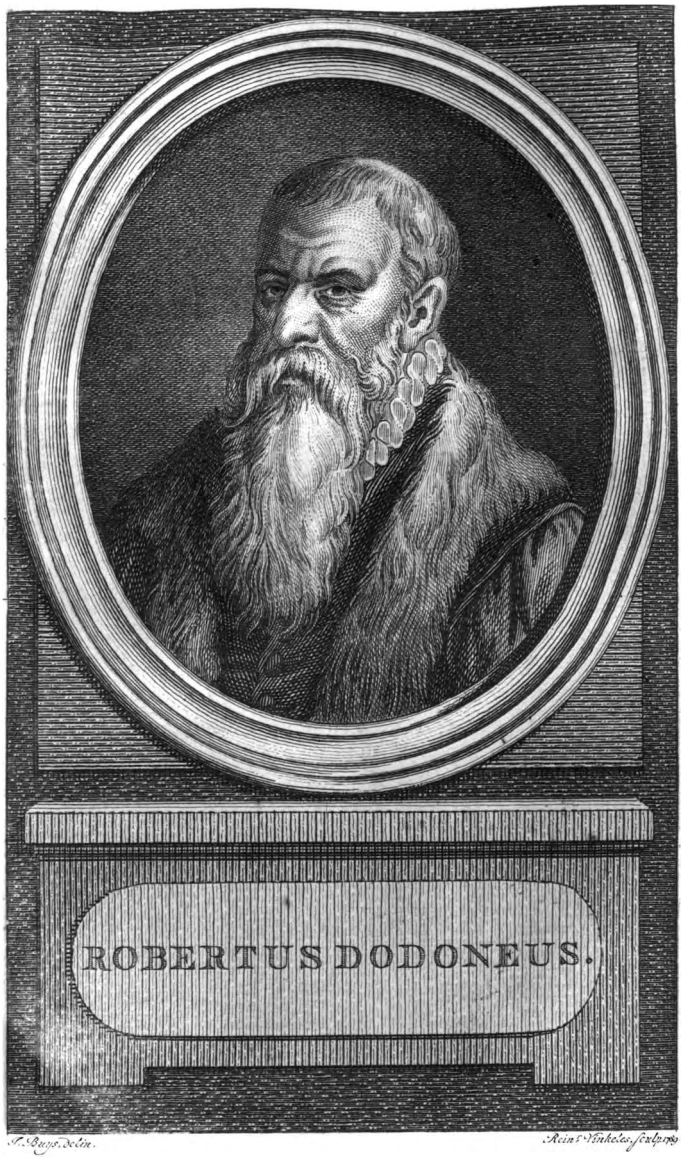

J. Buys. delin.

Reinst Vinkeles. sculpsit

„ den in de Kruidkunde hadt bekomen." Het is zigtbaar, dat men dat alles na het jaar 1535 moet plaatzen, doordien DODONÆUS als toen nog maar 17 jaren oud was. Het eerſte werk dat hij in 't licht gaf, doet zien, dat hij in 1546 te *Bazel* was; en het tweede bewijst, dat hij in het zelvde jaar te *Mechelen* te rug kwam. Hij reisde op nieuw omtrent 1570 naar *Italiën*, en trok van daar naar *Duitsland*, om Lijfartz te zijn bij Keizer MAXIMILIAAN DE II. welke hem tot die post benoemde in plaats van NIKLAAS BIESIUS, die den 10 april 1572, was overleden. DODONÆUS zig naar *Weenen* begeven hebbende, diende den Keizer tot aan zijn dood toe, welke voorviel den 12 oktober 1576. Vervolgens was hij Lijfartz van RODOLF DEN II, zoon en opvolger van MAXIMILIAAN. Onze Schrijver genoot hier een ruim beſtaan en hadt hier vergenoegd kunnen leven, ware het niet geweest, dat hij een ſtil afgezonderd verblijf boven het woelige van 't Hof hadt verkozen. Andere redenen bewogen hem ook om in de *Nederlanden* te rug te komen: de eene was, de twist, die 'er tusſen hem en JAN CRATO VAN CRAFFTHEIM, een anderen Geneesheer van de Keizers FERDINAND, MAXIMILIAAN en RUDOLF, een gierig en ongemakkelijk mens, die ter zelver tijd ook overhoop geraakte met REMBERT DODONÆUS, den zoon, en met verſcheidene anderen. Die twist liep zo hoog, dat die Geneesheren geſchriften tegens malkanderen in 't licht gaven, die al langer hoe ſcherper wierden, ter tijd toe, dat de voortgang daar van door hogerhand wierdt geſtuit. Nog een andere beweegrede riep DODONÆUS naar zijn vaderland te rug; want zekere knapen, gebruik willende maken van de onlusten die het land beroerden, ten einde zig de goederen aan te matigen, die hij nabij *Mechelen* en *Antwerpen* hadt liggen, gaven voor, dat die verlaten waren. Dus door zijn vrienden aangemaand, om orde op zijn zaken te ſtellen, verzogt hij zijn affcheid van den Keizer, en maakte zig gereed om naar *Brabant* te rug te keeren. Maar de erbarmelijke toeſtand, waarin zig die provintie en derzelver nabuurſchap bevond, hield hem eenigen tijd te *Keulen* op, alwaar hij veel

eere verwierf, door het genezen van zonderlinge ziekten. Hij was nog den 31 maart 1580 in die ſtad, toen de huisvrouw van SUFFRIDUS PETRI aldaar ſtierf, die alle zijne vlijtige zorgen en oppaſſingen niet in het leven hadden kunnen behouden. Vervolgens trok hij naar *Antwerpen*, daar hij een kortſtondig verblijf hieldt, doordien de Curateuren van *Leijdens* Hogeſchool, hem tot Profeſſor in de Geneeskunde beriepen, welke post hij aannam en aanvaardde; dan hij hadt 'er geen lang genot van, want hij ſtierf reeds op den 6 maart 1585 in genoemde ſtad, in het 67ſte jaar zijnes ouderdoms, na ſlegts het tijdvak van derdehalf jaar zijn ambt als Hoogleraar uitgeoeffend te hebben. Hij wierdt begraven, met het volgende graffchrift op den ſteen, die hem bedekte, gebeiteld:

D. O. M.
REMBERTO DODONÆO, *Mechlin.*
D. MAXIMILIANI II. & RUDOLPHI II. *Impp.*
Medico & Conſiliario
Cujus in re Aſtron., Herb., Medicâ
Eruditio Scriptis inclaruit.
Qui jam ſenex in Academia Lugdunenſi
Apud Batavos
Publicus Medicinæ Profeſſor
Feliciter obiit
Anno M.D.LXXXV.
Ad. VI. *Idus Martii*
Ætatis ſuæ LXVIII.
REMBERTUS DODONÆUS, F.
M. P.

Het Afbeeldzel van DODONÆUS in 't koper geſneden, ontmoet men in de *Athenæ Batavæ* van MEURSIUS; in de *Academie* van IZAAK BULLART, in de *Bibliotheca Belgica* van FOPPENS, als mede zeer fraaij door den beroemden R. VINKELES gegraveerd, hier nevens gevoegd. Hij hadt twee zoons, DIONISIUS, die in de lente zijner leeftijd ſtierf, en REMBERT, waar van hier boven is geſproken. Ook liet hij drie dogters na, ANTOINETTE, URSULE en JEANNE. On-

Ontegenzeggelijk was DODONÆUS een zeer geleerd man. Hij was geoeffend in de fraaije letteren, verſtond de Matheſis, was ervaren in de uitoeffenende Geneeskonst, en ongemeen in alle de delen der Kruidkunde, en wat daar maar enige betrekking toe heeft. Schoon in *Braband* geboren, en langen tijd aldaar gevestigd, hadt hij zig'egter meer bijzonderlijk op de geſchiedenis van *Friesland* toegelegd, vooral wat deszelvs geſlagtrekenkundig gedeelte betreft, en hij is ten aanzien van dat vak, van groten dienst geweest aan SUFFRIDUS PETRI. Zijne uitgegevene werken zijn:

1. PAULUS ÆGINETA, *a* JOHANNE GUNTERIO *Latinè converſus, a Remb.* DODONÆO *ad Græcum textum accurate collatus, ac reſenſitus.* 1546. *8vo.* PAULUS ÆGINETA was een Griek, geboren op het eiland *Ægina*, hedendaags *Engina*, nabij *Athene*; het ſchijnt dat hij in het begin van de VIIde eeuw heeft geleeft. Hij ſtudeerde eenigen tijd te *Alexandriē*, doorkruiste veele landſchappen, en maakte zig zeer bekwaam in de Geneeskonst, zijnde teffens een ervaren Heelmeester. De Arabieren hebben hem den bijnaam van *Alcavebeli*, 't welk Vroedmeester betekent, gegeven. Zijn VII boeken *de re Medica* zijn in 't grieks gedrukt te *Venetien* in 1528. *in fol.* It. te *Bazel* in 1538 en 1551 *in folio.* Daar is eene overzetting van in 't latijn door ALBANUS TORINUS, *Bazel* 1538. *in 4to.* Dan JAN GUINTIER of eerder WINTER heeft 'er eene die beter is van gegeven, en 'er zijne aanmerkingen bijgevoegd; gedrukt te *Parijs* bij SIMON COLINÆUS, 1532. *in folio.* It. met de noten van JANUS CORNARIUS, JAKOB GOUPIL en van JAKOB DALECHAMP. *Lugduni*, 1551 & 1558. *in 8vo.* It. van de uitgave van den zelvden CORNARIUS, *adjectis Dolabellarum libris ſeptem. Baſ.* 1556. *fol.* Het is eene verkorting der werken van GALENUS, maar de verkorter voegt 'er van zijn eigen bij, en ſchroomt niet, zig van zijn Schrijver, en zelvs van HIPPOCRATES, te verwijderen, zo dra hij van gedagten is, beter ontmoet te hebben.

2. *Cosmographica in Aſtronomiam & Geographiam Iſagoge; per* REMBERTUM DODONÆUM, *Malinatem. Antv.* 1548. *in 12mo.*

Dit is, voor zo verre ik weet, de eenigſte uitgaaf, welke van dit werkje in wezen is; en dat door de meeste Schrijvers verkeerdelijk als in 1584 gedrukt, wordt opgegeven. DODONÆUS wijdt het toe aan zijnen neef JOACHIM HOPPER of HOPPERUS, door een brief, gedagtekend *Mechelen* den 1 december 1546. Deze HOPPER, aan wien hij onderwijs in de Matheſis gaf, hadt tot moeder RIXIA VAN PIERSMA, een kleindogter van REMBERT JARIGA, den grootvader van DODONÆUS.

3. *De Frugum hiſtoria, Liber unus. Ejusdem Epiſtolæ duæ: una de Farre, Chondro, Tragо, Ptiſana, Crimno, & Alica: altera, de Zytho & Cereviſia. Antv.* 1552. 12*mo.* Dit boek en de eerſte brief die daarop volgt, kan als ene Verklaring over PLINIUS XVIII. 7. 8. aangemerkt worden. De brief over het Bier is gerigt aan BOUDEWYN RONSSÆUS, die dezelven enen plaats heeft gegeven in zijne *Miscellanea, Epiſt.* 39.

4. *Trium priorum de Stirpium Hiſtoria Commentariorum Imagines ad vivum expreſſæ; una cum Indicibus, Græca, Latina, Officinarum, Germanica, Brabantica, Gallicaque nomina complectentibus. Antv.* 1553. 12*mo.*

5. Hiſtorie der Planten. Antw. 1553. 12mo. / opgedragen aan Keizer KAREL DEN V. It. in 't latijn: *Hiſtoria Stirpium. Antv.* 1553. 12*mo.* Ook in het frans: *Hiſtoire des Plantes, compoſée en Flamand par* R. DODOENS, *& traduicte en François par* CHARLES DE L'ESCLUSE (CLUSIUS.) *Ibid.* 1557. *folio.* Dit is enkel de ſchets van het groote werk hier beneden onder N°. 15. vermeld. De levensſchets van KAREL CLUSIUS ontmoet men in het VII. Deel van dit ons werk, bl. 56. enz.

6. *Poſteriorum trium de Stirpium Hiſtoria Commentariorum Imagines ad vivum artificioſiſſimé expreſſæ; una cum marginalibus Annotationibus. Item ejusdem* (DODONÆI) *Annotationes in aliquot prioris Tomi imagines, qui trium priorum figuras complectitur. Antv.* 1554. 12*mo.*

7. *Florum, & Coronarum, Odoratorumque nonnullarum Herbarum, ac eorum quæ eo pertinent, Hiſtoria. Antv.* 1568. 8*vo.* It. *Altera edit. Ib.* 1569. 12*mo.* Opgedragen aan JOACH. HOPPE-

RUS

aus door een brief, gedagtekend *Mechelen* den 5 januarij 1568.

8. *Hiſtoria Frumentorum, Leguminum, Paluſtrium & Aquatilium Herbarum, ac eorum quæ eo pertinent, Additæ ſunt Imagines vivæ, exactisſimæ, jam recens, non absque vulgari diligentia et fide, artificioſisſimè expresſæ, quarum pleræque novæ, et hactenus non editæ. Antv.* 1569. 8vo.

9. *Purgantium, aliorumque eo facientium, tum et Radicum, Convolvulorum, ac Deleteriarum* (vergiftige) *Herbarum, Hiſtoriæ, libri IV. Antv.* 1574. 12mo.

10. *Appendix variarum, et quidem rariſsimarum nonnullarum Stirpium, ac Florum quorundam peregrinorum elegantisſimorumque: et Icones omnino novas, nec antea editas, et ſingulorum breves deſcriptiones continent; cujus altera parte Umbelliferæ multæ exhibentur. Antv.* 1574. 12mo.

11. *Hiſtoria Vitis, Vinique, et Stirpium nonnullarum aliarum. Colon.* 1580. 12mo.

12. APOLLONII MENABENI, *Tractatus de magno Animali, quod Alcen nonnulli vocant Germani* Elend; *et de ipſius partium in re Medica facultatibus. Item Hiſtoria Cervi Rangiferi, Gulonis,* Fil-fras *vocati. Acceſſerit* REMB. DODONÆI *de Alce Epiſtola. Col.* 1581. 12mo. De genoemde MENABENUS was een goed Dichter, een geleerd Natuurkundige, en eerſte Lijfartz *van* JAN DEN III. *Koning van Zweden.* Hij verliet dat rijk in 1581, en begaf zig naar *Wenen*; voorts van daar naar *Milaan*, dat zijn geboorteplaats was. Hij heeft ook nog geſchreven: *De cauſis Fluxus et Refluxus Aquarum Stockholmenſium.*

13. *Medicinalium Obſervationum exempla rara. Colon.* 1581. 12mo. It. *Editio nova, cui acceſſere* ANT. BENIVENII, *de abditis nonnullis ac mirandis Morborum ac ſanationum cauſis, Liber, cum Annotationibus* DODONÆI: *Medicinalium Obſervationum exempla rara* VALESII DE TARANTA, *et* ALEXANDRI BENEDICTI, *cum notis ejusdem* DODONÆI: *et Hiſtoriæ geſtationis Fœtus mortui in Utero per annos plus quatuor,* MATTHIÆ CORNACIS, ÆGIDII HERTOGHII, ACHILLIS PIRMINII GASSARI: *Phyſiologices, Medicinæ partis, Tabulæ expeditæ,* REMBERTI DODONÆI. *Antv. et Lugd. Bat.* 1583. 8vo. It. *Hardervici.* 1621. 12mo.

14. *Phyſiologices Medicinæ partis, Tabulæ expeditæ.* Colon. 1581. 12mo.

15. *Stirpium Hiſtoriæ Pemptades ſex, ſive libri triginta.* Antv. 1583. *folio.* Met houten Figuren. It. *varié ab Auctore paullo ante mortem aucti & emendati.* Antv. 1616. *folio.* It. in 't Nederduits. *Antw.* 1618. *in folio.* Deze uitgave is met enige nieuwe Figuren verrijkt, en de beſchrijving van verſcheidene uitheemſe Planten, van KAREL CLUSIUS ontleend. Ook heeft men 'er enige *Egijptiſe* en *Italiaanſe* Planten bijgevoegd, overgenomen uit de werken van PROSPER ALPINUS en van FABIUS COLONIA, enige *Indiaanſe* Kruiden enz. Men heeft deze uitgave te danken aan JOOST RAPHELENG, geboren te *Antwerpen* en te *Leijden* wonende, die ook zelv enige vermeerderingen bij het werk heeft gevoegd. Het is herdrukt in de zelvde ſpraak: onder dezen tijtel: CRUYT BOECK, REMBERTI DODONÆI, hoe ghenus ſijne laetſte verbeteringhe: met Bijvoeghſels achter elck Capittel / uijt verſcheyden Cruijdt-beſchrijvers: Item in 't laetſte een Beſchrijvinghe van de Indiaenſche Ghewaſſen / meeſt ghetrocken uijt de Schriften van CAROLUS CLUSIUS. Nu weederom van nieuws overſien ende verbetert. T'Antwerpen in de Plantijnſche Druckerije van BALTH. MORETUS, 1644. in folio. Deze druk, verre weg de beste van allen, en die eene volledige Verzameling bevat van al 't geen onze Schrijver immer over de Kruidkunde geſchreven heeft, is in groote achting, ſchoon de Heer TOURNEFORT in de voorrede van zijne *Inſtitut. rei Herbariæ* 'er niet veel mede op heeft; want hij zegt: „ dat DODONÆUS, door hem zelven, maar een klein getal „ van zonderlinge Planten ontdekt heeft, doordien hij geen „ gelegenheid heeft gehadt om te reizen." Dan dit is volkomen ongegrond; ook wordt het werk door velen geprezen; waar van ik alleen zal bijbrengen, het geen MELCH. GUILANDI, een geleerde Botanist in 1589 te *Padoua* geſtorven, 'er van zegt: *Denique Thumathe ex Thimiſlitan: Recentiores feré Pomum aureum, et Pomum amoris nuncupant. Hujus Plantæ iconem primus et ultimus ſpectandam propoſuit* REMBERTUS DODONÆUS *in Commentariis de Stirpibus, quos idiomate Germanorum inferiorum edidit.*

Vix

Vir hujus memoriæ eruditisſimus, et ad Stirpium cognitionem, non illuſtrandam ſolum, ſed abſolvendam, natus, factus, inſtitutus. MELCH. GUILANDINI, *Papyrus, hoc eſt, Commentarius in tria* C. PLINII *majoris, de Papyro capita. Venet. apud* M. ANTON. ULMUM, 1572. *in* 4*to.* Memb. V. p. 91.

16. *Conſilia Medica.* In de Verzameling van LAURENS SCHOLZIUS, Med. Doctor te *Breslauw* en aldaar geſtorven in 1599, geplaatst. Deze Verzameling heeft tot tijtel: *Conſiliorum Medicorum Conſcriptorum a* JOHANNE CRATONE, *et aliis præſtantisſimis Medicis, Liber. Francof.* 1598. *folio.* It. *Hanoviæ,* 1610. *in folio.*

17. *Praxis Medica; in eamdem* SEBASTIANI EGBERTI, *Conſulis et Medici Amſtelædamenſis, Scholia; cum Auctuario Annotationum* NICOLAI FONTANI. *Amſt.* 1640 12*mo.*

—— SUFFRIDUS PETRI, *de Scriptorib. Friſiæ, ult. edit.* p. 401--406. MEURSII, *Athenæ Batavæ.* p. 124, 125. *Alma Acad. Lugd. Bat.* p. 142. HOYNCK VAN PAPENDRECHT, *Anal. Belg.* Vol. I. p. 486. 708. 710. 823. VAL. ANDREAS, *Bibl. Belg.* p. 792., 793. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 1064. FR. SWEERTII, *Athenæ Belgicæ,* p. 655, 656. CONRINGIUS, Sæc. XVI. *cum notis* KRANTZII, p. 168. TOB. MAGIRI, *Eponymolog.* Voce. Jo. ALB. FABRICIUS, *in Bibl. Græc.* Vol. XII. p. 578. FREYTAG, *Analecta litter.* p. 292. *Catal. Bibl.* BUNAV. Tom. I. Vol. II. p. 1207. C. SAXI, *Onom. liter.* Pars III. p. 262. BULLART, *Acad. des Sciences & des Arts,* Tom. II. p. 99, 100. NICERON, *Mem. des Hommes illuſtr.* Tom. XXXIV, p. 41--47. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. XV. p. 1--14. BEVERWYK, *Schat der Ongezondh.* bl. 39. 42. BENTHEM, Holl. Kirchen- und Schul. ſtaat/ II. Th. ſ. 571.

DOEN (PIETERSZOON), is een Boekdrukker te *Amſteldam* geweest, die ten jare 1523 eene vertaling in 't nederduits drukte van LUTHERS hoogduits Nieuw Testament; van welke vertaling men zig bediende, in zekere heimelijke vergaderingen van mannen en van vrouwen, die daar te ſtede, in dit zelvde jaar 1523 gehouden werden, *in weereltlijke*

huijzen. Zij werden, bij eene afkondiging van den 30 november des zelvden jaars, onder bedreiging van ſtraffe aan lijf en goed, verboden. En uit deze afkondiging blijkt, dat in deze vergaderingen, op eene zekere wijze, gepredikt werdt. ——— WAG., *Beſchr. van Amſt.* III. St. bl. 4, 5.

DOES (VAN DER), zijnde de eigenlijke geſlagtnaam CROISILLES, ingevolge CARPENTIER, *Hiſt. de Cambray*, Vol. II. p. 460. 488. n. 13. een oud en zeer aanzienlijk adelijk Geſlagt in *Holland*, dat zig eerst in *Rhijnland* heeft gevestigd, daar het 't adelijk Huis *ter Does* heeft bezeten, zijnde de Heren van dezen naam, al bekend en in aanzien geweest, omtrent den jare 1300. Men leest immers van enen MAURYN VAN DER DOES, die Raad is geweest van Graav WILLEM DEN III. *van Holland*, welke ten jare 1326. bloeide, en getrouwd was met N. VAN AAMSTEL VAN MYNDEN, wier vaders broeder was, WOUTER VAN AAMSTEL VAN MYNDEN, beide zonen van AMELIS VAN AAMSTEL, die voor het eerſte de goederen van *Mijnden* bezat. Deze MAURYN VAN DER DOES, wordt in een Handvest van den voorgemelden jare 1326, genoemd Voogd van de kinderen van Heer WOUTER, zijnen oom, zoone van Heer AMELIS VAN MYNDEN.

De ſtamlijst van dit Geſlagt, 't welk tot nu toe in luister is gebleven, en verſcheidene groote Mannen heeft opgeleverd, die in geleerdheid, dapperheid en vaderlandsliefde hebben uitgemunt, aan wiens hoofd men te regt den zo bekenden JANUS A DOUZA moet plaatzen, wordt gevonden bij LE CARPENTIER, *Hiſtoire Gen. des Pais-Bas*, Part. III. p. 460–471. S. v. LEEUWEN, *Batavia illuſtrata*, bl. 929–933. A. FERWERDA, *Nederl. Geſlacht-, Stam- en Wapenboek*, II. Deel; insgelijks in de *Woordenboeken*, van HOOGSTRATEN, LUISCIUS en KOK. Ook vindt men enige bijzonderheden, nopens ſommigen uit dit Geſlagt, bij VAN MIERIS, *Charterboek* II. D. bl. 607. 630. III. D. bl. 413. 551. IV. D. bl. 84. 494. 514. 873. 1002, en in 't *Frieſche Charterb.* van SCHWARTZENBERG, I. D. bl. 331. 495. Ook zijn 'er verſcheidene Schilders geweest, die den naam van

VAN

VAN DER DOES dragen; of dezen nu ook tot dit Geſlagt hebben behoord, kan ik met geene zekerheid bepalen.

DOES (ANTHONY VAN DER), was een Nederlands Plaatſnijder, die omtrent 't midden der XVIde eeuw geleefd heeft, en verſcheidene ſchone Prenten door zijn graveerijzer heeft voortgebragt; als onder anderen: FERDINAND, Kardinaal Infant van *Spanje* en Landvoogd der *Nederlanden*, te paard zittende; in het verſchiet ziet men den ſlag bij *Nordlingen*, waarin die Vorst benevens den Koning van *Hongarijen* ten jare 1634, de zege over de *Zweden* bevogt, naar RUBBENS en DIEPENBEEK; eene H. MAGDALENA, naar BANDYT; eene H. MARIA met het kindeken Jesus aan hare borst, naar ERASM. QUELLINUS; eene *H. Familie*, waarin een Engel de luijeren aan het vuur warmt, door den zelvden enz. ——— BASAN, *Dictionaire des Graveurs*, *III. Vol. Paris* 1767. 8vo. Allgem. Kunſtler Lexicon 1779. ſ. 203.

DOES (DIRK VAN DER), de jongſte zoon van JOH. VAN DER DOES *den Ouden*, en ELIZABETH VAN ZUYLEN VAN DER HAER, wierdt geboren den 25 februarij 1580. Zijne letteroeffeningen volbragt hebbende, doorreisde hij *Duitsland*, en begaf zig naar *Dantzig*, met inzigt om een togt naar *Konſtantinopolen* te doen. In *Holland* te rug gekeerd, geraakte hij in de Regeering te *Utrecht*, was in 1614 en 1615 Schepen van die ſtad, en wierdt den 26 februarij 1642 als lid in de Ridderſchap van dat toenmalig gewest beſchreven, en den 4 augustus daarop volgende, tot buitengewoon Raad in het hoogſte Provintiale Geregtshof aangeſteld. Hij ſtierf den 7 junij 1663, in het 84ſte jaar zijn's levens. Den 7 junij 1612, hadt hij het Slot en de Heerlijkheid van *Berkeſtein* gekogt; ook huwde hij in dat zelvde jaar, met GEERTRUID VAN RHEEDE, eene dogter van GERARD, Heer van *Nederhorst*, en van MAGTELD PEUNIS VAN DIEST. Zijne vrouw ſtierf den 4 februarij 1684, in een grijzen ouderdom; zij hadt hem verſcheidene kinderen gebaard; onder anderen JAN VAN DER DOES, Heer van *Ber-*

keſtein, die even als zijn vader lid van de *Utrechtſe* Ridderſchap is geweest. Hij heeft in druk uitgegeven:

1. GEORGII LOGOTHETÆ *Acropolitæ*, *Chronicon Conſtantinopolitanum*, *Græce & Latine*, *Notisque illuſtravit*. *Leidæ* 1614. 8vo. V. D. DOES gaf dit uit na eene kopij die zijn broeder GEORG, te *Péra*, eene voorſtad van *Konſtantinopolen*, naar een Handſchrift hadt doen vervaardigen, het welk aan GEORG CANTACUZENUS hadt toebehoord. OUDINUS ſlaat de bal mis, met te zeggen, dat J. v. D. DOES 'er de Geſchiedenisſen van NICEPHORUS GREGORAS, en van LAONICUS CHALCONDYLAS heeft bijgevoegd. LEO ALLATIUS, heeft eene volkomener en beter vertaalde uitgave van die Kronijk bezorgd, in het *Corpus Hiſtoriæ Byzantinæ*. *Edit. Paris.* 1651. *in folio*. Deze griekſe Schrijver, die aanzienlijke bedieningen bekleedde aan het Hof van de Keizers JAN DUCAS, THEOD. LASCARIS, en MICHIEL PALEOLOGUS, wierdt voor een van de grootſte Mannen van zijnen tijd gehouden. Hij was in 1274 tegenswoordig bij het Concilie van *Lijons*, en ſtierf op zijn vroegſte in 1282. Zijn Kronijk die zeer nauwkeurig is en in grote achting, bevat al het geen 'er te *Konſtantinopolen*, zedert het jaar 1203 tot aan 1261 is voorgevallen.

2. *Allocutio ſuper* BEKA, HEDA *et* HORTENSIO, *recuſis*, *ad Magnificum virum*, GISBERTIUM LAPPIUM A WAVEREN, *Patritium Ultrajectinum*. Dit behelst een digtſtuk van 53 regels, gedrukt aan het hoofd van de *Succeſſiones Ultrajectinæ* van LAMB HORTENSIUS, in de Verzameling van *Utrechtſe* Geſchiedſchrijvers, door ARN. BUCHELIUS verzameld, met deszelvs aantekeningen verrijkt, en na dode van hem, ten jare 1643. *in folio*, door LAP VAN WAVEREN in 't licht gegeven.

3. *Luſus Imaginis Jocoſæ*, *ſive Echus*, *a variis Poëtis*, *variis linguis et numeris excuſi*; *ex Bibliotheca* THEODORI DOUZÆ *J. F. Acceſſit* MARTINI SCHOOCKII, *Diſſertatio de natura Soni et Echus*. *Ultraj.* 1658. *in* 8vo. —— FABRICII, *Biblioth. Græca*. Tom. VI. p. 451. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 1122. GASP. BURMANNI, *Traj. eruditum*, p. 89, 90. C. SAXII, *Onom. liter.* Pars IV. p. 239. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. XVI. p. 239--243. S. VAN LEEUWEN, *Batav. illuſtr.* bl. 932. A. PARS, *Naamrol der Batav.*

Schrij-

Schrijvers. GOUTHOEVEN, *Chronijck van Holland*, p. 170. JOCHER, Gelehrten Lexicon. f. 205., wiens bericht in alle delen over dezen geleerden Man, zeer onnauwkeurig is.

DOES (FILIPS VAN DER), Konstſchilder, van *Antwerpen* geboortig, heeft te *Rome* de Konst geleerd, alwaar hem het *Nederlandſe* Konstgezelſchap den Bentnaam van *Orpheus* gaf. —— Allg. Kunſtler Lexicon. 1779. f. 203.

DOES (FRANS VAN DER), mede een zoon van JOH. VAN DER DOES *den Ouden*, wierdt den 5 meij 1577 te *Leijden* geboren, alwaar hij ook zijne letteroeffeningen volvoerde, en een der geliefdſte leerlingen van JUSTUS LIPSIUS was, dien hij met groot leedwezen ten jare 1591 *Leijden* zag verlaten. Weinige jaren daarna toog hij naar *Engeland*, daar hij zig drie maanden ophieldt in den tijd dat zijn broeder zig te *Dantzig* bevondt, en gereed ſtondt, naar *Polen* te gaan. In 1597 reisde hij naar *Frankrijk*, ten einde zijne zeden te beſchaven en 'er de franſe ſpraak te leren, en misſchien ook om zig van eene kwijnende ziekte te doen genezen, die hem reeds voor eenigen tijd hadt aangegrepen. Hij doorliep de aangenaamſte oorden van *Frankrijk*, dat is die landſtreken welke aan de boorden der *Loire* gelegen zijn, en hij begaf zig vervolgens naar *Parijs*, met voornemen om daar eenige maanden te verblijven, voor dat hij naar *Holland* te rug keerde. In 1600 wierdt hij tot Kanunnik van de Hoofdkerk te *Utrecht* bevorderd. Hij leefde nog in 1603, en dit is al wat ik van zijnen levensloop heb kunnen opſporen. Men is aan FRANS VAN DER DOES de twee volgende uitgaven verſchuldigd; waar van hij de eerſte met zijne aantekeningen heeft verrijkt.

1. C. LUCILII, *Sueſſani Auruncani, Satyrographorum Principis, Equitis Romani, Satyrarum quæ ſuperſunt reliquiæ. Lugd. Bat.* 1597. *in* 4*to.*

2. JULIUS CÆSARIS SCALIGERI, *Epiſtolæ et Orationes. Lugd. Bat.* 1600. *in* 8*vo.* Nog vindt men in de *Sylloge Epiſtol.* van BURMAN, Tom. I. p. 233. een Brief van FRANS VAN DER DOES, geſchreven uit *Parijs*, den 24 oktober 1598, aan JUSTUS LIPSIUS,

en

en gevolgd door een Treurzang van hem, waar in hij het lot van *Leijdens* Hogeſchool betreurt, over het gemis van zulk een geleerd Profesſor. —— Fr. Sweertii, *Athenæ Belgicæ*, p. 242, 243. Val. Andr., *Bibl. Belg.* p. 228. Foppens, *Bibl. Belg.* p. 291. C. Saxi, *Onom. liter.* Pars IV. p. 83, 84. Niceron, *Mem. des Hom. illuſtr.* Tom. XVIII. p. 209, 210. Paquot, *Mem. litter.* Tom. XVI. p. 237--239. S. v. Leeuwen, *Batav. illuſtr.* p. 932.

DOES (GEORG VAN DER), mede een zoon van Joh. van der Does, leide zig van der jeugd af aan toe op het beoeffenen der fraaije wetenſchappen, en leerde zeer grondig de griekſe en latijnſe talen. In 1592 volgde hij de neiging, die hem tot reizen aanſpoorde, en trok naar *Polen*, daar hij twee jaren verbleef, ten einde aldaar de landtaal in volkomenheid te leeren. Hij kwam ten jare 1594 in *Holland* te rug, en vertrok in het zelvde jaar weder naar *Duitsland*, verzelt van zijne broeders Johan en Steven. Genoegzaam een half jaar hield hij zig te *Heidelberg* op, deels om met de Geleerden van die Hogeſchool te verkeeren, en deels om de handſchriften van de *Paltſiſe* bibliotheek, die zedert naar *Rome* vervoerd is, te doorſnuffelen. Te *Frankfort* zijnde, vernam hij dat Sigismond de III, Koning van *Polen*, een Gezantſchap ſtondt te zenden naar de *Porte*, hier op haastte hij zig om te *Krakow* te komen, ten einde van die gelegenheid gebruik te maken om naar *Turkijen* te reizen, zo als hij lang van voornemen was geweest, doch ziende, dat deze reis op de lange baan wierdt geſchoven, wierdt hij te rade, zig naar *Moskovië* te begeven, om zijn geluk aldaar te beproeven. Op weg zijnde, vondt hij het geen hij zogt; want hij ontmoette te *Leopol*, *Polakken* en *Armeniërs*, die het zelvde voornemen koesterden. Hij ging dan met dezen naar *Smikel*, eene ſtad aan den mond van den *Donauw* gelegen, alwaar hij op de *Zwarte zee* te ſcheep ging. Te *Konſtantinopolen* geland zijnde, huisvestte hij zeven maanden lang bij Eduard Barton, Ambasſadeur van 't *Engelſe* Hof. Den 22 november 1598, vertrok hij met den *Poolſen* Ge-

Gezant, SALOMON GOLSCHI, ten einde naar zijn vaderland te rug te keren, alwaar hij door zijn vader werdt ontboden, die hem teffens kennis gaf van het overlijden zijnes oudſten broeders. Hij kwam aldaar in julij 1598, en eenigen tijd daarna hem de begeerte bekropen hebbende om *Indiën* te gaan bezoeken, begaf hij zig op zee aan boord van een *Hollands* ſchip; dan hij ſtierf op weg aan het eiland van *St. Thomas*, waarſchijnelijk in het jaar 1598. Daar is van hem in druk:

1. GEORGII CODINI *Selecta de originibus Conſtantinopolitanis, Græce & Latine, per* GEORGIUM DOUSAM. *Heidelb.* 1596. 8vo. In een onderhoud, 't welk GEORG VAN DER DOES, te *Frankfort*, met MARQ. FREHER hadt, betuigde deze hem de begeerte die hij hadt om *Konſtantinopolen* te gaan zien: waarop FREHER hem het werk van CODINUS ter leen gaf, als zeer nuttig om hem ten aanzien der oudheden van die ſtad, tot een nuttig gebruik te verſtrekken. V. D. DOES las het met groot genoegen, en begaf zig terſtond aan 't werk, om 'er eene vertaling van te maken, die FREHER gedurende zijne afwezigheid liet drukken. JAN MEURSIUS gaf die in 1608 op nieuw uit met zijne aanmerkingen. JAKOB GRETZER verbeterde 'er een aantal fouten van, in zijne *Obſervationes in* CODINUM, lib. III. c. 18, en verſchafte daar bij het nodige, ten einde het Origineel vollediger te maken. *Ibid.* c. 19. LEO ALLATIUS vulde 'er nog meerdere onvolledige vakken van, in de *Variorum Antiquorum*, Tom. I. Ten laatſten bezorgde LAMBECIUS, Bibliothekaris van den Keizer, 'er eene volledige uitgave van, die een gedeelte uitmaakt van het *Corpus Hiſtoriæ Bizantinæ*, en wel onder dezen tijtel: GEORGII CODINI, *Curopalatæ, & alterius Anonymi, Excerpta de Antiquitatibus Conſtantinopolitanis, Græcé, cum Verſione Latina, et animadverſionibus* PETRI LAMBECII, *Hamburgenſis, Lutet. Paris. Typograph. Regia*, 1655. *in folio*. Dit werk beſtaat zuiver uit een zamenraapzel, waar van men kan overtuigd worden, het boek van CODINUS met de *Opuscula* van HESYCHIUS van *Mile-te, de Originibus Conſtantinopolitanis*, door MEURSIUS in 1613 uitgegeven, vergelijkende CODINUS woonde te *Konſtantinopolen*: men denkt dat zijn toenaam van *Curopalates* eene bediening be-

te-

tekent, die hij aan het Hof van den Griekſen Keizer uitoefende. Hij heeft in 1453, na de volkomene verwoesting van zijn vaderland geleefd, doordien hij van dat tijdvak gewaagt, in zijn boek *de Imperatoribus Conſtantinopolitanis*, door den zelvden LAMBECIUS in 1655 uitgegeven.

2. GEORGII CODINI, *liber de Signis, Statuis & aliis ſpectatu dignis Conſtantinopoli*, door GEORG VAN DER DOES vertaald, met bijgevoegde aanmerkingen van MEURSIUS; bij het voorgaande gevoegd. *Aureliæ Allobrog.*, 1607. *in* 8*vo.* *It.* veel vollediger, met aanmerkingen van LAMBECIUS in zijne uitgave van 1655.

3. GEORGII DOUSE, *de Itinere Suo Conſtantinopolitano, Epiſtola. Accesſerunt veteres Inſcriptiones ex Byzantio, & ex reliqua Græcia, nunc primum in lucem editæ; cum quibusdam doctorum Virorum Epiſtolis. Antv.* 1599. *in* 8*vo.* Vervolgens geplaatst in Tom. VI. van den *Theſaurus Antiq. Græcarum* van JAC. GRONOVIUS. De Brieven bij het reisverhaal gevoegd, zijn voor het grootſte gedeelte door *Grieken* geſchreven. De belangrijkſte is die van eenen MELECIUS, Patriarch van *Alexandriën* aan JOHAN VAN DER DOES, den vader.

4. Daar zijn twee Brieven van GEORG VAN DER DOES in de Verzameling van GABBEMA, bl. 243–246. Beide zijn die gedagtekend van *Konſtantinopolen* den 12 meij 1597. De eerſte houdt aan zijn vader, en de tweede aan zijn broeder JOHAN, die hij toen ter tijd nog dagt in leven te zijn; zedert lang geen de minſte tijding van huis gehadt hebbende, ingevolge het geen hij in zijnen eerſten brief meldt. ——— FR. SWEERTII, *Athen. Batav.* p. 273. CRENII, *Animadv. Philolog.* Part. IV. p. 36. VAL. ANDREAS, *Bibl. Belg.* p. 264. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 337. C. SAXI, *Onom. liter.* Pars IV. p. 78. NICERON, *Mem. des Hommes illuſtr.* Tom. XVIII. p. 206–209. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. XVI. p. 233–237.

DOES (JAKOB VAN DER), Konſtſchilder, wierdt te *Amſteldam* geboren den 4 maart 1623. Zijn grootvader was Secretaris van genoemde ſtad, en zijn vader Secretaris der Aſſuran-

tantiekamer. Deze vroeg geſtorven zijnde en weinig middelen nalatende, wierdt hij bij N. MOJAART beſteld om de Schilderkonst te leren. Na dat hij bij denzelven enige jaren was geweest, trok hij met zijn 21ſte jaar naar *Frankrijk*, en voorts te voet met gezelſchap naar *Italië*. Te *Rome* gekomen, ontmoette hij ſpoedig verſcheidene landslieden, die hem den bentnaam van *Tamboer* gaven. Verſcheiden jaren bragt hij in deze ſtad door met ijverig tekenen en ſchilderen, oeffenende zig naar de beste voorbeelden, inzonderheid van BAMBOOTS. Hij maakte hier egter geen grooten opgang, doordien hij zig door zijne levenswijze niet wist beimind te maken, en doorgaans ſtil en droefgeestig was. In het vaderland te rug gekeerd, zette hij zig in *'s Hage* neder, en hieldt met zijne zuster huis, ter tijd toe, dat zig met MARGRIET BOORFERS, een meisje dat veel geld hadt, en ook een liefhebſter van de teken- en ſchilderkonst was, in het huwelijk verbond. Hij verwekte bij haar vier zoons en ene dogter, waarna zij tot zijn grievende ſmerte, ten jare 1661 overleed; dit verlies trof hem zo ſterk, dat hij 'er ten enemalen lusteloos door wierdt, en zodanig traag, dat hij het ſchilderen ten enemalen agterliet, 't welk zijne familie bewoog, hem het Secretarisſchap van *Slooten*, nabij *Amſteldam* gelegen, te bezorgen; onder het waarnemen van dit beroep ſcheen de lust tot ſchilderen wederom in hem te ontvonken, en hij heeft zedert dien tijd verſcheiden ſtukken vervaardigd, die zijn welverdienden lof, zo lang in wezen zijn, zullen verkondigen. Hij huwde voor de tweedemaal met ene Juffer die veel geld hadt, doch die na hem enen zoon gebaard te hebben, ſpoedig kwam te ſterven; hij zelv betaalde de laatſte tol aan de natuur den 17 november 1673, onder anderen twee zoons nalatende, SIMON en JAKOB genaamd, waar van hier beneden wordt geſproken.

Onze Konſtenaar ſchilderde bevallig, in het verkiezen van licht en bruin was hij ongemeen, en de groepswijze koppeling der Dieren verſtond hij wonder wel, en niemand heeft hem in 't ſchilderen van Schapen en Geiten, zo in natuurlijke tekening als wijze van ſchilderen, overtroffen. In

het

het Keizerlijk Kabinet te *Weenen* is een ſtuk van dezen Meester, dat zeer ſchoon en allerbevalligst is: het verbeeldt een landſchap in den omtrek van *Rome*, ſtaande op den voorgrond, ter regter zijde, enige ruïnen, aan welker voet, ene ſlapende boerin op den grond zit. Naast haar ſtaat een jonge herder met twee honden, en voor hare voeten een ſchaap en ene geit die haar jong zoogt. —— DESCAMPS, *Vie des Peintres*, Tom. II. p. 333. C. DE MECHEL, *Catal. des Tableaux de la Gallerie Imp. de Vienne.* 1784. 8vo. p. 222. A. HOUBRAKEN, *Schouwb.* II. D. bl. 105--108. J. C. WEYERMAN, *Leven der Schilders*, II. D. bl. 189--193. Allgem. Kunſtler Lexicon. 1799. ſ. 203.

DOES (JAKOB VAN DER), Konstſchilder, een zoon van den bovenſtaanden, hadt tot leermeester KAREL DU JARDIN, zijn overleden vaders groten vriend en zijn gewezen voogd, daar hij zo lang bij bleef tot dat KAREL de lust bekroop om *Rome* voor zijn dood te bezoeken. Toen raakte JAKOB bij G. NETSCHER, en daar twee jaren vlijtig gewerkt hebbende, bij GER. DE LAIRES te *Amſteldam*. Naderhand bij zig zelven de konst oeffenende, gaf hij proeven van zijnen groten geest en vernuft, doch was daarbij ongemeen driftig en haastig; want men vindt van hem verhaald, dat hij eens drie of vier weken aan een ſtuk geſchilderd hebbende, en het niet naar zijn zin konnende krijgen, een mes nam en het aan riemen ſneed. Dit zelvde ontwerp ondernam hij andermaal; 't lukte hem, en hij maakte 'er een geſchenk van aan den Heer DE GRAAF, zijnen bloedverwant, die er zeer mede in zijn ſchik was, hem een paard benevens een ſtijve goudbeurs vereerde, en bezorgde, dat hij onder het gevolg van den Ambasſadeur HEEMSKERK naar *Parijs* reisde, alwaar hij zijn fortuin zou gemaakt hebben, was hij niet na een jaar verblijf aldaar overleden. —— A. HOUBRAKEN, *Schouwourg*, III. D. bl. 327, 328. Allgem. Kunſtler Lexicon. 1779. ſ. 203.

DOES (JOHAN VAN DER), beter bekend onder den latijnſen naam van JANUS DOUZA, gevende FRANS DOUSA *ad* LUCI-

LII *Fragm.* p. 253. *edit.* OUDEND., tot reden van deze naamsverandering, om dat de *ou* in het latijn, dezelvde klank uitdrukt van de nederlandſe *oe*; was Heer van *Noortwijk* en *Kattendijke*, en een ieverig lid der Verbonden Edelen; hij wierdt geboren te *Leijden* den 6 december 1545, uit het huwelijk van JOHAN VAN DER DOES en deszelvs tweede huisvrouwe, ANNA VAN NYENRODE, mede van een adelijk en oud Geſlagt. Zijne ouders hem in 1550 door den dood ontrukt zijnde, geraakte hij onder de voogdij van zijnen moederlijken grootvader FRANS VAN NYENRODE, die hem in den ouderdom van tien jaren naar *Lier* in *Braband* zondt, daar hij de gronden zijner ſtudie leide, daar na *Leuven*, en vervolgens *Douai* bezogt, en eindelijk die te *Parijs* voltrok, van waar hij, met roem overladen, in zijne geboorteplaats te rug keerde. Hier was het dat hij een onſterfelijken naam verwierf, en zijn aanzienlijk Geſlagt eere aandeed. Heldhaftigheid en geleerdheid, ſtaatkunde en eerlijkheid, blonken eveneens in hem uit, en men zou verlegen ſtaan met te willen bepalen, waar aan de voorrang toekome. Hoe groot zijn heldenmoed ware, bleek overvloedig, gedurende de gedugte belegering der ſtad *Leijden*, in 't jaar 1574, ſedert het Bevelhebberſchap hem, aldaar, was opgedragen. Toen gaf hij ook bewijzen van eerlijkheid. Geene vleijende beloften, geen *Spaans* goud, konden het hart van dezen *Nederlander* tot ontrouwe doen bewijken. De list van LEICESTER was niet in ſtaat, om hem aftetrekken van de bevorderinge der ware belangen van zijn vaderland. Zijn ſtaatkundig beleid, gepaard met beproefde getrouwheid, was oirzaak, dat hij, in 's Lands haggelijke omſtandigheden en in de gewigtigſte gezantſchappen, gebruikt wierde; ook bekleedde hij de gewigtige posten van Dijkgraav van *Rijnland*, Regiſtermeester van *Holland*, lid van den Hogen Raad, Curator en Bibliotheekaris der *Leijdſe* Akademie enz.

Wanneer de Staten van *Holland* en *Zeeland* ten jare 1572, beſloten, onderſtand van geld en volk bij Koninginne ELIZABETH te zoeken, was VAN DER DOES een der Gezanten naar *Engeland*. Na doode des Prinſen VAN ORANJE, be-

gaf hij zig, in julij of augustus van 't jaar 1584, in alle ſtilte, zelvs buiten weten zijner vrouwe en vrienden, naar *Engeland*. Zijn oogmerk was, gelijk men vermoedt, den weg te banen, tot nadere onderhandelingen met de Koninginne: terwijl anderen meer gezind waren, hulpe bij *Frankrijk* te zoeken; gelijk men deedt. Doch de handel met dat Rijk werdt afgebroken, en, toen beſloten, de Opperheerſchappije en beſcherminge der *Nederlanden* aan Koninginne ELIZABETH optedragen. Dit geſchiedde, in 't jaar 1585, door een aantal Gezanten uit de *Nederlandſe* Gewesten, onder welken de Heer VAN NOORDWYK, wegens *Holland*, de eerſte was. Zedert zijn hem meer andere onderhandelingen landswege toevertrouwd; 't geen aan HEINSIUS doet zeggen: *Plurima & in Patria geſſit, & pro eas legationes obivit plurimas: nec ullius ore ſæpius locuta eſt Batavia.*

Den roem van geleerdheid kan niemand hem betwisten; zijne Schriften zijn 'er ſprekende bewijzen van. Hij was een voortreffelijk Geſchiedenisſchrijver, een groot Taalkundige, een uitmuntend Digter; ja hij wordt door JANUS GUILIELMIUS, in *Syll. Epiſt.* Tom. I. p. 171. *Poëta unicus* genoemd. De grootſte Mannen van dien tijd, rekenden het zig tot eere, briefwisſeling met hem te onderhouden; zo als onder veelen, de Kanſelier DE L'HOPITAL, FREDERIK MOREL de vader, DORAT, TURNÉBIUS, RONSARD, LAMBINUS, PASSERAT &c. alle Geleerden van den eerſten rang, met wie hij gedurende zijn verblijf te *Parijs*, in kennis was geraakt. Ook werden hem van veelen de heerlijkſte getuigenisſen gegeven. Sommigen, en daar onder de geleerde DU THOU, noemen hem den *Hollandſen* VARRO. Hij bezat een ſtalen geheugen, en een uitgelezen oirdeel, hadt daarbij genoegzaam alles gelezen, wat het vak der Geſchiedenis ten onderwerpe heeft, of enigzins met de *Belles Lettres* verwant is. Hij verſtondt het grieks grondig, en CATULLUS, TIBULLUS, PROPERTIUS, JUVENALIS, HORATIUS en verſcheidene brokken van andere oude en hedendaagſche Digters, hadt hij zodanig in zijn geheugen geprent, dat hij 'er bij alle gelegenheden gebruik van wist te maken. MEURSIUS getuigt,

tuigt, dat DOUSA ogenblikkelijk alle de vragen beantwoordde, die hem kosten gedaan worden, betrekkelijk de Griekſe en Latijnſe letterkunde, evenveel of die tot de oude of latere geſchiedenis behoorden. Zijn zinſpreuk was: *Dulces ante omnia Muſæ.*

Den ouderdom van 19 jaren bereikt hebbende, huwde hij in 't jaar 1564, met ELIZABETH VAN ZUYLEN VAN DER HAER, eene dogter van THIERRY VAN ZUYLEN en van JOSINA VAN DRAKENBURG, welke hem 12 kinderen ter wereld bragt; namelijk JOHAN, JOHANNA, ANNA, GEORG, STEVEN, FRANS, GARNIER, JOSINA, JAN, DIRK, JAKOB en nog een jongeren zoon. Van GEORG, FRANS en DIRK, is reeds geſproken, en JOHAN maakt het onderwerp uit van het volgende Art. JOHANNA wierdt den 16 januarij 1571 te *Noordwijk* geboren, en ſtierf ongehuwd. ANNA kwam in meij 1572 ter wereld, en huwde in 1661 aan GASPAR VAN EUSSUM, Heer van *Nijenoort*, en Drost van *Kooverden* en het landſchap *Drenthe*; STEVEN geboren den 2 januarij 1576, trouwde aan ANNA VAN EUSSUM, zuster van GASPER, en won 'er drie zoons bij, waar van de jongſte, WIGBOLD genaamd, het Geſlagt voortplantte; vader geworden zijnde van een anderen STEVEN, en grootvader van eenen STEVEN, en van JOHAN VAN DER DOES, beide in 1685 levende. GARNIER, den 13 augustus 1578 geboren, ſtierf op zee in 1604 of 1605, zonder kinderen na te laten. JOSINA, geboren den 29 ſeptember 1578, ſtierf te *Leijden* agt jaren oud zijnde. JAKOB, kwam den 29 meij 1580 ter wereld, en ſtierf nabij het eiland *St. Thomas*, uit de *Indiën* te rug kerende. Deze JAKOB was een jeugdige deugeniet, waar van zijn vader dit afbeeldzel heeft nagelaten:

Parentibus infortunatis.

JANE *pater, quæ non* JACOBUS *ſtigmata (proles*
Degener) ah! domui liquit inulta tuæ?
Dum probris probra accumulat, dum furta rapinis:
Nequitiæque ſuæ neſcit habere modum.
Tu quoque, Eliſa parens, ſentis tua vulnera, ſentis
Vix tanti JANUM *progenuiſſe fuit.*

Toen v. d. Does ondernam de *Hollandſche Jaarboeken* te ſchrijven, maakte men hem in 1685, Bewaarder en Opziener van 's Lands archiven; en hij bedankte als toen voor het Dijkgraavſchap. Den 3 december 1591, benoemde men hem tot lid van den Hogen Raad; en door de uitoeffening van de bezigheden aan dat gewigtig ambt verknogt, verpligt zijnde zijne woonſtede in *'s Hage* te vestigen, gaf hij het aan hem toevertrouwde opzigt van de Akademie-Bibliotheek te *Leijden*, aan zijnen zoon Johan over, wiens dood op den 21 december 1596 voorvallende, hem zo hartgrievend trof, dat hij vier dagen agter een doorbragt, zonder enig voedzel te genieten. Zig tot het verrigten van enige zaken ten jare 1604 naar *Friesland* begeven hebbende, wierdt hij 'er ziek; hij liet zig terſtond naar *Noordwijk* voeren, hopende dat zijne geboortelucht heilzaam voor hem zoude zijn; doch zijne kwaal vergerde, en, na gedurende een maand lang daar aan gefukkeld te hebben, overleed hij in dat zelvde jaar op den 8 oktober, in den ouderdom van bijna 59 jaren; zijn ligbaam wierdt naar *'s Hage* gevoerd en aldaar begraven. Curateuren van *Leijdens* Hogeſchool, bevolen aan Daniel Heinsius de taak, om eene lijkrede over hem te doen; 't welk insgelijks door Petrus Bertius geſchiedde. Justus Lipsius, die hem in *Elector.* lib. I. c. 5. *Vera proles Muſarum, & alumnus Gratiarum* noemt, maakte dit graffchrift op hem:

Dousa *meus jacet hic. Tecum, mi* Dousa, *jacere*
Candorem & Muſas ingenuè fateor.

De Hogeſchool te *Leijden*, waar over, gelijk wij gezien hebben, de zorg hem aanbetrouwd was, zal aan van der Does ten allen tijde met dankbaarheid gedenken. Zijn voorbeeld toont, dat gegronde geleerdheid den Staatkundigen ten ſieraad ſtrekt; en hem, boven anderen, in ſtaat ſtelt tot het bekleden der gewigtigſte ambten, tot nut van 't vaderland.

Een achtenswaardig afſtammeling van den groten Janus Dousa, die nog in leven is, de Heer Gerlach Jan Does van der Does, Heer van beide de *Noordwijken*, *Langeveld*, *Oſ-*

ſem,

ſen, enz. liet den 3 oktober 1792, een pragtig en kostbaar gedenkſtuk, in de kerk te *Noordwijk* aan den *Rhijn*, oprigten, bijzonderlijk geſchikt ter eere van den onſterfelijken JOHAN VAN DER DOES, wiens beeldtenis, naar eene oirſpronglijke ſchilderije, in konſtig marmer uitgehouwen op dit gedenkteken praalt. Het latijnſe opſchrift, door de kundigſte hand geſchreven en daar op uitgehouwen, te omſlagtig om hier eene plaats te beſlaan, is te vinden in het IV. deel van de *Hiſt. van het Verbond der Edelen* door den Hoogleraar TE WATER, uit welk werk van dezen geleerden en nauwkeurigen Geſchiedſchrijver, wij ook een groot gedeelte van dit levensberigt ontleend hebben.

Een fraijen Gedenkpenning ter zijner eere gemunt, vindt men beſchreven, en afgebeeld bij GER. VAN LOON, *Beſchr. der Nederl. Hiſtoriepenningen*, I. D. bl. 200. Daar gaan veele Afbeeldzels van dezen groten Man op verſcheidene wijzen in prent uit, waar van voor de besten worden gehouden, die door VISSCHER en HOUBRAKEN in 't koper zijn geſneden. Zie hier nu nog de optelling der Werken, die van hem door den druk zijn gemeen gemaakt:

1. *Epigrammatum libri duo: Satyræ duæ: Elegerum liber unus: Sylvarum libri duo. Antv.* 1569. *in* 12*mo.*

2. *Notæ in C.* CRISPI SALLUSTII *Fragmenta.* In den druk van dien Geſchiedſchrijver, uitgegeven door LODEW. CARRION. *Antv.* 1573. 12*mo.* It. 1579, 1583. *&c.* 12*mo.*

3. *Nova Poëmata: Odarum libri tres: Satyrarum liber unus: Epigrammatum libellus: Hendecaſyllabi: Satyræ duæ incertorum auctorum: Hendecaſyllabum Carmen in laudem Lugduni, novæ Batavorum Academiæ, conſcriptum. His accesſit incertorum Auctorum Poëmation.* Item HADRIANI JUNII, *Carminum Lugdunenſium Sylva. Lugd. Bat.* 1575.

4. *In novam* Q. HORATII FLACCI *editionem Commentariolus. Antv.* 1580. 16*mo. Appendix ſuccidanea ad eundem. Ib.* 1582. 16*mo.* It. *cum Comment. & Enarrat. Commentatoris veteris a* JAC. CRUQUIO *editi. Lugd. Bat.* 1611. 4*to.* In deze kleine uitbreiding, ſtraalt groote geleerdheid door; DOUZA geeft 'er op-

helderingen in van verſcheidene Roomſe Oudheden, en verbetert hier en daar de hedendaagſe Schrijvers, welke over deze onderwerpen geſtruikeld hebben; bij voorb. bl. 43. van den I. druk, deze woorden van HORATIUS, *Lib. III. Od.* 23. bijgebragt hebbende:

Si thure placaris, & horna
Fruge Lares, avidaque porca.

Bewijst hij door verſcheidene aanhalingen uit de oude Schrijvers, dat zij aan hunne Huisgoden, lammeren, verkens, geiten enz. offerden; en dat diensvolgens LAMBINUS ongelijk heeft, met te beweeren, dat men geen andere dan onbezielde onderwerpen aan hun offerde.

5. *Præcidanea pro* Q. VALERIO CATULLO. *Antv.* 1581. 16*mo*. Verſcheidenemalen met de beide volgenden herdrukt. Men noemde eertijds *Præcidaneæ hoſtiæ*, die offeranden, welke 's daags te voren, wanneer 'er grote feesten ſtonden gevierd te worden, wierden geofferd. Onze Schrijver verſtaat waarſchijnlijk door *Præcidanea* proeven van krietieke aanmerkingen. Dit behelzen ook inderdaad de werkjes, waar aan hij dien titel gegeven heeft. Zijne aanmerkingen zijn geleerd en teſſens oirdeelkundig.

6. *Præcidanea pro* AULO ALBIO TIBULLO. *Antv.* 1582. 16*mo*.

7. *Schediasma ſuccidaneum, nuperis ad* TIBULLUM *Præcidaneis addendum. Ejusdem ad familiarem quandam* GERARDI FALKENBURGII *Epiſtolam reſponſio.* GER. FALKENBURGII *Epigrammata quædam Græca. Antv.* 1582. 16*mo*. Het antwoord van FALKENBERG bevat verbeteringen en aanmerkingen over TIBULLUS en PROPERTIUS.

8. *Pro Satyrico* PETRONII *Arbitrii, viri Conſularis, Præcidaneorum libri tres. Lugd. Bat.* 1583. *in* 12*mo*. Verſcheidenemalen herdrukt.

9. *Epodon ex puris Jambis libri duo. Antv.* 1584. 8*vo*.

10. *Odarum Britannicarum liber, ad Divam* ELISABETHAM, *Britanniarum, Franciæ, Hiberniæque Reginam.* Et JANI DOUSÆ *filii, Britannicorum Carminum Sylva. Lugd. Bat.* 1586. 4*to*.

II.

11. *Elegiarum libri duo: Epigrammatum liber unus, cum* JUSTI LIPSII *aliorumque ad eumdem Carminibus. Lugd. Bat.* 1586. *in* 4*to.*

12. *Centurionatus, ſive Plautinarum explanationum libri* IV; *in quibus præter* PLAUTUM, *multa Veterum Scriptorum loca, Poëtarum inprimis, corriguntur, illuſtrantur, explicantur. Lugd. Bat.* 1587. 16*mo.* 1600. 1602.

13. *Epiſtolæ Apologeticæ duæ: prima, de prolata Annalium Suorum editione: ſecunda, pro Prætore Nortvicano, Peregrinitatis in Batavis reo, cauſæ dictionem complectitur. Leidæ* 1593. 4*to.*

14. *Annales rerum, a primis Hollandiæ Comitibus per* CCCXLVI *annos geſtarum, in unum metricæ Hiſtoriæ corpus, Libris X. redacti: a* JANO DOUSA *filio inchoati, & a* JANO DOUSA *patre recogniti, & perducti ad annum* CIↃ.C.XX. *Item proſa oratione. Hagæ Comit.* 1599. 4*to.* It. *Lugd. Bat.* 1604. 4*to.* It. *in proſa*, enkel onder dezen tijtel: *De Hollandorum Republica & rebus geſtis Commentarii* HUGONIS GROTII, JANI DOUSÆ *patris*, JANI DOUSÆ *filii. Lugd. Bat.* 1617. *in* 4*to.*

15. *Echo, ſive Luſus Imaginis jocoſæ, quibus titulus Halcedonia. Alia quædam quorum indicem ſequens pagina repræſentabit. Omnia recens nunc primum edita. Hagæ* 1603. 4*to.*

16. *Poëmata pleraque ſelecta;* PETRUS SCRIVERIUS *edidit. Accedunt* JOSEPHI SCALIGERI, JUSTI LIPSII, *aliorumque ad* DOUSAM *Carmina. Lugd. Bat.* 1609. 8*vo.*

17. *Elegia ad* HUGONEM GROTIUM, *de Oppidis Hollandiæ, eorumque præcipuis ingeniis. Lugd. Bat.* 1619. 4*to.*

18. *Poetæ Satyrici minores, de corrupto Reipublicæ Statu:* SULPICIA, VALERIUS CATO *& Anonymus, de Lite. cum* JANI DOUSÆ, *&* GASPARIS BARTHII *Commentariis*, MARC. ZUER. BOXHORNIUS *recenſuit, &c. Lugd. Bat.* 1632. 16*mo.* SULPICIA eene Romeinſe dame, de huisvrouwe van CALANUS, leefde omtrent het einde van de eerſte eeuw, men heeft van haar een latijns Digtſtuk tegens den Keizer DOMITIAAN, die de Wijsgeeren uit *Rome* verbannen hadt. VALERIUS CATO was een Digter uit *Narbonneesch Gallië* herkomſtig, die te *Rome* leſſen over de Spraakkonst gaf, alwaar hij grotelijks behoef-

tig in een grijzen ouderdom ſtierf, omtrent 30 jaren voor de geboorte van den Heiland. Zijn ſtuk, getijtelt: *Diræ in Batavum fluvium*, is een hekelſchrift dat hij vervaardigde toen hij zijn vaderland en minnares verliet. Men vindt het dikwils gedrukt bij de *Catalecten* van VIRGILIUS. KRISTOFFEL ARNOLDI gaf het afzonderlijk in 't licht met geleerde uitleggingen. *Lugd. Bat.* 1652. 16mo. Het ſtuk *de Lite*, 't welk BOXHORN verkeerdelijk als een voortbrengzel der Oudheid heeft aangezien, is men aan 't vernuft van den Kanceliet M. DE L'HOPITAL verſchuldigd.

19. Daar zijn drie Brieven van DOUSA in de *Epiſtolæ ab ill. & claris Viris ſcriptæ*, van GABBEMA. *Harl.* 1664. 12mo. De beide eerſten zijn gerigt aan LAMB. VAN DER BURCH, waarin hij over de oude *Hollandſe* Geſchiedſchrijvers handelt, hem teſſens bedankende voor dat hij 'er hem eenigen heeft medegedeeld; voorts loopt de tweede over de geſchiedenis van *Savoijen* door VAN DER BURCH ſamengeſteld. De derde, aan zijnen zoon JOHAN, handelt over de moeijelijkheden die hij heeft ondergaan, ter gelegenheid van het overbrengen eener Bibliotheek uit *'s Hage* naar de Akademie te *Leijden*.

20. In de grote Verzameling van P. BURMAN, onder den tijtel van *Sylloge Epiſtolarum a Viris illuſtribus ſcriptarum &c. Lugd. Bat.* 1727. *V. Vol. in* 4to. ontmoet men vier Brieven van DOUSA aan LIPSIUS geſchreven, benevens de antwoorden van dezen. Deze Brieven zijn gedagtekend *Leijden* en *Utrecht* in 1591. Zij hebben tot onderwerp het vertrek van LIPSIUS, die de Akademie van *Leijden* hadt verlaten enz.

21. Ook zijn 'er Brieven van DOUSA in THOMÆ CRENII *Animadv. Philologicæ & Hiſtoricæ in varios Authores & editiones. Accesſerunt Epiſtolæ* DAN HEINSII, JANI DOUSÆ, ABR. ORTELII, CAR. SIGONII, GUILIEL. CAMDENI, JOAN. ROSINI, *& aliorum, hactenus ineditæ. Amſt.* 1711. 12mo. in verſcheidene delen.

22. Nog heeft JANUS DOUSA eenige nagelatene Werkjes van LUKAS FRUYTIERS, in 't licht gegeven. Als mede de *Batavia* van ADR. JUNIUS. *Lugd. Bat.* 1588. *in* 4to. Hij heeft de

de hand geleend tot de uitgaven der *Inſcriptien*, door MARTINUS SMETIUS verzameld. *Lugd. Bat.* 1588, *in folio.* Eindelijk, hadt hij geſchetst *Præſidanea in* JUVENALEM, eenige delen *Latijnſe Brieven* geſchreven; en verzameld: *Fragmenta omnia veterum Oratorum, Poëtarum, & Hiſtoricorum.* —— MEURSII, *Athen. Batavæ*, p. 88--91. FR. SWEERTII, *Athen. Belgicæ*, p. 379, 380. TOB. MAGYRUS, *Eponymolog. in* Voce. POPE BLOUNT, *Cenſura Celebr. Auth.* p. 824--826. MORHOFIUS, *Polyhiſtor.* Tom. I. p. 1066. CRENII, *Animadv. Philol.* Part. V. p. 149--152. Part. IX. p. 120--125. G. KRANTZIUS, *ad* CONRINGIUM, Sæc. XVII. p. 229. SCALIGER, *in Scaligerana ſecund.* Voce. Jo. FABRICII, *Hiſtor. Biblioth.* Part. III. p. 465. MENCKENII, *Bibl. doctorum Medicum*, p. 173--177. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 546, 547. F. G. FREYTAG, *Apparatus Litterarius.* Tom. III. p. 631--633. *Catal. Bibl.* BUNAV. Tom. I. Vol. II. p. 1309. P. A. CREVENNÆ, *Catalogus*, Vol. III. p. 307, 308. C. SAXI, *Onom. liter.* Pars III. p. 446, 447. 653. NICERON, *Mem. des Hommes illuſtr.* Tom. XVIII. p. 195--203. BAILLET, *Jug. des Savans.* Tom. II. p. 191. Tom. IV. p. 142, 143. Tom. V. p. 51, 52. MORERI, *Dictionn. ed. de* 1740. Lett. D. p. 139. PAQUOT, *Mem. liter.* Tom. XVI. p. 205. 227. G. BRANDT, *Hiſt. der Reform.* II. D. bl. 49. J. W. TE WATER, *Hiſt. van 't Verbond der Edelen*, II. D. bl. 333--337. III. D. bl. 510--513. IV. D. bl. 337--339.

DOES (JOHAN VAN DER), oudſte zoon van den voorgaanden, is geboren te *Noordwijk* of te *Leijden*, den 16 januarij 1571. Zijn vader droeg de grootſte zorg voor het wel beſtieren van zijn opvoeding, en zulks gevoegd bij de ſmaak welke die jongeling voor het ſtudeeren hadt, bragt te wege, dat hij wel dra ervaren wierdt in de latijnſe, griekſe en hebreeuwſe talen, ook in de matheſis, in de oudheden en in het Romeinſe regt. Door middel van deze kundigheden en den invloed dien zijn vader hadt verkregen, wierdt hij vroegtijdig aangeſteld tot *Preceptor* of Leermeester van FREDERIK HENDRIK van *Naſſau*, bij wien hij twee jaren in *'s Hage* woonde. Zijn vader

in het jaar 1591 aldaar zijnde komen wonen, bezorgde hem de bediening van Bibliothekaris der Hogeſchool van *Leijden*, die hij zelv tot dien tijd toe hadt vervuld. De jonge Dousa ſtondt die af in 1594 ten behoeve van Petrus Bertius. In het zelvde jaar vertrok hij met zijne broeders Georg en Steven naar *Duitsland*, en ſtond gereed om naar *Holland* te rug te keren, wanneer hij in het begin van april van 't jaar 1596, te *Frankfort* bij toeval Filips du Plessis Mornay den zoon, ontmoette, die met drangredenen hem wist te bewegen, om eene reis naar *Polen* in zijn gezelſchap te ondernemen; zij reisden door *Bohemen*, en kwamen op den 22ſten te *Breslauw*, en voorts te *Krakouw*, alwaar Dousa zijn reisgezel verliet, en zig te *Dantzig* aan boord van een ſchip begaf, dat zeilvaardig naar *Holland* gereed lag. Hij kwam in zijn vaderland te rug, aangedaan door een borstkwaal, die hem den 21 december van dat jaar in het graf rukte, nog geen 26 jaren bereikt hebbende. Hij wierdt in *den Haag* begraven, met dit graffchrift:

D. S.
J. Dousa Jani Fil. Hic
Cubat qui vixit Ann.
XXV. Menses XI. Dies IV.

Ik heb reeds gezegd, dat zijn vader hem hartelijk betreurde, en op zijn dood twee digtſtukken vervaardigde onder den titel van *Manes Douſiani*. In een daar van zegt hij:

Per omne disciplinæ, & artium genus
Vagatus, ipſa ad aſtra menſus eſt viam:
Bonæque mentis attigit Sacraria,
Jugum S pra bicorne; quæ levi tamen
Huic labore conſtitere ſingula.
Referre numquid idiomata hic opus
Latina, Græca, Hebræa, Tuſca, Gallica,
Et Angla? quæ ille, nata ceu domi forent,
Et enarrare promtus, & loqui probè,
Suopte marte & arte doctus omnia?

Kris-

KRISTOFFEL COLERUS, Hoogleraar in de regten te *Altorf*, deedt zijne loffpraak, in eene redevoering, welke hij in die Akademie uitfprak. CASAUBONUS in *Ep.* 446. zegt: dat onder de jonge lieden welke zig aan het beoffenen der fraije Letteren toewijdden, hij 'er geenen kende, dien hij gelijk kost ftellen met JANUS DOUSA den zoon. Daar is van hem in druk:

1. *Britannicorum Carminum Sylva.* 1586. Zie het vorige Art. *n.* 10.

2. *Rerum Cœleſtium: in laudem Umbræ Declamatio, & Carmen: una cum aliquot Poëmatiis. Quibus addita ſunt* CLAUDII PONTOSI *Orationes funebres in obitus aliquot Animalium; interprete* GUILIELMO CANTERO *Lugd. Bat.* 1591. 12*mo.*

3. CATULLUS, TIBULLUS, & PROPERTIUS. Zie het vorige Art. *n.* 5.

4. *Spicilegium in* PETRONII *Arbitri Satyricon. Lugd. Bat.* 1594. 12*mo.* en vervolgens verfcheidenemalen herdrukt.

5. *Annales Hollandiæ.* Zie het vorige Art. *n.* 14.

6. JANI DOUSÆ *filii Poëmata, olim a Patre collecta, nunc ab Amicis edita. Lugd. Bat.* 1607. 12*mo. It. Edente* GUILIELMO RABO. *Roterod.* 1704. 8*vo.*

7. Daar zijn twee Latijnfe Brieven van JANUS DOUSA den zoon in de *Epiſtolæ ab ill. & cl. viris* van GABBEMA, p. 335, 340. De eene aan JANUS GRUTERUS, gedagtekend *Frankfort* den 7 april 1596: de tweede aan DOUSA den vader, gedagtekend *Breslauw* den 26 junij daar op volgende. Ook is 'er een aan DOMINIKUS BAUDIUS, uit *Leijden* gefchreven den 2 feptember 1591, in de *Comment. Philol. & Hiſtor.* van CRENIUS, Part. II. pag. 125, 126. Zeven aan JUSTUS LIPSIUS gezonden, en gedagtekend uit die zelvde ftad; de eerfte van 26 meij 1591, en de laatfte van 20 januarij 1592, in de *Sylloge Epiſt.* van P. BURMAN. Tom. I. p. 226--235. DOUSA fpreekt 'er in van zijne werken, en betuigt zijn leedwezen dat LIPSIUS *Leijden* heeft verlaten. Twee anderen, zijn 'er eindelijk van hem aan WILLEM CAMDEN, in de Brieven-verzameling van dezen laatften. *Lond.* 1691. 4*to.* —— MEURSII, *Athenæ Batavæ*, pag. 151--153. FR. SWERTII, *Athenæ*

Bel.

Belgicæ, p. 378, 379. TOB. MAGIRI, *Eponymolog.* Voce. POPE BLOUNT, *Cenſura celebr. Auth.* p. 875--877. CRENII, *Animadv. Philol.* Part. VIII. p. 16--24. Part. IX. p. 125. VAL. ANDREAS, *Bibl. Belg.* p. 438. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 547. *Catal. Biblioth.* BUNAV. Tom. I. Vol. II. p. 1209. C. SAXI, *Onom. liter.* Pars IV. p. 11, 12. NICERON, *Mem. des Hommes illuſtr.* Tom. XVIII. p. 203--206. BAILLET, *Jug. des Savans*, Tom. II. p. 185. A. TEISSIER, *Eloge des Savans.* PAQUOT, *Mem. liter.* Tom. XVI. p. 227--233. S. v. LEEUWEN, *Batav. illuſtr.* p. 932.

DOES (SIMON VAN DER), Konſtſchilder, een zoon van JAKOB VAN DER DOES den ouden, wierdt geboren te *Amſteldam* in het jaar 1653, en oefende zig in denzelvden trant van ſchilderen als zijn vader, dat is naar de manier van NETSCHER, en woonde in *den Haag* bij zijn moeij.

Ten einde een proef te nemen hoe ver hij in ſtaat was op zijn eigen wieken te drijven, ging hij eerst een wijl naar *Frieſland* wonen, vervolgens naar *Engeland*, daar hij egter maar een jaar toefde, doordien zijne konſt 'er geene opgang maakte. Toen ging hij naar *Bruſſel*, verbleef daar eenigen tijd, en toog vervolgens naar *Antwerpen*, in welke beide ſteden hij veel pourtraitten heeft geſchilderd, ten laatſten zogt hij *den Haag* weder op, en vestigde aldaar zijne woonplaats.

Den ouderdom van 36 jaren bereikt hebbende, begaf hij zig in 't huwelijk, doch meer zijne drifen dan het geluk zijnes levens raadplegende, huwde hij een meisje dat een ſchoon uiterlijk hadt, doch weinig deugden bezat, en inzonderheid zeer verkwistende van aart was; zulks vergalde zijn leven, en maakte dat met welk een vlijt hij ook ſchilderde, eene duurzame behoeftigheid in zijnen ſtalp woonde. Na dat deze huisplaag alles, gereed en ongereed hadt doorgebragt, nam zij door den dood afſcheid van hem, een menigte ſchulden nalatende, zo dat SIMON zig in een droevige gelteldheid bevondt; zijne goede vrienden kregen deernis met zijn toeſtand en bezorgden hem door hunne voorſpraak, een verblijf in het gasthuis agter de

de Hal in *'s Hage*, doch de levenswijze ſtond hem hier niet aan, want na dat hij 'er twee of drie jaren geſleten hadt, liep hij 'er uit, ging weder naar *Antwerpen*, daar hij voor de Konſtkopers alias keelbeulen, ſchilderde, en denkelijk ook in die ſtad geſtorven is. —— A. HOUBRAKEN, *Schouwburg*, III. D. bl. 326, 327. WEYERMAN, *Leven der Schilders*, III. D. bl. 166--168. Allgem. Kunſtl. Lexicon. 1779. ſ. 203.

DOEVEREN (GUALTHERUS VAN), Hoogleraar in de Geneeskunde te *Leijden*, wierdt den 16 november 1730 te *Filippine* in het toenmalig *Staats-Vlaanderen*, alwaar zijn vader ANTHONY VAN DOEVEREN, de post van Inſpecteur der Dijken en teſſens die van Direkteur der zeewerken bekleedde, geboren. Hij oeffende zig van der jeugd af aan in de Natuurkunde, en in de onderſcheidene takken der Geneeskonst, zo te *Leijden* als te *Parijs*. Aan het eerstgemelde Hogeſchool ontving hij hier toe de lesſen van den vermaarden MUSSCHENBROEK, de beide ALBINUSSEN, GAUBIUS, VAN ROOYEN, en WINTER, de onmiddelijke opvolgers van BOERHAVE en RUYSCH; en te *Parijs*, die van NOLLET, FERREIN, ASTRUC, PETIT en LEVRET.

Ten jare 1753 naar zijn vaderland te rug gekeerd, verwierf hij, op den 29 oktober, den graad van Doktor in de Geneeskunde, bij de Univerſiteit te *Leijden*, bij welke gelegenheid hij eene latijnſe Verhandeling over *de Wormen, die in 's Menſchen ingewanden voorkomen*, openlijk verdedigde en in 't licht gaf; welk ſtuk in 1764 in de franſe taal wierdt overgezet, gelijk 'er ook eene hoogduitſe vertaling van voor handen is.

Zig vervolgens aan de praktijk der Geneeskunde overgevende, ſlaagde hij hier in zeer gelukkig, en hij trok wel dra, uit hoofde van zijne ſchranderheid en ongemene bekwaamheid, de aandagt van deskundigen zo zeer tot zig, dat die van *Groningen*, in 't volgend jaar, hem het Hoogleraarſchap in de Ontleed- en Heelkunde, aan de Hogeſchool aldaar, aanboden; welke post hij op den 11 junij van dat zelvde jaar open-

openlijk aanvaardde, onder het houden ener latijnſe Inwijdings-Rede: *de Imprudenti ratiocinio ex obſervationibus & experimentis Medicis.*

In dezen post gedroeg VAN DOEVEREN zig met zo veel lofs, en gaf van tijd tot tijd zulke verdere doorſlaande blijken van zijne Geneeskundige talenten, dat Curateuren van 's Lands Hogeſchool te *Leijden*, in den jare 1771, bij het overlijden van den Hoogleraar B. S. ALBINUS, hem tot gewoon Hoogleraar in de beſchouwende en praktikale Geneeskonst, een post wel eer door den onſterfelijken BOERHAVE met zo veel roem bekleed, verkoren; gelijk hij dan ook deze beroeping aannemende, op den 6 meij van dat jaar, zijne intrede als zodanig deedt, met ene Redevoering: *de Recentiorum inventis Medicinam hodiernam Veteri præſtantiorem reddentibus*; waarin hij na een fraije ſchets gegeven te hebben van de aloude Geneeskunde, nevens hare verſchillende ſtaten en voortgangen in volgende tijden, aanwees, hoe zeer de ontdekkingen der Hedendaagſen deze heilzame konst in alle hare delen, toegelicht en volmaakt hebben. Zijnde deze Redevoering, gelijk ook de vorigen, in gr. 4to. door den druk gemeen gemaakt.

In het daar aan volgende jaar, wierdt hem door *Leijdens* Regering, het Voorzitterſchap bij het Heel- en Vroedkundig Kollegie opgedragen.

Ongemeen gelukkig ſlaagde de Heer VAN DOEVEREN in de inënting der Kinderpokjes, van welke behandeling hij een groot voorſtander was, en waar van hij, in verſcheidene zijner Redevoeringen, met veel ophefs, als een der fraijſte ontdekkingen van de hedendaagſe Geneeskunde ſprak; 't welk ook den Heer JAKOB DE RHOER gelegenheid gaf, hem in 1771 enige latijnſe digtregels op te dragen: *Pro felici Variolarum inſitione inter Groninganos ab ipſo deſcripta & nuper ex cathedra Leydenſi laudata.* Hij verrigtte deze konstbewerking, onder meer anderen, ook aan de kinderen van den Prins Erfſtadhouder, wordende vervolgens tot Geneesheer der jonge Prinſſen benoemd, gelijk hij ook, na het overlijden van den Heer

GAU-

GAUBIUS, diens opvolger, als Lijfartz des Stadhouders zelven wierdt.

Dan wel dra zag hij den loop van zijnen voorſpoed geſtuit, door een onheil, dat hem al het zoet en aangename daar van benam. Eene tederbeminde Egtgenote ontviel hem door den dood, en dompelde hem in eene droefheid, welke hem, zedert bij mangel ener deelgenote van zijn geluk, geheel onverſchillig maakte, voor al wat uiterlijke eer, algemene toejuiching en voorſpoed, hem verder kon opleveren. Slegts weinig tijds, kon hij zijn overleden Huisvrouw betreuren, de toevallen van jicht, waar aan hij dikwils onderhevig was, vermenigvuldigden, na haar dood, en plaatſten zig eindelijk in het hoofd; 't geen hem op den laatſten dag des jaars 1783, in den ouderdom van 53 jaren, aan eene beroerte deedt overlijden, nalatende drie zoons; ANTHONY JAKOB, die in het jaar 1789, met veel roem tot Med. Doktor te *Leijden* wierdt gepromoveerd, alwaar hij zedert, de praktijk dier konst met lof beöeffend; KORNELIS ÆMILIUS, en JOHANNES ARNOLDUS.

De Hoogleraar VAN DOEVEREN droeg, gedurende zijn allezins nuttig leven, een ongemeen vluggen en werkzamen geest om in een zwak lighaam, 't welk van zijne kindsheid af, door een reeks van ongemakken, ondermijnd was geworden. Hij bezat, bij eene grote mate van ſchranderheid, eene juiste klaarheid van denkbeelden, welke men ſlegts zeldzaam ontmoet; niet minder muntte hij uit in zijne nette en geregelde manier van werken.

Als Geneesheer hadt hij zo wel de achting van 't algemeen, als het vertrouwen van zijne Ambtgenoten; die hem, in gevallen van ziekte, altijd te hulp riepen. De Hoogleraar BURMAN uit eene heete koorts herſteld zijnde, gedurende welke ziekte VAN DOEVEREN hem als Artz bediende, ſprak hem met deze woorden toe, welke zedert dikwils van hem herhaald wierden: *Quod vivam, quod vigeam, hoc*, DOEVERENE, *tuum est.*

Onder zijne vrienden, die velen waren, bekleedde de Hr. LORRY een der eerſte plaatzen; waar toe eene overeenkomst zo van ſtudie als ſmaak bijzondere aanleiding ſchijnt gegeven

te

te hebben. Eene aanhoudende en ongemene vertrouwelijke briefwisseling tusſen deze beiden, leverde hier van telkens blijken op.

De Heer VAN DOEVEREN, ſchoon gants niet verkwistende van aart, ſpaarde egter geen geld ten behoeve der wetenſchappen en konſten. Zijne Boekerij was talrijk en uitgezogt, en zijne fraije verzameling van Delfiloſſen en Anatomiſe præparaten, welke thans een voornaam gedeelte uitmaakt van het Kabinet aan de Univerſiteit te *Leijden*, lokte de nieuwsgierigheid der Reizigers.

Verſcheidene uit- en inlandſe Geleerde Maatſchappijen hadden hem van tijd tot tijd het lidmaatſchap bij dezelven opgedragen; gelijk die van *Haarlem* in 1766; van *Rotterdam* in 1771; het Genootſchap van *Vliſſingen* in 1773; dat der Natuuronderzoekeren te *Berlijn*, in 1776; de Koninglijke Maatſchappij der Geneeskunde te *Parijs* in 1777; de Maatſchappij van Landbouw te *Amſteldam* in 1777; het *Utrechts* Provintiaal Genootſchap in 1779; en, de Geneeskundige Maatſchappij te *Edinburg* in 1780.

Behalven de boven reeds gemelde Akademiſe Verhandelingen en Redevoeringen, zijn ook nog de volgende werken van den Heer VAN DOEVEREN door den druk gemeen gemaakt, als: 1. *Sermo Academicus de erroribus Medicorum, ſua utilitate non carentibus.* 2. *Sermo Academicus de Sanitatis Groninganorum præſidiis ex urbis naturali hiſtoria derivandis*; beiden ter gelegenheid van het nederleggen van den post als Rektor te *Groningen*, uitgeſproken, en aldaar in 1762 en 1770 in 4to. gedrukt; zijnde de laatſte door den Heer MATTHIAS VAN GLUNS, thans Hoogleraar te *Utrecht*, in het nederduits vertaald, en ten jare 1771 te *Groningen* in 8vo. gedrukt. 3. *Specimen Obſervationum Academicarum, ad Monſtrorum hiſtoriam, anatomen, pathologiam & artem obſtetriciam præcipue ſpectantium. Gron. & Lugd. Bat.* 1765. *in* 4to. 4. *Epiſtolæ ad Clariſſ.* ECHARD SANDIFORT, *de felici ſucceſſu inſtitutis Puerperarum, Groningæ inſtitutæ* 1770, *in* 8vo. *Primæ lineæ de cognoſcendis Mulierum morbis in uſus Academicos. Lugd. Bat.* 1775. Zedert op nieuw te *Leipzig* uitgege-

geven door J. Cz. Traugott Schlegel, 1786. *in* 8vo. 5. *Sermo Academicus, de remedio Morbo, ſive de malis quæ Hominibus a Remediis ſanandi cauſa adhibitis ſæpenumero accidere ſolent. Lugd. Bat.* 1779. 4to.

Wijders vindt men van hem in de *Verhandelingen van de Holl. Maatſchappij te Haarlem*, eene, over de *ware Kinderpokjes, die meer dan eenmalen den zelvden Mensch* aantasten; als mede in het I. Deel der *Verhand. van de Maatſchappij der Proefondervindelijke Wijsgeerte, te Rotterdam*, een *Vertoog over de Nieuwe manier van het doorſteken der Blaas, met proeven bevestigd.*

Allen, die de Lesſen van den Hr. van Doeveren mogten bijwonen, of die zijne ſchriften gelezen hebben; hadden wel gewenst, dat hij nog meer Werken in 't licht gegeven hadde; dan zijn zeggen was: „ Hij die de plaats van Boerhave be„ kleedt, moet ongemeen ſtreng wezen met opzigt tot het „ geen hij uitgeeft, en boven alles over zig zelven de wagt „ houden." —— *Eloge de feu Mr.* G. van Doeveren, *dans l'Hiſtoire de la Societé Royale de Medecine à Paris, des Années* 1782 & 1783. *Holl. Maatſchappij der Wetenſchappen te Haarlem*, XII. Deel, bl. 189 enz. *Alg. Konst- en Letterbode*, V. D. bl. 3, 4.

DOFFN (NIKLAAS), een *Nederlands* Schilder, van wiens penceel men een uitmuntend Pourtrait van de Keizerin Maria Theresia op der Staten-kamer te *Brusſel* pleeg te zien. —— *Voyage de Descamps.* Allgem. Kunſtler Lexicon. 1779. ſ. 203.

DOGEN (MATHYS), een niet onberoemd *Bataafs* Veldbouwmeester; heeft in druk uitgegeven: *l'Art des Fortifications. avec fig. Amſt.* 1658. *in folio.* —— J. F. Foppens, *Bibl. Belg.* p. 873.

DOKKUM (HERMANUS van), uit zeer aanzienlijke ouders in de Frieſe ſtad van dien naam geboren, was een man, die zig van der jeugd af aan, met groten roem in alle

beſchaafde wetenſchappen, en ook in de godgeleerdheid, oefſende; waar toe de natuur, als zijnde hij zeer welſprekend, mede het hare grotelijks toebragt. Eerst Priester te *Leeuwarden* zijnde, werdt hij naderhand tot Opperpastoor van *St. Vitus* aangeſteld; in welke waardigheid hij zig, met allen roem en lof, gedroeg. Gedurende zijn leven, in het jaar 1514, werden eenige van zijne ſchriften gedrukt, onder anderen eene Verklaring over de XVII eerſte Pſalmen. Met den XVIIIden bezig zijnde, begonden hem zijne verſtandige vermogens te begeven, en kort daarop volgde zijn dood. —— SUFFR. PETRI, *de Scriptorib. Friſiæ ult. edit.* p. 117, 118. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 474. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. XV. p. 170, 171.

DOKKUM (JOHANNES VAN), een ander Schrijver, uit een aanzienlijk geſlagt geſproten te *Dokkum*, omtrent 't laatst van de XVIde eeuw; volvoerde zijne letteroeffeningen te *Keulen*, verkreeg 'er de Doktorale waardigheid in beide de regten, en onderwees 'er langen tijd met roem die wetenſchap. Keizer KAREL DE V. maakte hem in 't jaar 1530 Raadsheer in de Keizerlijke Kamer die hij kort te voren te *Spiers* hadt opgerigt. Intuſſen wierdt hij door WILLEM, Hertog van *Kleve*, aangezogt, om een van zijn Raden te zijn. VAN DOKKUM nam de aanbieding van dien Vorst aan; egter onder voorwaarde, dat hij te *Keulen* zou kunnen blijven wonen, alwaar hij liever in de verkering met geleerde lieden zijn leven wilde ſlijten, dan dagelijks met Hovelingen om te gaan. VAN DOKKUM, een groot vriend van BUCHO, den oom van den beroemden VIGLIUS, geweest zijnde, huisveſtte deze laatſte eenigen tijd bij hem in 't jaar 1534. Voor 't overige bewees hij belangrijke dienſten aan zijn vaderland, waar van de beſtierders hem dikwerf raadpleegden in moeijelijke zaken, inzonderheid zedert dat *Friesland* de zoete kalmte des vredes genoot, na door gedurige oorlogen deerlijk beroerd te zijn geweest. Hij ſtierf in 1540 aan eene beſmettelijke ziekte, ongemeen betreurd door alle die genen welke hem gekend en met hem verkeerd had-

hadden. Hij heeft eenige regtsgeleerde Werkjes geſchreven, die men niet weet waar gebleven zijn. —— SUFFR. PETRI, p. 138-140. PAQUOT, *Mem. litter.* p. 171, 172.

DOLENDO (BARTEL), een Plaatſnijder, te *Leijden* geboren in 1580. Hij werkte naar B. SPRANGER en andere Meesters. Ook gaf hij leſſen in de Tekenkonst, hebbende de beroemde GERARD DOU, zijn eerſte onderwijs in die wetenſchap van hem ten jare 1620 genoten. —— BASAN, *Diction. des Graveurs, Paris.* 1767. 3. *Vol.* 8*vo.* Allg. Kunſtler Lexicon, ſ. 204.

DOLENDO (ZACHARIAS), broeder van BARTEL, ook een konſtig Plaatſnijder, van *Haarlem* geboortig, die veel in 't koper heeft geſneden naar CAVARRAGIO, SPRANGER, A. BLOEMART en anderen, was een Leerling van JAKOB DE GEEN. Groten lust betoonde hij voor de konst, en gaf alle hoop om een ervaren Meester daarin te worden, was zijne levenslamp niet zo vroegtijdig uitgeblust geworden, hebbende hij op een vrolijke partij door te veel ſpringen onder het danſen, of onmatig drinken, zig inwendig de long bezeerd, waarop een zware bloedſpuwing volgde, die na geen middelen willende luisteren, hem binnen kort in 't graf rukte. —— BASAN, *Dict. &c.* MANDER, *Leven der Schilders*, II. D. bl. 172, 173. Allgem. Kunſtler Lexicon/ ſ. 204.

DOMER (N.), een Landſchapſchilder, in *Holland* geboren. Van dezen Konſtenaar ontmoet men in de Kabinetten der lieſhebbers, zeer fraije met de pen getekende ſtukken, meestal franſe ſteden ten onderwerp hebbende. —— Allgem. Kunſtler Lexicon/ ſ. 204.

DOMSELAAR (TOBIAS VAN), Schrijver van het Ontroerde Nederland door de Wapenen des Konings van Frankrijk/ 't welk hij ingelast heeft in zijne Beſchrijving der ſtad *Amſteldam*, welk hij ten jare 1665, in een dik ſtuk in 4to., het licht deedt zien, en dat met groten haast ſamengeſteld en

gedrukt is; 't welk onder anderen is af te nemen, uit het, tot driemaal toe, herhaald begin der bladzijden van 't werk, die eerst van 1 tot 282, dan van 1 tot 312, en eindelijk van 1 tot 446 lopen: waar uit blijkt, dat tot dit Boek, ten minſten drie drukpersſen, op éénen tijd gebruikt zijn. De inhoud en verdeling van 't werk, toont ook, dat men 'er zeer mede gehaast heeft. Het beſtaat uit VI Boeken. Het *eerſte* vervat eene beſchrijving van *oud Amſtelland*, door ARN. MONTANUS, reeds te voren, opgeſteld, en in 't licht gegeven. In het *tweede*, vindt men de Hiſtorie der *Heren van Amſtel* tot op het jaar 1323, door DOMSELAAR zelven opgeſteld, en ook reeds te voren gedrukt. In het *derde*, wordt gehandeld van de gelegenheid, opkomst en verſcheiden vergrotingen der ſtad, tot op het jaar 1665. Het is in *drie* afdelingen onderſcheiden. De *eerſte*, die de ſtad tot op het jaar 1482 vertoont, is door DOMSELAAR ſamengeſteld; de *tweede* die hare gedaante en vergroting, tot op 't jaar 1585, aanwijst, door IZAAK COMMELYN; en de *derde*, waarin de beſchrijving der vergrotingen, tot op 't jaar 1665, gevolgd wordt, wederom door DOMSELAAR. In het *vierde* Boek, vindt men eene beſchrijving van de *oude en nieuwe Gebouwen der ſtad*, door IZAAK COMMELYN. Het *vijfde*, behelst eene beſchrijving der *Regeeringe*, die bijna geheellijk uit DAPPER ontleend is, hebbende DOMSELAAR alleen, daar bij eenige Keuren en geleerde Mannen gevoegd. En in het *zesde* en laatſte, wordt de Hiſtorie, die in het *tweede* Boek afgebroken was, door DOMSELAAR, tot op het jaar 1665, grotendeels woordelijk uit DAPPER en voorts meest uit AITZEMA, vervolgd. IZAAK COMMELYN hadt, tot de beſchrijving der oude Gebouwen, eenig gebruik gemaakt van Klooster- en andere ſchriften, die bij de Godshuizen, en voornamentlijk zo 't ſchijnt, in 't Nieuwezijds-Huiszitten-Huis, waar van hij Regent was, bewaard werden. Doch 't blijkt nergens, dat hij of DOMSELAAR toegang tot de ſtads Registers gehadt hebben. Dit ſtuk nu van DOMSELAAR, ſtrekte tot baſis van de Beſchrijving van *Amſteldam*, vervolgens in 't jaar 1694, door KASPER COMMELIN

in

in twee Delen in folio in 't licht gegeven. —— WAGEN., *Beſchr. van Amſt.* I. St. Voorr. bl. XXVI-XXX.

DONCK (ADRIAAN VAN DER), heeft uitgegeven eene Beſchrijving van Nieuw Nederland / alwaar hij toen zelv nog was, ten tweedenmaal gedrukt te *Amſteldam*, 1656. in 4to.

DONELLUS (HUIG) of DONEAU, geboren te *Chalons-ſur-Saone*, alwaar hij in 1527 het eerſte wereldslicht zag, is geſproten uit een aanzienlijk geſlagt, hebbende zijn vader verſcheidene bedieningen zo in het krijgs- als ſtaatswezen bekleed. HUIG wierdt vroegtijdig naar het kollegie gezonden, en hij begost zijne letterkundige oeffeningen met ongemenen vlijt; maar in handen van een meester vervallen zijnde, die hem op zekeren tijd ſtrengelijk mishandelde, vatte hij zodanigen weerzin tegen het leeren op, dat noch bedreigingen, noch liefkozingen in ſtaat waren, hem te bewegen om weer naar ſchool te gaan. Zijn vader trof egter door een zonderling middel, het doel om hem tot den letterarbeid te rug te brengen. Want een verkenshoeder langs zijn deur gaande, riep hij dien, en vroeg hem, of hij geen knegt nodig was, doordien hij een zoon hadt die niet leeren wilde, en welken hij hem wel tot dat einde wilde geven. De jonge DONELLUS, welke dagt dat het ernst was, wierdt zodanig verſchrikt over het voorſtel van zijnen vader, dat hij hem te voet viel, om vergiffenis badt, en beloofde dat hij zig voortaan met allen ijver aan de ſtudie zou toewijden. Na zijn eerſten letterloop te *Tourron* volvoerd te hebben, ging hij naar *Toulouſe* om 'er in de regten te ſtuderen, onder JOH. CORASIUS en ARNOUD FERRIER, die 'er met zulk een ongemenen roem die wetenſchap leeraarden, dat zij tot 4000 Studenten hadden, die hunne leſen hoorden. Intuſſen ſchepte DONELLUS geen behagen in hunne leerwijze, verliet, in 1551, *Toulouſe*, en toog naar *Bourges*, alwaar hij EGUINARD BARON en FRANS DUARENUS tot Meesters hadt, van welken beide hij de vriendſchap won; bovenal betoonde hem de laatstgenoemde eene bijzondere toegenegenheid, en bevorderde hem tot Doktor den 17 julij

van het zelvde jaar. De geleerde Redenvoering die hij bij deze gelegenheid deedt, ontmoet men in de werken van Donellus. De ſtads Regering, en de beroemde Michiel de l'Hopital waren zodanig in hun ſchik met den nieuwen Doktor, dat zij hem terſtond van eenen leerſtoel in de regten aan dit Hogeſchool voorzagen. Donellus onderwees die wetenſchap van dat tijdvak af aan met zijn beide Meesters, en hadt behalven die nog Hotomannus en Cujacius tot ambtgenoten. Doordien hij de leer van Calvyn aankleefde, hadt het weinig geſcheeld, of hij zou in 1572 mede een ſlagtoffer van de woede der *St. Bartels* nagt geworden zijn; dan eenige hoogduitſe jongelingen die zijne discipels waren, gaven hem een kleed van hun maakzel, en geleidden hem buiten de ſtad, beſloten hebbende, om hem tegens wie hem ook mogte aanranden te verdedigen; doch het kwam 'er niet toe; hij geraakte veilig uit de klauwen der woede, en kwam te *Lijons* van waar hij naar *Geneve* toog. Na een vrij lang verblijf in deze ſtad, beriep hem Frederik de III. Keurvorst van den *Paltz* te *Heidelberg*, alwaar hij gedurende eenige jaren als eerſte Hoogleraar in de regten, die wetenſchap leeraarde. Deez' Vorst die een ijverig aanhanger van Calvyns leer was, in 1576 geſtorven zijnde, wierdt door zijn zoon Lodewyk de IV. opgevolgd, die zo ſterk aan de *Augsburgſe Confeſſie* was verkleefd, dat hij volſtrekt wilde dat die door de Profeſſoren van dit Hogeſchool zou gevolgd worden. Hij verleende egter aan Donellus die 'er toen Rektor van was, de vrijheid om 'er te blijven; maar deze aanvaardde liever de voordelige aanbiedingen die hem namens de Beſtierders van de nieuw opgerigte Hogeſchool te *Leijden* gedaan wierden, en hij begaf 'er zig met zijn huisgezin in 1579 naar toe, alwaar hij met eene Hoogleraarplaats in de Regten wierdt voorzien, die hij met grote toejuiching vervulde. In 1583 bood men hem de zelvde waardigheid te *Altorf* aan; doch zijn inkomen te *Leijden* vermeerderd zijnde, verkoos hij aldaar te blijven. Dan, onvoorzigtig genoeg zijnde van in 1587 de partij van Leycester openlijk aan te kleven, en onder hevig vermoeden liggen-

gende, van de Schrijver enes eerrovenden ſchotſchrifts te zijn tegens de algemene Staten en de Magiſtraat van *Leijden*, en daarbij van Prins MAURITS kwaad geſproken te hebben, wierdt hij niet alleen van zijn post verlaten, maar hij kreeg teffens bevel om het land te ruimen; en zijn bediende EVERT BLANKAART overtuigd zijnde oproerige geſchriften verſpreid te hebben, wierdt uit de ſtad gejaagd. DONELLUS begaf zig toen naar *Duitsland*, alwaar hij niet lang ambteloos leefde, want de Regering van *Nuremberg* benoemde hem op zeer voordelige voorwaarden tot Hoogleraar in de regten te *Altorf*. Deze Akademie, die in 1576 geſtigt was, geraakte wel dra door hem in groot aanzien en roem: dan hij wierdt verhinderd om 'er al het nut aan toe te brengen dat hij wel gewenst hadt, doordien de dood hem op den 4 meij 1591 in het graf rukte, in het 64ſte jaar zijnes levens. Hij wierdt in de kerk te *Altorf* begraven, met dit graffchrift op den ſteen die hem bedekte, gebeiteld:

HUGO. DONELLUS. *Heduus. nulli. Jurisconſultorum. noſtri. ſeculi. ſecundus. in Galliis. initio. mox. inde. civili. bello. flagrante. ſecedere. coactus. Heidelbergæ. deinde. Lugduni Batavorum. denique. Altorphii. magna. cum. omnium. admiratione. et. concurſu. exterorum. jura. facundo. ore. docuit. Deo. et. hominibus. æque. carus. ſenio. tandem. confectus. vitæ. et. moleſtiarum. ſatur. pie. ac. placide. animam. Creatori. reddidit. anno. repar. ſal. hum.* M.D.XCI. *menſe. Maio. ætatis. ſuæ. anno.* LXIII. *cui. bene. merito. de. Academia. Altorfina. Scholarchæ. perennis. memoriæ. erga. H. M. P. C.*

Men vindt het pourtrait van DONELLUS in de *Athenæ Batavæ* van MEURSIUS, en een gedenkpenning ter zijner eere geſlagen, in het *Muſeum Mazzuchellianum*. Tom. I. Tab. XCV. p. 423. Hij was getrouwt in 1573, en zijn vrouw overleefde hem zonder kinderen na te laten.

Doordien DONELLUS zig ongemeen bekwaam zo wel in de ſchoone letteren als Regtsgeleerdheid hadt gemaakt, loste hij de waarheden van die netelige wetenſchap op met veel geleerd-

heid eff op eene beſchaafde wijze, en deedt in alle zijne werken het nuttige bij het aangename gepaard gaan, het welk inzonderheid geſchikt was, om den leeslust op te wekken en gaande te houden. Voornamelijk lei hij zig ook toe om ieder onderwerp op eenen leerſtelligen trant te onderwijzen, en alle regtskundige onderwerpen tot eene konst te brengen. Vooral houdt men in grote waarde het geen hij over de Testamenten en uiterſte willen heeft geſchreven. Hij hadt zulk een gelukkig en ſtalen geheugen, dat men wil, dat hij het gantſe lighaam van Romeinſe wetten, onder den tijtel van *Corpus Juris* bekend, van buiten kost. Eene zaak die men hem te regt als eene vlak aantijgde, die zijne overige uitmuntende hoedanigheden grotelijks taanden, was, de laageijverzugt die hij tegens CUJACIUS hadt opgevat, van welken kundigen man hij nimmer dan met veragting ſprak.

De werken van DONELLUS, welke gezamentlijk tuſſen de jaren 1762 tot 1770 in XI Delen in folio zijn in het licht gegeven, en door de bezorging van BARTEL FRANS PELLEGRINI Regtsgeleerde te *Piſa*, te *Napels* zijn gedrukt, beſtaan uit de volgende:

1. *In titulum de Uſuris in Pandectis, & ſequentem Commentarius, ordine hæc capita Juris complectens: in Tit. Pandectarum de Uſuris & Nautico fœnore: de Fructibus, cauſſa, & acceſſionibus: de Mora. Paris* 1556. 4*to*. It. *nunc recens auctus & recognitus. Ad* MICH. HOSPITALEM. *Ejusdem in tres libros Pandectarum, viceſimum, viceſimum primum, & viceſimum ſecundum, Commentarii, ad* RENATUM CRISPINUM, *in Britannia minore Senatorem. Lugd.* 1558. 4*to*. De Tijtels in dit tweede werk verhandeld en opgehelderd, zijn: *de Pignoribus & Hypothecis, de Ædilitio edicto, de Evictionibus & duplæ Stipulatione, de Probationibus, de fide Inſtrumentorum, de Teſtibus*. De opdragt aan MICHIEL DE L'HOPITAL, toen ter tijd Preſident van de Rekenkamer, is gedagteekend den 1 januarij 1556; en die aan REINIER CRISPIN, van den 1 junij 1558.

2. *Ad legem* JUSTINIANI *de Sententiis, quæ pro eo quod intereſt pro-*

proferuntur, ſive, de eo quod intereſt, liber. Paris 1556. *in* 4to. Verſcheidenemalen herdrukt zo in 4to. als 8vo.

3. *Commentarius ad Tit. Digeſtorum de Rebus dubiis. Biturig.* 1571. 8*vo.* It. *Antv.* 1584. 8*vo.*

4. *Commentarius ad Tit. Codicis de Pactis & Tranſactionibus. Biturig.* 1572. 8*vo.* Meermalen herdrukt.

5. ZACHARIÆ FURSTNERI, *Defenſio pro juſto & innocente tot millium animorum ſanguine in Gallia effuſo adverſus* MONTLUCII *calumnias.* 1573. 8*vo.* De berugte JAN DE MONTLUC, Biſchop van *Valence*, hadt dit zelvde jaar in 't licht gegeven: *Defenſio pro illuſtriſſimo* Andium *Duce* (zedert HENDRIK DE III.) *adverſus calumnias quorundam. in* 8*vo.* Zijn toeleg in dit ſtuk was, om de gruwelijke moorderijen van *St. Bartels* nagt te verontſchuldigen. Tot wederlegging nu hier van, gaf DONELLUS het bovenſtaande ſtuk in druk. CUJACIUS ſtelde hem tegens: *Præſcriptio pro* MONTLUCIO, *Epiſcopo Valentino, adverſus libellum editum ſub falſo nomine* ZACHARIÆ FURSTNERI. *Antv.* 1574. 8*vo.* Zonder naam van Schrijver.

6. *Commentarius ad Tit. Digeſtorum de Præſcriptis verbis, & in factum actionibus. Heidelb.* 1574. 8*vo.* Meer dan eens herdrukt.

7. *Commentarius ad Tit. Inſtitutionum de Actionibus. Antv.* 1581. 8*vo.* Veelmalen naderhand uitgegeven.

8. *Commentarii ad Titulos Digeſtorum . . . de Rebus creditis, Si certum petatur, & de Condictione. De Jurejurando. De in litem Jurando. De Condictione triticaria. De Eo quod certo loco dare oportet. Antv.* 1582. *folio.* Opgedragen aan Prins WILLEM DEN I. door een brief van den 1 julij 1581.

9. *Commentarii ad Codicis* JUSTINIANEI *partes eas, quas ſequens pagina indicabit. Lugd. Bat.* 1587. *folio.* Opgedragen aan de Regeering van *Nuremberg* door een brief uit *Leijden* geſchreven den 2 januarij 1587. Deze Verklaring loopt over de Tijtels van het II. boek van het *Codex: de Edendo, de in Jus vocando, de Pactis, de Tranſactionibus.* De verklaring over deze beide laatſten hadden reeds het licht gezien; zie N°. 4., maar zij is hier verbeterd en vermeerderd: *de Præſcriptis verbis et in*

factum actionibus. Ad Leges Cod. L. filium, quem, famil. ercisc., L. II. de resc. vend., L. precibus, de imp. et aliis Subst. Auth. non licet et Auth. ex caussa, de lib præt. vel exher., L. eam quam de fideicom., L. si unquam. de revoc. don., ad lib. VIII. Codicis.

10. *Commentariorum Juris Civilis libri XXVIII, in quibus Jus Civile universum singulari artificio atque doctrina explicatur*, SCIPIO GENTILIS *J. C. recensuit, edidit, posteriores etiam libros supplevit. Francof.* 1595. *in folio.* Verscheidenemalen naderhand herdrukt. Men vindt in deze Verzameling eene nette en leerstellige verklaring van het gehele Burger- en Leenregt. DONELLUS haalt geene uitleggingen van anderen aan; maar hij voegt in de zijnen, de wetten, waarop hij zijne verklaringen grondt. BEYER zegt, dat aan hem geen werk over het *Romeinse Regt* bekend is, waar aan hij boven dit de voorkeur kan geven; en dat 't geen het meest heeft toegebragt om de *Partitiones* van VINNIUS in achting te brengen, enkel moet toegeschreven worden, dat hij veel gebruik van DONELLUS heeft gemaakt. OSWALD HILLIGER, Hoogleraar in de regten te *Jena*, in 1619 gestorven, heeft uitgegeven: DONELLUS *enucleatus, sive Commentarii* DONELLI *in Compendium redacti, ut verum nucleum contineant. Accesserunt notata, quibus seorsim partim, quæ* DONELLO *omissa, supplentur, partim aliorum idem cum illo vel diversum sentientium rationes expenduntur etc. Jenæ* 1611. *4to.* It. *Lugd* 1619. *folio.* It. *Antv.* 1642. *folio.* Deze verkorter brengt hier een gantsen drom aanhalingen te berde van hedendaagse Regtsgeleerden, die door DONELLUS met opzet uit zijne opheldering verbannen waren.

11. *Commentarius ad Tit. Digestorum de Verborum obligationibus. Francof.* 1599. *folio.*

12. HUGON. DONELLI *Jurisconsl., Opuscula postuma; et aliorum quædam. Ex Bibliotheca* SCIP. GENTILIS *Jurisc. Hanov.* 1624. 12*mo.* Hier in ontmoet men de verklaringen van DONELLUS over de 34, 35 en 36ste Tijtels, des IIden Boeks van het *Codex*, en over de 9--20ste en 38ste Tijtels van het VIde Boek, als mede over de wet GALLUS, *Digest. de Liber. et Postlim.* twee Raadgevingen, vier Brieven van den zelvden,

en

en drie welke aan hem zijn geſchreven door ALBERT GENTILIS, MICHIEL DE L'HOPITAL, en PIETER DU FAUR: twee Brieven van eenen Regtsgeleerden te *Bourges* aan een Vorst: eene Redevoering van CUJACIUS over een Doktoraat: die van DUARENUS over de promotie van DONELLUS: de Lijkrede over dezen uitgeſproken door SCIPIO GENTILIS: verſcheidene Lijkzangen over den dood van DONELLUS.

13. *Commentarii abſolutiſſimi ad II. III. IV. VI. et VIII. Libros Codicis* JUSTINIANEI, *Tit. V. Lib. XIX. de Præſcript. verbis, et Tit. Lib. XXV. Digest. de Verborum obligationibus; maxima feré ex parte posthumi, minima vivo patre nati. A* JACOBO SCHEGKIO, JAC. SCHEGKII *nepote, Profeſsore Academiæ Tubingenſis, Auditore* DONELLI *attentiſsimo, primum in uſum Juriſprudentiæ Studioſorum publicati, nunc vero correcti et emaculati excuſi. Cum Indice duplici, uno antiquæ, altero novæ editioni congruente. Francof.* 1622. *folio.* —— SCIP. GENTILIS, *Orat. in obitum etc.* MEURSII, *Athenæ Batavæ*, p. 131--133. BEYER, *Auctorum Jurid. notit. Specim. II. pag.* 110--116. CONRINGIUS, Sæc. XVI. *cum notis* KRANTZII. p. 166. TOB. MAGIR., *Epynomol.* Voce. MORHOFIUS, *Polyhiſt.* Tom. II. p. 584. PETR. BURMANNUS, *major, ad Syllogen. Epistol.* Tom. I. p. 35 & 45, 46. *in Notis.* JO. SALOM. BRUNQUELLI, *Histor. Jur.* Part. III. §. 17, 18. *Catal. Bibl.* BUNAV. Tom. I. Vol. II. p. 1208. ANTON. TERRASSON, *Hiſtor. Juriſprud.* Pars IV. p. 468, 469. CAROL. SEBAST. ZEIDLER, *Vit. Profeſsorum Juris Acad. Altorfinæ. Norimb.* 1770. 4*to.* p. 63--104. C. SAXI, *Onom. liter.* Pars III. p. 349, 350. NICERON, *Mem. des Hommes illuſtr.* Tom. XXX. p. 359--367. P. BAYLE, *Diction.* Tom. II. p. 304, 305. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. III. p. 42--52. PAPILLON, *Bibliotheque des Autheurs de Bourgogne.* Tom. I. p. 180--183. G. BRANDT, *Hist. der Reform.* I. D. bl. 558. 739, 740. P. C. HOOFT, *Ned. Hist.* bl. 1151. WAG., *Vad. Hist.* VIII. D. bl. 217.

DONGELBERG (HENDRIK KAREL VAN), was afkomſtig van het doorlugtig geſlagt van dien naam, 't welk van de *Brabandſe* Hertogen afſtamt; doordien JOHAN DE II, Hertog van

van *Braband* de heerlijkheid van *Dongelberg* ten jare 1303 ſchonk aan JOHAN MIEUWE, bastaard van JOHAN DEN I, Hertog van *Braband*, welke uit MARGRIET, vrouwe van *Pamele*, onder andere kinderen eenen zoon LODEWYK naliet, die de eerſte was welke den naam van DONGELBERG heeft aangenomen; wiens kleinzoon LODEWYK zonder kinderen in 't jaaar 1470 komende te overlijden, aan zijn zusters zoon JOHAN VAN MALAYSE die heerlijkheid bij uiterſten wille verſprak: dezes erfdogter FRANCOISE met WILLEM VAN ARGENTEAU in den egt verbonden zijnde, bragt die ten huwelijk aan haaren man, in welk geſlagt ze tot den jare 1659 is verbleven.

HENDRIK KAREL VAN DONGELBERG, die den 18 augustus 1593 te *Bruſſel* wierdt geboren, was de zoon van HENDRIK VAN DONGELBERG, die in het tijdvak van 1590 tot 1624, elfmalen Burgemeester van *Bruſſel* is geweest, en van ADRIANA, dogter van ADRIAAN BORLUUT, Ridder, Heer van *Zillebeke*. Hij leide zig van zijne jeugd af aan toe op de beoeffening der regten, en den tijtel van Licentiaat in die wetenſchap bekomen hebbende, wierdt hij ten jare 1625 Schepen te *Bruſſel*. Ten vijfdemale in het jaar 1691 tot die zelvde waardigheid verkoren zijnde, wierdt hij, voor dat zijn tijd was verſtreken, aangeſteld tot Raadsheer in den Hogenraad van *Braband*, en wierdt als Schepen vervangen door zijn neef JAKOB FILIP VAN DONGELBERG, Heer van *Scavenberge* en van *Broek*, zoon van FILIP VAN DONGELBERG en van QUENTINA DE BORLUUT. Deze kogt in 1659 het landgoed *Dongelberg* van WILLEM ULRIK D'ARGENTEAU, en verkreeg van FILIPS DEN IV in 1662 den tijtel van Baron.

In 1651 bekwam onze DONGELBERG de baronnije van *Reyer*, eene der oudſten van *Waals-Braband*, en den tijtel van Baron dier plaatze wierdt op hem den 2 ſeptember 1657, door opene brieven van FILIPS DEN IV. bevestigd. Ruim twee jaren later ontdeedt hij zig van zijn ambt als Raadsheer, met voornemen, om zijn overige dagen op het kasteel te *Réves* in ſtille rust te gaan doorbrengen, dan de dood verijdelde dit ontwerp, en hij ſtierf te *Bruſſel* den 3 april 1660, in den ou-

der-

derdom van 66 jaren; zijn ſtoffelijk overblijfzel werdt in 't midden van het koor der kerk te *Réves* begraven. Zie hier het graffchrift, dat hij voor zig zelven hadt vervaardigd, en 't welk PAQUOT betuigt, door zijn eigen hand geſchreven, gezien te hebben, uitgezonderd de dagtekeningen die 'er naderhand zijn bijgevoegd:

HENRICUS CAROLUS DE DONGELBERGE, *Brabantum*
Poſteritas præclara Ducum, primique JOANNIS
Depoſitis mundi phaleris, dum grandior ætas
Finem inſtare monet, Vitamque quod unica formet
Tranquillam Virtus: Revenſi *vixit in arce,*
Spectanti ſimilis maris æſtum è littore, tandem
Texit, quem coluit, liberrima terra Baronem,
Agrorum celebrem ſpatiis, meritisque: ſed horum
Fama perit, data ſunt ipſis quoque fata ſepulcris.
Gaudia ſint animæ defuncti æterna precemur.
Junctaque connubio de Berlo JOANNA MARIA
Baronum ſanguis, binas quæ protulit orbi
Diſſimili Sexu proles, in pace quieſcat.

Natus ille 18. *Augti* 1593. *Obiit* 30. *Aprili Ao.* 1660. *Hæc verò* 24 *Januarii* 1629. *Obiit* 6 *Octob. Ao.* 1685.
Sic ſua cuique dies, Decretaque tempora vitæ.

DONGELBERG was zeer ervaren in de wapenkonst of het *Blaſoen*, in de geſlagtregisters, en in de geſchiedenis van zijn vaderland. Hij tradt voor de eerſtemaal in den egt met JOHANNA VAN STEELANT, waar bij hij geen kinderen verwekte; vervolgens huwde hij voor de tweedemaal met JOHANNA MARIA, Baroneſſe van *Berlo*, die hem een zoon baarde, FRANS HENDRIK genaamd, Marquis van *Réves*, die maar één dogter naliet, ALBERTINA JOHANNA JOSEPHA FRANCISCA genaamd, welke Kanunnikes van *d'Andennes* is geweest. Hij was een broeder van FRANS VAN DONGELBERG, Regtsgeleerden, Heer van *Herlaer* en van *Zillebeke*; deze laatſte is ook viermalen Burgemeester van *Brusſel* geweest; toen hij ten jare 1648, ſtierf, was hij voor de negendemaal Schepen van genoemde ſtad. VALERIUS ANDREAS heeft misgetast, met te zeggen,

dat hij Raadsheer in den Hogenraad van *Braband* is geweest; nimmer heeft hij die post bekleed, ook ſlaat hij gantzelijk den bal mis, met hem Schrijver van het volgende werk te maken:

Prælium Woeringanum JOANNIS I. *Lotharingiæ, Brabantiæ Ducis, & S. Imp. Marchionis: quo, memorabili parta victoria anno Dni.* 1288. *die* v. *Junii, Ducatus Limburgi ad Brabantiam acceſſio æternum manſit obſirmata. Brux.* 1641. *folio.* De Schrijver van dit verhaal, op zig zelve nuttig voor de geſchiedenis van *Braband*, en nog zo veel te nuttiger door het gene de Vertaler 'er heeft bijgevoegd, is JAN VAN HEELU, dien wij ter zijner plaatze zullen gedenken. HENDRIK KAREL VAN DONGELBERG, heeft het in 't latijn vertolkt. Zulks blijkt, ingevolge het getuigenis van PAQUOT, uit eene aantekening, door zijn eigen hand op een Exemplaar geſchreven, 't welk toebehoort aan den Hr. VAN LANGENDONCK, voormaals Raadpenſionaris der ſtad *Leuven: Ipſe qui hæc imprimi permiſi, dedi hanc permiſſionem anno ætatis meæ* 48. Dit is van de zelvde hand als het bovenſtaande Graffchrift, en een menigte andere aantekeningen bij dit werk gevoegd, ten einde tot opheldering daar van te verſtrekken, of wel de Geſlagtregisters die 'er bijgevoegd zijn aantevullen. Dit geſchiedverhaal bevat: 1. Een Opdragt aan de Staten van *Braband* door ERYCIUS PUTEANUS, welke 'er door onzen Schrijver toe was verzogt. 2. Een Berigt van den zelvden, aan den Lezer. 3. Eene Voorrede van den Vertaler, waar van het ſlot een geſlagtrekenkundige tafel van de Hertogen van *Braband* bevat, die ongemeen nauwkeurig is. 4. Eenige Vaerſen op Hertog JAN DEN I. &c. 5. Als dan volgt het *Prælium Woeringanum*, zijnde een digtſtuk van 1600 zesvoetige regels, waar van de ſtijl volkomen gelijk is aan die van het opgegevene Graffchrift. 6. Verſcheidene hiſtoriſe en geſlagtrekenkundige waarnemingen, die niet alleen een groot licht over het werk zelve verſpreiden, maar ook verſcheidene andere onderwerpen van de *Nederlandſe* geſchiedenis opheldеren, en in 't bijzonder over den oirſprong der voornaamſte *Brabandſe* Geſlagten; ook zijn hier de Charters

en

en andere bevestigende ſtukken bijgevoegd. 7. Twee Brieven van DONGELBERG aan ERYC. PUTEANUS, benevens de antwoorden van den laatſten, die zig met de bevordering der uitgave van dit werk hadt belast. ——— CHRISTIN., *Jurisprud. Heroica.* p. 328. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 291. BUTKENS, *Troph. de Brab. ed. de* 1724. Tom. II. p. 462, 463. *Theatre de la Nobl. de Brab.* p. 48. 131, 132. G. v. LOON, *Nederl. Historiep.* II. D. bl. 309. LELYVELD aant. agter HUYDEC. *Proeve van Taal- en Dichtkunde*, I. D. bl. 491.

DONIA (SYDS of SIXTUS), was voorouderlijk uit het huis van HARINXMA, en uit eene dogter van dat van DONIA. De naam en 't geſlagt van DONIA zijn zeer oud. De Grietenij van *Doniawerſtal* in het kwartier der *Zevenwouden* in *Friesland* is, daar waarſchijnlijk van benoemd. SIXTUS was een zoon van KEMPO DONIA, en gaf in de Staatsvergadering in ten jare 1566, blijken van vrijheidliefde; doch wierdt door ALVA, twee jaren later gedagvaard naar *Antwerpen*, om zig te komen verantwoorden. Toen ſchijnt hij gebannen te zijn, en zich nevens zijne vrouwe JOUCK STENTERA, met de woon naar *Bremen* begeven te hebben, waar hij geſtorven en begraven is. Zijn zoon KEMPO ſtorf in het jaar 1593, en wierdt te *Menaldum* begraven. Hij ſchijnt zig een geruimen tijd buiten zijn vaderland opgehouden te hebben: want zijne vrouw MARGARIET GERBRANDA overleedt in *Embderland* ten jare 1581. Eene dogter van SIXTUS was getrouwd met SIBRAND DONIA op *Hinnema-State* te *Jelſum*; waar uit KEMPO DONIA, Grietman van *Leeuwarderadeel*, die ook een der eerſte Curateuren van *Frieslands* Hogeſchool, ten jare 1585 te *Franeker* geſtigt, geweest is. Hij was de vader van FRANS DONIA, een' voornamen Staatsman, die, wegens *Friesland* gevolmagtigd was tot de vredehandelinge te *Munſter*, en buitengewoon afgevaardigd tot de groote Vergadering in 't jaar 1651, welke hij zoude geopend hebben, ware hij niet eenige dagen te voren in *'s Hage* geſtorven. Van eenen KEMPO DONIA, onderſcheiden van den hier gemelden, vindt men bij BAUDARTIUS, *Memorien*, II. Boek, bl.

bl. 77, aangetekend, dat hij, in 't jaar 1611, door de *Friesen* naar *Holland* gezonden werdt, om te waarſchouwen tegen de onderneming van VORSTIUS.

In de XVde eeuwe, toen *Friesland* inzonderheid zo hevig door partijſchappen geteisterd wierdt; nam een HOTSE DONIA zijne toevlugt naar *Braband*; van deze was ten jare 1710 nog een afſtammeling te *Leuven*, genaamd FREDERIK ANTHONY DONIA, Heer van *Redingen*. Ook waren 'er in den jare 1781 te *Mechelen* nog DONIA's in leven, waarſchijnlijk uit *Frieſſe* voorouders, en uit dit geſlagt herkomſtig, doch in een bekrompen toeſtand, volgens berigt van den Heere M. HETTEMA, uit die ſtad aan den Heere E. M. VAN BURMANIA gezonden. In *Friesland* is dit Geſlagt voor lang uitgeſtorven. —— WINSEMIUS, *Hiſt.* I. p. 72, 73. 114. E. L. VRIEMOET, *Athen. Friſ.* p. XXIX--XXXI. WINSEM., *Cronique van Friesl.* bl. 792. G. v. LOON, *Nederl. Hiſtoriep.* II. D. bl. 289. WAG., *Vad. Hiſt.* XI. D. bl. 405. W. J. TE WATER, *Hiſt. van 't Verlond*, II. D. bl. 337, 338. III. D. bl. 513.

DONKER (JAN), Konſtſchilder, geboren te *Gouda* in de XVIde eeuwe, zoude waarſchijnlijk een groot Konſtenaar zijn geworden, ware het niet dat de dood hem in het bloeijen van zijne lentejaren hadt weggerukt. Het ſtuk dat hij geſchilderd heeft, waar op de Regenten van het Tugthuis te *Gouda* ſtaan afgebeeld, is nog in wezen, en ſtrekt ten getuige van zijnen ſmaak en ontluikende bekwaamheid. —— DESCAMPS, *Vie des Peintres*, Tom. II. p. 152. A. HOUBRAKEN, *Schouwburg* II. D. bl. 93. Allgem. Kunſtler Lexicon. ſ. 205.

DONKER (PIETER), Konſtſchilder, die mede te *Gouda* het eerſte levenslicht zag, was een volle neef van JAN. Hij heeft tot zijn Leermeester gehadt den vermaarden Konſtſchilder JAKOB JORDAANS, te *Antwerpen*. Die brave man bragt hem zo ver in de konſt, dat hij op zijne eigen rieinen ging drijven naar *Frankfort*, om ten jare 1658 de krooning van Keizer LEOPOLD bij te wonen, en aldaar ſchilderde hij eenige ſtukken. In 't volgende jaar reisde hij naar *Frankrijk*, en van daar

daar onder het gevolg van den Hertog van CREQUI naar *Rome*, daar hij met ijverig tekenen en ſchilderen zijn tijd heeft doorgebragt. Na verloop van zeven jaren kwam hij in zijn vaderſtad te rug, en ſtierf in 1668, zijnde als toen op 't best van zijn leven. —— De bovenſtaanden en WEYERMAN, *Leven der Schilders*, II. D. bl. 177. WALVIS, *Beſchr. van Gouda*, bl. 336.

DOOREGEEST (ENGEL ARENTZOON), uit *Noordholland* van afkomst, wierdt geboren omtrent 't midden van de XVIIde eeuw. Met eene ſnelle vlugt de lage ſcholen doorlopen zijnde, oeffende hij zig in de godgeleerdheid, en wierdt Predikant onder de Mennoniten te *Rijp* of *Rijpwetering*, een vermakelijke en aanzienlijke buurt in de heerlijkheid van *Alkemade* gelegen. Hij heeft uitgemunt door zijnen ijver in het verdedigen van zijne geloofsleer. Uit zijne ſchriften wordt men ontwaar, dat zijne gevoelens met dien tak der Doopsgezinde leer overeenſtemden, welke zig door den naam van *Waterlanders* van de overigen van die gezindheid plegen te onderſcheiden. Hij is op het vroegst in 1705 geſtorven, na de uitoeffening van het Leraarsambt gedurende een lange reeks van jaren met ongemene ſtigting te hebben waargenomen. De boeken welke van hem het licht zien, beſtaan uit de volgenden:

1. Onderwijſinge in de Kriſtelijke leere / na de Belydenisſen der Doopsgezinden. Amſt. 1692. 12mo. De Schrijver tragt 'er in de leerſtukken van zijne gezindheid op de ſchrift en de reden te vestigen. Zijn boek kan beſchouwd worden als een verkorte loop van Doopsgezinde Godgeleerdheid; het is verdeeld in XXI hoofdſtukken, waar van het Iſte handelt: over de kennis van God door de ervaring en door de openbaring. II. Van de Kanonijke en Apokrijfe boeken; over het gezag, de duidelijkheid enz. der H. Schriftuur; en van de Overleveringe en de Geloofsbelijdenisſen. III. Van de Goddelijke eigenſchappen, en van de Drieëenheid. IV. Van de ſchepping, de Engelen, den Mens, van zijnen val, en over

de Goddelijke Voorzienigheid. V. Van de Erfzonde, die de Schrijver beweerd dat geen eigentlijke zonde is, ten welken aanziene hij zig van 't gewoone gevoelen der Doopsgezinden verwijdert. VI. Over 's Menſen verlosſing, en over de vleeswording en de eigenſchappen van den God-Mens. Hier bewijst hij tegens eenigen van zijnen aanhang, dat het Goddelijke Woord niet, eigentlijk geſproken, in een zigtbare en ſterffelijk Mens is *veranderd* geworden. Vervolgens ſpreekt hij over de genoegdoening van JESUS CHRISTUS. VII. Van de algemene Genade, die hij als een ontegenſprekelijke waarheid zoekt te bepalen. VIII. Over de werkzaamheden van den Heiland, als Profeet als Priester en als Koning. IX. Van het regtveerdigmakend Geloof. X. Over het Berouw, het welk hij ten dele doet beſtaan in de belijdenis van Zonden, egter zonder verpligting om die aan Priesters te biegten, die volgens hem geen het minſte gezag daaromtrent kunnen uitoeffenen. XI. Over de Regtveerdigmaking alleen eigen aan de ware gelovigen en berouwhebbenden: hij onderſcheidt die van de Heiligmaking. XII. Van de Kerk, over welk onderwerp hij inzonderheid het leerſtelzel van JURIEU volgt; de Onverdraagzaamheid is eene der hoofdzaken, die hem 't meest in de Roomſe-Kerk ſtuit. XIII. Over de Kerk-Leraren. XIV. Over de Sacramenten, waaromtrent hij weinig van CALVYN's lere verſchilt; en hij beweerdt, dat de Voetwasſing die bij ſommige Doopsgezinden in gebruik is, geenzins tot de Sacramenten behoort. XV. Over den Doop, het geliefkoosde onderwerp der Mennoniten. XVI. Van het Avondmaal, waaromtrent hij genoegzaam gevoelt als de Gereformeerden. XVII. Over den Kerkban, waar over hij zo geſtreng niet denkt als de meesten van zijnen aanhang. XVIII. Van de Overheid: de Schrijver wil, dat men die moet eeren en gehoorzamen, en dat men zonder onregtvaardigheid zig daar toe kan laten gebruiken. XIX. Van het Eedzweren; deze laat hij in geen geval hoegenaamd toe. XX. Van de Gebeden: hij wil dat men die niet dan aan God en aan levenden moet doen, en geenzins aan Engelen, noch aan geſtorven Heiligen.

XXI.

XXI. Over het laatſte Oirdeel, en de algemeene Opſtanding.

2. Brief aan den Heer FRED. SPANHEMIUS, Profeſſor der H. Godgeleertheid en der Hiſtorie tot Leijden; waar in de leere der Doopsgezinde nader uitgeleid / en verdedigd / en van veele ſwaare beſchuldigingen geſuivert word; dienende tot antwoord op het Tractaat / genaamt: Hiſtoriſch en Godgeleerd Regiſter der uitgeleezenſte Verſchillen van den Godsdienſt. Amſt. 1693. in 12mo. Deze Brief hadt een gunſtig uitwerkzel. De *Leijdſe* Hoogleraar liet uit een tweeden druk van zijne Verhandeling, een gedeelte der dwalingen agterwege, die hij aan de Doopsgezinden hadt toegeſchreven.

3. Rijper Tee-Poſtil. Amſt. 1679. in 12mo. POSJAGER mede Doopsgezind Leraar in de *Rijp*, was deelgenoot in de ſamenſtelling van dit werk, 't welk een ſoort van Handboek is, ten gebruike der Matroſen en andere zeevarenden geſchikt, inzonderheid van die welke ter Haring- en Walvisvangst uitgaan. Men vindt 'er eenige Predikatiën en Gebeden in, benevens een korte Geſchiedenis van *Holland*, waarin wijdlopig van den *Rijp* geſproken wordt, als mede over den aart, inborst, de zeden, den Godsdienst en handel der Zeelieden van die landſtreek.

4. Ander Brief aan den Hr. FRED. SPANHEMIUS, opgedragen aan HERMANUS SCHYN. Amſt. 1700. 12mo. DOOREGEEST bejjvert zig hier in om hoe langs hoe meer zijn tegenſtrever te wederleggen: en laat niets agterwege, om het leerſtelzel van zijnen aanhang betrekkelijk den Kinderdoop, het eedzweeren, den oorlog, over de pligten van de Overheden, te verdedigen.

5. De leere der Mennoniten verdedigt tegen J. NICOLAI à GROUW. Amſt. 1704. 12mo. De Schrijver tragt hierin de zijnen te regtveerdigen, inzonderheid ten aanzien van de leerſtukken der Drieëenigheid, die der Voorwetendheid en Regtvaardigheid van God, over de beide natuuren van JESUS CHRISTUS, over de Genoegdoening en over de onſterfelijkheid der Ziele. De Doopsgezinden achten grotelijks dit en alle de andere werken van DOOREGEEST.

6. Verdediging van ENGEL ARENTZOON DOOREGEEST, tegens den Eerw. Heer HENRICUS SCHEVENHUIZEN. Deze Schrijver, zijnde een discipel van SPANHEIM, hadt eene verhandeling in 't licht gegeven, waarin hij de leer der Doopsgezinden onderzoekt, verzeld van ongunſtige aanmerkingen over derzelver Geloofsbelijdenis. DOOREGEEST gaat hem hier over mannelijk, egter met gepaste beſcheidenheid, te keer, en verdedigt de zelvde leerſtukken als hier boven tegens VAN GROUW, met bijvoeging van die, over 's Menſen vrijen wil, over deszelvs val, over de algemene Genade, over de Regtveerdigmaking, en over den Doop der bejaarden. ——— HERM. SCHYN, *Hiſtor. Mennonit.* p. 304--318. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. X. p. 298--303.

DOORESLAAR (IZAAK), zoon van N. DOORESLAAR Predikant te *Enkhuizen*, oeffende zig in zijne jeugd in de regten, en bekwam de waardigheid van Doktor in die wetenſchap. Hij was Hoogleraar in de Geſchiedkunde te *Cambridge*, gedurende het tijdvak dat de onenigheden tusſen Koning KAREL DEN I. en zijn Parlement op 't hevigst begonden te woelen. Hij begreep toen met meerder voordeel zig aan de praktijk te kunnen overgeven, en vestigde ten dien einde zijne woonplaats te *Londen*. Intriguant van aart zijnde, wist hij zig in de gunst van het Parlement te dringen, dat van oirdeel was, dat hij, een geboren *Hollander* zijnde, meer ingang bij het regeerings-beſtier aldaar zou vinden, dan STRIKLAND, die kort te voren opontboden was, doch naderhand terug gezonden werdt. DOORESLAAR vertrok dan in de hoedanigheid van Reſident ten jare 1640 naar *'s Hage*, en zijne credentialen werden, den 3 julij gelezen en aangenomen; doch BOSWEL, die van wegens den Koning zijn verblijf in *den Haag* hadt, wist te bewerken, dat hem door de Staten geen gehoor werdt verleend. Ten einde het Parlement egter niet geheel voor 't hoofd te ſloten, boodt men hem aan, Kommisſarisſen te benoemen, om daar mede te handelen; dan DOORESLAAR ſloeg dit glad af, waar op hem gehoor wierdt verleend, doch door de Staten niet naar ge-

genoegen beantwoord zijnde, verliet hij *'s Hage*, en toog weder naar *Londen*, alwaar hij als een der Fiskalen tegens den Koning wierd gebruikt. In 't begin van meij des jaars 1649, kwam hij andermaal herwaards als Reſident; dan hij was maar korte dagen in *'s Hage* geweest, toen hij op den 12den van genoemde maand, des avonds in de herberg *de Witte Zwaan*, met goed gezelſchap aan een tafel zittende, 'er vijf vermomde karels zagtjes aan de deur klopten, en een ſtoop wijn eisten. Een van hun binnen zijnde, drongen de anderen mede door, bliezen in het voorhuis de kaarſen uit, waar na zij zig in het vertrek begaven daar DOORESLAAR met zijn gezelſchap zat. Twee derzelver, bragten eenen, genaamd BLANKENSTEIN, eerst eene zware wonde toe, waar aan hij kort daarna ſtierf; doch gewaar geworden zijnde, dat zij den regten man niet getroffen hadden, gingen zij op DOORESLAAR los, bragten hem een houw in het hoofd toe, en vervolgens een ſteek dwars door het hart, zo dat hij dood ter aarde viel. Het Hof beloofde uit last der Staten van *Holland*, 1000 guldens aan elk, die de moorders zou aanwijzen; doch zij werden nimmer agterhaald. Naderhand verſtondt men, dat de moord, door zekeren WHITFORD, begaan was. Ondertusſen nam het Parlement zeer kwalijk, dat men geen ſcherp onderzoek naar de moorders deedt. Doch de *Nederlandſe* Gezant JOACHIMI te *Londen* wees, ſchriftelijk, aan, wat 'er van der Staten zijde, verrigt ware, om de daders te ontdekken; waar in het Parlement genoegen ſcheen te nemen. —— LUDLOWS, *Memoirs*, Vol. I. p. 251. 269. THURLOES *Papers*, Vol. V. p. 315. Vol. VIII. p. 348. 429. RAPIN THOYRAS, *Hiſt. d'Anglet.* Tom. IX. p. 9-22. AITZEMA, *Zaken van St. en Oorl.* III. D. bl. 365--376. WAG., *Vad. Hiſt.* XII. D. bl. 9. 36. WAG., *Beſchr. van Amſt.* V. St. bl. 67.

DOORSCHOT (HENDRIK), Konſtſchilder, geboren in *'s Hage*, was een leerling van KONSTANTYN NETSCHER. Hij ſchilderde vrij goede ſtukken; doch doordien hij weinig de konst oefſende, ontmoet men zeldzaam van zijn werk. —— WEYERMAN, *Leven der Schilders*, IV. D. bl. 71.

DOORT (EVERHARD), Konſtſchilder, een *Nederlander* van geboorte, heeft ten jare 1614 te *Pavia* gewerkt, alwaar men in de *St. Steven* en *Pieters* kerken, verſcheidene hiſtorieſtukken door zijn penſeel geſchilderd, pleeg te zien. —— Allgem. Kunſtler Lexicon. 1779. f. 206.

DOORT (PIETER VAN DER), een *Hollands* Plaatſnijder, die aardige zeeſtukjes in 't koper heeft geſneden, naar de tekeningen van GRONU. —— Allgem. Kunſtler Lexicon. 1779. f. 206.

DORP (AREND VAN), Ridder, Heer van *Teenſche*, *Maasdam* en *Middelharnas*, geſproten uit een oud adelijk *Hollands* geſlagt, waar van men de Genealogien bij VAN LEEUWEN, FERWERDA en anderen vindt, is in de *Nederlandſe* geſchiedenisſen zeer bekend. In 't jaar 1561, werdt hij benevens HAMMEEL door den groten Raad van *Mechelen* aangeſteld tot bezorger des boedels van den Markgrave MAXIMILIAAN VAN BOURGONDIE, waar van hij, ten jare 1569 rekening deedt. Gedurende die boedelreddinge, zal hij zig meest in *Zeeland* opgehouden hebben; en hier door verhinderd geweest zijn, openlijk voor de vrijheid uittekomen. Dat hij hier anders wel toe gezind was, bleek, toen hij, in 't jaar 1568, aan Prins WILLEM DEN I. 10000 guldens opſchoot; in vergoeding van welken, de Staten van *Holland* hem, naderhand, 144 morgen lands, uit de Geeſtelijke goederen onder *Leiderdorp* liggende, hebben opgedragen. Tot welk einde zijne geheime briefwisſelinig met den Prins ſtrekte, is niet duister; want zo dra de vrijheid, in 't jaar 1572, opdaagde, was hij een der eerſten en ijverigſten, die 's Prinſen voornemens onderſteunde. Heldenmoed ontbrak hem niet, doch zijne ondernemingen misluk-ten hem ſomtijds, of waren, ten minſten, onbeſtendig in een gelukkig gevolg. Hij wist zig meester van de ſleutels der ſtad *Mechelen* te maken; en opende de poorten voor 's Prinſen volk. Dan hij moest die ſtad ſpoedig verlaten, na dat het ontzet van *Bergen* in *Henegouwen* miste. Even weinig kon de verovering van *Dendermonde* baten; welke ſtad hij, den 6 ſep-

tem-

tember 1572 ingenomen heeft. Niet beſtendiger was zijn geluk te *Tholen*; want ſchoon hij zig dapperlijk gedroeg, werdt hij door de *Spaanſen* genoodzaakt, die ſtad wederom te verlaten. Hij werdt, in 't jaar 1574, tot Bevelhebber van *Zierikzee* aangeſteld, en ondertekende, in die hoedanigheid, de voorwaarden der overgave van *Middelburg*. Ten jare 1575 werdt hij benevens vijf andere Heren gelast om eene nieuwe Ordonnantie op 't ſtuk der Regeringe van *Holland* en *Zeeland* op te ſtellen; die, ſedert, ter Staatsvergaderinge werdt goedgekeurd. In het zelvde jaar wierdt hij gemagtigd tot het bijwonen der Vredehandelinge te *Breda*. Wat later zondt hem de Prins naar *Utrecht*, en *Gent*; om, in de eerſte ſtad, de gerezen beroerte op de gevoegelijkſte wijze te ſtillen; en het ontſlag van AARSCHOT, en anderen, te *Gent* gevangen genomen, te bevorderen. In de jaren 1578, en 1579, bekleedde hij de plaatſe van *Eerſten Edele* van *Zeeland*, voor den Graav van *Buuren*, op een lastbrief van Prins WILLEM; doch hij deedt vrijwilligen afſtand van deze waardigheid. Na dien tijd, vindt men van VAN DORP nergens eenig gewag, tot op het jaar 1584; wanneer hij, door de Staten van *Holland*, benoemd werdt als een der Gezanten naar *Frankrijk*, om den Koning de beſcherminge en heerſchappije der *Nederlanden* optedragen. Van daar teruggekeerd zijnde, zonder iet wezenlijks te hebben konnen verrigten, ſchijnt hij, naderhand, buiten bewind van Staatszaken gehouden te zijn. Ten jare 1594, geraakte hij in groter moeilijkheid; want men beſchuldigde hem, dat hij ſommige Staatsgeheimen ontdekt, en zig aan Landverraad ſchuldig gemaakt hadde. Hij werdt eerst in zijn huis verzekerd, daarna, op de voorpoorte van *den Haag* overgebragt, en naderhand, kreeg hij zijn huis tot eene gevangenis, en wierdt eindelijk onder borgtogt ontſlagen, doordien het eerlang bleek, dat men niets van gewigt tegens hem hadt. In zijn hogen ouderdom, ſchijnt hij wederom in grotere achting gekomen te zijn; want bij gelegenheid van zijn geſchil met JOHAN KELLEN, als voogd over de wezen van Jonker WILLEM DE ROOVER, wist hij te bewerken, dat de algemene Staten

den 6 november 1599, den Raad van *Flaanderen* oprigtten, die te *Middelburg* zitting zou houden.

AREND VAN DORP is tweemalen gehuwd geweest; zijn eerſte vrouwe was KORNELIA VAN ABBENBROEK, dogter van BOUWEN VAN ABBENBROEK en van NATALIA VAN GEERSDYK, daar hij een zoon en twee dogters bij verwekte. Voor de tweedemaal huwde hij aan JOSYNE VAN WEIBURG, die hem vier zoons heeft gebaard. Hij ſtierf den 11 augustus 1600, in den ouderdom van 72 jaren en ligt in *'s Hage* in de *Kloosterkerk* begraven. —— S. VAN ISSELT, *Hiſt. ſui temporis*, pag. 302. *Nobiliaire des Pays-Bas.* Tom. I. p. 13. S. v. LEEUWEN, *Batav. illuſtr.* bl. 936. WAG., *Vad. Hiſt.* VI. D. bl. 267. 388. VII. D. bl. 16. 29. 79. 179. VIII. D. bl. 54--56. 64. 404--406. 459. J. W. TE WATER, *Hiſt. van 't Verb.* II. D. bl. 338--345.

DOU (GERARD), Konſtſchilder, is uit *Friesland* herkomſtig, doch geboren te *Leijden* op den 7 april 1613. Hij was de zoon van DOUWE JANSZOON, een Glazemaker van zijn ambagt, en zijn moeder was MARRYTJE JANS genaamd. De ouders in hun Jongen een ongemene drift tot de Schilderkonst beſpeurende, beſteedden hem negen jaren oud zijnde bij BARTEL DOLENDO, een Plaatſnijder, ten einde de beginzelen der Tekenkonst te leren, en na verloop van anderhalf jaar hierna bij den konſtigen Glasſchilder PIETER KOUWENHORN, op dat hij die zelvde konst mogt leren, om ze daarna in zijnen winkel te oeffenen. Ruim twee jaren bleef hij bij dezen PIETER, welken tijd hij zo nuttig beſteedde, dat hij aanmerkelijke vorderingen hadt gemaakt, zo dat de oude Dou hem in zijn winkel bij hem nam, en tot glazemaken en glasſchilderen gebruikte, waar door hij hem groot voordeel aanbragt. Dan ziende dat hij zo onbeſuist, en zonder de minſte vreze, in het klimmen was, zo in het ſtellen van nieuwe als ſtoppen van oude glazen, was hij telkens in groote vrees dat den jongeling een ongeluk mogt overkomen; zulks hij beſloot, egter niet zonder zijne ſchade, van hem de Schilderkonst te laten leren, en beſteedde hem nu 15 jaren oud zijnde, den 14 februarij 1628

bij

bij den toen reeds vermaarden REMBRANT VAN RYN, bij wie hij omtrent drie jaren verbleef, en in dat tijdvak zulke ongemene vorderingen maakte, dat men aan die voorſpoedige beginzelen wel zien konde, dat 'er inzonderheid in 't klein en uitvoerige, iets groots van hem te wagten ſtond.

Veelen hebben zig verwonderd dat uit het ſchool van REMBRANT zulk een eel konstpenſeel is ontloken, doch aan de zodanigen is het onbekend, dat REMBRANT in zijn besten tijd keurig en uitvoerig geſchilderd heeft, zo als wij tot zijne levenſchets gevorderd zijnde, door verſcheidene ſtalen zullen aantonen.

Dou ſchilderde alles met de grootſte lijdzaamheid en geduld naar 't leven, door een met draden ruitswijze beſpannen raam; een behulp voor die zig het uit de vuist tekenen, niet vertrouwen; doch egter een ezelsbrug, die, om dat men zig daar aan door traagheid van veel te tekenen gewende, reeds voor lang bij een ieder is verbannen; ja zelvs wraakte de Schilder HOOGSTRATEN 't gebruik van den paſer, uitgezonderd alleen in gevallen daar het noodwendig was, als bij voorbeeld ten aanzien van gebouwen, zeggende: „ men moest het oog „ tot paſen gewennen."

JOACHIM SANDRART, verhaalt in zijne Teutſche Academie der Bau-/ Bild- und Mahlers-Kunst/ „ dat hij met PIETER VAN „ LAAR anders BAMBOOTS, GERARD Dou eens ging bezoeken, „ die hen wel ontving, en vertoonde, 't geene hij van zijne „ konstwerken zo ten halven als ten vollen in gereedheid hadt, „ 't welk zij prezen, en inzonderheid zijn geduld in 't bewer„ ken van een bezemſtok; daarop hij antwoorde, dat hij nog „ wel drie dagen werk hadde eer die voltooid zoude zijn. In „ dien tijd hadt hij geſchilderd het Pourtrait van den konst„ minnenden Here SPIERING, zittende als voor of in zijn kabi„ net, daar nevens aan, zijn vrouw, en zijner vrouwen „ moeder die haar een boek overreikte, 't welk zo verwon„ derlijk uitvoerig geſchilderd was, dat men het alles nauw„ lijks met de oogen konde zien, (waarom Dou ook al van „ zijn 30ſte jaar af vergrootglazen gebruikte), doch hij was

„ niet zeer gelukkig in de gelijkenis der wezens: en gemeld,
„ de huisvrouw van den Heer SPIERING verklaarde, dat zij
„ voor de één hand die op den leunſtoel ruste, vijf dagen
„ hadt gezeten. Dit benam den menſen de lust om zig van
„ hem te laten uitſchilderen; waarom hij ook wel meest eigen
„ ordonnantien gemaakt heeft, daar hij veel ſtil leven in te
„ pas bragt; en 't leven 't welk hij daar nevens gebruikte,
„ voor hun geduld in 't lang zitten rijkelijk betaalde. Ge-
„ melde SPIERING gaf hem 1000 guldens jaarlijks en dan nog
„ een ruim geſchenk voor ieder Konſtſtukje. Hij maakte zij-
„ ne penſeelen zelv', wreef zijn verwen op glas, en bewaar-
„ de dezelven met veel zorg voor ſtof."

't Is bijna ongeloofljk, als wij acht geven op de uitvoerigheid zijner penſeelvoortbrengzelen, dat een man zo veel in zijn levenstijd kan uitwerken; 't welk ten onbetwistbaren blijke verſtrekt, dat hij met een naarſtige vlijt zijn tijd moet in acht genomen hebben; en wat de uitvoering zijner konst betreft, die roemt zelv' 't vernuft van haar bewerker: ook vindt men geen penſeelvrugt die zulk ene algemene goedkeurende bewondering wegdraagt: waarom dezelve ook tot pronkſtukken van alle beroemde konstkabinetten tot een hogen prijs wordt opgekogt. Voor een van zijn beste konstwerken wordt gehouden dat gene, 't welk door Bewindhebberen van de *Oostindiſe Maatſchappij* van den Schilder zelven wierdt gekogt voor 4000 guldens, en aan KAREL DEN II., toen hij van hier naar *Engeland* overſtak om de Kroon te aanvaarden, ten geſchenke gegeven. Anderen willen, dat de Staten van *Holland* dit Konſtſtukje aan gemelden Koning ten jare 1660, als hij in zijn rijk was gekomen, vereerden; zij hadden het voor eene groote ſom gelds gekogt uit het berugte kabinet van den Heer DE BIE, des Schilders groten Mecenas. In het zelve ſtondt verbeeld *een Vrouwtje met haar Kindje op de ſchoot, en een meisje dat met het zelve ſpeelt.* Dit ſtukje is naderhand door Koning WILLEM uit *Engeland* vervoerd en op *'t Loo* geplaatst; van waar het, zo mij berigt is, door den laatſten Stadhouder WILLEM DEN V., zijn ſchoon kabinet in

's Ha-

's Hage is toegevoegd, zo dat het thans zeer waarſchijnlijk te *Parijs* huisvest. Het grootſte der konstwerken van Dou houdt men voor dat gene, 't welk bij openbare veiling uit het kabinet van JAKOB VAN HOEK den 12 april 1719 te *Amſteldam* voor 6000 guldens wierdt verkogt. Hierin worden verbeeld *twee Kamervertrekken.* In het voorſte, dat een *konſtig geſchilderd tapijt tot een Voorhangzel heeft*, vertoont zig een *Vrouwtje dat een Kindje de borst geeft*, daar nevens een *wieg en ander teenwerk*, een *tafel met een tapijte kleedje*, en op dezelve een *ſierlijk verguld lampet*, een *koperen kerk-kroon* en meer ander *ſtilleven.* In het tweede vertrek doet zig een *Barbiers Winkel* zien, een *Boer die van de huig wordt geligt, daar een oud Besje bij ſtaat te huilen*, met nog meer andere *beeldjes.* De twee opſlaande deuren vertonen aan de eene zij een *Studeerkamer* en daarin een *oud Man die bij kaarslicht de pen verſnijdt;* aan den anderen kant ziet men een *Schrijf- en Rekenſchool met Kinderen aan verſcheiden tafels, die overkonſtig door verſcheiden kaarsſen, en een lantaarn beſchenen worden.* 't Een en ander, en elk in 't bijzonder, is zo natuurlijk, kragtig, treffend en uitvoerig geſchilderd, dat men 'er zig geene verbeelding van kan maken. De buitenkant der deuren, die dit konsttafereel ſluiten, is verwonderlijk ſchoon beſchilderd, met de *beeltenisſen van de vrije Konſten*, in 't grauw door COXIE. Een ſtuk dat dit beſchrevene in uitvoerigheid en konst evenaart, is zijne *Vermaarde Kraamkamer*, welke den 31 julij 1771 op de verkoping van GERRET BRAAMCAMP ten prijze van 14100 guldens voor rekening van de *Ruſſiſche* Monarchin door den Makelaar B. TIDEMAN is gekogt; doch met meer andere heerlijke ſtukken voor het kabinet van die Vorſtin beſtemd, bij den overtogt door de zeegolven is verſlonden. De *Kwakzalver* door onzen Schilder met geen minder kragt van verbeelding en uitvoerigheid vervaardigd, en 't welk geen geringen luister aan het overheerlijk Kabinet van den Keurvorst van *den Paltz* te *Duſſeldorp* pleeg bij te zetten, verdient in eene zelvde reije met de beide voorgaanden te pronken. Ook ontmoet men in de Keizerlijk-Koninglijke Gallerij te *Weenen*, twee ongemeen konſtige

ſtuk-

ſtukken van hem; waar van het eene verbeeld, *een in den borſt gewonden Krijgsman, die op eenige ſtoelen bij een bed geplaatst op zijn rug ligt. Zijne bedrukte en weenende huisvrouw onderſteund hem van agteren, terwijl een oud Chirurgijn, zijne wonde met een werktuig onderzoekt.* Het tweede, verbeeld *een Geneesheer aan een venſterraam de pis in een glas bevat van een zieke beſchouwende, aan zijn regtehand ſtaat eene ſchreijende oude vrouw, met ongeduld wagtende, wat vonnis de Doktor over den zieken zal vellen* enz. Nog rekent men onder de puikſtukken van Dou zijne penſeelvoortbrengzelen, de volgenden: 1. Eene *bevallige Vrouw in een nis*, bij BRAAMCAMP verkogt voor 4010 guldens. 2. De *Trompetſpeeler*, op dezelvde verkoping voor 3120 guld. 3. Een *Vrouwtje zittende in een keuken, wortelen te ſchrapen, nevens een Jongetje met een Muizevalletje in de hand, en zeer veel bijwerk*, ten jare 1733 in de verkoping van ADRIAAN BONT in *'s Hage* verkogt voor 2065 guld. 4. Een *oud Mannetje op een ſtoel zittende, die door een Chirurgijn met een kaars in de hand in de keel gezien wordt, en een oud wijf daar bij ſtaande met een lantaarn in de hand*, op de zelvde verkoping voor 1000 guld. 5. Een *ſchoon Meisje, rustende met haar eene arm op een koperen emmertje* enz. voor 1100 guld. 6. Het *Schoolmeestertje met vijf Beeldjes en veel bijwerk*; in de verkoping te *Amſteldam* van 26 julij 1713, voor 1030 guld. 7. Het *Wiegje met vijf onvergelijkelijke Beeldjes en verder bijwerk*, den 13 meij 1716 te *Amſteldam* verkogt voor 1310 guld. 8. Het zo beroemde *Kruideniers Winkeltje*, op de zelvde verkoping voor 1200 guld. 9. Een *oud Besje met een Haring en lachgende Jongen*, den 11 april 1719 te *Rotterdam*, voor 1430 guld. 10. Een *Chirurgijn die een Meisje een tand trekt*, voor 1130 guld. 11. Een *Meisje met velerleije ſoort van groente*, voor 1150 guld. 12. Het *Tantrekkertje bij de kaars*, den 12 meij 1734 te *Amſteldam* voor 1005 guldens. 13. Een *Vrouwtje die Vis ſchraapt en een Jonge met een Haas*, den 12 april 1731, in *'s Hage* voor 1290 guld. 14. Een *haspelend Vrouwtje*, den 26 april 1742 te *Amſteldam* voor 465 guld. 15. Een *Mannetje bij de lamp tekenende*, den 9 junij 1745 in *'s Hage*, voor 405 guld. 16. Een *biddend Monnikje*, den

den 9 junij te *Rotterdam*, voor 265 guld. 17. Een *oude Vrouw ſchillende een appel*, den 6 november 1749 te *Amſteldam*, voor 200 guld. 18. Een *Meisje melk gietende in een ſchotel*, den 19 augustus 1750 in *'s Hage* voor 1710 guld. 19. Een *Meisje dat pap eet, zittende bij 't vuur*; voor 400 guld. 20. Een *oude Vrouw die met een Kat ſpeelt*, voor 415 guld., benevens een groot aantal andere overheerlijke ſtukjes, waar mede men deze lijst zou kunnen vergroten.

Het is te verwonderen, dat Dou zijn vernuft niet op grootſer beſpiegelingen is gevallen, en zig niet heeft toegeleid tot het verbeelden van waardiger en prijsſelijker onderwerpen; dan men gist dat de oirzaak, waarom hij altijd op 't verbeelden van kleinigheden is blijven hangen, daar in beſtaat, dat hij zig zo ſtipt aan 't volgen van 't leven gewend hadt, dat hij niets buiten het zelve wilde of konde doen, agtervolgens het voorbeeld van MICHAËL ANGELO CARAVAGGIO; daar de genen welke zig tot allerhande hiſtoriſe verbeeldingen in laten, bij wijlen in vele dingen naar hun vast denkbeeld moeten te werk gaan; of wel, dat zijn geest tot die hoogte niet heeft konnen doordringen, en dus in opzigt van de verkiezingen zijner onderwerpen zig in de laagte heeft gehouden. Wat hier ook van mag zijn, zeker is het egter, dat hij door zijne ſchilderwijze de wereld ten wonder ſtrekt, en van alle Konstoeffenaars moet geprezen worden, boven alle welke in zijn tijd zig op uitvoerig ſchilderen hebben toegelegd; doordien hij met het penſeel meer heeft getekend, en getoetst, als anderen die met verzagten en verdrijven hun doel zogten te bereiken. Waarom zijn penſeelvrugt een grote kragt heeft, zelv' van verre gezien; daar in tegendeel de penſeelwerken, op een andere wijze behandeld, als in een nevel verdwijnen. Ook zijn 'er verſcheidene van zijne Schilderſtukken in Plaat gebragt door SARRABAT, VAN MEURS, VERKOLJE, SURUGUE en WILLE, welke bij de liefhebbers van kostbare Prenten, hoog geſchat worden.

GERARD DOU is geſtorven ten jare 1680 in het 67ſte jaar zijnes ouderdoms, gezegend met eere en met veelvuldige ſchatten,

ten, daar zijne erfgenamen wel bij voeren. —— C. SAXI, *Onom. liter.* Pars IV. p. 548. DESCAMPS, *Vies des Peintres*, Tom. II. p. 216. C. DE MECHEL, *Catal. des Tableaux de la Gallerie Imp. & Royale de Vienne*, pag. 215. 221. ARN. HOUBRAKEN, *Schouwburg*, II. D. bl. 17. J. C. WEYERMAN, *Leven der Schilders*, II. D. bl. 113--120. G. HOET, *Naamlijst van Schilderijen*, I. D. bl. 80. 203. 220. 367, 368. 388. 411. 425. II. D. bl. 16. 170. 196. 291. *Notitie der Schilderijen van* G. BRAAMCAMP, bl. 9. *Levensbeſchrijv. van voorn. Mannen*, II. D. bl. 285--290. Allgem. Kunſtler Lexicon / 1779. ſ. 208.

DOU (JAN PIETERSZOON), Landmeter te *Leijden*; wierdt ten jare 1623 op vermoeden dat hij medepligtig was, aan den beraamden moord van Prins MAURITS, gevat en in hegtenis gebragt, doch onſchuldig bevonden zijnde, na enige dagen zittens, onder borgtogt ontſlagen. Van hem is door den druk gemeen gemaakt: 1. Praktijk der Landmeetkonst / in 8vo. 2. Over de VI eerſte Boeken van EUCLIDES, met Platen. Amſt. 1702. in 8vo. Zijnde dit behalven verſcheidene vorigen, de laatſte druk. —— WAG., *Vad. Hiſt.* X. D. bl. 464. ABKOUDE en ARRENBERG, *Naamregister*, bl. 117.

DOU (SIMON VAN), Konſtſchilder, vindt ik niets anders over, dan dat hij een ſlaaij en konſtig ſtuk heeft geſchilderd, zijnde een veldſlag tuſſen de *Turken* en *Spanjaards*. —— G. HOET, *Naaml. van Schilderijen*, I. D. bl. 171.

DOUDYNS (WILLEM), Konſtſchilder, is op den laatſten dag van 't jaar 1630 in *'s Hage* geboren. Zijn vader was Burgemeester en Kollonel van de Schutterije dezer Hofplaatze; en zijn eerſte onderwijzer in de konst, was ALEXANDER PETIT.

Al zeer vroeg bekroop hem de reislust, en hij toog naar *Rome*, ten einde zijne ſtudie voorttezetten naar de aloudſte en naar de uitgelezendſte hedendaagſe modellen, 't geen hem zo wel beviel, dat hij aldaar 12 jaren doorbragt, dagelijks het antieke Beeldwerk van oud *Rome* en de beste Schilderſtukken aftekenende en ſchilderende, waar door hij zig die heerlijke

trant

trant in *Italiën* heeft eigen gemaakt, die hem naderhand zo vermaard in zijn geboorteplaats heeft gemaakt. Gedurende zijn verblijf te *Romen* wierdt hem den bentnaam van DIOMEDES gegeven.

Dees uitmuntende Hiſtorieſchilder was van tijdelijke goederen in eene ruime mate voorzien, waar van onder anderen tot bewijs ſtrekt, dat hij twee pragtige huizen op het Buitenhof, aan de noordzijde, heeft doen bouwen; de voorgevel van het eene was geſierd met twee levensgroote Beelden in nisſen, zijnde het één, een HERKULES, het ander een FLORA. In dit huis liet hij ook een grote Schilderzaal vervaardigen; hoofdzakelijk om daar in een heel groot ſtuk voor den Vorst van *Oostfriesland* te vervaardigen; verbeeldende dit Schilderij, de *Offerhande van* IPHIGENIA.

De Konſtſchilder J. VAN GOOL getuigt, dat hij van hun, die dit weergaloos Konsttafereel gezien hebben, dikmaals met de uiterſte verwondering daar van heeft horen ſpreken, zo wel wegens de heerlijkheid van de ordonnantie, als wegens de zuivere en kragtige manier van ſchilderen, zijnde volkomen in den ſmaak van PAULUS VERONEES, zo wel ten aanzien van het naakt, als van de zijde-, laken- en andere ſtoffen der klederen; de behandeling der kleuren was edel en verrukkend voor het gezigt; zijnde ook van de zelvde waardij de drie ſtukken in de Vierſchaar van 't *Haagſe* Stadhuis, waar in hij de bekende geſchiedenis van SALOMO's eerſte regt heeft geſchilderd. In het eerstgemelde groots en verheven Konſtſtuk, is de perſoonsverbeeldinge en de gemoetsbeweginge van droefheid zo wel in de ligbaamsgebaarden, als wezenstrekken, ongemeen naïf en natuurlijk uitgedrukt. Het is rijk van Beelden en andere bijſieraden, en ſtrekt tot een overtuigend bewijs, dat DOUDYNS een der grootſte en vernuftigſte Meesters van zijnen tijd geweest is.

In bijzondere huizen ziet men weinig van zijn konst; want hij ſchilderde niet voor geringen prijs, ook behoefde hij zulks niet om den brode te doen; dan met dat al, was hij bij uitſtek naarſtig, en van een ordentelijk en deftig gedrag.

Hij

Hij is een van de eerſten, of wel de voornaamſten geweest, die ten jare 1661, het Konstgenootſchap, en d'Akademie tot opbouw van de Schilderkonst in *'s Hage* hielp opregten; en men vindt zijnen naam als Hoofdman daar van, reeds geboekt in 1662; hebbende hij naderhand ook nog verſcheidene malen, Deken en Beſtierder daar van geweest; ook moedigde hij de Schilderjeugd niet weinig aan, met zelven ſomtijds de tekenpen in handen te nemen en met hun te werken.

Hij heeft veel Leerlingen in de konst gehadt, onder welken uitgemunt hebben AUGUSTYN en MATHYS TERWESTEN, hoewel al de Meesters van dien tijd veel Leerlingen hadden, ja toen meer in eene ſtad, als nu in alle de *Hollandſe* ſteden zamen genomen.

Nimmer heeft DOUDYNS zig in het huwelijk begeven, en in zijn laatſte dagen was hij zeer gekweld met de jigt, egter ſchilderde hij om de tijd te korten als het maar enigzins mogelijk was. Hij heeft alle zijne tijdelijke goederen aan een of twee neven naargelaten, en ſtierf tot groot verlies van de konst, in den ouderdom van 67 jaren, in 't jaar 1697. —— DESCAMPS, *Vie des Peintres*, Tom. II. p. 434. A. HOUBRAKEN, *Schouwburg*, II. D. bl. 234. J. C. WEYERMAN, *Leven der Schilders*, II. D. bl. 276. J. v. GOOL, *Nieuwe Schouwburg* I. D. bl. 51. Allgem. Kunſtl. Lexicon, 1779. ſ. 208.

DOUMA, is de naam van een oud en aanzienlijk *Friesch* Geſlagt, 't welk men ook DOUWMA en DOUWEMA geſchreven vindt, en dat veele grote Mannen heeft opgeleverd, die zig in de aanzienlijkſte ſtanden zo van den tabbaard als degen beroemd gemaakt hebben, daarbij zig manmoedig in 't verdedigen van 's Lands vrijheid hebben gedragen.

In 't begin der onluſten van de Schieringers en Vetkopers, ja reeds lang te voren, was dit Geſlagt in grote pragt en aanzien te *Langweer* en *Trijſum*, waar zij hunne ſtinſen of kasteelen hadden. Eene JANKE DOUMA was mede in dien twist gemengd; nog een andere van gelijken naam, meer bekend dan deze, ſtierf in de gevangenisſe te *Vlvoorden* ten jare 1530,

1530, na dat hij een Kort begrip der zaken in *Friesland* voorgevallen, hadt geſchreven, en waar van hier beneden nader. Ten tijde der onlusten, welke aanleidinge gaven tot het *Verbond der Edelen*, waren eenige takken van dit talrijk Geſlagt op hunne aanzienlijke landhuizen te *Hallum*, *Britzum*, *Huiſum* en elders gezeten. Twee daar van, DOUWE genaamd, leefden omtrent dezen tijd, de een zoon van eenen EPO, die overleden is in 't jaar 1516, hadt in huwelijk ANNA ALBADA, naderhand gehuwd met HARING GLINS; de ander, behorende tot den tak, bijgenaamd OENEMA, was getrouwd met JEL JONGAMA; en deze is waarſchijnelijk dezelvde, die, in 't jaar 1566, vrijmoedelijk op de Staatsvergaderingen ſprak, door den Stadhouder AREMBERG tot Gijzelaar gevorderd werdt; en wien ALVA naar *Antwerpen*, ter verantwoordinge daagde. Zie WINSEMIUS, *Hiſt. Friſ.*, pag. 68. 73. 80. 114.

EPO DOUMA, mede tot het Verbond der Edelen behorende, was de ſchoonzoon van GEMME VAN BURMANIA, en bloedverwant van EDO ABBEMA, of ABBINGA, die mede onder de Bondgenoten voorkomen. Zijn vader was GOSSE DOUMA en zijne moeder WICK ABBINGA van *Huiſum*, overleden in 't jaar 1597. Hij was gehuwd aan SAECK BURMANIA, dogter van GEMME, en van JOUCK HAERDA, uit welk hij geen kinderen verwekt heeft. Zijne vrijheidlielde deedt hem vrijmoedelijk op de Staatsvergaderingen ſpreken, en zijne gezindheid rondelijk aan AREMBERG openbaren; doch ALVA vondt 'er reden in om hem te bannen. WINSEM. *ut ſupr.* p. 72, 73. 83. 115. Wanneer de tijd gunſtiger wierdt, keerde hij te rug naar zijn vaderland; bevorderde de *Utrechtſe Unie*, en overleedt op *Huttinga State*, in 't jaar 1602. Hij ligt te *Huiſum* begraven, en op de grafzerk aldaar in de Kerk, pleeg men voor de wapenſtorming van 1795 of 1796 te lezen: *In 1602 ſtierf de Edele Erntveste Jr.* EPO VAN DOUMA *oud* 60 *jaar.* In 1607, *de Edele Eerbare Juffrouw* SAECK VAN BURMANIA *zijn wijf.* Nog pleeg, op dezelvde plaatze, tegen den muur, een houten gedenkſtuk te hangen, waar op geſchilderd ſtonden de wapens van DOUMA, BURMANIA, MARTENA, ABBEMA, OENEMA, HE-

REMA, HAERDA en HERWEY: waar boven men deze latijnſe regelen las:

Editus in lucem nudus ſum, nudus abibo,
Quid frustra ſudo, funera nuda videns?

In 't midden ſtonden de woorden van JOB, Kap. XIX. vs. 25--27, volgens de oude *Nederlandſe* overzettinge. Daar onder vondt men deze regelen:

Hier rugt tot Godes bebel van ſijn pelgrimage
EPO VAN DOUMA ontcommen ſnel ſwerelts bataelge /
Als een graen zal hij bergaen en weder oprijzen
God t aller tijt met Jolijt te loben en prijzen.

Beneden las men: *Anno* 1602 *op Sint Jans dach, is geſtorven Jonker* EPO VAN DOUMA *out* 60 *jaer.* Hij wordt zeer geroemd, wegens zijne hoge geboorte, goedheid, en ijver voor den Christelijken godsdienst door GELLIUS SNECANUS, in *Frisia Nobilis*, pag. 59., in deze bewoordingen:

Huc EPIUS DOUMA *titulis inſignis avorum,*
Perveteris ſtirpis lumen honorque ſuæ.
Cujus ineſt animo facilis bonitatis imago,
Zelus doctrinæ nec minor ipſe piæ.
Dum tua condecorant Huſum fragrantia rura,
Doctrinam Chriſti Douvema ſtemma colat.

Eenen ERASMUS DOUMA, die een broeder is geweest van FRANS en IDZARD DOUMA, hier volgende, was eerst Kapitein, daarna Grietman van *Doniawerſtal*, tot den 7 maart 1580, wanneer TIETE WALTES HETTINGA benoemd werdt, om de plaatze van den gevangenen en van zijn' dienst opgeſchorten DOUMA te vervullen. Wijders is hij bekend door zijn verſchijnen in de vergaderinge der Staten van *Friesland*, en zijn opontbod naar *Antwerpen* door den Landvoogd ALVA —— WINSEM. *ut ſupr.* p. 68. 72, 73. 114.

FOPPE en IDZARD, broeders van ERASMUS, zoons van JAN TJE tot *Langweer*, met dezelvde liefde voor de vrijheid be-

zield

zield, vervielen, daarom, in den haat van ALVA; die ſchoon te vergeefs, hun aanſchreef, dat zij zig, te *Antwerpen* zouden komen verantwoorden. FOPPE ſtorf ongehuwd, in 't jaar 1592; en IDZARD, getrouwd met HELENA BUNAU, overleedt in 't jaar 1577. De eerſte ligt begraven te *Leeuwarden*; de andere te *Britzum*. —— J. W. TE WATER, *Hiſt. van 't Verbond der Edelen*, II. D. bl. 346-350. III. D. bl. 462.

DOUMA (JANKE of JANCKO), tot bovenſtaande Geſlagt behorende, en zig ſchrijvende van *Oldeboorn*, was een Man van groot beleid, eertijds een zuil der *Saxiſe* Vorſten, daarbij magtig van goed en aanhang; dan hij bemerkende, dat de handelingen van den *Sax* verre afweken van de beloften en den eed bij 't aanvaarden van 't Erf-Gouverneurſchap gedaan, en zig meestal door de inblazingen van ligtvaardige Raden en Officieren, dat veelal vreemdelingen waren, liet leiden en beſtieren, verzogt van den Hertog ten jare 1515, voor eenigen tijd verlof om zig buiten 's Lands te begeven, voorgevende, dat hij om aan zekere christelijke geloften te voldoen, naar *Rome* wilde reizen, ten einde den Paus te begroeten en de heerlijkheid dier ſtad te bezigtigen. Hier toe verlof van den Hertog bekomen hebbende, toog hij terſtond op weg, verzeld van SIKKO GALAMA, wiens vader te *Franeker* op *Siaardema*-huis onthalsd was, en GABBO SCHELTEMA; zij namen hunnen weg over *Holland*, en reisden voorts naar *Braband*, alwaar zij verſtonden dat KAREL DE I, Hertog van *Gelre*, groote toebereidzelen ten oorloge maakte, ten einde *Friesland* aan den Hertog van *Saxen* te ontweldigen; zij begaven zig hier op terſtond naar den *Gelderſen* Graav, en beloofden hem alle hulp en bijſtand, ten einde zijn voornemen, 't welk te dier tijd volkomen met hunne inzigten ſtrookte, te begunſtigen.

Dit zelvde jaar ontmoeten wij reeds JANKE DOUMA weder in *Friesland*, doch als een openbaren vijand van de *Saxers*, hebbende openlijk de belangens van den Hertog van *Gelder* omhelsd. Benevens Juw JOUWSMA, trok hij aan 't hoofd van 400 huislieden, naar 't *Barralhuis*, tusſen *Leeuwarden* en *Wir-*

dum gelegen, alwaar hij om de uitvallen en ſtroperijen der *Leeuwarders* te beletten, zig met zijn bijhebbend legertje neerſloeg. Dan de *Leeuwarders* door verſpieders van de toedragt der zaken kennis gekregen hebbende, toefden niet lang, maar kwamen wel dra met 1500 krijgsknegten hem aanvallen; zo dat JANKE DOUMA met zijn bijhebbend volk genoodzaakt wierdt naar *Wirdum* te wijken, en aldaar zijn toevlugt nam op *Unia-State*, na dat wel 50 van zijne huislieden door de *Saxers* waren doodgeſlagen. Zij verbleven op *Unia-State* ter tijd toe, dat de Woudlieden, uit een talrijke bende beſtaande, hun kwamen ontzetten, en de *Saxiſe* krijgsknegten noodzaakten, naar *Leeuwarden* te vlugten. Dan DOUMA wel ziende, dat hij het op den duur tegens de *Saxers* niet zou kunnen uithouden, week ten Lande uit, daar hij niet weder inkwam, voor dat de *Gelderſen* meester van *Friesland* waren. Doch toen ten jare 1519, de Hertog van *Gelder* het masker afligtte, en door zijne Gezanten op den Landdag te *Sneek* deedt vorderen, dat men hem zonder eenige bepaling tot Erfheer van *Friesland* moest aannemen, en aan hem even als aan den Hertog van *Saxen* was geſchied, penningen moest verſchaffen, ten einde de ſteden en de heerlijkheid der landen behoorlijk mede te kunnen onderhouden, ontzette zulks zodanig JANKE DOUMA, JOUW JOUWSMA en SIKKO GALAMA, als zijnde de voornaamſte begunſtigers der *Gelderſe* partij geweest, dat zij in 't openbaar betuigden, zulks nimmer te zullen gedogen; ja dat zij liever hun leven wilden verliezen of in handen van hunne vijanden vervallen, dan eene zaak toeteſtemmen, die lijnregt tegens de privilegien van den Lande aandruiste, en geen andere uitkomst voorſpelde, dan op nieuw het juk van ſlavernije op de ſchouders der ingezetenen te drukken. Doch ziende dat alles te vergeefs was, namen zij met grammen moede affcheid van den Kanſelier, en keerden naar *Groningen* te rug, alwaar zij ter tijd toe toefden, dat zij van daar door plakaten en mandament van den *Gelderſen* Overſte, verdreven wierden. Dit nu was de beloning voor die vaderlandſe Mannen, welke alles hadden opgeofferd om hunne haarden en altaren

van

van het ſlaaffe juk' der tijrannie te bevrijden, die zo lange tot bereiking daar van, van de eene ſtad tot de andere hadden moeten zwerven, ter tijd toe, dat zij verguisd en vertreden, tot wanhoop vervoerd, ten laatſten de ongebondene en moordzieke *Gelderſen* afvielen, en remis benevens kwijtſchelding van Koning KAREL verkregen. Die brieven van vergifenis ten voordele van JANKE DOUMA, JUW JUWSMA en JANKE OENEMA, wierden op den Landdag te *Harlingen* openlijk voorgelezen. Doch met dit verdrag alleen niet te vrede zijnde, tragtte DOUMA geheel *Friesland* den Keizer te onderwerpen; maar, zijn voornemen door afgunst en bijzonder eigenbelang gedwarsboomd ziende, beſloot hij om met JUWSMA in perſoon naar de Gouvernante MARGAREET tot *Brusſel* te gaan; dit geſchiedde, en hij deedt haar een omſtandig verhaal van den toenmaligen ſtaat van *Friesland*, en den voorſlag, op welk eene wijze men voor geheel dit gewest met den Keizer konde verdragen, inzonderheid aandringende op het behoud der *Friesſe* vrijheid, en wel hoofdzakelijk in het bedienen der Geestelijke ambten en het benoemen der Geestelijke perſonen. GEORG SCHENK, Vrijheer van *Toutenburg*, die te voren Drost van *Vollenhove* was geweest, en ten jare 1521 door Keizer KAREL DEN V, in plaatze van WILHELM VAN ROGGENDORFF, tot Stadhouder van *Friesland* was aangeſteld, wierdt door DOUMA en de zijnen van malverſatien en grove mishandelingen beſchuldigd: doch deze of onſchuldig zijnde, of ten Hove meerder vrienden hebbende, wierdt van zijne beſchuldiging vrijgeſproken, en JANKE als zijn voornaamſte aanklager, te *Mechelen* gevangen genomen, en naar *Vilvoorden* vervoerd, alwaar hij na een agtjarige gevangenis in het jaar 1530 is overleden. Hij was een man van ongemeen veel verſtand, daarbij dapper en vol moed, die goed en bloed voor het beſchermen der vrijheid veil hadt, en het deerlijk lot waar in zijn vaderland gedompeld was, hartgrondig betreurde; ook getragt heeft, het zelve van het juk der ſlavernij te verloſſen, doch op het einde zelv' het ſlagtoffer van zijne vrijheidlievende pogingen is geworden.

In het flot van genoemde *Vilvoorden*, toen ter tijd gehouden voor een moordkuil en allerakelijkſten kerker, heeft DOUMA de *Geſchiedenisſen van Friesland*, van het eerſte begin af tot aan zijne dagen, buiten hulp van boeken, uit het geen zijn geheugen hem opleverde van 't geen hij te voren gelezen hadt, bij één geſteld; maar met vele verdigtzelen, voor zo veel en verre het den oirſprong en de herkomst der *Frieſen* en derzelver naam betreft, vermengd: en voor te eenzijdig bij ſommigen gehouden, daar hij de *Beijerſe*, *Saxiſe*, *Gelderſe* en *Bourgondiſe* beheerſinge beſchrijft. Het origineele Handſchrift van deze *Kronijk* of *Geſchiedenisſen* is voor circa 30 jaren wel bewaard in een kist gevonden op *Gosliga-State* te *Hallum*, toen ter tijd bewoond door den Generaal Majoor DUCO MARTENA VAN BURMANIA, die het aan zijn ſchoonvader ſchonk, wijlen den oud Raadsheer EDUARD MARIUS VAN BURMANIA, te over bekend, door zijne grote kunde in het vak der Geſchiedenisſen van ons vaderland; van dezen is het gekomen op den Heer COERT LAMBERTUS VAN BEYMA, door wiens gunst, ik een nauwkeurig Afſchrift van dit zeldzame werk bezitte. SUFFRIDUS PETRI, IZAAK PONTANUS in zijne *Hiſtoria Gelriæ*, en S. A. GABBEMA, in zijn *Verhaal van Leeuwarden*, hebben een ruimſchotig gebruik van deze Kronijk gemaakt. Het originele netjes en compres geſchreven, bevat 247 bladzijden in folio. Ten einde onze Lezers een denkbeeld van den ſchrijftrant dezes ongelukkigen Friesſen Edelmans te geven, zo laten wij de eerſte en laatſte periode van zijn werk hier letterlijk volgen:

In de name Godtz amen. Hijr anhebet ende begint een cleijne tractâtken / daar in dat begrepen ende woerhlaart wort / waer contrauerſie / diſcordie ofte partije then erſten gefunde / anhelwen ende bpgeſtanden is / ende wat ſich daer inne begetwen heſth / bis bp deſen huidighen dagh to / ende me namen ban Friesland / dat ick hyer to ſchzifth ſielt heb / na mijn boerſtand [dat lepder cleijn is] ban 't gene / dat ick thander tyden daer aff geleſen ende gehoert hebbe / ende in mijn memorie bnthalden hebbe / daer moet ick mij [Godt betert] bp dit pas mede behelpen / angeſeen ick op dit pas anders gene boecken noch be-

behulp hebben magh/ daer om ſtelle ick dit tot correctie van de genen de ſulckes bet dan ick doen/ kentenisſe draegen ende weten. Na deze *Prologue*, begint DOUMA zijne geſchiedenis, met een verhaal van de Schepping, waar op hij den val der Engelen laat volgen, daar hij onder anderen van zegt: Ende een groet getal der Engelen hebben LUCIFER adherert/ ende in ſyn allerboeſte wille ende menonghe conſentert. MICHAËL de Archangel met de groetſte part van de Engelen ſint ſtandigh bleven/ bij hoer Godt/ Schepper ende Here/ ende hebben LUCIFER met ſyne adherenten ende complicen ghejaecht/ gewozpen ende geſloten wth de hoegen Hemel went by de Aerde/ by deſen is doer comen/ controuerſie/ diſcozdie/ partie ende ſtrijdt in de Hemel/ daer de moder af geweſt is/ nidicheit. Na dat hij dus kortelijk de Bijbelgeſchiedenisſen heeft doorgelopen, en vervolgens de oude zo Griekſe als Romeinſe Hiſtorien, met oogmerk om te betogen, dat twist en tweeſpalt altoos de menſen heeft bezield, en de oirſprong der rampen is geweest, die ten ondergang van veele Rijken en Maatſchappijen heeft verſtrekt; handelt hij breedvoeriger, over de beroerten die van den beginne af ons Land hebben geteisterd: eindelijk tot het waare doel van zijn werk overgaande, beſchrijft hij wat 'er in zijnen leeftijd in *Friesland*, en bekorter, wat 'er in de naburige Provintien is voorgevallen. Hij beſluit zijn werk; met deze betuiging: Ny iſt paeswaer/ dat alle Fethopers van namen/ daer men aff kenniſſe moghen hebben/ doer ſchzifthen often anders/ de hebben altijdt hoer lewent reguleert dat ſe niet to ſchelden moghen weſen/ ende doer dat ſe to boel erber ende froem weren/ hebben ſe tot menonge tijden grote ſcaden moten lyden/ van wels generacie often ſtamme dat ick oeck gheſpzoten ben/ ende neme daer de almoghende Godt in tho tughe/ off een Menſche moght ſterben hondert duſent doeden/ dat ſolden ick boel ende ongelijck lever willen doen/ dan dat ick de eerſte weſen ſolde edtwes gedaen to hebben/ dat ick niet ſolden moghen boer alle de Werelt bekant weſen/ ende ſolde alſo alle Fetopers een ſchande weſen/ ende were boel beter ongeboeren/ dan dat bij mij ghedaen were/ dat by myne aduerſanten was ghedaen.

Vir videas quid tu jubeas dum magnus haberis.
Reſpicias quem deſpicias dum ledere queris,
Et caveas ne forte ruas dum ſtare videris,
Dat varias fortuna vias, non ergo mireris.

—— SUFFRID. PETRUS, *de Script. Friſiæ*, Dec. IX. cap. VIII. p. 120. HOYNCK VAN PAPENDRECHT, *Not. ad vitam* VIGLII AB AYTTA, p. 61. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 552. MATTH., *Sylloge Epiſt.* p. 253. 259. P. WINSEMIUS, *Chronique van Friesland*, bl. 454. SCHOTAN., *Frieſche Hiſt.* bl. 561. 563. 608. 611 617. GUTBERLETH, *Voorrede* VOOR GABBEMA *Verh. van Leeuwarden.* TE WATER, *Verh. der Edel.* II. D. bl. 346. in de aant. SCHWARTZENBERG, *Charterboek van Friesland*, II. D. Voorr. bl. 74 enz. *Tegensw. ſtaat van Friesland*, III. D. bl. 476. 482.

DOUVEN (JOHAN FRANS), Konſtſchilder, ten jare 1656 geboren te *Roermonde*, in het hertogdom van *Gelder*; hadt tot Leermeesters GABRIEL LAMBERTIN en KRISTOFFEL PUYTLINCK. Op zijn eigen vlerken drijvende, oeffende hij zig naar de beste ſtukken van de voornaamſte Meesters, daar hij inzonderheid goede gelegenheid toe kreeg, door zijn beroep aan 't Keurvorſtelijke Hof van *Duſſeldorp*, daar hij zig 28 jaren onthield, en aldaar veel ſchoone Beeldtenisſen en ook eenige Bloemſtukken heeft vervaardigd. Ook volgde hij den Keurvorst naar *Weenen*, en ſchilderde aldaar de Keizerlijke familie en veele Rijksgroten en Hovelingen. Hij ſtierf ten jare 1727, in het 77ſte jaar zijnes ouderdoms. Deze Konſtenaar bezat den roem, van welgelijkende en keurige Portraitten te ſchilderen; ook heeft hij de eer gehadt drie Keizers, drie Keizerinnen, vijf Koningen, zeven Koninginnen en verſcheiden Vorsten en Vorstinnen naar het leven af te beelden, en hij ſlaagde gelukkig in alle zijne ondernemingen, waar door hij ook veel geld bij een zamelde.

Zijn zoon FRANS BARTEL, geboren te *Duſſeldorp* in het jaar 1688, genoot op begeren der Keurvorst van den *Paltz* het onderwijs van den alom vermaarden Ridder VAN DER WERF, en wierdt door het verſtandig beſtier van zijnen groten Meester, die alle mooglijke vlijt aan hem beſteedde, een roem-

waar-

waardig Konſtenaar, wiens penſeelvoortbrengzels onder de liefhebbers in hoge waarde wordt gehouden. —— A. Houbraken, *Schouwburg* III. D. bl. 348. J. C. Weyerman *Leven der Schilders*, III. D. bl. 182. J. v. Gool, *Nieuwe Schouwb.* II. D. bl. 136. Allgem. Kunſtler Lexicon. 1779. ſ. 208.

DOUZA (JANUS), zie DOES (JOHAN VAN DER).

DRAKENBORCH, is de naam van een edel en aanzienlijk Geſlagt in het Stigt en de ſtad *Utrecht*; waarſchijnlijk zijnen naam ontlenende, *deels* van de Ridder Hofſtede *Drakenburch*, gelegen in de parochie van *Baarn*, welke vermeld wordt in een' brief van Biſchop Frederik van Blankenheim, van den 7 april 1480, ja zelvs reeds in den jare 1340 als Riddermatig bekend was. Zij ligt een vierde van een uur bezuiden de Kerk van *Eemnes binnendijks*, en wordt ook wel *Drakenſtein* genoemd: *deels*, van eene Hofſtede, of huis *Drakenburg* in de ſtad *Utrecht* op de *Oude Gragt*, vermeld in eenen Brief van den jare 1365.

Uit dit Geſlagt zijn ons voorgekomen. 1. Kornelis van Drakenborch, Raad te *Utrecht*, in 1450, 1459 en 1461. —— 2. Eerst of Ernst van Drakenborch; Schepen te *Utrecht*, van 1450 tot 1475. —— 3. Frederik van Drakenborch, de eerſte; Schepen te *Utrecht*, in 1346; Schout in 1350. —— 4. Frederik van Drakenborch, de tweede, Schout en Schepen te *Utrecht* van 1383 tot 1431; Maarſchalk van *Eemland*, in 1390. —— 5. Frederik van Drakenborch, de jonge, of de derde; Schepen te *Utrecht*, van 1415 tot 1439. —— 6. Frederik van Drakenborch, de vierde; Schepen en Raad te *Utrecht*, van 1441 tot 1474. —— 7. Jan van Drakenborch, de tweede; Kanunnik ten Dom te *Utrecht* 1478. —— 9. Werner van Drakenborch, Schout en Schepen te *Utrecht* in 1364 tot 1377. —— Dit een en ander wordt bewezen door Anth. Matthæus, *de Fundationib. Eccleſ. Dedic.* p. 5. *Analect.* Tom. I. p. 498. *ed. in* 4to., of Tom II. p. 139. *ed. in* 8*vo.* en Tom. V. p. 375. *ed. in* 4*to.* of Tom. IX. p. 322. *edit.* in 8vo. *Dedic. Anon. de Reb. Traject.* p. 7.; *de Nobilitat.* p. 896.; *de Jure Gladii*, p. 291. K. Burman, *Utr.*

Jaarb. I, II, *en* IIIde Deel op veele plaatzen. RACER, *Overijſſ. Gedenkſt.* I. D. *Bewijsſt.* bl. 280. *Utr. Plakaatb.* I. D. bl. 280, II. D. bl. 1069, en III. D. bl. 110, 111. 120. 123. 125. 153. 156, 157. 214. 245. *Tegensw. ſtaat der Ver. een. Nederlanden*, XII. D. bl. 271.

DRAKENBORCH (ARNOLD VAN), zeer waarſchijnlijk uit bovenſtaande Geſlagt geſproten, is geweest Hoogleraar in de geſchiedenis en welſprekendheid te *Utrecht*, in welke ſtad hij geboren wierdt den 1 januarij 1684. Zijne ouders waren EVERT DRAKENBORCH, Advokaat en Secretaris van het Dom-Kapittel en SUSANNA DE BANE, die elf kinderen bij elkanderen hebben geteeld. ARNOLDS voornaamſte Leermeesters waren, de beroemde JOH. GEORG GRÆVIUS en PIETER BURMAN. Onder voorzitting des laatſten verdedigde hij, den 4 junij 1704, eene gelcerde Verhandeling, door hem zelven opgeſteld: *de Præfecto Urbis*, naderhand herdrukt te *Frankfort* aan den *Oder*, 1752. 8vo.; en in den *Theſaurus Diſſert. Jurid.* van OELRICHS, Vol. II. T. II. Hij leide zig, vervolgens, op de regtsgeleerdheid uit onder VAN ECK te *Utrecht*; en te *Leijden*, onder GERH. NOODT, daar hij tevens JAC. PERIZONIUS en JAC. GRONOVIUS hoorde. Hij werdt Doktor in de Regten in 't jaar 1707, met eene Verhandeling *de Officio Præfectorum Prætorio*, ook herdrukt in OELRICHS, *Theſaurus Diſſertat.* Vol. II. T. II. Hierna, hielp hij, met den Advokaat, naderhand Griffier des Hofs van *Utrecht*, JOAN VAN DE WATER, den Hoogleraar PIETER BURMAN, in het vervaardigen van de uitgaaf van PETRONIUS, gelijk de Uitgever erkent in de Voorrede, p. 22. en, in gezelſchap van den zelvden Hoogleraar, deedt hij eene reis naar *Frankrijk*, en, als deze naar *Leijden* verroepen wierdt, volgde onze DRAKENBORCH hem op, te gelijk met den Hoogleraar DUKER, in het jaar 1716, doende zijn Intree-Rede; *de Utilitate et Fructu, qui ex humanioribus disciplinis in omne genus Hominum et Doctrinarum redundent.* Als aftredend *Rector Magnificus*, heeft hij, in 1722, eene Redevoering gehouden, over de vraag: *Unde fiat ut ſtudia humaniora tantopere hodie negli-*

gi-

gligantur? en, hij heeft in 1736, het eerſte eeuwfeest der *Utrechtſe* Akademie gevierd, in de Domkerk, met eene *Oratio Panegyrica in natalem ſæcularem Academiæ Trajectinæ.* Twee voortreffelijke Godgeleerden heeft hij in Lijkredenen geprezen, namelijk FRANCISCUS BURMAN, den zoon, in 1719, en HIERONYMUS SIMONS VAN ALPHEN, in 1743. Ook heeft hij in 1747, den Stadhouder WILLEM KAREL HENDRIK FRISO, met eene plegtige Redevoering, te *Utrecht* begroet.

Van onzes DRAKENBORCHS kundigheid, geleerdheid, naarſtigheid, nauwkeurigheid, zullen de ſchone Uitgaven van SILIUS ITALICUS, in 1717 in 4to., en van LIVIUS, in VII Deelen in 4to., van het jaar 1738 tot 1746, ſteeds blijvende waarborgen zijn. Van zijne Griekſe kennis, getuigen zijne korte aanmerkingen, na zijnen dood, bij den druk van THOMAS MAGISTER in 1757 in 8vo. uitgegeven, gevoegd; van zijne kunde in de Vaderlandſe Geſchiedenis, ſtrekt ten bewijze, een klein, doch bondig Boekje, getijteld: *Breves Poſitiones, quibus Hiſtoria Foederati Belgii illustratur*, gedrukt te *Utrecht* 1737, in 8vo. zonder naam des Opſtellers. Bijzonder hadt hij zig toegelegd op de Geſlagtrekening der edele Stigtſe Familien, waar van KASPAR BURMAN getuigenis draagt, DE HADRIANO VI. p. 3. en elders; en, op de Geſchiedenis van *Utrecht*, waar van niet alleen zijne *Origines Trajectinæ* of openlijke Voorlezing over den *oirſprong der Stad Utrecht*, die wel waardig was, gedrukt te worden, maar ook de *Lijst der Proosten en Dekenen van de vijf Kapittelen*, te *Utrecht*, door hem opgemaakt, overvloedig bewijs opleveren. Deze Lijst is eerst in 1729, uitgegeven in het I. Deel van het *Utrechts Plakaat-Boek*, bl. 239-261., maar naderhand, zeer vermeerderd, in het jaar 1744, geplaatst in het *Aanhangzel op de Kerkelijke Oudheden van Nederland*; en is daarbij gevoegd een geleerde Latijnſe Brief aan den Aartsbiſſchop van *Mechelen*, C. P. HOYNCK VAN PAPENDRECHT.

Onze Hoogleraar is getrouwd geweest met KATHARINA VAN DE WALL, en heeft, bij dezelve, eenen zoon en drie dogteren geteeld, doch welke allen jong geſtorven zijn. Hij zelv

over-

overleed den 16 januarij 1748, en werdt naar verdienst, geprezen, in eene plegtige Lijkrede, door zijnen vriend en welſprekenden Ambtgenoot, JOHANNES OOSTERDYK SCHACHT, Hoogleraar in de Geneeskunde. ——— Jo. OOSTERDYK SCHACHT, *Oratio Funebr. &c. Biblioth. Bremenſis*, Claſſ. III. Fasc. I. p. 165. ſq. C. SAXI, *Onom. liter.* Pars VI. p. 73. en in *Actis Liter. Societ. Rheno-Traject.* T. II. p. 227. *Nouv. Dict. Hiſtorique*, T. II. p. 541. VAN DE WATER, *Voorrede van het Utrechts Plakaatboek* I. D. bl. 29. III. D. bl. 493. *Tegensw. ſtaat der Vereen. Nederlanden*, XI. D. bl. 312. Neu Gel. Europa / V. Th. ſ. 65--73. SCHMERSAHL, Zuverläſſ. Nachricht von jungſtverſtorb. Gelert. II. Band / ſ. 507. JÖCHER, Gelerſten Lexicon / II. Th. ſ. 210.

DRAKENBURG (N.), Konſtſchilder, vindt ik niet anders van gemeld, dan dat 'er op de verkoping van MR. JAKOB VAN DER DUSSEN, Bailjuw en Dijkgraav van *Amſtelland* op den 12 april 1752 te *Amſteldam*, een ſtuk door hem geſchilderd is verkogt voor 22 guldens. Het verbeeldde een *Boere Kraam-maaltijd.* ——— GER. HOET, *Naaml. van Schilderijen*, II. D. bl. 313.

DREBBEL (KORNELIS JAKOBSZOON), wierdt geboren te *Alkmaar* in *Noordholland*, in 1572. Hij behoorde tot een deftige Familie, en hadt een broeder die wegens *Holland* lid van de vergadering der algemene Staten in *'s Hage* was. Gedurende zijne kindſe jaren huisveſtte hij eenigen tijd bij den beroemden HUBERT GOLTZIUS die in 1583 ſtorf, en waar van hij zedert de zuster ten huwelijk nam. Nog jong zijnde lei hij zig met ijver toe op de Wijsbegeerte en Matheſis, en maakte ſnelle voortgangen in de kundigheid van die wetenſchappen. Omtrent het jaar 1604 toog hij met zijn vrouw naar *Engeland*, en wierdt 'er ongemeen vriendelijk ontvangen door Koning JAKOB DEN I., die hem zelvs met geſchenken vereerde. Eenigen tijd daarna beriep hem Keizer RUDOLF aan zijn Hof te *Praag*, en gaf hem een aanzienlijke jaarwedde. FERDINAND DE II, ten jare 1619 aan het rijksbewind

ge-

geraakt zijnde, verkoos hem tot Leermeester bij zijn Vorſtelijken zoon, en DREBBEL nam deze aan hem opgelegde taak tot zo veel genoegen van den Keizer waar, dat die hem uit erkentenis, den tijtel van zijn Raad gaf: maar deze voorſpoed van DREBBEL duurde ſlegts een zeer korten tijd; want *Praag* in dit zelvde jaar door FREDERIK DEN V, Keurvorst van den *Paltz* veroverd zijnde, wierden verſcheiden' Raden van den Keizer gegrepen en ter dood gebragt. DREBBEL die benevens de anderen was gevangen gezet, geraakte 'er heels huids af, egter met verlies van alle zijne goederen, doch wierdt op verzoek zo van hun Hoog Mog. als van Koning JAKOB, op vrije voeten geſteld, en aan den laatstgenoemden toegezonden. Deze Vorst ontving den Wijsgeer zeer minzaam, en gaf hem nieuwe blijken van zijne gunst en toegenegenheid, die hem ook van zijnen kant een glazen *Spheer* of *Kloot* ſchonk, waarin men verzekerd vindt, dat hij door middel der vier Hoofdſtoffen, de *altoosdurende Beweging*, die zedert dat ARCHIMEDES zo koen te *Sijracuſe* door een Krijgsman wierdt vermoord, onbekend was gebleven, voortbragt. Gedurende het tijdvak van 24 uren kost men 'er in beſchouwen, al wat 'er in een gants jaar op de aarde gebeurt, en 'er op alle de jaren, alle de dagen, en op alle ſtonden, den loop der Zon, dien der Maan, dien der Sterren en Planeten, in waarnemen; door het zelvde middel kost men ook een begrip vormen, wat koude is; waar uit de oirzaak van de *eerſte beweging* ontſtaat, hoedanig die den Hemel, Sterren, de Maan, de Zee en de Aarde doet bewegen; welke de oirzaak is van Ebbe en Vloed; die des Donders, van het Weerlicht, van den Regen en van de Winden, en hoedanig alle de dingen groeijen en vermenigvuldigen. Behalven deze *Globe*, vervaardigde hij, zegt men, een *Schip*, 't welk verſcheidene jaren aan den oever van de *Teems* is te zien geweest, in 't welk men onder water kon roeijen, van *Weſtmunſter* af tot aan *Greenwich* toe, 't welk bijna drie uren van malkanderen ligt, ja zelvs op een vrij verderen afſtand, en men kost 'er in zien en lezen zonder behulp van lamp noch kaarslicht. Ook wist DREBBEL door behulp

hulp van zekere werktuigen, de Regen, den Donder en de Blixemſtralen, even natuurlijk te vertonen, als of die de uitwerkzelen van den Dampkring geweest waren. Door andere werktuigen, bootſte hij de koude van den winter na; en men verzekert, dat hij op verzoek van den Koning de proef daar van heeft genomen in de grote zaal van *Westmunſter*, waarin die Konstkoude zo bovenmatig ſnerpende was, dat men die niet konde verduren. Hij droogde op een ſpoedige wijze waterpoelen en putten uit; hij bragt midden in den winter uit eijeren, Eendekuikens en die van Hoenders te voorſchijn, zonder die te hebben laten broeden; hij vertoonde allerleij verbeeldingen van Schilderſtukken, zonder dat 'er iets wezenlijks voor handen was. Door middel van een glas zijner uitvinding, trok hij het licht van een kaars aan 't einde van een vertrek geplaatst, tot aan te tegenoverzijde, dat zulks eene flikkering voortbragt, dat men 'er met gemak bij koste lezen. Hij verſtond de konst om een ſpiegel te maken, die geheel vlak was, en zevenvoudig het onderwerp te rug kaatſte, dat men 'er voor hield. Behalven dit alles, vervaardigde hij allerleije muſikale Inſtrumenten, die aanhoudend ſpeelden. In een woord, al wat met mogelijkheid vervaardigd kan worden, om gedurende een bepaalden tijd werkzaam te blijven, het zij door een dalend gewigt, ſpringveeren, lopend water of vuur, was hij van denkbeeld dat door de kennis van het *primum Mobile* of eerſte bewegings-oirzaak, tot altoosdurendheid konde gebragt worden; in zijn *boekje over de Elementen*, meermalen gedrukt, geeft hij hier van een omſtandig berigt. Het ſtaande water deedt hij tot de hoogte van 100 en meer voeten klimmen. Behalven nog veele andere zeldzaamheden, ſleep hij Brillen, waar door men bij nagt konde zien. Men ſchrijft ook aan DREBBEL de uitvinding der Verrekijkers toe, als mede het geheim om Scharlakenrood te verwen.

Deze beroemde Wijsgeer ſtorf te *Londen* in het jaar 1634, na den ouderdom van 62 jaren bereikt te hebben. Hij heeft twee Verhandelingen geſchreven, die eerst in het nederduits wierden uitgegeven, en naderhand in het latijn gedrukt zijn onder den tijtel van: *Trac-*

Tractatus duo. I. de natura Elementorum; quomodo venti, pluviæ, fulgura, tonitrua ex iis producantur, & quibus ſervient uſibus. II. De Quinteſſentia, ejus viribus, uſu, & quomodo ea ex mineralibus, metallis, vegetabilibus, & animalibus extrahenda. Editi cura JOACHIMI MORSII. *Accedit ejusdem* DREBELII *Epiſtola ad ſapientiſſimum Britanniæ Monarcham* JACOBUM, *de perpetui Mobilis inventione.* PETRUS LAUREMBERGIUS *e Belgico idiomate in Latinum vertit. Hamb.* 1621. 12*mo.* Naderhand meermalen herdrukt, en mede in het frans, hoogduits en italiaans vertaald.

Men vindt nog aan het flot van een werkje, bevattende twee Brieven door Paus CLEMENS geſchreven, en te *London* ten jare 1687 in 8vo. gedrukt, het fragment eenes Briefs van DREBBEL aan YSBRAND VAN RIETWYCK. ——— SWERTII, *Athen. Belg.* p. 114. MERKLINI, *Linden. renov.* p. 226. J. F. WEIDLERI, *Hiſtor. Aſtronomiæ*, Cap. XV. Sect. 16. J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 199. COLOMES, *Opuſc.* p. 513. *Nouv. Dict. Hiſt.* Tom. II. p. 541. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. III. p. 387. BAUDART, *Memorien*, II. D. fol. 146. E. v. METEREN, *Nederl. Hiſt.* XXIX. Boek. BOOMKAMP en EIKELENBERG, *Beſchrijv. van Alkmaar*, bl. 190. Aanteek. op WAGEN. *Vad. Hiſt.* X. D. bl. 37. FABRIC., *Bibl. Gr.* Vol. III. p. 465. JÖCHER, Allgem. Gelehrten Lexicon. II. Th. f. 212.

REGIS.

REGISTER
VAN DE
PERSONEN
WAAR VAN IN DIT DEEL GEHANDELD WORDT.

Bladz.

Coster (Hendrik), *Apoſtoliſche Protonotaris.* . . 1.
Coster (Laurens), *zie* Koster.
Coster (Pieter), *Konſtſchilder.* . . . . . 2.
Coster (Samuël), *Medicijne Doktor en Rederijker.* 3.
Coster (Wynold), *Karthuiſer Monnik.* . . 5.
Costerus (Bernard), *Burgemeester te Woerden.* . . 6.
Costerus (Frans), *geleerd Jeſuit.* . . . . 13.
Costerus (Jan), *Prior van St. Maartendal te Leuven.* 14.
Costerus (Johannes), *Pastoor te Oudenaarde.* . . 15.
Costerus (Rumold), *Monnik in het Minoriten Klooster te Antwerpen.* . . 15.
Cotereau (Jan), *Aartsdeken van de Hoofdkerk te Doornik.* . . . . 15.
Cotereau (Maximiliaan), *Lid der Verbonden Edelen.* 16.
Coudemberg (Pieter), *Apotheker te Antwerpen.* . 16.
Couhoven, *Een der Verbonden Edelen.* . . 17.

Bladz.

Coulſter (van den), *is de naam van een aanzienlijk Geſlagt in Holland.* . . 17.
Coulture (Gillis de la), *Rooms Schrijver van de XVII eeuw.* . . 23.
Couper (Johan), *Konſtſchilder.* . . . . . 24.
Couplet (Filip), *Jeſuite Zendeling naar China.* . 24.
Court (Jakob de la), *aanzienlijk Burger te Leijden.* 25.
Court (Pieter de la), *Schrijver van verſcheidene Staatkundige Verhandelingen.* 26.
Courteville (Joost), *aanzienlijk Edelman uit Flaanderen.* . . . . 31.
Courtonne (Jacques André), *Predikant in de Waalſe Gemeente te Leeuwarden.* 32.
Courvoiſier (Jan Jakob), *Hofprediker aan het Hof van Brusſel.* . . . . 35.
Coutereels (Johannes), *Schoolmeester te Middelburg.* . . . 36.
Couvillon (Jan), *Biegtvader.* . . . . . 36.

Bladz.

Couvreur (Andries), *Hoogleraar en Rooms Prediker.* 37.

Couvreur (Martinus), *Jesuit.* . . . 37.

Couwerden (Dirk van), *Hoogleraar in de Godgeleerdheid te Douai.* . . 37.

Couwerden (Norbert), *Abt van St. Michiel te Antwerpen.* . . . . 38.

Covyn (Israël), *Konstſchilder.* . . . 38.

Coxie (Anthony), *Konstſchilder.* . . . 39.

Coxie (Hieronimus), *Konstſchilder en Plaatſnijder.* 39.

Coxie, *zie* Coixie.

Coye (Paulus), *Provintiaal in de Nederlanden.* 40.

Crabbe (Frans), *Konstſchilder.* . . . 41.

Crabbe (Pieter), *Gardiaan van het Franciskanen Kloester te Mechelen.* . . 41.

Crabbeels (Clemens), *Biſſchop van's Hertogenbosch.* 42.

Crabeth (Adriaan Pietersz.) *Konstſchilder.* . . 42.

Crabeth (Dirk en Wouter), *Konſtige Glasſchilders.* 43.

Crabeth (Wouter), *Konſtſchilder.* . . 48.

Cracht (Frans van Limborch van der), *Kapitein ter Zee.* . . 49.

Craesbeek (Johannes van), *Prior der Abtdije van St. Bernard te Aarſchot.* 49.

Craesbeke (Joſef van), *Konstſchilder.* . 49.

Bladz.

Craever (Gasper de), *Konſtſchilder.* . . 50.

Craeyeſtein (Gerrit Gerritsz. van), *Baiſuw van Oudewater.* . . 50.

Craeywinkel (Jan Ludolf van), *Rooms Pastoor te Oelighen.* . . 52.

Cramer (A. F.), *Lt. Kollonel.* . . . 53.

Cramer (Jan Frederik), *Reſident van het Berlijner Hof te Amſteldam.* 53.

Cramer (Niklaas), *Konſtſchilder.* . . 54.

Crane (Johan de), *Predikant te Oostkapelle op 't Eiland Walcheren* . . 55.

Craneveldt (Frans), *Raadsheer in den Hogen Raad te Mechelen.* . . 55.

Cranius (Fauſtin), *Kapucijner Monnik.* . . 56.

Cranius (Gummarus), *Pastoor te Zulſteke en zoetvloeijend Digter.* . 57.

Cratepolius (Pieter), *Godgeleerde en Geſchiedkundige.* 57.

Cathorne (Willem), *Geestelijke Zendeling.* . 57.

Cremer (Bernard Sebastiaan), *Profeſſor in de Godgeleerdheid te Harderwijk.* 58.

Cremers (Matthys), *Kanunnik van St. Andries-Kerk te Keulen.* . . 59.

Crenius (Thomas), *Rektor in Hongarijen.* . 59.

Crepu (N.), *Konſtſchilder.* 60.

Creten (Karel), *Konſtſchilder.* . . . 62.

Bladz.

Creutsnach (L. S. de), *Generaal van de Artillerije.* 62.

Criep (Willem), *Kancellier van den Hove van Gelderland.* . . . . 64.

Criep (Willem), *Zoon van den voorgaanden, een geleerd Man.* . . 65.

Crockaert (Pieter), *Rooms Prediker te Rijssel.* 65.

Crocquet (Andries), *Prior van het Monniken Klooster van St. Wijnoxbergen.* 66.

Crocus (Kornelis), *Priester en Rektor van de Latijnse Scholen te Amsteldam.* 66.

Croese (Gerard), *Predikant te Alblas.* . . 68.

Croels (Cyprianus), *Kapucijner Provintiaal van de Vlaamse en Walse Gewesten.* . . . . 72.

Croeser (Hendrik Jakob), *Hoogleraar in de Genees-, Ontleed- en Kruidkunde te Groningen.* . . 73.

Croeser (Herman), *Burgemeester te Kampen.* . 75.

Croeser (Herman), *Raad van* Willem, *Hertog van Gelder, Kleve en Gulik.* 77.

Croesink, *aanzienlijk Geslagt in Holland.* . . . 79.

Croisant (Jan), *Lezer in de Godgeleerdheid.* . 81.

Croix (Adriaan de la), *Monnik in het Jakobijnen Klooster te Arras.* . . 82.

Croix (Frans de la), *Provintiaal van de Jesuiten.* 82.

Bladz.

Crombeek (Jan van), *Jesuit.* . . . . 83.

Crombout, *zie* Krombout.

Cromme (Eilard), *Burgemeester te Kampen.* . 83.

Crommius (Adriaan), *Jesuit en Hoogleraar in de Godgeleerdheid te Leuven.* 84.

Cronenburg, *aanzienlijk Geslagt in Holland.* . 85.

Cronenburg (Adriaan van), *Secretaris van de Grietenije Tierjerkstweradeel in Friesland.* . . . . 86.

Cronenburg (Anna), *een aanzienlijke Vrouw.* 87.

Cronenburg (Bernard Dessenius van), *Leraar in de Geneeskunde te Groningen.* . . . . 87.

Cronenburg (Jakob van), *een vroom en deugdzaam Man.* . . . . 89.

Cronenburg (Jakob van Adelen van), *Volmagt ten Landsdage in Friesland.* 90.

Cronenburg (Matthias v.), *Monnik van der Rekolletten Orden te Ruurmonde.* 91.

Cronendaal (Paulus van), *Raad der Domeinen en Finantien te Brussel.* 92.

Cronstrom (Izaak Baron van), *Generaal in dienst der Vereenigde Nederlanden.* . . . . 93.

Croock (Jan de), *Prior van het Klooster te St. Wijnoxbergen.* . . 95.

Bladz.

Croon (Pieter), *Prior van de regulière Kanunnikken van St. Martijn te Leuven.* . . . 95.

Croy, *Voornaam Geſlagt in de Nederlanden.* . 96.

Croy (Robbert van), *Biſſchop van Kamerijk.* 96.

Crucius (Adriaan), *Letterminnaar te Delft.* 98.

Crucius (Jakob), *Letterminnaar te Delft.* . 98.

Crucius (Jan), *Rooms Paſtoor te Stabroek.* . 98.

Crucius (Johannes), *Predikant te Haarlem.* . 99.

Crucius (Levinus), *Rooms Paſtoor te Boſchveld.* 99.

Crucius (Pieter), *Inquiſiteur van de Nederlanden.* 99.

Cruesen (Niklaas), *Prior van het Klooſter der Auguſtijnen te Maſtricht.* 100.

Cruiningen (Joost van), *Krijgsoverſte van Keiſer* Karel den V. . 101.

Cruiskerken, *zie* Kruiskerken.

Crul (N.), *Schout bij Nagt van de Bataafſe Vloot.* . . 105.

Cruquis (Jakob), *Letteroefſenaar van de XVI. eeuw.* 105.

Cruquiis (Niklaas Samuel), *Schout van Sparendam enz.* 106.

Cruſerius, *zie* Croeſer (Herman).

Cruſius (Georg Koenraad), *Letterminnaarte Zutphen.* 106.

Cruſius, *zie* Crenius.

Bladz.

Cryters (Jan), *Prior van het Klooſter der Auguſtijnen te Delft.* . 106.

Cuchlinus (Johannes), *Regent van het Staten Kollegie te Leijden.* . 107.

Cudſemius (Pieter), *Rooms Priester.* . . 108.

Cuile (Lambert ten), *Burgemeester te Zwolle.* 109.

Cuilenburg, *Oud en aanzienlijk Geſlagt.* 110.

Cuilenburg (Frans van), *Ambtman van Maas en Waal &c.* . . 110.

Cuilenburg (Melchior v.), *Stadhouder der Leenen van 't Graafſchap Culenburg.* 111.

Cuilenburg (Zweder van), *Biſſchop van Utrecht.* 112.

Cuilenburg (Zweder van), *Edelman.* . . 112.

Culens (Hendrik), *Aardspriester des dekenſchaps van Groenmond.* . . 113.

Cultificis (Engelbert), *Monnik in het Klooſter der Dominikanen orden te Nijmegen.* . . 114.

Cuinretorf *of* Ruimetuif (Jakob), *Kanunnik te Utrecht.* . . 115.

Cunæus (Pieter), *Hoogleraar in de Staatkunde en Regtsgeleerdheid te Leijden.* . . . 115.

Cunerus Petri, *Biſſchop te Leeuwarden.* . 124.

Cup (Willem), *Hoogleraar in de Regten te Franeker.* . . . 134.

Bladz.

Cupers (Herman Diederik), *Konstſchilder.* 137.

Cupers (Laurentius), *Provintiaal van der Karmeliten Monnikorden in de Nederlanden.* . . 138.

Cupers (Pieter), *Advokaat voor den Hogen Raad te Mechelen.* . . 139.

Cupers (Pieter), *Remonſtrants Predikant te Woerden.* . . . 140.

Cuquius, *zie* Kuik.

Curcellæus (Steven), *Profeſſor onder de Remonſtranten te Amſteldam.* . 144.

Curius (Pieter), *Rektor der latijnſe Scholen te St. Wijnoxbergen.* . . 147.

Currificis (Johannes), *Biegtvader van de Kloosterlingen de Marche des Dames te Namen.* . . 147.

Curtenbosch (Jan van), *Lid van het Trentiſche Concilie.* . . . 147.

Curtenius (Pieter), *Hoogleraar in de Godgeleerdheid en Predikant te Amſteldam.* . . . 148.

Curtius (Jakob), *zie* Corte.

Curtius (Pieter), *Hoogleraar in de Welſprekendheid aan het Gijmnaſium te Rijsſel.* . . . 158.

Cuſa (Niklaas de), *Kardinaal.* . . 159.

Custis (Karel Frans), *Scheepen der ſtad Brugge.* 163.

Bladz.

Custos (Dominikus), *beroemd Plaatſnijder.* 165.

Custos (Johannes), *Rektor der latijnſe Scholen te Groningen.* . . 165.

Cuvelier (Michiel), *Geleerde Jeſuit.* . 165.

Cuyk, *zie* Kuik.

Cuyl, *Voornaam Hollands Geſlagt.* . . 166.

Cuypers (Daniel Frans), *Schepen te Mechelen, en beroemd Oudheidkundige* 167.

Cuypers (Pieter), *Raadsheer in den Groten Raad te Mechelen.* . 169.

Cuypers (Willem), *Raadpenſionaris van Mechelen.* 170.

Cuyt (Frans van), *Konſtſchilder.* . . 171.

Cygne (Martinus de), *Rektor der Latijnſe Scholen te St. Omer.* . . 171.

Cyprianus (Abraham), *Hoogleraar in de Heel- en Geneeskonst te Amſteldam.* 173.

D.

Daalmans (Hans), *Konſtſchilder.* . . 174.

Daam (N. N.), *een der veroveraars van Briele 1 april 1572.* . . 174.

Daamen (Adam), *Pausſelijk Vikaris in de Nederlanden.* . . . 174.

Bladz.

Daams (Pieter), *Karthuizer Monnik te Lier.* 176.

Daatſelaar (Abraham), *Koopman te Gorinchen.* 176.

Dains (J.), *Chirurgijn Major onder het II. Bataljon Oranje-Gelderland.* 177.

Dachs (Niklaas), *Predikant te Vliſſingen.* 178.

Dacquet (Pieter), *beroemd Geneesheer.* . . 180.

Daele (Jan van), *Rektor van de Kerk te Hamel.* 180.

Daele (Johan van), *Konſtſchilder.* . . . 180.

Daelen (Kornelis v.), *Konſtig Plaatſnijder.* . 180.

Daelen *en* Daelens, *zie* Dalen *enz.*

Daelhem (Melchior van), *Prior van het Auguſtijnen Klooſter te Hasſelt.* 181.

Daens (Jan), *Koopman te Antwerpen.* . . 183.

Dain (Olivier le), *Baardſcheerder van* Lodewyk den XI. . . . 183.

Daineffe, *Monnik van der Auguſtijnen Orden.* 184.

Dalava (Francisko), *Spaans Gezant.* . . 185.

Dale (Anthony), *Geleerd Oudheidkundige.* 187.

Dale (Niklaas van), *Hoogleraar in de Regten te Leijden.* . . . . 194.

Dalem (Leonard van), *Prior van het Dominikanen Klooſter te Zwolle.* 196.

Bladz.

Dalen (Dirk van), *Monnik van des Kruisdragers Orden.* . . 196.

Dalen (Kornelis v.), *Konſtſchilder.* . . 196.

Dalens (Dirk), *Konſtſchilder.* . . . . 197.

Dalens (Dirk) de zoon, *Konſtſchilder.* . 197.

Dam (Anthony v.), *Konſtſchilder.* . . . 198.

Dam (Daniel van), *Hoogleraar in de Philoſophie en Onder Regent van het Staten Kollegie te Leijden.* 198.

Dam (Jan van den), *Vernuftig Wiskonſtenaar.* 199.

Dam (Niklaas van), *Hoogleraar in de Letterkunde te Leijden.* . . 200.

Dambarinus (Johannes), *Predikant te Kapelle.* 201.

Dames (Lukas), *Konſtſchilder.* . . . . 201.

Damhouder (Joost), *Pensionaris van Brugge.* 201.

Damiſſen (Lukas), *Konſtſchilder.* . . 204.

Damius (Matthias), *Medicijne Doktor te Haarlem.* 204.

Damman, *aanzienlijk Geſlagt.* . . . 205.

Damman (Adriaan), *Hoogleraar in de Talen en Welſpreekendheid te Gent.* 205.

Damman (Gunther Aldegonde), *Predikant te Serooskerken.* . 208.

Bladz.

Damman (Johannes), *Predikant te Kapel en Vrijhoven.* . . . . 208.

Damman (Kornelis), *Predikant te Oostvoorn.* 209.

Damman (Sebastiaan), *Predikant te Zutphen.* 210.

Dammius, *zie* Dam (Niklaas van).

Dammis, *Monnik van der Cistercienſer Orden.* 210.

Danæus (Lambertus), *Hoogleraar in de Godgeleerdheid te Leijden.* 211.

Danckerts (Bartel), *Burgemeester te Goes.* 212.

Danckerts (Hendrik), *Konſtſchilder.* . . 213.

Danckerts (Jan), *Notaris te Amſteldam.* . . 213.

Danckerts (Kornelis), *Plaatſnijder.* . . 214.

Danckers (Pieter), *Konſtſchilder.* . . 214.

Danks (Frans), *Konſtſchilder.* . . . 215.

Danſer (Simon de), *Zeerover.* . . . 215.

Dapper (Olfert); *Medicijne Dokter te Amſteldam.* 215.

Dasſa (Jakob en Johan), *Leden der Verbonden Edelen.* . . . 216.

Datheen (Pieter), *Predikant te Frankendaal.* 216.

David Joris, *Konſtig Glasſchilder.* . . 221.

Decker (Jeremias de), *beroemd Dichter.* . 224.

Bladz.

Dekker (Karel de), *Deken der Kammnikken van onze L. V. te Aken.* 226.

Dedel, *aanzienlijk Geſlagt.* 226.

Deelen (Dirk), *Konſtſchilder.* . . . 226.

Delft (Ægidius v.), *Hoogleraar in de Godgeleerdheid.* . . 227.

Delft (Jakob Willemszen van), *Pourtraitſchilder.* 227.

Delft (Pieter van), *Konſtſchilder.* . . 228.

Delmont (Deodatus), *Konſtſchilder.* . . 228.

Deloiſy (Pieter), *Plaatſnijder.* . . . 229.

Delrio (Marten Anthony), *Vice Kancelier en Prokureur Generaal van Braband, naderhand Jeſuit.* 229.

Delvaux (Louwrens), *beroemd Beeldhouwer.* 231.

Demaker (Abel), *Konſtſchilder.* . . 232.

Denner (Balthaſar), *Konſtſchilder.* . . 232.

Dennetier (Niklaas), *een der Verbonden Edelen.* 238.

Dent (Maximiliaan), *Jeſuit.* . . . 239.

Denys (Andries), *Jeſuit.* 239.

Denys (Jakob), *Konſtſchilder.* . . . 239.

Denys (Willem), *Prior van het Eremieten Klooster te Antwerpen.* . . 239.

Deodatus (Johannes), *Predikant te Geneve.* 239.

De-

Bladz.

Desaguliers (Jan Theophilus), *beroemd Wiskonſtenaar.* . . 240.

Desmarets, *zie* Mareſius.

Deure (Pieter van der), *Mede Uitvinder om ſteenen aan de Dijken te plaatzen.* . . . 741.

Deurhof (Willem), *Koffermaker.* . . . 241.

Deuſingius (Anthony), *Lijfartz van den Friesſen Stadhouder*, Willem Frederik. . . 242.

Deuſingius (Herman), *Godgeleerde.* . . 244.

Diemen, *Oud Nederlands Geſlagt.* . . 248.

Diemen (Anthony van), *Gouverneur Generaal van Nederlands Indiën.* 248.

Diepholt (Rudolf v.), *Biſſchop van Utrecht.* 252.

Diepraam (Abraham), *Konſtſchilder.* . . 254.

Diepenbeek (Abraham), *Konſtſchilder.* 254.

Diest (Adriaan v.), *Konſtſchilder.* . . 254.

Diest (Hendrik v.), *Hoogleraar in de Theologie te Harderwijk.* . 255.

Diest (Hieronimus van), *Konſtſchilder.* . 256.

Diest (Jan van), *Biſſchop van Utrecht.* . 256.

Diest (Kornelis van), *Predikant in 's Hertogenbosch.* . . 257.

Bladz.

Dieu (Anthony de), *Konſtſchilder.* . . . 257.

Dieu (Daniel de), *Predikant te Vliſſingen.* 258.

Dieu (Lodewyk de), *Regent van het Walſe Kollegie en Predikant te Leijden.* . . 259.

Digman (N.), *beroemd Glasſchilder.* . 265.

Dillen (Johannes), *Rektor der Latijnſe Scholen in 's Hertogenbosch.* 265.

Dillen (Johannes), *Burgemeester en Raadsheer te Maſtricht.* . 265.

Dinothus (Richard), *Schrijver over de beroertens aer Nederlanden.* . 266.

Dinter (Egmond van), *Geheimſchrijver der Hertogen van Gelderland.* 266.

Dirk, I--VII. *Graven van Holland.* . . 256.

Dirkſen (Filip), *Konſtſchilder.* . . . . 270.

Dirkſen (Willem), *Konſtſchilder.* . . 270.

Dirutius (Remigius), *Biſſchop van Leeuwarden.* 271.

Dishoek (Jakob van), *Medailje-Stempelſnijder.* 271.

Divæus (Pieter), *Geſchiedſchrijver.* . . 271.

Dodonæus (Rembert), *Hoogleraar in de Geneeskunde te Leijden.* . . 271.

Doen (Pieterszoon), *Boekdrukker te Amſteldam.* 279.

Bladz.

Does (van der), *Oud en aanzienlijk Geſlagt in Holland.* . . . 280.

Does (Anthony), *Plaatſnijder.* . . . 281.

Does (Dirk van der), *Lid van de Utrechtſe Ridderſchap.* . . . 281.

Does (Filip van der), *Konſtſchilder.* . . 283.

Does (Frans van der), *Kanunnik van de Hoofdkerk te Utrecht.* 283.

Does (Georg van der), *groot Letteroeffenaar.* 284.

Does (Jakob van der), *Konſtſchilder.* . . 286.

Does (Jakob van der), *Konſtſchilder.* . . 288.

Does (Johan van der), *Voornaam Staatsman en geleerd Schrijver.* 288.

Does (Johan van der), de zoon, *Leermeester van Prins* Frederik Hendrik van Nasſau. 297.

Does (Simon van der), *Konſtſchilder.* . . 300.

Doeveren (Gualtherus v.), *Hoogleraar in de Genees-, Ontleed- en Heelkunde te Leijden.* . . 301.

Doffn (Niklaas), *Konſtſchilder.* . . . 305.

Dogen (Mathys), *Bataafs Veldbouwmeester.* . 305.

Dokkum (Hermanus van), *Opperpastor aan St Vitus te Leeuwarden.* 305

Dokkum (Johannes van), *Regtsgeleerde.* . 306.

Bladz.

Dolendo (Bartel), *Plaatſnijder.* . . 347.

Dolendo (Zacharias), *Plaatſnijder.* . . 307.

Domer (N.), *Konſtſchilder.* . . 307.

Domſelaar (Tobias van), *Geſchiedſchrijver.* 307.

Donck (Adriaan), *Geſchiedſchrijver.* . . 309.

Donellus (Huig), *Hoogleraar in de Regten, eerst te Leijden, vervolgens te Altorf.* . . 309.

Dongelberg (Hendrik Karel van), *Raadsheer in den Hogenraad van Brabant.* . . 316.

Donia (Syds *of* Sixtus), *Voornaam Friesch Edelman.* . . 319.

Donker (Jan), *Konſtſchilder.* . . 320.

Donker (Pieter), *Konſtſchilder.* . . 320.

Dooregeest (Engel Arentzoon), *Mennonite Leraar in de Rijp.* . 321.

Dooreslaar (Izaak), *Engelſe Gezant in 's Hage.* . . . 324.

Doorſchot (Hendrik), *Konſtſchilder.* . . 325.

Doort (Everhard), *Konst ſchilder.* . . 326.

Doort (Pieter van der), *Plaatſnijder.* . 326.

Dorp (Arend van), *Voornaam Staatsman.* 326.

Bladz.

Dou (Gerard), *Konſtſchilder.* . . . . 327.

Dou (Jan Pieterszoon), *Landmeter te Leijden.* 334.

Dou (Simon van), *Konſtſchilder.* . . 334.

Doudyns (Willem), *Konſtſchilder.* . . 334.

Douma, *Oud en aanzienlijk Geſlagt in Friesland.* 336.

Douma (Janke *of* Jancko), *Edelz Fries, van een groot beleid.* . . 339.

Douven (Johan Frans), *Konſtſchilder.* . 345.

Bladz.

Douza (Janus), *zie* Does (Johan van der).

Drakenborch, *een aanzienlijk Geſlagt in het Stigt en de Stad Utrecht.* 345.

Drakenborch (Arnold van), *Hoogleraar in de Geſchiedenis en Welſprekendheid te Utrecht.* . 347.

Drakenburg (N.), *Konſtſchilder.* . . 348.

Drebbel (Kornelis Jakobszoon), *beroemd Wiskundige.* . . . . 348.

BERIGT VOOR DEN BINDER,

De PLAATEN te plaatzen in het VIII. DEEL.

I. Pourtrait van PETRUS CUPUS. . . Bladz. 140.

II. ——— JOOST DAMHOUDER. —— 202.

III. ——— DAVID JORIS. . . . —— 222.

IV. DIRK DE VI, Graav van *Holland*, ſmeekt den Biſchop &c. . . . —— 268.

V. Pourtrait van REMB. DODONEUS. . —— 272.